పద్యసప్తశతి

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము

శ్రీమద్రామాయణము - బాలకాండము

పద్యకావ్యము

అష్టావధాని

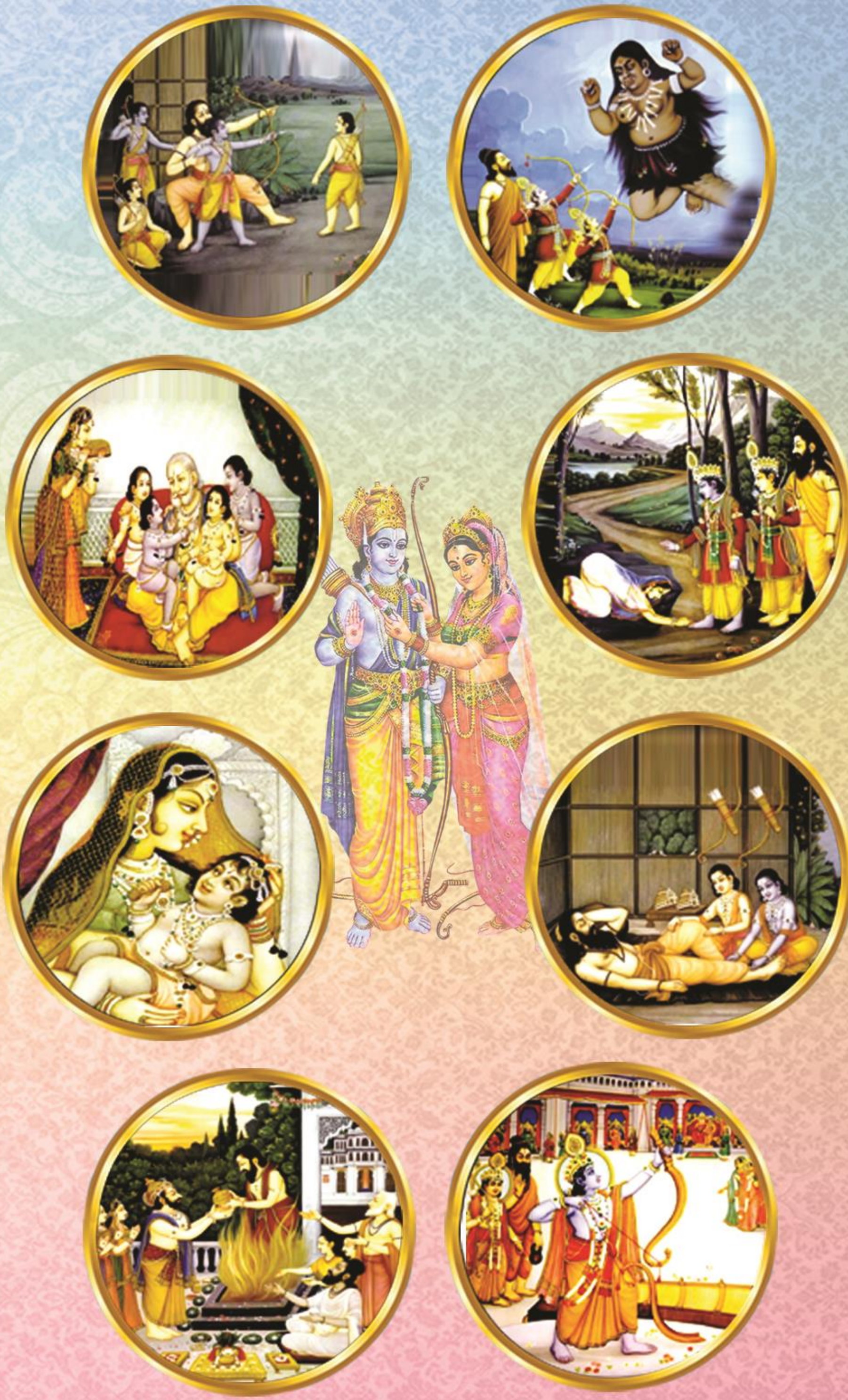
కోట రాజశేఖర్

రమణీయమ్మిది వేదసమ్మితము శ్రీరామాయణం బర్హ్వమున్
విమలంబున్ ఘనపుణ్యదాయకము భావింపంగఁ బాపఘ్నమున్
సుమతిన్ దీనిఁ బఠించువాడు వసియించున్ బుత్రపౌత్రాది వ
ర్గముతో, ధాత్రి సుఖించుఁ, దా నమరలోకమ్మందు నంత్యమ్మునన్.

చం. సతతము నీదు నామమె ప్రశస్త మటంచు జపించుచుంటి, నా
తత శుభదాయక మ్మనుచుఁ దావక గాథ రచించుచుంటి, నీ
కతమున మోక్షసంపద సుఖమ్మున నందగ నుంటి, నీకు నం
కితమిడుచుంటి దీనిఁ బరికించి గ్రహింపుము జానకీపతీ!

శ్రీ సీతారామ కల్యాణం గ్రంథ ముద్రణకు నిధులను సమర్పించిన రామభక్తులు
శ్రీ అడవికొలను వేంకట్ (వేంకటేశ్వర్లు) USA గారు,
వారి ధర్మపత్ని శ్రీమతి జ్యోత్స్నాకుమారి గారు,
వారి కుమారుడు చిరంజీవి రోహిత్ గారు.

పద్య సప్తశతి

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము

శ్రీమద్రామాయణము - బాలకాండము

పద్యానువాదము

అష్టావధాని

కోట రాజశేఖర్

విశ్రాంత సంస్కృత ఉపన్యాసకులు
రామకృష్ణా జూనియర్ కళాశాల
అల్లూరు, నెల్లూరు జిల్లా

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము

శ్రీమద్రామాయణము – బాలకాండము
పద్య సప్తశతి

'అష్టావధాని'

కోట రాజశేఖర్

శంకరాభరణం ప్రచురణలు – 52

ప్రథమ ముద్రణ	: జనవరి 2022
ప్రతులు	: 500
వెల	: ₹ 200

ప్రాప్తిస్థానం :

1. **'అష్టావధాని' కోట రాజశేఖర్**
   ఇంటి నెం. 4–338, 3వ అడ్డరోడ్డు, మొదటి వీధి,
   కె.ఆర్.ఆర్. నగర్, పడుగుపాడు,
   కోవూరు మండలం,
   పొట్టి శ్రీరాములు నెల్లూరు జిల్లా
   (చరవాణి : 99662 36604)

2. **జయభాస్కర ప్రచురణలు**
   ఎస్3, సాయి కల్యాణ్ అపార్ట్ మెంట్స్,
   రోడ్ నం.4, రాధాకృష్ణ హౌసింగ్ కాలనీ
   డా. ఎ.ఎస్. రావు నగర్,
   హైదరాబాద్ – 500062
   (చరవాణి: 8555082034)

డి.టి.పి.	: కంది శంకరయ్య (75698 22984)
కవర్ డిజైన్	: విట్టుబాబు (85550 82034)
ముద్రణ	: కర్షక్ ఆర్ట్ ప్రింటర్స్, హైదరాబాదు

శ్రీ సీతారామ కల్యాణ కావ్య ముద్రణకు
నిధులను సమర్పించిన రామభక్తులు
శ్రీ అడవికొలను వేంకట్ (వేంకటేశ్వర్లు) గారికి

శుభాకాంక్షలతో నవరత్నములు

సీ. శ్రీరమ్యచిత్తమ్ము శ్రీమాన్యచరితమ్ము
శ్రీకర సజ్జన సేవనమ్ము
సద్భక్తితత్త్వమ్ము సత్సంగమార్గమ్ము
పావనమ్మౌ దివ్యజీవనమ్ము
పూరుష సుగుణాలు పూర్ణమ్ముగా వెల్గు
పాత్రుడు శ్రీ చక్రపాణిరావు
సహనమ్ము సత్యమ్ము సౌజన్యభావమ్ము
ఘనముగా గల సాధ్వి కల్పవల్లి
ఆ.వె. పుణ్యదంపతులుగ పుడమి నుండగ, వారి
పుత్రరత్న మగుచు పుట్టినట్టి
అడవికొలను వేంకటాఖ్యా! మహాశయా!
రామభక్త! సుగుణధామ! శుభము.

సీ. శ్రీ సరస్వతి యను గృహనామమున వెల్గు
వేంకటరామయ్య విబుధమణికి
సంగీత సాహిత్య సత్కళాదుల మెచ్చు
వేంకటలక్ష్మియన్ విమలసతికి
పుణ్యాల పంటయై పుత్రికారత్నమై
ప్రభవించి బహునృత్యసభల మించి
గురుకృపన్ విద్యలన్ గొప్పగా రాణించి
మహి కీర్తి నందిన మహితసుదతి
ఆ.వె. సుమతి నీదు పత్ని జ్యోత్స్నకుమారి, మీ
సుతుడు రోహితుండు హితులు మీకు
అడవికొలను వేంకటాఖ్యా! మహాశయా!
రామభక్త! సుగుణధామ! శుభము.

సీ. లక్ష్యమ్ము సాధింప లలితాసహస్రమున్
సౌందర్యలహరిని శాస్త్రములను
విమలగీతమ్ముల నమకమున్ చమకమున్
స్తుతులను త్రిశతిని సూక్తములను
రమణీయ రామాయణమును భారతమును
భాగవతమ్మును భక్తి చదివి
తావకపత్ని జ్యోత్స్నకుమారినిఁ గూడి
ధర్మయుక్తమ్ముగా తత్త్వమరసి
ఆ.వె. తలచుచును తరించి తరియింపఁజేసెడి
బుధ! మహానుభావ! పుణ్యమూర్తి!
అడవికొలను వేంకటాఖ్యా! మహాశయా!
రామభక్త! సుగుణధామ! శుభము.

సీ. ఘన సనాతనధర్మమును దెల్పు జ్ఞానమున్
వ్యాపింప జేసెడి భాగవతుడ!
ప్రథిత సద్ధార్మికగ్రంథప్రదాత! ది
వ్యాధ్యాత్మ సేవల యందు ఘనుడ!
పేదసాదలపట్ల ప్రీతితో బహుదాన
ముల జేయు సౌజన్యమూర్తి! బుధుడ!
సుతుడగు రోహిత్ ను, స్నుష నెరిన్, మనుమల
కిల్లియన్ రోరీల నుల్ల మలర

ఆ.వె. గనుచు, పత్ని జ్యోత్స్న అనురాగ మందుచు
ఇలను ధర్మకార్యములను జేయు
అడవికొలను వేంకటాఖ్యా! మహాశయా!
రామభక్త! సుగుణధామ! శుభము.

మ. "నిధి సౌఖ్యమ్ము నొసంగునా? తెలుపుమా నీ" వన్న "శ్రీరాము స
న్నిధియే సౌఖ్య మొసంగు" నంచు మదిలో నేర్పొప్ప భావించుచున్
నిధులన్ గూర్చితి వీవు రామకథకై, నిన్ బ్రోచు నా రాముడే
బుధ! జ్యోత్స్నాపతి! వేంకటేశ్వర! కృపన్ ముక్తిన్ బ్రసాదించెడిన్.

మ. తను వా రాముని కంకిత మ్మనుచు సీతారామకల్యాణ గా
థను సంపూర్ణముగా పఠించి, సరిగా తత్త్వమ్ము లోనెంచి, పా
వన కార్యమ్మని గ్రంథముద్రణవిధిన్ భాగ్యమ్ముగా నెంచి, రా
ముని సేవించిన వేంకటేశ్వర! మిమున్ బ్రోచున్ సదా రాముడే.

తే.గీ. అమెరికాదేశ వాసివై యలరుచున్న
మదిని భారతసంస్కృతిన్ మరువకున్న
అడవికొలను వంశాగ్రణి! అవని నెన్న
సారమతి! వేంకటేశ్వర! మీరె మిన్న.

కం. శ్రీమన్! భాగవతోత్తమ
హేమ! అడవికొలను వేంకటేశ్వర! ధీమన్!
క్షేమము నిడి మిము నా శ్రీ
రాముని కృప కవచమగుచు రక్షించు సదా!

తే.గీ. ఆయురారోగ్య భాగ్యమ్ము లమరుగాక!
అతులభక్తి జ్యోత్స్నసతి యమరుగాక!
అలఘుమతి పుత్రపౌత్రుల కమరుగాక!
సుమతి! రాముని కృప సదా అమరుగాక!

కృతజ్ఞతాపూర్వక శుభాకాంక్షలతో...
'అవధాని' కోట రాజశేఖర్

12-12-2021 అల్లూరు, నెల్లూరు.

విషయ సూచిక

ఆశీస్సులు, అభినందనలు

పీఠిక

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము (బాలకాండము)

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీహరితీర్థ స్వాములవారు

శ్రీసత్యానందాశ్రమ పీఠాధిపతులు
శ్రీసత్యానందాశ్రమము, ఇనమడుగు
నెల్లూరు జిల్లా - 524137

ఓం నమో భగవతే శ్రీసత్యానందాయ

మంగళాశీర్వచనములు

శ్రీసత్యానందాశ్రమ ఆస్థాన పండితులు శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు 2019 లో భాగవత సప్తాహము ఏర్పాటు జేసినప్పుడు తాము శ్రీసీతారామకల్యాణ కావ్యరచన చేయుచున్నట్లు చెప్పినారు. ఆ మాట విని నేను చాల సంతోషించినాను. కాలమును మంచి కార్యములయందు గడుపవలయు నని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. కావున ఈ కరోనా కాలములో ఎచటికి వెళ్ళకుండ పరమార్థవ్యాసంగమునందు గడుపుట విశేషమైన విషయము.

శ్రీబాలగంగాధర్ తిలక్ గారు జైలులో ఉన్నప్పుడు గీతా రహస్యమును వ్రాసినారు. ఇప్పుడు అది ఎంతో మంది సాధకులకు ఉపయోగపడుచున్నది.

ఆలాగుననే ఈ కరోనా కాలమును వీరు సద్వినియోగపరచినారు.

శ్రీరామచంద్రుడు జగత్ప్రభువు. దయాసముద్రుడు. మర్యాదాపురుషోత్తముడు. తన ఆచరణ ద్వారా ప్రపంచమునకు ధర్మమును మానవత్వమును బోధించినవాడు. తన అడుగుజాడలలో నడుచుటకు ప్రజలకు అనువైన మార్గమును ఏర్పఱచిన ధర్మమూర్తి. తల్లిదండ్రులు గురువులు అన్నదమ్ములు బంధువులు అనుచరులు మొదలగువారి యెడల, రాజ్యపరిపాలనము నందు తన కర్తవ్యాన్ని సంపూర్ణంగా నెరవేర్చేవాడు. భృత్యులయెడల, తనను శరణు కోరి ఆశ్రయించినవారియెడల, ఎలా ఉండవలయునో ఆచరించి చూపించిన ఆదర్శమూర్తి. మానవుడుగా అవతరించి మహోన్నత వ్యక్తిత్వముతో ఈ భూమిపై సంచరించిన ఆ శ్రీరామచంద్రుని బాల్యవిశేషములను పద్యకావ్యముగా వ్రాయుటలో కాలమును సద్వినియోగ పఱచిన మా కోట రాజశేఖర్ గారు ధన్యాత్ములు.

శ్రీరామచంద్ర మహాప్రభువు ఆర్తత్రాణ పరాయణమనే వ్రతమును ఎంత చక్కగ చెప్పి దానిని అమలు చేసి చూపించినారో ఈ క్రింది శ్లోకము తెలియజేయుచున్నది.

శ్లో. సకృదేవ ప్రపన్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే।
అభయం సర్వభూతేభ్యో దదా మ్యేత ద్వ్రతం మమ ॥ (6–18–35)

వాల్మీకి మహర్షి విరచితమైన ఈ శ్లోకమునకు మా రాజశేఖర్ గారి కలమునుండి తేటతెలుగునందు పద్యము హృద్యముగ చక్కగా ఎట్లు జాలువారినదో చూడండి.

ఉ. శ్రీరఘురాము దుత్తముడు, శిష్టజనావనతాయశస్వితా
ధారుడు, లోకమోహనుడు, "తావక దాసుడ" నన్న చాలు సం
సార పయోధి దాటుటకు సాయముఁ జేయును, రామనామమే
తారకమంత్రమై తనరి ధన్యతఁ గూర్చు జపించువారికిన్. (14)

ఈ పద్యమునందు భగవంతుని ఎందుకు ఆశ్రయింపవలయునో, ఆశ్రయించువారు ఏమి ప్రయోజనమును పొందగలరో చక్కగా తెలిపియున్నారు. లోకమునకు శ్రేయస్సును చేకూర్చు ఇటువంటి కవిత్వము నిజమైన కవిత్వము అని పెద్దలు చెప్పియున్నారు.

అట్టి భగవదవతారమూర్తియైన శ్రీరామభద్రుని రాజ్యము ఎలా ఉండినదో ఇలా చెప్పినారు.

సీ. పౌత్రులు పితరులు పుత్రుల మరణమున్
కనెడి దుర్గతి లేదు వినుట లేదు,
మంగళకరముగా మహిళలు రాజిల్ల
విధవయన్ పద మెందు వినగ రాదు
వహ్ని భయము లేదు, వనగండములు లేవు
మాట తప్పుట యన్న మాట లేదు
వాయుభయమ్మును జ్వరభయమును లేదు
క్షుద్బాధ యనియెడి క్షోభ లేదు
తే.గీ. వ్యాధి తస్కర దుర్భిక్ష భయము లేదు
హర్షజీవనులై ప్రజ లలరుచుండ
భద్రముల నిడి ప్రజకు సౌభాగ్య మిడుచు
రాముడేలును ధర ప్రజారంజకముగ.

ఈ సీతారామకళ్యాణ గ్రంథమునందు శ్రీవాల్మీకి ప్రణీతమైన మూలశ్లోకములను తనకు అవసరమైనంత మేర పొందుపఱచి తాత్పర్యమును అందించి తెలుగు పద్యములుగా ఎంతో సుందరముగ అనువదించి ఇందు ఇమిడిపోయేటట్లు చేసినారు. ప్రతిపద్యము హృద్యమే. ప్రతి పలుకు రమ్యమే. చక్కని అనువాదము కావున దీనికి మరల వ్యాఖ్యానము అవసరములేదు. అలతి అలతి పదాలతో, అందమైన అద్భుతమైన భావాలతో అల్లిన రమణీయమైన కవిత్వము మా రాజశేఖర్ గారిది అనడం వాస్తవం.

చెఱకు ఎక్కడి నుండి తిన్నా తీయగానే ఉంటుంది. అలాగే శ్రీరాముని గాథ ఎక్కడినుండి చదవడం ప్రారంభించినా అది అమృతమే. శ్రీరామ సాగరములో మునకలు వేస్తే ఎన్నో రత్నాలు, మణులు, మాణిక్యాలు దొరుకుతాయి. ఈ శ్రీరామాయణ మహాసాగరములో మానవాళి జీవన ప్రవంతికి కావలసిన రత్నములు కోకొల్లలుగా ఉన్నవి. ఉదాహరణకు...

కం. క్షమయే ధర్మము దానము
క్షమయే యజ్ఞమ్ము యశము సత్యమ్ము నగున్
క్షమయే జగదాధారము
క్షమయే భూషణము సతతశాంతిప్రదమున్. 249

వాల్మీకి మహర్షి తాను విరచించిన శ్రీమద్రామాయణంలో ప్రతి వేయి శ్లోకములకు ఒక గాయత్రీమంత్రాక్షరమును నిక్షిప్తం చేసిన విషయం అందఱికీ తెలిసినదే. బాలకాండలో మూడుచోట్ల అంటే తపస్స్వాధ్యాయ నిరతం... (1-1-1) స హత్వా రాక్షసాన్... (1-30-23) విశ్వామిత్రస్తు... (1-67-12) అను శ్లోకములలో మొదటి అక్షరాలుగా 'త' 'స' 'వి' అను గాయత్రీమంత్రాక్షరములు ఉన్న విషయం గాయత్రీరామాయణం ద్వారా విదితమౌతుంది. శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు పై సందర్భములలో వ్రాసిన పద్యములలో 1 వ పద్యము - "తపమున్ జేసెడివాడు... " 1-1-1 (బాలకాండ — 1 వ శీర్షిక — 1 వ పద్యము), 228 వ పద్యము - "సవము సమాప్తంబగుటకు..." 1-30-11, 568 వ పద్యము - "వినయమున నటు జనకుడు..." 1-67-7 అను పద్యములలో మొదటి అక్షరములుగా ఆ అక్షరములే ఉండటం ఒక విశేషం అని చెప్పవచ్చు. పరమసాధ్వి, పతివ్రతామతల్లి సీతమ్మవారు భర్తయెడల ఉత్తమ ఆచరణమును ఎలా కలిగియుండెడిదో ఈ పద్యమునందు మనం గమనించవచ్చు.

చం. ప్రణయము ప్రీతియున్ భయము భక్తియు సిగ్గు దలిర్ప సీత రా
మును మదిలోని భావములఁ బూర్ణముగా నెఱుగంగ; రాముడున్
గనుగొనసాగె సీతమదిఁ గల్గెడి భావములన్, బరస్పర
మ్మును గుణరూపశీలములఁ బూర్ణత నందిరి యిర్వురున్ దమిన్. (738)

అన్యోన్య దాంపత్యమంటే ఇదే. ఇట్టివారి జీవితములో ఎంత పెద్ద కష్టము వచ్చినా అది సమసిపోయి ఆ దంపతులు పరమానంద సౌఖ్యజీవితమును గడిపెదరు.

ఈ శ్రీ రామాయణమునందు ఇవియే మనము నేర్చుకోవలసిన సుగుణములు, సంపాదించుకోవలసిన రత్నములు. వీనిని ఆచరణ యందు పెట్టినచో మన జీవితము ఆనందమయమే. ఆనందము కొఱకే అన్ని ప్రాణులు పాకులాడుచున్నవి గదా!

సీతమ్మవారు ఇలాంటిదైతే శ్రీ రాముడు ఎలాంటివాడో ఈ పద్యమునందు చక్కగ నుడివియున్నారు. మన జీవనమునకు చక్కగా ఉపయోగపడునట్టి ఉపదేశ రత్నములను మనము ఈ రామాయణమునుండి సమకూర్చుకో వలయును.

చం. అనిశము ధర్మ మెంచుచు, ప్రజావళికిన్ బ్రియమాచరించుచున్,
జనకుని యాజ్ఞ జేయుచు, బ్రశస్తముగా దన తల్లు లందఱిన్,
మనమున నెంచి సేవల సమంచిత రీతుల గొల్చువాడునై,
ఘన గురువర్య కార్యములఁ గాంక్ష నొనర్చెడి రాము డాదటన్. (733)

ఇట్టి అన్యోన్య సంబంధ బాంధవ్యముల వలన చక్కగ జీవనము సాగిపోవును. ఇట్టి జీవన విధానమును అలవరచుకొని అనంతసౌఖ్యమును చదువరులు పొందుదురుగాక!

పాఠకులు ఈ గ్రంథమును చదివి నిత్యజీవితమునందు ఇందులోని ధర్మములను ఆచరించినప్పుడే శ్రీరాజశేఖర్ గారి పరిశ్రమ నిజముగ సాఫల్యము నొందును. వీరు ఇంకను ఇలాంటి ప్రజోపయోగకర సాహిత్యమును పరిఢవింపజేసి సద్గురు శ్రీసత్యానందమహర్షులవారి శ్రీబ్రహ్మానందతీర్థస్వాములవారి అనుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురుగాక!

శ్రీ శ్రీ సీతా రామభద్రుడు అనేకానేక భద్రములను ప్రసాదించునుగాక! ఇతి శమ్.

24-12-2021

ప్రముఖ అవధానకవి,
హంస పురస్కార గ్రహీత
శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారు
ప్రొద్దుటూరు

కళ్యాణం కమనీయం

నేను ప్రొద్దుటూరులో శ్రీమలయాళ స్వామి ప్రాచ్య కళాశాలలో ఆంధ్రోపన్యాసకుడుగా ఉద్యోగం చేస్తున్నపుడు చి॥ కోట రాజశేఖర్ 1972 సంవత్సరంలో A విద్వాన్ కోర్సులో ప్రవేశించి సంస్కృతాంధ్ర భాషల్లో అధ్యయనం చేసి మంచి పాండిత్యాన్ని సంపాదించుకొన్నాడు.

విద్యార్థి దశలోనే పద్యరచన ప్రారంభించిన రాజశేఖర్ కొన్ని అష్టావధానాలు కూడా చేశాడు. అవధాన ప్రక్రియ నిర్వహించే కాలంలో రాజశేఖర్ పద్యాల్లో పరిపక్వత లేదు. 2012 సం॥ తర్వాత చక్కని శైలిని సాధించి సమస్యలను, దత్తపదులను పూరిస్తూ సహృదయుల ప్రశంసల్ని అందుకొన్నాదు. 'శంకరాభరణం' వంటి బ్లాగుల్లో రాజశేఖర్ పద్య రచనా ప్రావీణ్యం కంది శంకరయ్య గారి ప్రోత్సాహంతో అందరి దృష్టినీ ఆకర్షించింది. నెల్లూరులో జరిగిన 'రోజుకో పద్యం – శంకరాభరణం (పద్య పంచశతి)' ఆవిష్కరణ సభలో రాజశేఖర్ ఆహ్వానాన్ని అందుకొని పాల్గొన్నాను. అప్పుడు రాజశేఖర్‌తో "ఏదైనా మంచి ఇతివృత్తాన్ని తీసుకొని కావ్యం రచిస్తే బాగుంటుంది" అన్నాను. నా ఉపదేశాన్ని అంగీకరించి, నా పేరున్న కథానాయకుని ఇతివృత్తాన్ని స్వీకరించి 'శ్రీ సీతారామ కల్యాణం' అనే మధురకావ్యాన్ని రచించి తెలుగు భాషాభిమానులకు కానుకగా అందించిన రాజశేఖర్ రమణీయ కృషిని మనసారా అభినందిస్తున్నాను.

కావ్యరచనా సందర్భంలో రాజశేఖర్ వినయ వర్తనంతో విద్వత్కవులు శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారితో, అప్పుడప్పుడు నాతో పద్యరచనలో మెలకువలను తెలుసుకొంటూ ఉండటం అభినందనీయం.

సంస్కృత భాషలో మహాకవి వాల్మీకి రచించిన శ్రీమద్రామాయణ మహాకావ్యంలోని బాలకాండను రాజశేఖర్ తెలుగుబాసలో 'శ్రీసీతారామ కల్యాణం' పేరుతో

పద్యానువాదం చేయడం విశేషం. మాన్యులు వావిలికొలను సుబ్బారావు గారు వాల్మీకి రామాయణాన్ని యథాతథంగా, మూలవిధేయంగా, సంపూర్ణంగా అనువాదం చేశారు. రాజశేఖర్ కేవలం సీతారామ కల్యాణం వరకే 741 పద్యాల కావ్యంగా తీర్చి దిద్దారు. మొల్ల కవయిత్రి సంపూర్ణంగా రచించిన రామాయణంతో సమానమైన పరిమాణం.

రాజశేఖర్ రచించిన శ్రీ సీతారామ కల్యాణ కావ్యం మృదులమైన, మధురమైన శైలిలో సాగింది. ఇతివృత్తంతో పాటు వృత్తరచన ధారాళంగా ప్రవహించింది. వ్యర్థపదాలు లేకుండా, అన్వయక్లిష్టత లేకుండా ప్రతి ఘట్టాన్నీ తీర్చిదిద్దిన రాజశేఖర్ కృషిని అభినందించక తప్పదు.

వాల్మీకి సంస్కృత శ్లోకాలను అందమైన తెలుగులో అనువదించిన రాజశేఖర్ ప్రతిభను ప్రతిబింబించిన పద్యాలెన్నో ఉన్నాయి.

> కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే ।
> ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికమ్ ॥

ఈ శ్లోకాన్ని రాజశేఖర్ తెలుగులో అందంగా కందంగా తీర్చి దిద్దిన పద్యమిది...

> కౌసల్యాసుప్రజ రా
> మా! సుందర! పూర్వసంధ్య యమరె, నృశార్దూ
> లా! సుమతీ! దైవికమున్
> భాసుర మాహ్నికముఁ జేయవలె నిక లెమ్మా! (161)

రాజశేఖర్ రచించిన శ్రీసీతారామ కల్యాణంలో 77 ఘట్టాలున్నాయి. అన్ని ఘట్టాలను రాజశేఖర్ ప్రత్యేక శ్రద్ధ వహించి చక్కని శైలిలో రచించాడు.

రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు జన్మించిన తర్వాత దశరథుని ఉదాత్తతను చిన్న తేటగీతిలో చిత్రించిన వైనం అభినందనీయం. ఆ పద్యమిది...

> నాల్గు ముఖములతో బ్రహ్మ వెల్గునట్లు,
> నాల్గు వార్ధుల వరుణుడు వెల్గునట్లు,
> నాల్గు భుజముల విష్ణువు వెల్గునట్లు,
> వెల్గె నల్వురు పుత్రులు గల్గ విభుడు. (116)

'గంగావతరణ' ఘట్టంలో భూమండలానికి చేరిన మందాకినీ మనోహర గమనాన్ని శార్దూలంలో నేత్రపర్వంగా వర్ణించిన తీరు ప్రశంసనీయం.

ఒకచో నేగును గంగ వేగముగఁ, దా నొక్కొక్కచో మెల్లగా,
నొకచో నాయతతం జనున్, గుటిలగా నొక్కొక్కచో, దూకుగా
నొకచో, నూర్ధ్వముగాఁ జరించు నొకచో నుద్భూతగా, నమ్రగా
నొకచోటన్ బ్రవహించుఁ, బావనముగా నొప్పారుచున్ ధాత్రిపై. (353)

'శివధనుర్భంగ' ఘట్టంలో శ్రీరాముడు శివధనుస్సు నెత్తిన విధానంలో రాముని ధీరవర్తనం ప్రతిబింబించిన పద్యమిది...

ఇనకులజుండు రాముడు మహేశుని చాపముఁ జేరినాడు, దా
నిని బరికించినాడు, కరనీరజ మెత్తుచుఁ బట్టినాడు, వీ
రుని వలె నెత్తినాడు; గుణరోచులఁ గోటిని వంచి, మేటి నా
రిని వెసఁ జుట్టి, దాని సవరించు గుణాత్ము డితండె చూడుడీ. (572)

దశరథుని నల్గురు కుమారులు రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులు వరుసగా సీత, ఊర్మిళ, మాండవి, శ్రుత కీర్తి కన్యలను వివాహమాడి అయోధ్యకు బయలుదేరిన సందర్భంలో మిథిలానగర ప్రజలు శ్రీరాముని మనోహర రూపాన్ని చూచి ఇలా అనుకొన్నారట...

ఈ రాముడే కదా క్రూరరాక్షసియగు
తాటకన్ జంపిన ధైర్యమూర్తి
యీ రాముడే కదా ఋషివర్యుయాగమున్
లీల రక్షించిన బాలమూర్తి
యీ రాముడే కదా యిల నహల్యాశాప
మును దొలగించిన పుణ్యమూర్తి
యీ రాముడే కదా యీశుచాపము నెక్కు
పెట్టిన జగదేకవీరమూర్తి
ధరణిఁ జనియించినట్టి సీతాకుమారి
పాణి గ్రహియించినటువంటి పరమమూర్తి
యనుచు మిథిలాపురప్రజ లా రఘువరుఁ
జూచి తిలకించి పులకించి శుభముఁగనిరి. (673)

ఇలా సాగుతుంది సీసం. అందమైన విన్యాసం. ఈ పద్యాన్ని చదివినప్పుడు మనకు స్మృతిపథంలో పోతన భాగవతంలో మధురాపురంలో ప్రవేశించిన శ్రీకృష్ణుని వీక్షించిన మగువలు అనుకొన్న మాటలు స్ఫురిస్తాయి.

"వీడటే రక్కసి విగతజీవిగఁ జన్ను
బాలు త్రావిన మేటి బాలకుండు
వీడటే నందుని వెలదికి జగమెల్ల
ముఖమందు జూపిన ముద్దులాడు..."

(పోతన భాగవతం, దశమస్కందం 1250)

చి॥ కోట రాజశేఖర్ కవితా కృషీవలుడుగా శ్రీ సీతారామ కల్యాణం వంటి ప్రాచీన కథావస్తువులతో రచనా పాటవాన్ని ప్రదర్శించటం ప్రశంసార్హం. అలాగే ఆధునికమైన ఇతివృత్తాలను తీసుకొని సామాజిక దృక్పథంతో రచనలు సాగించాలని ఆశిస్తున్నాను. మనసారా ఆశీర్వదిస్తున్నాను.

చిక్కని తేనె పుల్లసరసీజమునుండి స్రవించినట్లు నీ
చక్కని శైలి పద్యముల సాగగ; పావన రామగాథపై
మక్కువ పొంగిపోవ రసమంజుల కావ్యము వ్రాసినావు – సొం
పెక్కిన నీదు కైత వికసించెను నందన పారిజాతమై.

ప్రొద్దుటూరు, శుభాభినందనలతో...

10-12-2021. **నరాల రామారెడ్డి**

వ్యాస మహాభారత అనువాదకులు

డా. సూరం శ్రీనివాసులు గారు

విశ్రాంత ప్రధానాచార్యులు,

ఓరియంటల్ కాలేజి, తిమ్మసముద్రం

పన్థానస్సన్తు తే శివాః

ఏ భాషకైనా పరిమిత సంఖ్యలోనే అక్షరాలు ఉంటాయి. అన్ని భాషలకూ ఒకే వర్ణమాలను తయారుచేసినా వంద అక్షరాలు కూడా కాలేదు. ఆ అక్షరాలను ఒకదానితో మరొక్కదానిని కూర్చటంతో పదాలు అర్థవంతాలే అనంతంగా తయారయ్యాయి. ఆ కూర్పులోని ఆనుపూర్వికి చేసే అర్థనిర్ణయమే భిన్నభాషలనూ తయారు చేస్తుంది. ఒక క్రమం తెలిసిన వాడికే మరొకక్రమం అర్థం కాకుండానూ చేస్తుంది.

మనకు అంకెలు తొమ్మిదే ఉన్నాయి. సున్నాను కూడా కలుపుకుంటే పది. కానీ ఆ పదింటితో అనంతసంఖ్యలను తయారుచేస్తున్నాం. లెక్కించి ఉచ్చరించటానికి కూడా వీల్లేనంత పెద్ద సంఖ్యలనూ తయారుచేస్తున్నాం.

రంగులు అయిదు, ఆరు లేదా ఏడు. రుచులు ఆరు. కానీ వీటి కలయికలు వర్ణ రుచి భేదాలను ఏర్పరుస్తున్నాయి.

ఇదంతా ఎందుకు చెప్తున్నానంటే మనమైనా త్రిగుణాలతో ఏర్పడుతున్నవాళ్ళమే. ఆ త్రిగుణాలలోని కలయికలోని భేదాలు రూప భావాలలో అనంత భేదాలను కల్పిస్తున్నాయి. ఆ కారణంగానే తిన్నదానినే తిన్నా, చూచినదానినే చూచినా, విన్నదాన్నే విన్నా మనకు అరుచి లేదు, అభిరుచికి భంగపాటు లేదు.

ఆ నేపథ్యంలో చూస్తే శ్రీరామకథను తెలుగులో ఎంతమంది వ్రాశారో, ఎన్నెన్ని రకాలుగా వ్రాశారో లెక్కే తెలియదు. ఒకే కథకు ఇన్ని రూపాలా? అంటే కథ ఒక్కటే అయినా కథకులు వేరు, కథనరీతులు వేరు, కథనకాలం వేరు. తిక్కన కాలానికి తిక్కన నిర్వచనోత్తర రామాయణాన్ని తనదైన శైలిలో రచిస్తే తిక్కన తరువాతి అయ్యలరాజు రామభద్రుడు తిక్కన శైలిని కూడా అనుకరిస్తూ రామాభ్యుదయాన్ని రచించాడు. కథనకాలం వేరైనందువల్ల ఏర్పడిన ఆనుకూల్యమిది. అదే ప్రాతికూల్యం కూడా కావచ్చు సమర్థత లోపిస్తే.

వ్రాస్తే రామకథనే వ్రాయాలన్న సంకల్పం కొందరిదైతే కథ తెలిసిందే కదా వ్రాద్దామన్న భావం కొందరిది. ఆ కొందరిలో కవీ, పాఠకుడూ ఇద్దరూ ఉంటారు. ఇక భక్తి పారమ్యంతో రామకథను వ్రాసేవారు కొందరు. కథ ప్రసిద్ధమైతే కల్పనలోని అవకతవకలకు అవకాశం ఉండదు. ఆ ఊతంలో ప్రసిద్ధ రామకథను వ్రాశారు కొందరు. నిజమే! మామూలుగా కల్పనలో అయితే హనుమంతుడు సముద్రాన్ని దాటడాన్ని పాఠకుల చేత ఒప్పించటం అంత తేలికేమీ కాదు.

ఈ కారణ నేపథ్యంలో ఒకటో, కొన్నో, అన్నియో కలిసి చి॥ కోట రాజశేఖర్‌ను సీతాకళ్యాణ కావ్య నిర్మాణానికి ప్రోత్సహించాయి. సీతాకళ్యాణమంటే శ్రీమద్రామాయణంలోని బాలకాండ కథ.

శ్రీరాముడు ఆదర్శమానవుడు. రూపు కట్టిన ధర్మం, ఆశ్రిత రక్షకుడు. ఇవన్నీ జగమెరిగిన లక్షణాలు. వీటినే మరల గుర్తు చేయటమంటే వాల్మీకి రామాయణం చాలు. మన భాష కాదు కదా అంటే తెలుగులో కూడా రామాయణాలు కుప్పలు కుప్పలు. అయితే అవేవీ రాజశేఖర్ మాటలు కావు. రాజశేఖర్ తన మాటల్లో కూడా శ్రీరాముని ప్రదర్శించాలంటే రాజశేఖర్ మాటలే కావాలి.

మాటలలోని విలక్షణత ఏమిటంటే ఒకే పదాన్ని ఒకరు పలికితే నచ్చకపోయినా మరొకరు పలికితే నచ్చుతుంది. మరొకరి అన్వయంలో నచ్చుతుంది. మరొకరి పదానుపూర్విలో నచ్చుతుంది. వాల్మీకి శ్లోకం నచ్చని వాడికైనా ఒక్కోసారి రాజశేఖర్ పద్యం నచ్చవచ్చు ఆయా సంస్కార విశేషాలను బట్టి. అందుకే ఒక మంచిమాటను నలుగురూ చెప్పే ప్రయత్నం చేయాలి. ఎవరికి ఎవరి మాట నచ్చుతుందో తెలియదు గదా! నచ్చటమే అవసరం. అందుకే అందరి ప్రయత్నం.

రాజశేఖర్ బాలకాండ అనువాదం యథాతథం కాదు. ఇది యథావసర యథాతథానువాదం. వాల్మీకిని అనుసరించినంత మేర. అక్కడక్కడ అమూలకాలైన పద్యాలూ కనిపిస్తాయి. అమూలక భావాలూ కనిపిస్తాయి. అన్యత్ర ప్రసిద్ధమైన భావాలకు అనుకరణ రూపాలే అవి. అయితే సముచితాలు.

వాల్మీకిని తానర్థం చేసుకొని మనకు అర్థమయ్యేలా చెప్పటం రాజశేఖర్ చేపట్టిన పని. తాను ఆశించినంత మేర కృతకృత్యుడయ్యాడు. వాల్మీకి రచించిన బుల్లిబుల్లి శ్లోకాలను ఆంధ్రపద్యీకరించటంలో తత్తద్భావానుగుణంగా విభిన్నచ్ఛందస్సులను

స్వీకరించి శ్లోకాలను కలుపుకుంటూ (అవసరమైన తావుల) పద్యరచన చేశాడు. ఈ విషయంలో మందర మార్గాన్ని కూడా అనుసరించాడు రాజశేఖర్.

డాంబిక శైలిని కానీ, డాంబిక పదాడంబరాన్ని కానీ ప్రదర్శించకుండా పద్యరచన సాగించాడు. సహజ శైలీ మాధుర్యంతో అక్కడక్కడ కనిపించే శబ్దాలంకార స్పర్శ అప్రయత్న సిద్ధమే కానీ దానికై కవి తాపత్రయపడ్డట్టు అనిపించదు. ఏతావాతా ఒక సరళమైన సీతాకళ్యాణ సందర్భమిది.

17-12-2021 **సూరం శ్రీనివాసులు**

'పంచసహస్రావధాని'

డా. మేడసాని మోహన్ గారు

తిరుపతి

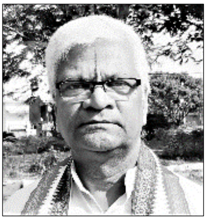
ఆనందాక్షరి

సీ.   ధన్యమాన్యంబు సీతారామ కళ్యాణ
            కృతి వినిర్మాణ వరిష్ఠయశుఁడు
సుప్రసన్న కవిత్వ శోభిత ప్రతిభా వి
            భూషిత భావుక బుద్ధిబలుఁడు
అవధాన సువిధాన వివిధాంశ ధిషణా ప్ర
            పూర్ణ విజ్ఞాన సమ్మోదితుండు
శ్రీరామచంద్ర పాదారవింద మరంద
            సేవనానంద సంభావితమతి

తే.గీ.   సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్య విశారదుండు
మహదధీతి బోధాత్మ సమంచితుండు
నిత్య వాఙ్మయోపాసనా నిష్ఠితుండు
కోట రాజశేఖర కవీట్కుంజరుండు.

17-12-2021

మేడసాని మోహన్

'సమస్యా పృచ్ఛక చక్రవర్తి'

శ్రీ కంది శంకరయ్య గారు

'శంకరాభరణం' బ్లాగు, వాట్సప్ సమూహ నిర్వాహకులు

వరంగల్

శుభాభినందనలు

"ఏదైనా మంచి ఇతివృత్తాన్ని తీసికొని ఒక పద్యకావ్యం వ్రాయాలి" అని సూచించారట శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారు. దానిని శిరసా వహించారు శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు. రామకథను మించిన మంచి ఇతివృత్తం వారికి తట్టలేదు, తట్టదు కూడా! ఎందుకంటే వారు త్రికరణ శుద్ధిగా శ్రీరామభక్తులు. 'శంకరాభరణం'లో ఎటువంటి సమస్యకైనా రామాయణ పరంగా పూరణ పద్యాన్ని చెప్పడం వారి ప్రత్యేకత. అచంచల రామభక్తి, నిరంతర సజ్జన సాంగత్యం, ఆధ్యాత్మిక ప్రవచనాలతో కాలాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొనే రాజశేఖర్ గారికి రామకథ తప్ప మరొకటి ఎలా తోస్తుంది? 'మరల నిదేల రామాయణంబు?' అన్న ప్రశ్నకు అవకాశమే లేదు. రామకథను ఎందరు, ఎన్ని విధాల, ఎన్నిసార్లు చెప్పినా తనివి తీరదు. అందుకే కోట వారు తాము రామకథనే ఎన్నుకున్నారు. కేవలం సీతారామ కల్యాణ గాథనే చెప్పాలని సంకల్పం చేసినా అది మొత్తం బాలకాండనే చెప్పించింది. రామకథా ప్రాధాన్యం అటువంటిది. శ్రీరామ జననం నుండి కళ్యాణం వరకు ప్రధాన కథ అయితే ప్రాస్తావికంగా చెప్పబడిన కథలు ఎన్నో. అన్నింటినీ కావ్యబద్ధం చేశారు రాజశేఖర్ గారు. అద్భుతమైన ధారతో వీరి పద్యాలు మనోహరంగా ఉంటాయి. వీరి పద్యాల వలెనే వీరి వ్యక్తిత్వం కూడా సౌమ్యంగా ఉంటుంది. నన్ను ప్రభావితం చేసిన వ్యక్తులలో వీరొకరు.

ఇంతటి మధురమైన కావ్యాన్ని సాహితీలోకానికి అందించినందుకు వీరిని అభినందిస్తూ, వీరు బాలకాండతో ఆపకుండా రామాయణ రచన కొనసాగించి పూర్తి చేయాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. కనీసం సుందరకాండ అయినా వీరి పద్యాలలో చదవాలని ఉంది. మర్యాదా పురుషోత్తముడైన శ్రీరామచంద్రుడు, చదువుల తల్లి వాణీదేవి వీరికి అందుకు తగిన ఆయురారోగ్యాలను ప్రసాదించాలని ప్రార్థిస్తూ... స్వస్తి!

1-1-2022 **కంది శంకరయ్య**

అవధాన భారతి, సాహితీ చతురానన, ఛందో వైవిధ్య నిష్ణాత,
స్వర్ణకంకణ – కవి గండపెండేర సత్కార గ్రహీత,
విద్వాన్ చక్రాల లక్ష్మీకాంత రాజారావు గారు
విశ్రాంత సంస్కృతోపన్యాసకులు, హైదరాబాదు

మనోఽభిరామం

సహృదయులు, రసహృదయులు, సరస కవితా మందారవన విహారులు, అవధాన వరేణ్యులు, బుధవంద్యులగు శ్రీ కోట రాజశేఖర కవి రచించిన 'శ్రీసీతారామ కల్యాణము' అను నీ కావ్యమును పరిపూర్ణ భక్తి చిత్తముతో, అమితానందముతోఁ జదివితిని. పరవశుఁడనైతిని. కథాగమనమున, రచనా విధానమున, పదప్రయోగ వైచిత్రీ విషయమున, పద్య శైలీకరణమున – వీరు చూపిన ప్రతిభకు ముగ్ధుఁడనయితిని.

కథాంశము సుప్రసిద్ధము. ఆదికవి వాల్మీకి మహర్షి విరచిత రామాయణమున బాలకాండ కథావిశేషము. దానిని తెనుగున వ్రాయవలెనను దృఢసంకల్పము శ్రీ రాజశేఖర కవిని ఏతత్కావ్య రచనకుఁ బురికొల్పినది. ప్రతిభావంతులై వీరు తమ గురువుల, మిత్రుల సలహా మేరకు ఈ పద్యకావ్య రచనకుఁ బూనుకొన్నారు. తద్రచనయందు సఫలీకృతులయ్యారు.

ఇందు ప్రతిపద్యము మనోహర శైలీ భాగ్య శోభితము. సందర్భోచిత పదములతో, వివిధచ్ఛందములతోఁ గావ్యము సొగసులు దిద్దుకొన్నది. ఆంధ్రవాల్మీకి అను బిరుదముతో నొప్పారు కవులలో వీరిని కూడ చేర్చి ప్రశంసించవచ్చు. వీరి కలము నుండి మరికొన్ని కావ్యములు రావాలని కోరుకొందాం.

శ్లో. కోట గృహాబ్ధి సంజాతః రాజశేఖర సత్కవిః ।
శ్రీసీతారామ కల్యాణం వ్యలిఖత్ రసవత్ పదైః ॥

శ్లో. రామాయణ కథావృత్తం భక్తి సాహిత్య సంభృతమ్ ।
కావ్యమిదం బుధస్తుత్యం పఠ పాఠక! శ్రద్ధయా ॥

హైదరాబాదు, బుధజన విధేయుడు

15-11-2021 **చక్రాల లక్ష్మీకాంత రాజారావు**

'పద్యభారతి'

శ్రీ చదలవాడ లక్ష్మీనరసింహారావు గారు

అధ్యక్షులు, జాతీయ సంస్థ, పద్య సారస్వత పరిషత్,
ఒంగోలు

ఆశీరభినందన

శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారి పద్యగ్రంథం 'శ్రీ సీతారామ కల్యాణము (రామాయణము – బాలకాండము) ముద్రణకు ముందే సాహిత్యలోక ప్రశంసలను పొందడం ముదావహం. పద్యకవిత్వ ప్రగతికై నిరంతరం కృషి చేసే జాతీయ పద్య సారస్వత పరిషత్ వారిచే నిర్వహించబడు 'పద్యభారతి' వాట్సప్ ఛానల్‌లో ఈ గ్రంథము రచనలో నుండగానే ఒక సంవత్సర కాలం ధారావాహినిగా ప్రసారమై సాహితీ రసజ్ఞుల అభినందనలు పొందగలగటం సత్యతమే. గత శ్రీరామ నవమి పర్వదిన సందర్భమున ఈ కావ్యములోని శ్రీ సీతారామ కల్యాణ ఘట్టము పద్యభారతిలోని పదకొండు మంది ప్రఖ్యాత గాయకులచే పద్య సంగీత రూపకముగా వీడియో గానం చేయబడటం, అది 'భక్తి ప్రపంచం' వారిచే యూట్యూబులో ప్రసార మొనరించబడి సంగీత సాహితీ వేత్తల, భక్తవరేణ్యుల విశేషాదరణ నొందటం శ్లాఘనీయము. బహుశా ఆధునిక కాలమున ప్రచురణకు ముందే ఇంతటి ప్రతీతి బడసిన గ్రంథములు అరుదుగ నుండవచ్చునేమో!

రామాయణ కథా రచనం, శ్రవణం, పఠనములకు చిత్త సంస్కారం కావాలి, జన్మాంతర సుకృతం ఉండాలి. కవిత్రయం వారి నుండి ఆధునిక ప్రఖ్యాత కవుల వరకు పెక్కుమంది ఏదో ఒక రూపములో రామాయణ కథను పలికినవారే. శ్రీ రాజశేఖర్ గారికి కూడా అట్టి ప్రసిద్ధి దక్కటం సంతోషకరం.

శ్రీ రాజశేఖర్ గారు సంస్కృతాంధ్ర భాషా విశారదులు, విద్వత్కవితావధాన ప్రతిభాసంపన్నులు, సుస్వర సుమధుర గళ శోభితులు, మనోహరాకృతీ విలసితులు, సహృదయ సత్త్వ గుణాంచితులు. అన్నీ పూర్వ సుకృత సంప్రాప్తములే.

పరాత్పరుడు వారికీ, వారి కుటుంబమునకు చిరాయురారోగ్యైశ్వర్యాలను కటాక్షించాలని మా ఆశ, ఆశయం, ఆశంస.

13-11-2021

చదలవాడ లక్ష్మీనరసింహారావు

'గురు ప్రపూర్ణ'

డా॥ చీమకుర్తి వేంకటేశ్వర రావు గారు

విశ్రాంత ఆంధ్రోపన్యాసకులు

ప్రధాన కార్యదర్శి, పద్య సారస్వత పరిషత్, నెల్లూరు శాఖ.

పద్య సుమహారం

యావత్ స్థాస్యంతి గిరయః సరితశ్చ మహీతలే ।
తావద్రామాయణకథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి ॥ (1-1-36)

అని మహాకవి వాల్మీకి తన రామాయణ శాశ్వతత్వాన్ని పేర్కొన్నారు. ఆ మహాకవి పల్కిన అక్షరసత్య ఫలితంగా ఎందరో మహాకవులు వివిధ భాషలలో రామాయణ కథను వివిధ ప్రక్రియలలో వెలయించారు. నేటికినీ రచిస్తూ ఉన్నారు. ఆ శ్రీరామచంద్రుని ఆదేశానుసారం నెల్లూరు జిల్లా అల్లూరు రామకృష్ణ జూనియర్ కళాశాలలో సంస్కృతోపన్యాసకులుగా పనిచేసిన శ్రీయుత కోట రాజశేఖర్ గారు శ్రీమద్రామాయణంలోని బాలకాండను అందమైన తెలుగు పద్యాలలో ఒక పుస్తకంగా ముద్రిస్తున్నారు. వీరు సంస్కృతాంధ్ర భాషాకోవిదులు. అవధాన విద్యాప్రవీణులు. అనేక అవధాన సమస్యలను అంతర్జాలంలో పూరించి వాటిని 'రోజుకో పద్యం - శంకరాభరణం' పేరిట ఒక పుస్తకంగా వెలువరించి ఉన్నారు. పెద్దల ప్రోత్సాహంతో తనకు గల అచంచల శ్రీరామ భక్తి ప్రేరణతో శ్రీసీతారాముల కల్యాణాన్ని పద్యరూపంలో హృద్యంగా రచించారు. మహర్షి వాల్మీకి హృదయాన్ని అవగాహన చేసుకుంటూ, వివిధ చ్ఛందాలలో, సందర్భోచిత భాషాపటిమతో, సరళ సంస్కృత సమాస ఘటితంగా, యజ్ఞదీక్షా దక్షతతో, భక్తి ప్రపత్తులు పెనగొనగా శ్రీసీతారామ కల్యాణ కావ్యాన్ని మూలానుగుణంగా రచించి, అందంగా ముద్రించుచున్నారు. వ్రాస్తున్న సమయంలోనే ఈ కావ్యాన్ని నేను అప్పుడప్పుడు చదవడం నా అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను. నాకు తోచిన సలహాలనిస్తే సహృదయతతో స్వీకరించేవారు. సంస్కృత భాషా పాండిత్యం ఉన్నా, సుందర కవితా కళా కౌశలం ఉన్నప్పటికీ, అవధాన కళా చాతుర్యం ఉన్నా, సుమధుర కంఠస్వర శోభితులై పద్య పఠనం చేస్తూ శ్రోతలను రంజింపజేస్తూ ఉన్నా, పురాణ ప్రవచనా దక్షులైనా గర్వం లేక వినయగుణంతో శోభిస్తూ పెద్దల యెడ గౌరవం ప్రదర్శిస్తూ

మంచి పేరు తెచ్చుకున్నారు. సుప్రసిద్ధ అవధాన వరేణ్యులు శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారి వద్ద విద్యాభ్యాసం చేసి ఆంధ్రభాషాధ్యయనంతో పాటు, అవధాన విద్యా రహస్యముల నెఱిగి, విజయవంతంగా అష్టావధానాలు పూర్తి చేశారు.

ప్రస్తుతము 'శ్రీ సీతారామ కల్యాణము' కావ్యాన్ని పాఠకుల సౌలభ్యమునకు, సౌకర్యమునకై మూలంలోని శ్లోకాలు, వాటి తాత్పర్యాలతో హృద్యమైన తన పద్యములను అందించి ఆహ్లాదాన్ని, ఆనందాన్ని పంచుతూ ఉన్నారు. ఇది పండిత పామర జన మనోరంజకమై శ్రీమద్రామాయణం వలె కలకాలం నిలిచి ఉంటుందని నా దృఢ విశ్వాసం.

చక్కని సరళమైన పద్యాలతో, సందర్భానికి వన్నె దెచ్చే శైలితో వీరు పద్యరచన చేశారు. ఏడు వందల పద్యాలను ఎంతో ఓపికతో రచించి, వానిని ప్రతిరోజు అంతర్జాలంలో నింపి అనేకులగు పద్యాభిమానులకు హృదయాహ్లాదాన్ని కలిగించారు. వివిధ దేవతల ప్రార్థనలతో భక్తి విశ్వాసాలను ప్రకటించుకొన్నారు. శ్రీరాముని షోడశ గుణాలను, ఆయా మహర్షుల సందేశాలను, శ్రీ సీతారాముల కల్యాణ ఘట్టాన్ని రసోచితంగా, వర్ణించి బ్రహ్మానందాన్ని కలిగిస్తూ ఉన్నారు. శ్రీరాముని వర్ణించడంలో ఈ కవిగారి ఆసక్తి, ఆ శక్తి మనం తప్పక తెలుసుకోవాలి.

రాముడు జగదభిరాముడు
రాముడు శుభలక్షణుండు రఘుకులవరుడున్
రాముడు దనుజవిరాముడు
రాముడు కోదండధరుడు రాజాగ్రణియున్. (7)

అట్లే...

హతశత్రుండును వేదవేత్తయు నదీనాత్ముండు రాజన్యులం
దతిసౌజన్యుడు ధీరుడున్ సమవిభక్తాంగుండు సాధుండు సం
తతలోకప్రియకారకుండు హితుడున్ ధన్యాత్ముడున్ మాన్యుడున్
బ్రతిభావంతుడు స్నిగ్ధవర్ణుడు సదారాధ్యుండు నీ రాముడే. (12)

స్థాలీపులాక న్యాయముగా రెండు పద్యాలను ఉదహరించాను.

ఇటువంటి కావ్యాన్ని రచించిన శ్రీయుత కోట రాజశేఖర్ గారికి, వారికి సహకరించిన వారి సతీమణి శ్రీమతి కోట గిరిజాకుమారి గారికి భగవంతుడు సదా ఆయురారోగ్యాలను ప్రసాదించాలని, ఇతోధికమైన సాహిత్య సేవ జరగాలని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఈకావ్యం శ్రీసీతారాములకు సమర్పింపబడిన పద్య సుమహారం.

రమ్యమైనరీతి రామాయణమ్మును
రాజశేఖరుండు రచన చేసె
రాగరంజితంబు రసరమ్య పఠనంబు
వినిరి బుధులు కోకిలనిరి కవిని.

24-11-2021

డా॥ చీమకుర్తి వేంకటేశ్వర రావు

'అవధాన కళానిధి'

శతావధాని

శ్రీ ఆముదాల మురళి గారు

తిరుపతి

ఋషి ఋణ విముక్తి

వ్రాసిన రామచంద్రు కథ వ్రాసితివం చనిపించుకో వృథా
యాసము గాక కట్టుకథ లైహికమా? పరమా? యటంచుఁ దాఁ
జేసిన తండ్రి యాజ్ఞయును జీవుని వేదన రెండు నేకమై
నా సకలోహవైభవసనాథము నాథ కథన్ రచించెదన్.

(విశ్వనాథ – కల్పవృక్ష అవతారిక)

కట్టుకథ లెన్ని వ్రాసినా ప్రయోజనం లేదని, ధర్మమూర్తి రామచంద్రుని కథ మాత్రమే ఇహపర ఫలప్రదమని కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ వారు పేర్కొన్నారు. శ్రీ కోట రాజశేఖర అవధాని గారు ఆశుకవితా ధురీణులై, రసవత్కవనస్రష్టలై, వేగాతివేగోక్తితో జనరంజకంగా అవధానాలు చేశారు. 'పరుగు ఆపడం అసలు కళ'... ఆపారు. భౌతిక ప్రపంచంలో కీర్తిమంతుడై పారమార్థిక ప్రపంచంలో పట్టభద్రుడై వెలుగొందాలని కోరుకొనని మానవుడు 'పుట్టలోని చెదలు...' వర్గానికి చెందుతాడనడంలో విప్రతిపత్తి లేదు.

నవవిధ భక్తి మార్గములలో కీర్తనం కూడా ఒకటి. పైగా 'కలౌ నామసంకీర్తన' మని పేరెన్నిక గన్నది. సహజ కవిసత్తములకు కీర్తన సులభోపాయం. విశ్రాంత జీవితాన్ని విరామమయంగా కాక శ్రీరామారామంగా గడపాలన్న నిశ్చయబుద్ధి కలుగడం పూర్వపుణ్యపరిపాకం. అదే శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారిని రామకథా రచనకు పురిగొల్పినది. "అథవా కృత వాగ్ద్వారే వంశేఽస్మిన్ పూర్వసూరిభిః" అన్న కాళిదాసు మాటలు పరమమంత్రంగా గ్రహించారు. "ఈ సంసార మిదెన్ని జన్మలకు నేనీ మౌని వాల్మీకి భాషాసంక్రాంత ఋణంబు దీర్చగలదా..." అన్న విశ్వనాథ వారి మాటలు ఎంతగా ప్రేరణ కల్గించాయో 'ఋషిఋణం' తీర్చుకొనే పనికి పూనుకొన్నారు. 'సర్వ శిల్పభూమి' యైన వాల్మీకి రామాయణానికి కట్టుకథ లంటుగట్టకుండా 'నాన్యః పంథా' అన్నట్లు నడిచారు.

వాల్మీకి కేవలం కవి కాదు, తపస్సంపన్నుడైన మహర్షి. ఆయన కృతిని అనువదించడమంటే నిజంగా సాహసమే. గతంలో ఈ సాహసం చేసినవారు వావిలికొలను సుబ్బారావు గారు. పాఠకులు ఎంత వద్దనుకొన్నా బేరీజు లక్షణం జనించకపోదు. ఎవరి శైలి వారిది, ఎవరి భక్తి వారిది. శ్రీ కోట రాజశేఖర అవధాని గారి రచన సరళ సుందరంగా ఉన్నది. మూలమును సాకల్యంగా ఆకలింపు చేసుకొని 'నామూలం లిఖ్యతే...' అన్న వ్యాఖ్యాతృ చక్రవర్తి మల్లినాథుని మార్గంలో రచన గావించారు.

తెలుగు భాషకు ప్రత్యేకమైన పదబంధాలను, నుడికారాన్ని విస్తృతంగా ప్రయోగించడం ద్వారా కావ్యభాషకు, కావ్యరచనకు స్థానికతను కల్పించారు. తద్వారా మూలాన్ని పరిహరించి చూసినప్పుడిది అనువాద కావ్యం వలె కాక స్వతంత్ర కావ్యంగా భాసిస్తున్నది. ఋషి హృదయానువాద సత్క్రతువు రసబంధురంగా జరిగింది. విషయాన్ని అనుసరించి ఛందస్సును ఎన్నుకోవడంలో కవి చూపిన ప్రతిభ, ఆయా పద్య రచనలో పాటించిన శైలి శబ్దరహస్యవేత్తలగు పాఠకులకు ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తుంది. చాలా సహజంగా ఛందస్సుకోసం కాకుండా భావంకోసం చేసిన సమాస ఘటన శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారి ప్రత్యేకశైలికి నిదర్శనంగా చెప్పవచ్చు.

కావ్యనిర్మాణంలో తమ శక్తిసామర్థ్యాలను చాటుకొంటూనే శ్రీరామచంద్రుని పట్ల ప్రదర్శించిన భక్తిప్రపత్తుల వల్ల ఇహపర ప్రయోజనాలను రెంటినీ శ్రీ రాజశేఖర అవధాని గారు సాధించుకొన్నారు. శ్రీ నరాల రామారెడ్డి, శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారల రూపంలో వారికి గురుబలం కూడా ప్రాప్తించినది. 'కల్యాణానాం పరంపర' తామర తంపరగా శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారికి వశీకృతం కావాలని ఆకాంక్షిస్తున్నాను. వారి వాత్సల్య పూర్వకమైన మైత్రి కారణంగా పిన్ననైన నేను ఈ నాలుగు మాటలు వ్రాశాను. మకరందం ఎలా ఉంటుంది? తియ్యగా ఉంటుంది. తీపి ఎలా ఉంటుంది? ఆస్వాదిస్తే తెలుస్తుంది. కావ్యమకరందం కూడా అంతే. పాఠక మహాశయులకు శ్రీ కల్యాణ రాముని కృప సిద్ధించు గాక! ఇక స్వాగతం... చదవండి...

సీ. ఇక్ష్వాకు వంశ పూర్ణేందుని సత్కథా
　　　కర్తయై వాల్మీకి ఘనతకెక్కె
ఋషిమార్గమందున కృషి సల్పి శ్రీ కోట
　　　రాజశేఖర కవి రాటుదేలె

పదమార్దవంబు సత్పథమార్దవంబుచే
రామకల్యాణంబు వ్రాసినాడు
తేనెలో నూరించి తీసిన గతి పద్య
ఫలములు నిర్వాణఫలము లయ్యె

తే.గీ. భక్తి సురభిళమైన చిద్భావములకు
పుట్టినిల్లుగ కావ్యమున్ బుట్ట పట్టి
దారి దప్పక నడిపిన సూరివరుడు
కోటి కొక్కడు సూడ మా కోట బుధుడు.

తే.గీ. అతుకు లెరుగని సహజమౌ యతులతోడ
ప్రాణగండము గానట్టి ప్రాసలొప్ప
మకిలి పదములు లేని సమాసగతుల
పద్యవిద్యకు క్రొత్త నిర్వచనమయ్యె.

చం. సురతరు పుష్ప సౌరభ విశుద్ధికి నుద్ది యనంగ, గద్దెపై
సురుచిర పద్యయుక్తమగు శోభన రామచరిత్ర కావ్యమున్
స్థిరముగ నిల్పె పండితులు దెల్ప శుభంబులు; కోట రాజశే
ఖర కవి; సర్వదిక్తటుల గాంచు యశస్సు నితోఽధికంబుగన్.

కార్తిక ఏకాదశి 2021

ఆముదాల మురళి

'అవధాన శిల్పి, అవధాన కిరీటి'
శతావధాని
శ్రీ కొండపి మురళీకృష్ణ గారు
నెల్లూరు

కల్యాణ తిలకం

అవధానములను నిర్వహించి, అవధాన సాహిత్య సరస్వతీ పరివస్యను గావించిన విద్వదవధాని శేఖరులు శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు. 'రోజుకో పద్యం శంకరాభరణం' పద్య పంచశతి నందించి రసజ్ఞుల హృదయాలను గెలిచిన కవిశేఖరులు శ్రీ రాజశేఖరులు. విద్వత్కవివరేణ్యులు శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారు, అవధాన కవి శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారి వంటి దిగ్దంతులకు శిష్యుడై పద్య కవితా నిర్మాణ శిల్ప కల్పనలను మెరుగు పెట్టుకొంటూ, కవితా రూప తపస్సును సమాచరిస్తూ సాహిత్య రంగంలో ప్రకాశించే సాహిత్య తపస్వి శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు.

వాల్మీకి మహాకవి రామాయణములో బాలకాండమునకు సుందర పద్యానువాదము చేసి శ్రీసీతారామ కల్యాణము పేర సుమధుర మనోజ్ఞ కావ్యము నందిస్తున్నారు రాజశేఖర కవిశేఖరులు. పావన రామగాథ ఆంధ్రజాతిలో, ఆంధ్ర సాహిత్యములో భాగంగా, రసయోగంగా పరిమళించుటకు, పరిణమించుటకు తెనుగు సాహిత్యములో వెలసిన అనేకానేక రామాయణములే ప్రబల సాక్ష్యము. రామాయణ కల్పవృక్షములో "మరల నిదేల రామాయణం బన్నచో..." అని ప్రశ్నించుకొని, దానికి సమాధానం చెబుతూ శ్రీ విశ్వనాథ వారు 'తనదైన యనుభూతి తనది గాన... తన భక్తి రచనలు తనవి గాన' అంటూ వివరిస్తారు. ఆ మార్గంలోనే రామభక్తిని, కవితాశక్తిని మేళవించి ఈ రామ కల్యాణ గాథను కావ్యంగా, అమృత కలశంగా అందిస్తున్నారు రాజశేఖరులు.

సతతము నీదు నామమె ప్రశస్త మటంచు జపించుచుంటి, నా
తత శుభదాయక మ్మనుచుఁ దావక గాథ రచించుచుంటి, నీ
కతమున మోక్షసంపద సుఖమ్మున నందగ నుంటి, నీకు నం
కితమిడుచుంటి దీనిఁ బరికించి గ్రహింపుము జానకీపతీ! (పీఠిక – 25)

అంటూ రామ కల్యాణ కథా కావ్యమును జానకీపతికే వినిపించి అంకితము చేసి కావ్యానికి, తమకు ధన్యత్వాన్ని సముపార్జించుకున్న కవిరాజశేఖరులకు నా అభినందనలు, నమస్సుల నందజేస్తున్నాను. 77 శీర్షికలతో, 741 పద్యములతో ప్రతిపద్య రమణీయముగా, భక్తి భావనా కమనీయంగా, రసబంధురంగా, అలంకార సుందరంగా, ఔచిత్య సముల్లసితంగా, కవితాశిల్ప భరితంగా ఈ కావ్యాన్ని తీర్చిదిద్దారు కవి రాజశేఖరులు. వాల్మీకి మహాకవి హృదయాన్ని యథాతథంగా ఆంధ్రీకరించి అందించారు. అణువణువునా కావ్య నిర్మాణ కౌశల్యాన్ని ప్రదర్శించారు. దశరథ మహారాజునకు కలిగిన కుమారులను చూచుటకు వచ్చినవారు ఏమనుకుంటున్నారో ఈ అద్భుతపద్యంలో చిత్రీకరించారు.

"లీలగ విష్ణువునకు గల
నాలుగు భుజములన వెలసినారలు వీరల్,
మేలన భువి ధర్మమ్మున
బాలించెద" రనిరి చూడ వచ్చిన వారల్. (109)

శ్రీ మహావిష్ణువు రామచంద్రునిగా సపరివారంగా అవతరించిన విషయాన్ని స్ఫురింపజేస్తూ, రామరాజ్యం ఎంత ధర్మభూయిష్టంగా, ప్రజారంజకంగా ఉంటుందో ప్రతిబింబింప జేస్తూ, భావి కథా సూచనను గావిస్తూ ధ్వనిమంతంగా సాగిన యీ పద్యము కవి కవనశక్తికి అద్దం పడుతున్నది.

సీతారాముల దాంపత్యజీవన పావిత్ర్య మాధుర్యమును అందమైన గీతంలో వర్ణించారు. సీతాదేవి లక్ష్మ్యంశ సంభూత అనే విషయాన్ని స్ఫురింపజేస్తూ, ఆ సుగుణాల కుప్పను సీతమ్మ తల్లిని సువర్ణసుందరంగా పద్యంలో ఆవిష్కరించారు కవి.

దేవతలఁ బోలు దివ్యమౌ తేజ మొప్పఁ
గమ్రరూపమ్మునన్ లక్ష్మికళయు నొప్ప
రామపదములఁ బ్రేమానురాగ మొప్ప
నాథుఁ గూడె జానకి సుగుణాల కుప్ప. (739)

ఈ విధముగా కావ్యమంతా అమృతస్రవంతియే, పరమ రమణీయంగా సాగిన రసకలశమే. ఇంత మనోహరంగా, సుందరంగా, సీతా కళ్యాణ గాథను కావ్యంగా అందించిన శ్రీ రాజశేఖర్ గారికి నా కవితాభినందనలు, నమస్సులు.

ఉ. ప్రాకట కావ్యధార రసరంజిత లీలను పర్వులెత్తగా
శ్రీకర భక్తి భావ లహరీ సువిలాసము చిందులాడ, వా
ల్మీకి వచస్సునన్ దెలుగు లేపనమద్ది, యనల్ప శిల్ప రే
ఖా కమనీయ మాధురులు గ్రమ్మగ వ్రాసితివయ్య సత్కృతిన్.

సీ. పద్యమా ధారావిభాసిత సుకుమార
సుందర పదబంధ శోభితమ్ము,
వ్యాఖ్యానమా నవ్య భావనా పరిపూర్ణ
తాత్పర్య బోధా విధాన పథము,
గాత్రమా సుస్వర కమనీయ రాగవత్
శ్రావ్య మంజుల మనోరంజకమ్ము,
గాథయా లోకైక కల్యాణ కారక
జానకీరామ కల్యాణ గాథ

తే.గీ. యెంత పుణ్యభాగ్యమ్మొ యింకెంత ప్రతిభ
రాజశేఖర! కవివరా! రమ్యఫణితి
నాథగాథ రచించి గానమ్ము చేసి
యందఁ జేయుచుంటివి రసానంద ఫలము.

ఉ. ప్రాకట దివ్యగాథ రఘురాముని పావన సచ్చరిత్ర వా
ల్మీకి వచించె, తత్పదవరేణ్యపథమ్మును వీడకుండ, శో
భాకర పద్యరీతి ననువాద మొనర్చుచునుంటివయ్య! య
స్తోక విశేష పుణ్యఫల శోభను పొందుచు రాజశేఖరా!

చం. జలజల కొండకొమ్మలను జాలుగ నేరులు పారినట్లు, నిం
పలరగ చంద్రరేఖ గగనాంగణమున్ విడి కూర్మితోడ నా
కలువనుఁ జేరినట్లు, కడు కమ్మని పద్యము పర్వులెత్తుచున్
లలిత ముదంబుఁ గూర్చినది రామ కథాకృతి రాజశేఖరా!

13-12-2021 **కొండపి మురళీకృష్ణ**

అష్టావధాని

శ్రీ చిటితోటి విజయకుమార్ గారు

హైదరాబాదు

"కావ్యం ఏతత్ జయేత్ చిరమ్"

శ్రీసీతారామకల్యాణ కావ్యమేతత్ సమర్పితమ్ |
అష్టావధానినా కోట రాజశేఖర సూరిణా ||

మధురైర్మఞ్జులైశ్శబ్దైర్బాలకాణ్డమనూదితమ్ |
వాల్మీకేర్హృదయం జ్ఞాత్వా సర్వపాతక రఞ్జకమ్||

అన్వర్థ పద సంయుక్తం ద్రాక్షాపాక విభాసితమ్ |
హృద్యపద్యాత్మకం వన్ద్యం కావ్యమేతజ్జయేచ్చిరమ్ ||

సౌజన్యమూర్తిమద్భావం వదాన్యమవధానినమ్ |
శంసామి ప్రవచఃకల్పం రాజశేఖర సత్కవిమ్ ||

స్తువన్తం జానకీ రామం భక్తిపూర్ణైః పదైర్ముదా |
కీర్తయే సుకవిశ్రేష్ఠం శ్రీ కోట రాజశేఖరమ్ ||

7-1-2022 **చిటితోటి విజయకుమార్**

సంస్కృతాంధ్ర కవి పండితులు
శ్రీ పండి ఢిల్లీశు గారు
విశ్రాంత తెలుగు పండితుడు
రాజపురం, కవిటి మండలం, శ్రీకాకుళం జిల్లా.

శుభవాణి

"శ్రీరామ జయం" అంటూ చిఱునవ్వుతో పలుకరించే మధుర సౌహార్ద సంపన్నులు, పెద్దలు శ్రీ కోట రాజశేఖర కవివరేణ్యులు శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం బాలకాండను సంప్రదాయ తెలుగు పద్యకావ్యంగా అనువదించారు.

'శ్రీసీతారామ కళ్యాణము'... చక్కని పేరు! శ్రీమద్రామాయణాన్ని అనేకులు అనేక భాషల్లో అనేక విధాలుగా అనువదించారు. తెలుగులో పద్యకావ్యాలు, ద్విపదలు, నాటకాలు, గేయాలు, వాగ్గేయకారుల కృతులు, చలనచిత్రాలు... ఇంకా ఎన్నో విధాలుగా రామకథ వెలసింది. ఒక్కొక్కరిది ఒక్కొక్క మార్గం. ఒక్కొక్కరిని చదువుల తల్లి ఒక్కొక్క విధంగా అనుగ్రహించింది.

ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషలలో నిష్ణాతులుగా, ప్రవచన కర్తగా, అష్టావధానిగా భాషా సాహిత్యాలకు ఎనలేని సేవ చేసి ఎంతో ఖ్యాతి నార్జించిన శ్రీ రాజశేఖర కవీంద్రులు రామకథను తమ కావ్యరచనకు ఇతివృత్తంగా స్వీకరించి కృతార్థులైనారు.

వేదమే రామాయణము – రాముడు వేదపురుషుడు. సీతారాములు ఆదర్శ దంపతులు.

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే ।
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా ॥

రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య పరిరక్షితా ।
రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్యచ రక్షితా ॥ (1–1–13)

రాముడు ధర్మస్వరూపుడు. రామనామము తారకమంత్రము. రామాయణము జాతికి జీవనాడి. రామచరితము పట్టుతేనె – పుట్టతేనె.

"వాల్మీకేర్వదనారవిందగళితం రామాయణాఖ్యం మధు" ప్రసన్న మధురంగా, శ్లోకాలకు పద్యానువాదం చేసి తెలుగు సాహితీ లోకానికి అందించారు ఈ ఉదాత్తకృతిని కవి గారు.

సరళ సుందరమైన భాష... శ్లోకం - పద్యభావం - పద్యం... ప్రతివాక్యంలో, ప్రతిపద్యంలో చదివించే గుణం... తెలుగు భాషపై ఆసక్తి, అభిమానం పెంపొందించే సరళ సుందర కృతి 'శ్రీసీతారామ కళ్యాణం'

గ్రంథారంభంలో ఇష్టదేవతా స్తుతి చేస్తూ సమకాలీన ఆధునిక కవులను సైతం భక్తితో పేర్కొన్నారు. తల్లిని, తండ్రిని వేరు వేరు పద్యాలలో కీర్తించారు. గురువులను ప్రత్యేకించి శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారిని, శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారిని పేర్కొనటం విశేషం.

రామాయణం అన్ని కాండల పద్యానువాదం ఈ సత్కవి కలంనుండి జాలువారి, వీరు భాషామతల్లికి మఱిన్ని సేవలందించాలనీ, అందుకు అన్ని విధాలా శ్రీసీతారాములు అనుగ్రహించి, ఆయురారోగ్య భాగ్యము లందించాలనీ ఆకాంక్షిస్తున్నాను.

సరస పద ప్రయోగముఁ బ్రసాద గుణంబునుఁ జూచి, సత్కవీ
శ్వరులునుఁ గోవిదాగ్రణులు చాల నుతింపఁగ, బాలకాండ కా
వ్యరచన చేసి యీక్రియఁ గృతార్థుఁడ వైతివి, కోట రాజ శే
ఖర కవి! రామచంద్రుఁ డిడుఁ గావుత నీకు నభీష్ట సంపదల్.

పదముల పొందికన్ మధుర భావములన్ మృదులార్థ సంపదల్
పొదలఁగ జానకీ రమణు పుణ్య చరిత్రము బాల కాండమున్
హృదయమెలర్పఁ జెప్పితివి, యెల్లరకున్ ముదమావహిల్ల, శ్రీ
ప్రదుఁడయి రాఘవుం డిహ పరంబుల నీకు సుఖంబు లీవుతన్.

సుకుమారంబుగ శబ్ద మర్థ చయమున్ శోభిల్ల, విద్వన్మణుల్
సుకవిశ్రేణియుఁ జూచి మెచ్చ, భువన స్తుత్యంబుగా నిట్లు ప
ద్య కవిత్వంబునఁ దెన్గుకబ్బముగ సీతారామ కల్యాణ గా
థ కదున్ హృద్యముగా వచించితి వహో ధన్యుండవై సత్కవీ!!

13-12-2021 **పండి ఢిల్లీశు**

'అవధాని శేఖర'

మైలవరపు మురళీకృష్ణ గారు

సంస్కృతోపన్యాసకులు

ఆం. ప్ర. గురుకుల కళాశాల, వెంకటగిరి

కమనీయ కావ్యం... శ్రీసీతారామ కల్యాణము

శ్రీకరమైన, పరమ పవిత్రమైన, ఇహపర సుఖకారకమైన, భవసాగరతారకమైన, మహిమాన్వితమైన, మధురమైన మంత్రరాజం శ్రీరామనామం. లౌకిక విషయాలతో పూర్తిగా నిండిపోయిన మనస్సులో ఏదో ఒక మూల రవ్వంత అవకాశమేర్పరచుకొని ఈ నామం ప్రవేశించినచో అది ఒక రసాయనమువలె మాలిన్యమును శుద్ధిచేసి, క్రొత్తగా మెరుగుపెట్టి జీవితమును తళతళలాడిస్తుంది. అందరినీ ఆకర్షింపజేస్తుంది. పలుకులో, పదములో, పాటలో, ఆటలో శ్రీరామనామమును మరువము మరువము అని ఆనందానుభూతినందుచూ జీవితమును ధన్యము చేసుకొన్న మహనీయులు శ్రీవాల్మీకి మహర్షి మొదలుగా ఎందరెందరో ఉన్నారు. అట్టివారి పదసరోజములకు ముందుగా ప్రణమిల్లుచున్నాను.

శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు తన్మయముతో రచించిన శ్రీరామాయణ పద్య సప్తశతి కావ్యమును ఆమూలాగ్రము పఠించి ఆస్వాదించి అమందానందము ననుభవించి మీతో నాలుగు మాటలు ముచ్చటించుచున్నాను.

అవధానిశేఖరులు శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారు నాకు అత్యంత ఆత్మీయులు, గురుతుల్యులు. లబ్ధప్రతిష్ఠులు అవధానకవులునైన శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారికి ప్రియశిష్యులు. పద్యానికి గీటురాయివంటి వారి శిక్షణలో, రక్షణలో, పర్యవేక్షణలో పద్యరచనలో రాటుదేలినవారు. వినయసంపన్నులు. అన్నింటికీ మించి రామభక్తి మెండుగా కలవారు. మేము సంస్కృత ప్రశ్నాపత్ర మూల్యాంకన విధిలో నుండగానే ఎప్పుడూ శ్రీరామనవమి పండుగ వచ్చేది. ఆ దినము వారు "దాశరథీ! కరుణాపయోనిధీ!" అంటూ ఆర్తిగా పాడి వినిపించిన పద్యాలు ఎప్పటికీ మా చెవులలో మార్మోగుతుంటాయి.

శ్రీ వాల్మీకిమహర్షి రచించిన దివ్యమైన శ్రీరామాయణములోని బాలకాండను "శ్రీసీతారామ కల్యాణము" అనెడి కావ్యముగా సరళసుందరముగా తెలుగు పద్యములలో

రచించి సార్థకజన్ములైనారు. అవతారికలోనే దైవస్తుతిలో 4వ పద్యములో "సమకూర్పుము మోక్షము జానకీపతీ!" అని ప్రకటించినారు. ఈ కావ్యములో ప్రతిపద్యము చక్కని శైలితో, ధారాశుద్ధితో, భావమరందసంయుతమై భాసిల్లుచున్నదనుట అతిశయోక్తి కాదు. అవసరమైనచోట వాల్మీకి శ్లోకాలను కూడా పొందుపరచి పఠితలకు సులభగ్రాహ్యం చేసినారు. బాలరామునికి భామలు జోలపాడుటలో 105 వ పద్యములో "రామాలాలి! మేఘశ్యామలాలి!, జో అచ్యుతానంద! జోజో ముకుందా!" అనే కీర్తనలు లయాన్వితమైన సీసపద్యములో అందంగా ఒదిగిపోయాయి.

తాటకావధ, సిద్ధాశ్రమవర్ణన, గంగావతరణం, క్షీరసాగరజనిత వస్తువిశేషములు, అహల్యావృత్తాంతము, త్రిశంకుని చరిత్ర, శునశ్శేఫుని కథ... ఇలా ఈ కావ్యములో అన్ని విశేషాలు యథావాల్మీకం చక్కగా నిక్షేపింపబడినవి. 'శైలవిదారకృచ్చటులశబ్దము' వంటి శబ్దప్రయోగాలతో శివధనుర్భంగఘట్టం చక్కగా వర్ణించబడినది. రమణీయముగా ఇక్ష్వాకువంశవర్ణనము జరిగింది. 'ఇయం సీతా మమ సుతా...' అనే శ్లోకానికి తెనుగు సేత...

ఈయమ సీత నాదు సుత యిప్పుడు నీ సహధర్మచారిణీ
స్థాయి వెలుంగుఁ, గైకొనుము సాధ్వి కరమ్మును నీ కరమ్ముచే,
శ్రేయముఁ గూర్ప నిన్ననుసరించు ఛాయ యనంగ" నంచు, దాఁ
దోయము ధారగా విడిచెఁ దుష్టినిఁ దజ్జనకుండు ప్రేముడిన్ (663)

వంటి పద్యాలతో అద్భుతముగా సాగింది. ఇలా ప్రతిపద్య రమణీయముగానున్న ఈ శ్రీసీతారామకల్యాణము కమనీయముగానున్నది.

శ్రీ రాజశేఖర్ గారికి అనేక అభినందనలు ధన్యవాదములు. ఫలశ్రుతిలో వారు పల్కినరీతి ఈ కావ్యము రక్షాకవచముగా కాపాడుననుట యథార్థము.

సారవచోవిలాసగుణసాంద్రకవిత్వము రంగరించి, వి
స్తారముగా రచించితివి చక్కని కావ్యము బాలకాండమున్!
శ్రీరఘురామమూర్తి విరచించి శుభావళి ధన్యతన్ గొనన్
గూరిమి బ్రోచుగాత మిము కోట కులాగ్రణి! రాజశేఖరా!!

6-12-2021

మైలవరపు మురళీకృష్ణ

అవధాన శిరోమణి, మధురకవి

విద్వాన్ పైడి హరనాథరావు

శ్రీకాకుళము

ఆప్త వాక్యము

శ్లో. వేద వేద్యే పరేపుంసి జాతే దశరథాత్మజే ।
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్ రామాయణాత్మనా ॥

వేదములచేఁ దెలియబడు పరమ పురుషుడగు శ్రీమన్నారాయణుడు దశరథాత్మజుడగు శ్రీరామ చంద్రునిగా భూలోకము నందవతరింపగా, వేదములే వాల్మీకి మహర్షి చేత సాక్షాత్ రామాయణముగా నవతరించినవి. అనగా రామాయణము కథారూపములో నున్న వేద సారమని చెప్పవచ్చును.

ఆది కవి వాల్మీకి మహర్షి రచించిన రామాయణ మహాకావ్యమును మన పూర్వీకులు ఇతిహాసగ్రంథమని నుడివియున్నారు.

శ్లో. ధర్మార్థ కామ మోక్షాణా ముపదేశ సమన్వితమ్ ।
పూర్వ వృత్తం కథాయుక్త మితిహాసం ప్రచక్షతే ॥

చతుర్విధ పురుషార్థముల గురించి ఉపదేశయుక్తముగా నొక పూర్వవృత్తాంతమును కథారూపముగా చెప్పిన గ్రంథమును ఇతిహాసమందురు.

శ్లో॥ ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాత్ ప్రభవతే సుఖమ్ ।
ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ ॥

ఈ జగత్తంతయు ధర్మమాధారముగా నడచుచున్నది. కావున వాల్మీకి మహర్షి ధర్మము యొక్క గొప్పతనమును లోకమునకు తెలియ జేయవలెనని తలంచెను. నారద చతుర్ముఖుల ప్రేరణచే "రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః" అన్నట్లు ధర్మమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని చరిత్రను లోకమునకు నందింప దలంచి శ్రీమద్రామాయణ మహా కావ్యమును రచించెను. శ్రీరాముడు పరిపూర్ణ మానవునిగఁ బ్రవర్తించి, ఎన్ని కష్టములు వచ్చినను స్వధర్మమును విడువక ధర్మపథము ననుసరించి లోకమునకు ధర్మ

మహత్త్వమును తెలియ జేసినట్లు రామాయణ మహా గ్రంథమును వాల్మీకి మహర్షి రచించెను.

రామాయణము భారత దేశములో గల అన్ని భాషలలోనికి అనువదింపబడినది. ఎందువలన ననగ సారపు ధర్మము, విమలసత్యము విజయము చేకూర్చుననునది మన సంస్కృతిలో నంతర్భాగము కనుక. భారతీయ భాషలలోనే కాక ప్రపంచములోని ప్రముఖ భాషలతో వాల్మీకి రామాయణము అనువదింప బడినది. ఇంతటి గొప్ప గ్రంథమును మన తెలుగు కవులు అనువదింపకుండ ఉండగలరా? తెలుగు భాషలో నున్నన్ని రామాయణములు మరియే భాషలలోను లేవనుట యతిశయోక్తి కాదు. ఎందుకనగ "శ్రీరామ" అని శ్రీకారము చుట్టనిదే మన తెలుగువారు ఏ పని తలపెట్టరు గనుక. అందులోను గ్రంథరచనకు పూని ముందుగా రామాయణమును ప్రస్తావించక ఇతర గ్రంథములను రచించ రనునది అనూచానముగా వచ్చిన ఆచారము.

ఈ సంకల్ప దృష్టితో విద్వాన్ శ్రీ కోట రాజశేఖరావధాని గారు వాల్మీకి రామాయణము నందలి 'బాలకాండము'ను 'శ్రీ సీతారామ కల్యాణము' అను గొప్ప గ్రంథమును యథానువాదము చేసియున్నారు. వారి అనువాదము సరళము. శైలి అద్భుతము. ఛందో వ్యాకరణ నియమములను అనుసరిస్తూ, ఔచిత్య పద ప్రయోగములను నిక్షిప్తము గావించిరి. ఇది వారి పూర్వజన్మ సుకృతి అని చెప్పక తప్పదు. వారు అనువదించిన 'శ్రీసీతారామ కల్యాణము' ఆద్యంతము మనోరంజకము. వారు కడప జిల్లా ప్రొద్దుటూరు పట్టణములో గల శ్రీకృష్ణ గీతాశ్రమములోని శ్రీ మలయాళ స్వామి ప్రాచ్య కళాశాలలో విద్వాన్ చదివి యున్నారు. ఉభయ భాషలలో పరిపూర్ణ పాండిత్యము కలిగియున్నారు. వారు చదువుకొనిన ఆశ్రమ ప్రధాన ద్వారముపై "విద్యాతపోభ్యాం పూతాత్మా" అను సూక్తి, ఆశ్రమ ముఖకుడ్యముపై "పురోభివృద్ధిని కోరువారు పూర్వవృత్తాంతమును మరచిపోరాదు" అను సూక్తియు లిఖింపబడినవి. వాటిని నిత్యము మననము చేయుచు తమ జీవితమును తీర్చిదిద్దుకొని యుండిరనుటలో సందేహము లేదు. ఆ ప్రభావమే ఈ 'శ్రీసీతారామ కల్యాణము' గ్రంథ రచనకు మూలము. వారి జీవితము ఆదర్శప్రాయము, అనుసరణీయము, ఆచరణాత్మకము.

వారు అనువదించిన 'శ్రీసీతారామ కల్యాణము' ఆద్యంతము మనోరంజకము. వారి పద్యశైలి పాఠకులకు హృదయానందము కలిగించును. మచ్చునకు జనక

మహారాజు విశ్వామిత్రునితో శివకార్ముకము యొక్క గొప్పతనమును వర్ణించిన సందర్భములో

ఉ. “పూతము దివ్యశక్తిపరిపూర్ణమునౌ శివకార్ముకమ్ము వి
ఖ్యాతము, తెచ్చి చూపెద, మహాత్ముడు రాముడు దాని నెక్కిడన్
జేతము పొంగ దివ్యవరసిద్ధినిఁ బొంది, మదీయపుత్రికన్
సీత నొసంగెదన్ గుణవిశిష్టతమోర్మికి రామమూర్తికిన్” (560)

వాల్మీకి మహర్షి చెప్పిన అంశమును ఎంత అద్భుతముగ ననువదించిరో మనము గమనింప వచ్చును. ఇదే శైలిలో మొత్తము గ్రంథమంతయు నడచినది. పద్యశైలి పరిశుద్ధతను పాటించుటలో మన ప్రాచీన కవుల మార్గము ననుసరించియున్నారు.

ఇటువంటి అద్భుత గ్రంథమునకు ‘ఆప్తవాక్యము’ వ్రాయు భాగ్యము కలిగించినందులకు నా జన్మ ధన్యమైనదని నేను భావించుచున్నాను. వారు ఇంకను మిగిలిన కాండములను గూడ యథానువాదము గావించి లోకమునకు అందించగలరని భావించుచు అటువంటి శక్తి యుక్తులను వారికి ప్రసాదించ వలెనని ఆ శ్రీరామచంద్రుని ప్రార్థించుచున్నాను.

కం. మధురకవి రాజశేఖరు
మధురమునగు బాలకాండ మహిమ రచనయున్
బుధులందరు పఠియింప వ
సుధను యశము నందుదురుగ శుభములు గలుగన్.

ఉ. కమ్మని కంఠముం గలిగి గానము సేతువు రాగయుక్తి, ని
త్యమ్మును శ్రేష్ఠకావ్యముల ధారణఁ బట్టుచు నేర్చుచుందువే
నమ్మియుఁ దల్లి వాణి చరణమ్ములఁ బద్యము లల్లువాఁడవై
నెమ్మది సాగుమో సఖుఁడ! నిర్మల కీర్తిని రాజశేఖరా!

కం. గాయత్రీ మంత్రాక్షర
గేయంబై బాలకాండ కృతిగా మీచే
వ్రాయబడె తెలుగుభాషన్
శ్రీయుత శ్రీ కోట రాజశేఖర శుభమౌ.

తేది : 21-11-2021

పైడి హరనాథ రావు

నివేదన

శ్రీరాముని దయతో సీ
తారాముల గాథ వ్రాయఁ దలచితి పద్య
శ్రీ రాజిల, గురువులు మన
సారన్ దీవింపఁ దలతు శారదను మదిన్.

రామమందిరం సమీపంలో బాల్యాన్ని గడిపిన నేను మా తల్లిదండ్రులైన శ్రీమతి కోట సక్కుబాయమ్మ, శ్రీ కోట సారంగపాణి గార్ల ఆశీస్సులతో షష్టిపూర్తి తరువాత ఇప్పుడు వాల్మీకి మహర్షి విరచిత శ్రీమద్రామాయణంలోని బాలకాండను శ్రీ సీతారామ కల్యాణం పేర పద్యకావ్యంగా వ్రాయగలగడం అంతా శ్రీ రామచంద్రస్వామివారి కృపాకటాక్షంతోనే అని సంపూర్ణంగా విశ్వసిస్తూ ఉన్నాను.

మా గురువర్యులు ప్రముఖ అవధానకవి శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారు 2018 లో నేను వ్రాసిన 'రోజుకోపద్యం శంకరాభరణం - పద్య కదంబం' అనే గ్రంథాన్ని ఆవిష్కరించి, నన్ను ఆశీర్వదించి "ఏదైనా మంచి ఇతివృత్తాన్ని తీసికొని ఒక పద్యకావ్యం వ్రాయి" అని ఉపదేశించారు.

గురువర్యులు, సంస్కృతాంధ్రవిద్వత్కవులు, సుప్రసిద్ధ వ్యాకరణ పండితులు వ్యాస భారతమును వచనరూపంలో సరళ సుందరంగా ఆంధ్రీకరించిన పండితులు శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారు, అవధానభారతి శ్రీ చక్రాల లక్ష్మీకాంత రాజారావు గారు, ఆంధ్రోపన్యాసకులు డా. చీమకుర్తి వేంకటేశ్వరరావు గారు మొదలైన పెద్దలు కూడా నన్ను ప్రోత్సహించడంతో నేను ఒక పద్యకావ్యరచనకు సాహసించాను.

1994 లోనే ప్రముఖ కవి శ్రీ నాగభైరవ కోటేశ్వరరావు గారు నెల్లూరులో ఒక సభలో నా పద్యములను విని సంతోషించి "మీ పద్యాలు హృద్యాలు. మీరొక చక్కని కథాకావ్యం వ్రాయండి" అని శుభాశీస్సులతో లేఖ వ్రాసినారు. శ్రీరాముని దయచే ఆ మాట ఇప్పటికి ఫలించినదని భావిస్తున్నాను.

సీతారామకల్యాణములను భక్తితో జరిపించే శ్రీ నారపశెట్టి విజయకృష్ణ గారు 2019 లో పరిచయం కాగా నేను శ్రీ సీతారాముల కల్యాణం పేర పద్యకావ్యం వ్రాయాలని సంకల్పించుకొన్నాను.

ప్రొద్దుటూరులోని మలయాళస్వామి వారి ఓరియంటల్ కళాశాలలో ఉపన్యాసకులుగా ఉండిన మా గురువర్యులు విద్వత్కవితిలక బిరుదాంచితులు శ్రీ బండ్ల రమణయ్య గారు 'జానకీపరిణయమ్' అనే పేరుతో సంస్కృతకావ్యాన్ని 1397 శ్లోకములతో విరచించినారు. అందులో వారు పూర్తిగా బాలకాండ విషయమును వర్ణించినారు. ఆ కావ్యాన్ని చూచిన నేను కూడా సీతారామకల్యాణం పేర శ్రీమద్రామాయణంలోని బాలకాండను తెలుగు పద్యములుగా అనువదించాలని నిశ్చయించుకొన్నాను.

'సమస్యా పృచ్ఛక చక్రవర్తి' శ్రీ కంది శంకరయ్య గారు నిర్వహిస్తున్న శంకరాభరణం వాట్సాప్ సమూహంలో 2018 లో ప్రతిరోజూ సమస్యాపూరణలను సిద్ధంచేస్తూ పద్యరచనలో కొంత అనుభవాన్ని పొంది 2019 నవంబరు 3 వ తేదిన నా పుట్టినరోజున శ్రీరాముని దయచేత శ్రీ సీతారామ కల్యాణం అనే పద్యకావ్యాన్ని ప్రారంభించినాను.

ప్రతిరోజూ నేను వ్రాసే పద్యములను గురువర్యులు శతావధాని శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారికి, శతావధాని శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గారికి, అవధానభారతి శ్రీ చక్రాల లక్ష్మీకాంత రాజారావు గారికి, మిత్రవరులు అష్టావధాని శ్రీ చిటితోటి విజయకుమార్ గారికి పంపేవాడిని. వారు అవసరమైన సూచనలను అందజేస్తూ ఉండినారు.

ముఖ్యంగా సౌమనస్య గ్రంథకర్తయైన శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గురువర్యులు రెండు సంవత్సరాలుగా ప్రతి పద్యమును ప్రతి అంశమును పరిశీలించి ఎప్పటికప్పుడు సవరణలను సూచిస్తూ మార్పులను చేర్పులను తెలియజేస్తూ ఉన్నారు.

వాల్మీకిమహర్షియొక్క హృదయమును తెలిసికొనే ప్రయత్నంలో భాగంగా శ్రీమద్రామాయణమును ఆంధ్రీకరించి మందర వ్యాఖ్యానమును కూడా రచించిన ఆంధ్రవాల్మీకి వావిలికొలను సుబ్బారావు గారు, జ్ఞానపీఠ పురస్కార గ్రహీత కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, తొలి తెలుగు కవయిత్రి మొల్ల మొదలగు మహాకవులు విరచించిన రామాయణములను యథాశక్తి పరిశీలించినాను.

పద్యభారతి బిరుదాంచితులు పెద్దలు శ్రీ చదలవాడ లక్ష్మీనరసింహారావు గారు శ్రీ సీతారామకల్యాణం పద్యములను తాము 2020 లో ప్రారంభించిన పద్యభారతి సమూహంలో ప్రతిరోజూ రెండు చొప్పున ఉంచవలసినదిగా కోరగా ఒక సంవత్సరకాలంపాటు వాల్మీకిమహర్షి విరచిత శ్లోకములను, నా పద్యములను,

భావములను నేను గానం చేసిన ఆడియోలను పంపి సభ్యులందఱి అభినందనలను పొందినాను.

శ్రీ సీతారామకల్యాణ కావ్యంలోని కల్యాణఘట్టములోని 22 పద్యములను ఎంపికచేసి ఆ పద్యములను 12 మంది సుప్రసిద్ధ గాయకులచే గానం చేయించి పద్యభారతి సమూహంలో కల్యాణభారతి పేర వీడియోగా ప్రసారం చేయడంద్వారా కూడా శ్రీ చదలవాడ వారు నన్ను ప్రోత్సహించినారు.

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము అనే పేరుతో నేను ఒక వాట్సాప్ సమూహమును ఏర్పాటుచేసి పద్యభారతికి పంపినట్లే నా పద్యములను పంపుతూ సహృదయులైన అవధాన కవి పండితవరుల, సభ్యుల మన్ననలను పొందినాను.

1997 లో కావలిలో నా అవధాన సభకు ముఖ్య అతిథిగా విచ్చేసిన విజ్ఞులు, క్యాలికట్ యూనివర్శిటీ ప్రొఫెసర్, సావిత్రి గ్రంథ రచయిత అయిన ఆచార్య తంబిశెట్టి రామకృష్ణ గారు ఇటీవల నెల్లూరులో కలిసి నాచే వ్రాయబడిన శ్రీ సీతారామకల్యాణ కావ్య పద్యములను చదివి ఆనందించి వారి మిత్రులైన శ్రీ అడవికొలను వేంకట్ (వేంకటేశ్వర్లు) U S A గారికి పంపగా రామభక్తులైన వేంకట్ గారు శ్రీ సీతారామకల్యాణ కావ్య ముద్రణకు అవసరమైన నిధులను సంపూర్ణంగా సమకూర్చినారు.

నెల్లూరు జిల్లాలోని ఇనమడుగు గ్రామంలో వెలసియున్న శ్రీసత్యానంద ఆశ్రమ పీఠాధిపతులు శ్రీ శ్రీహరితీర్థస్వామి వారు శ్రీ సీతారామకల్యాణ కావ్యమును చూచి ఆదర్శ దంపతులుగా జీవించిన సీతారాముల గొప్పదనమును వివరిస్తూ నాపై గల ఆదరభావంతో **'మంగళాశీర్వచనములు'** అందజేసినారు. స్వామీజీకి భక్తిపూర్వక ప్రణామములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

52 సంవత్సరములుగా ఇనమడుగులోని శ్రీసత్యానందాశ్రమంలో ఉంటూ గ్రంథముద్రణ మొదలైన అనేక బాధ్యతలను నిర్వహిస్తూ ఉండి కూడా శ్రీ సీతారామ కల్యాణ కావ్యమును ఆద్యంతం ఆసక్తితో పఠించి ప్రత్యక్షరపరిశీలన గావించి అచ్చుతప్పులు లేకుండుటకు శ్రమించిన శ్రీ పురుషోత్తమతీర్థస్వామివారికి కృతజ్ఞతాపూర్వక ప్రణామములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'కల్యాణం కమనీయం' శీర్షికతో ఈ కావ్యములోని కొన్ని పద్యములను ప్రస్తావిస్తూ, పద్యరూప అభినందనలతోపాటు ఆశీస్సుల నందజేసిన గురువర్యులు

ప్రముఖ అవధానకవి శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గారికి హృదయపూర్వక ప్రణామములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'పన్థానస్సన్తు తే శివాః' శీర్షికతో ఈ కావ్యములోని పద్యరచనా విశేషములను వివరిస్తూ వాత్సల్యంతో దీవెనలను అందజేసిన సంస్కృతాంధ్రవిద్వత్కవులు, శతావధాని అగు శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గురువర్యులకు హృదయపూర్వక ప్రణామములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'ఆనందాక్షరి' శీర్షికతో నాపై గల ఆదరంతో ఎంతో ప్రీతితో అభినందనలు తెలుపుతూ ఒక సీసపద్యరత్నమును అనుగ్రహించిన పంచసహస్రావధాని అవధాని సమ్రాట్ శ్రీ మేడసాని మోహన్ గురువరులకు హృదయపూర్వక ప్రణామములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'శుభాభినందనలు' శీర్షికతో శ్రీ సీతారామ కల్యాణ కావ్యమును అభినందిస్తూ దీవెనలను అందజేసిన సమస్యా పృచ్ఛక చక్రవర్తి శ్రీ కంది శంకరయ్య గురువరులకు హృదయపూర్వక నమోవాకములను అందజేస్తూ ఉన్నాను.

'మనోఽభిరామం' శీర్షికతో ఈ కావ్యమును ప్రశంసిస్తూ శ్లోకరత్నద్వయంతో ఆశీస్సుల నందజేసిన అవధానభారతి, ఛందో వైవిధ్య నిష్ణాత శ్రీ చక్రాల లక్ష్మీకాంత రాజారావు గురువరులకు హృదయపూర్వక నమోవాకములను అందజేస్తూ ఉన్నాను.

'ఆశీరభినందన' శీర్షికతో ఈ కావ్యమును అభినందిస్తూ ఆశీస్సులను, పద్యరత్నమును అందజేసిన పద్యసారస్వత పరిషత్ జాతీయ అధ్యక్షులు, పద్యభారతి శ్రీ చదలవాడ లక్ష్మీనరసింహారావు గురువరులకు హృదయపూర్వక నమోవాకములను అందజేస్తూ ఉన్నాను.

'పద్యసుమహారం' శీర్షికతో ఈ కావ్యములోని కొన్ని పద్యములను ఉదహరిస్తూ అభినందిస్తూ ఆశీస్సులను అందజేసిన పద్యసారస్వత పరిషత్ (నెల్లూరు) ప్రధానకార్యదర్శి డాక్టర్ చీమకుర్తి వేంకటేశ్వరరావు గురువరులకు హృదయపూర్వక నమోవాకములను అందజేస్తూ ఉన్నాను.

'ఋషి ఋణ విముక్తి' శీర్షికతో ఈ కావ్యమును ప్రశంసిస్తూ మిత్రభావంతో ఆదరంతో పద్యరత్నత్రయమును అందజేసిన శతావధాని శ్రీ ఆముదాల మురళి గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'కల్యాణతిలకం' శీర్షికతో ఈ కావ్యములోని కొన్ని పద్యములను ఉదహరిస్తూ ప్రశంసిస్తూ ఆదరంతో పద్యరత్నములను అందజేసిన శతావధాని శ్రీ కొండపి మురళీకృష్ణ గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

ఏదేశమేగినా, ఎందుకాలిడినా నాలుగు సంవత్సరాలుగా నా శ్రేయోభిలాషిగా నేను వ్రాసే పద్యముల విషయంగా తగు సూచనలను సలహాలను అందజేస్తూ ఈ కావ్యమునకు ముందుమాటగా **"కావ్యం ఏతత్ జయేత్ చిరమ్"** అంటూ శ్లోక పంచకముతో నన్ను అభినందించి

"నిజముగ నాదు పద్యముల నిత్యముఁ జూచుచు చర్చఁ జేయుచున్
భుజమును తట్టుచుండఁ బరిపూర్ణ ప్రశంసల నందుచుంటి నో
సుజన! వధాని! సూరి! గుణశోభిత! హే చిటితోటి వంశజా!
విజయకుమార! మాన్యవర! విజ్ఞుడ! మీకు కృతజ్ఞతాంజలుల్."

అని నాచే ప్రశంసల నందుకొన్న శ్రీ చిటితోటి విజయకుమార్ గారికి హృదయపూర్వక నమోవాకములను తెలియజేయుచున్నాను.

'శుభవాణి' శీర్షికతో శ్రీమద్రామాయణ మహిమను వివరిస్తూ ఈ కావ్యములోని కొన్ని పద్యములను ఉదహరిస్తూ అభినందనలను అందజేసిన సంస్కృతాంధ్ర కవిపండితులు శ్రీ పండి ఢిల్లీశు గారికి హృదయపూర్వక నమోవాకములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'కమనీయకావ్యం' శీర్షికతో ఈ కావ్యములోని కొన్ని పద్యములను ఉదహరిస్తూ మిత్రభావంతో ఒక పద్యరత్నముతో అభినందనలను అందజేసిన అవధాని శేఖరులు శ్రీ మైలవరపు మురళీకృష్ణ గారికి హృదయపూర్వక నమోవాకములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

'ఆప్తవాక్యం' శీర్షికతో ఈ కావ్యమును ప్రశంసిస్తూ సహపాఠకులుగా ప్రొద్దుటూరులోని మలయాళస్వామి ఓరియంటల్ కళాశాలను గుర్తుచేస్తూ మూడు

పద్యాలను అందజేసిన అవధాని శ్రీ పైడి హరనాథరావు గారికి హృదయపూర్వక నమోవాకములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

రోజుకోపద్యం శంకరాభరణం - పద్యపంచశతిలోని 22 పద్యములకు గతంలో వీడియో చిత్రీకరణ చేసిన సహృదయులు తెలుగుపండితులు జోగులాంబ గద్వాల జిల్లా నివాసి అయిన శ్రీ నాయుడుగారి జయన్న గారు. ఇప్పుడు శ్రీ సీతారామ కల్యాణంలోని అవతారిక పద్యములను ఇరవై మూడింటిని వీడియోలుగా చిత్రీకరించిన శ్రీ నాయుడుగారి జయన్న గారికి కృతజ్ఞతా పూర్వక ప్రత్యేక ధన్యవాదములను సమర్పించుకొంటూ ఉన్నాను.

రామాంకితంగా (77 సర్గల బాలకాండ 77 శీర్షికలు కాగా) 25 + 741 = 766 పద్యములుగా వ్రాయబడిన ఈ శ్రీ సీతారామకల్యాణకావ్యము

1. వాల్మీకిరామాయణ బాలకాండ శ్లోక – పద్యభావ – పద్య కావ్యముగాను,
2. బాలకాండ పద్యకావ్యము గాను, (ఈ పుస్తకము)
3. బాలకాండ వచనకావ్యము గాను,
4. ఆడియో సీడీ రూపము గాను,
5. అవతారిక పద్యముల చిత్రీకరణలతో వీడియో సీడీ గాను

పంచముఖాలతో రూపొంది వెలుగులోనికి రావడం అంతా ఆ శ్రీరాముని దయచేతనే అని సవినయంగా విన్నవించుకొంటూ ఉన్నాను.

వచనకావ్యంగా ఉన్న శ్రీ సీతారాముల కల్యాణమును నా విజ్ఞప్తి మేర పరిశీలించి తగిన సూచనలను అందజేసిన శ్రీ వడ్లపట్ల సీతారామరాజు, హైదరాబాదు గారికి ధన్యవాదములను తెలియజేస్తూ ఉన్నాను.

ఈ విధంగా ఐదు విధములుగా రూపొందిన శ్రీ సీతారామ కల్యాణ కావ్యముయొక్క ముద్రణ కొఱకు రామకార్యంలో ఉడతాభక్తి అని భావించి నిధులను సమకూర్చిన శ్రీ అడవికొలను వేంకట్ (వేంకటేశ్వర్లు) USA గారికి, వారి సహధర్మచారిణి శ్రీమతి జ్యోత్స్నాకుమారి గారికి, వారి కుమారుడు శ్రీయుత రోహిత్ గారికి, కోడలు శ్రీమతి ఎరిన్ గారికి, వారి మనుమలు చిరంజీవులు కిల్లియన్, రోరీలకు, వారి సోదరీమణి శ్రీమతి పోలూరి పద్మావతి గారికి శ్రీ సీతారాముల కృపాకటాక్షములు సదా ఆయురారోగ్య భోగభాగ్యముల నొసంగి రక్షించును గాక!

శ్రీ సీతారామ కల్యాణములను తఱచు నిర్వహిస్తూ ఈ కావ్యనామనిర్ణయమునకు సహకరించిన శ్రీ నారపశెట్టి విజయకృష్ణ గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

'శ్రీ సీతారామ కల్యాణము' వాట్సాప్ సమూహంలో అప్పుడప్పుడు ప్రశంసా పద్యములను అందజేసిన అవధాన కవి పండిత మిత్రులకు ప్రత్యేక ధన్యవాదములు.

దైవభక్తి, పరోపకారము, సహనము మొదలగు సహజ సుగుణాలతో విరాజిల్లుతూ, సదా నా పద్యరచనను ప్రోత్సహిస్తూ నాకు తోడుగా నీడగా ఉన్న నా సహధర్మచారిణి శ్రీమతి విద్వాన్ కోట గిరిజాకుమారికి, నిత్యం రామాయణ రచనను ప్రోత్సహిస్తూ పుత్రోత్సాహమును కలిగించే పుత్రద్వయంలో జ్యేష్ఠపుత్రుడు చి. కోట రూపానంద కుమార్ (USA) కి, కనిష్ఠపుత్రుడు చిరంజీవి కోట సారంగపాణి (USA) కి సర్వ శుభములను కలిగించవలసినదిగా నా ఆరాధ్యదైవం శ్రీ రామచంద్రమూర్తిని ప్రార్థిస్తూ ఉన్నాను.

పై కావ్యత్రయమునకు డి.టి.పి పనిని ఎంతో ప్రీతితో నిర్వహించిన శ్రీ కంది శంకరయ్య గురువరులకు హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

కావ్యత్రయములకు ముఖచిత్రములను సిద్ధంచేసి ఆడియో, వీడియో డీవీడీలను అందంగా రూపొందించిన చిరంజీవి పంతుల విట్టుబాబు (హైదరాబాదు) గారికి, శ్రీ ఆకురాతి బుచ్చిబాబు (నెల్లూరు) గారికి హృదయపూర్వక ధన్యవాదములు.

సహృదయులైన పాఠకులు ఈ శ్రీ సీతారామ కల్యాణ పద్యకావ్యమును చదివి నన్ను ఆశీర్వదించి శ్రీరామచంద్రస్వామివారి అనుగ్రహమును పొందుదురుగాక.

కం. క్షేమము నిడు నీ సీతా
రాముల కల్యాణ గాథ రక్తిఁ జదివినన్
బ్రేమగ వినినన్ వ్రాసిన
రాముని కృప కవచ మగుచు రక్షించు సదా. (741)

అల్లూరు, నెల్లూరు, బుధజనవిధేయుడు
3-11-2021. కంచెర్ల గోత్రీయుడు, రామదాసుడు

'అవధాని' కోట రాజశేఖర్

శ్రీ సీతారామ కళ్యాణము

దైవ స్తుతి

శ్రీరామ స్తుతి

శా. శ్రీరామా! పితృవాక్యపాలనకళాశ్రీధామ! సన్మానుషా
ధ్వా! రామా! సుగుణాభిరామ! వర సీతారామకల్యాణ మన్
బేరన్ గావ్యము వ్రాయఁ బూనితి, నిదే నీ గాథ నీ లీల, నిన్
జేరంగోరితి దైవమా! యినకులశ్రీరామ! పాలింపుమా. 1

ఉ. పావననామ! రామ! చనె బాల్యము సర్వము నాటపాటలన్,
యౌవన మంతయున్ జనియె నాశల దారసుతాదులన్, భవ
ద్భావన లేక సాగు జర వర్ధిలె చింతలు, నీదు చింతనల్
గావగఁ జాలు నం చెఱుక గల్గెను దాసుని నన్నుఁ బ్రోవుమా! 2

చం. శ్రవణము కీర్తనమ్ము మనసా స్మరణమ్మును పాదసేవ వా
స్తవమగు నర్చ వందనము దాస్యము సఖ్యము నాత్మయందు సం
భవమగు దివ్యమౌ నెఱుక భద్రము గూర్చును గాన, సర్వదా
నవవిధ భక్తిమార్గముల నమ్మి చరించెద రామ! బ్రోవుమా. 3

ఉ. తప్పులు నాడు చేసితిని, ధర్మము తప్పి చరించినాడ, నా
తప్పుల నేడెఱింగితిని, తావక సన్నిధి నాశ్రయించితిన్,
తిప్పలు పెట్టకుండ ననుఁ దీరిచి దిద్దుము నీకు మ్రొక్కెదన్,
గొప్ప మనస్సుతోడ సమకూర్పుము మోక్షము జానకీపతీ. 4

మ. మదియే మర్కటమై చెలంగినది, కామక్రోధలోభాలకున్
సదనమ్మైనది, రామ! మోహమదమాత్సర్యమ్ములున్ రేగె, నా
కిదియే నిత్య పరీక్ష యయ్యె; తగునా యీరీతి నన్ జూడ? నిన్
వదలన్, గెల్చెడి దారి జూపు మరిషడ్వర్గమ్ము నీ చిత్తమున్. 5

సరస్వతీ స్తుతి

చం. అజుని వరించినా, వతని యాస్యమునందు వసించినావు, పం
కజమునఁ గూరుచుండుదు, సుఖమ్ముగ వీణను మీటుదీవు, నీ
రజమును బుస్తకమ్మును గరమ్ములఁ దాల్చెద వక్షమాలతోఁ,
బ్రజలకు విద్య లిచ్చెదవు, భక్తి నినున్ దలతున్ సరస్వతీ. 6

శ్రీహరి స్తుతి

ఉ. శ్రీపతి! విష్ణుమూర్తి! సురసేవితపాద! ముకుంద! ధర్మసం
స్థాపన జేయగాఁ దలచి, ధారుణిలో ప్రభవించి, శిక్షణన్
బాపుల నుద్ధరించెదవు, భద్రముఁ గూర్తువు సాధుకోటికిన్,
నీ పదముల్ భజింతు గణనీయముగా స్థితికారకా! హరీ! 7

శివ స్తుతి

శా. భూతేశా! లయకారకా! శివ! కృపాపూర్ణా! యపర్ణాప్రియా!
భూతిన్ గైకొనినావు హాలహలమున్ బూర్ణమ్ముగా, విశ్వమున్
బ్రీతిన్ గాచెడి చంద్రశేఖర! హరా! విశ్వేశ! మృత్యుంజయా!
చేతుల్ మోడ్చెద నీశ్వరా! పురహరా! శ్రీకంఠ! గంగాధరా! 8

బ్రహ్మ స్తుతి

ఉ. నాలుగు మోములన్ గలిగి, నాథుడుగా వరభారతీసతిన్
లీలగ నాల్కపై నిలిపి, ప్రీతిని వేదచయమ్ముఁ జేతిలోఁ
దాలిచి, సృష్టిఁ జేసెడి పితామహు, ధాతను, భావిరేఖలన్
ఫాలమునందు వ్రాయగల బ్రహ్మను గొల్తు నభీష్టసిద్ధికై. 9

గణపతి స్తుతి

ఉ. శ్రీ గణనాయకా! విజయసిద్ధివిధాయక! విఘ్ననాశకా!
యాగక భూప్రదక్షిణము నద్భుతలీల ముగించినావు, నీ
వాగక వ్యాసభారతము నంత యెటింగి లిఖించినావు, నే
నాగక సాగునట్లు శుభ మంచు వచింపుము, నీకు మ్రొక్కెదన్. 10

పరమేశ్వరీ స్తుతి

ఉ. అమ్మలఁ గన్నయమ్మ వని, యందఱి నేలెడి లోకమాతవం,
చమ్మలఁ గన్న యమ్మవని, యా పరమేశ్వరు వామభాగ వం,
చమ్మవు నాకటంచు, భవదాశ్రయమే గతియంచు, నెమ్మదిన్
నమ్మితినమ్మ! మ్రొక్కెదను నన్ను దయన్ గనుమమ్మ యీశ్వరీ! 11

శ్రీలక్ష్మీ స్తుతి

ఉ. క్షీరసముద్రజాతవయి, శ్రీహరినే వరియించి, సర్వదా
శ్రీరమవై వెలుంగుదువు, శ్రీల నొసంగెడి శ్రీహరిప్రియా!
సారసవాసినీ! కమల! చంద్రసహోదరి! లోకమాత! యా
ధారము మూల మీవెగద, తల్లి! కృపన్ గనుమమ్మ! మ్రొక్కెదన్. 12

మారుతి స్తుతి

మ. హనుమా! తారక రామనామ జపలీలాసక్త! భక్తాగ్రణీ!
వినుమా నాదగు ప్రార్థనన్, శరణు నీవే గంధవాహాత్మజా!
కొనుమా! పూజల నంజనాతనయ! కైకొమ్మార్తరక్షావిధిన్,
గనుమా! సత్కృప, రామబాణమ! ననున్ గాపాడుమా మారుతీ! 13

కుమారస్వామి స్తుతి

ఉ. తాపముఁ దీర్పగా, నసురుఁ దారకుఁ జంపగ, దేవకోటికిన్
దీపముగాగ, నగ్నిసమతేజముగా, శివపార్వతీమనో
రూపముగా జనించితివి, లోకములన్ వెసఁ గాచినావు, నీ
రూపము నెంచి కొల్చెదను, రుద్రకుమార! కుమార! షణ్ముఖా! 14

కవి స్తుతి

ఆదికవి వాల్మీకి మహర్షి స్తుతి

సీ. రామాయణమ్మును ప్రప్రథమమ్ముగా
సంస్కృతమ్మున వ్రాసి జగతి వెలిగె
రామరాజ్యమును శ్రీ రామచంద్రునిఁ గని
నుడువగ సమకాలికుడుగ మెలగె
రామ యనుమన మరా మరా యని తప
మొనరించి ఋషివర్యు డనగ జెలగె
రామాయణమ్మును లవకుశులకు నేర్పి
రామనామ జపానురక్తిఁ బరగె

తే.గీ. పఠన గానానుగుణ కావ్యఫణితిఁ గూర్చి
విశ్వమున రామమహిమను విశదపరచె
నట్టి ప్రాచేతసుని మనసారఁ దలతు
నాదికవియగు వాల్మీకి కంజలించి. 15

ఇతర సంస్కృత కవుల స్తుతి

ఉ. వ్యాసుడు కాళిదాసకవి బాణుడు శూద్రకుడున్ మయూరుడున్
భాసుడు దండి భర్తృహరి భారవియున్ భవభూతి మాఘు డా
హా సురవాణి వ్రాసి రితిహాస పురాణ నిబద్ధ కావ్యముల్
చేసెద వందనాలు రససిద్ధులు వారల కాదరంబునన్. 16

ప్రాచీన ఆంధ్రకవుల స్తుతి

సీ. ఆంధ్రమ్ములో భారతామ్నాయ మందింప
నాద్యుడై నన్నయ్య యవతరించెఁ
బాత్రు డుభయకవిమిత్రుడు ఘనుడు క
విబ్రహ్మ తిక్కన వెలసి మించె
వరు డెఱ్ఱన ప్రబంధపరమేశ్వరుడు శంభు
దాసుడు కీర్తికాంతను వరించె
శ్రీహర్షనైషధశ్రీఁ జాటి తెనుగున
శ్రీనాథుడు మనకమృతముఁ బంచె
భాగవతము వ్రాసి బమ్మెర పోతన
తెలుగుకవిగ తెల్గు విలువఁ బెంచె

ఆ.వె. రమ్యరీతి వ్రాసి రామాయణమ్మును
మొల్ల కవనఫణితి భువి రచించె
నిట్టి పూర్వకవుల నెల్లర గణియించి
స్తవ మొనర్తు వారి తత్త్వ మెంచి. 17

ఆధునిక ఆంధ్రకవుల స్తుతి

సీసమాలిక

రామాయణము వ్రాసి రచి వాసుదాసు తా
నాంధ్రవాల్మీకి విఖ్యాతి నందె
ఋషియైన శ్రీపాద కృష్ణమూర్తియు శతా
ధికగ్రంథకర్తగాఁ దేజమందె
గరిమ రామాయణ కల్పవృక్షము వ్రాసి
విశ్వనాథుడు జ్ఞానపీఠ మందె
విధి గడియారము వేంకట శేషశా
స్త్రియు శివభారత సృష్టిఁ జేసె
పింగళి కాటూరి సంగతి సౌందర
నందమన్ కావ్యమ్ము నందజేసెఁ
బానశాల రచించి వర కవికోకిల
దువ్వూరి జగతి సంతుష్టిఁ గూర్చె
సత్కావ్యనిర్మాత జాషువా నవయుగ
కవిచక్రవర్తియై ఖ్యాతి నందె
జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రి పుష్పవిలాప
హేల కరుణరసశ్రీల విరిసె

నల పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు
శివతాండవమ్మును సృష్టి జేసె
నాంధ్రపురాణమ్ము నందించిన మధునా
పంతుల కల్యాణ ప్రథ వహించె
రసరమ్య కవిత నరాల రామారెడ్డి
'అవధానకవి'గ విఖ్యాతి నందె
సౌమనస్యగ్రంథ సంధాత సూరము
శ్రీనివాసులు గురుసిద్ధి నందె

ఆ.వె. నిట్టి నేటి కవుల నెల్లఱ గణియించి
శిష్టులైన కవుల సేవ లెంచి
యందఱికి నమస్సు లర్పింతుఁ బులకించి
స్తవ మొనర్తుఁ గవుల తత్త్వ మెంచి. 18

మాతృ వందనము

ఉ. సమ్మతితోడ సంతతికి సర్వవిధమ్ముల మేలుగల్గగా
నెమ్మది గోరునట్టి మహనీయకు, సాధ్వికి, మాన్యయైన మా
యమ్మకు, నాదిదైవమున, కాశ్రితులన్ దయఁ జూచు సక్కుబా
యమ్మకు మ్రొక్కెదన్ సవినయమ్ముగ భక్తిప్రపత్తు లొప్పగా. 19

పితృ వందనము

మ. అనఘుండున్ జనవంద్యుడున్ గురువుగా "అల్లూరు" గ్రామమ్ములో
వినుతిన్ గాంచుచుఁ జక్కగాఁ జదువుఁ జెప్పెన్ ప్రీతచిత్తుండునై,
ఘనతన్ జెప్పెఁ బురాణగాథలను దీక్షన్, 'కోట సారంగపా
ణి' నయోదారుడు నాదు తండ్రి యతనిన్ నిత్యమ్ము నేఁ గొల్చెదన్. 20

గురు స్తుతి

ఉ. ఆలన లేక బిడ్డ నడయాడెడి వేళలఁ బ్రేమ పొంగగా
ఙ్రేలినిఁ బట్టి లీల నడిపింతురు తల్లియుఁ దండ్రి, యట్టులే
జాలము లేక నా రచన చక్కగ సాగగ, దారిఁ జూపుచున్
బాలనఁ జేయు సూరులను బ్రాజ్ఞుల నెంతు గురుత్వభావనన్. 21

ప్రముఖ అవధానకవి
శ్రీ నరాల రామారెడ్డి గురువర్యుల స్తుతి

సీ. పదియారు వర్షాల పసిడిప్రాయమునందె
యవధాన రంగాన నడుగుపెట్టెఁ
బాండిత్యగరిమకుఁ బ్రాధాన్యమీయక
భావకవన శైలి పాదుకొలిపెఁ
దెల్గు రాష్ట్రమ్ముల దేశవిదేశాల
నవధాన సాహస్ర మధిగమించె
నవధానకేళిలో ననువాదశైలిలో
సవ్యసాచిత్వమ్ము సంతరించె
తే.గీ. హాల గాథలనున్న యందాల దింపె
సురుచిర వధాన సౌరభఝురులు నింపె
వర నరాల రామారెడ్డి గురువరుండు
విమల వాక్కుల నన్ను దీవించు సతము. 22

వ్యాస మహాభారత అనువాదకులు
శ్రీ సూరం శ్రీనివాసులు గురువర్యుల స్తుతి

సీ. వచనగేయము గాని పద్యకావ్యము గాని
సత్కవితాధార జాలువారు
నమరభాషనుగాని యాంధ్రమ్మునను గాని
యసమాన పాండిత్య మతిశయిల్లు
నవధానమునగాని ప్రవచనమునగాని
ప్రజ్ఞాసముద్రమ్ము ప్రస్తరించుఁ
బరిశోధనను గాని పాఠ్యబోధన గాని
పరిపూర్ణతత్త్వంబు పరిఢవిల్లు
తే.గీ. రూపుగొన్నట్టి వాత్సల్యరోచి యాత
డవధి లేనట్టి సౌమనస్యం బతండు
సూరముకులకంధివిధుండు సూరి యట్టి
శ్రీనివాసులు గురువర్యుఁ బ్రీతి నెంతు. 23

గ్రంథకర్త పరిచయము

సీ. నెల్లూరు దాపున 'అల్లూరు' గ్రామమ్ము
పంటలల్లూరు నాన్ బ్రథిత మందు
రామమందిర వర ప్రాంత నివాసియౌ
సారంగపాణియన్ సాధుమతికి
సక్కుబాయమ్మయన్ సాధ్వీలలామకు
నారవ సంతానమై జనించి

సంస్కృతాంధ్రమ్ముల సరణి నెఱుంగుచు
నుత్తమ గురు కీర్తి నొందినాడ
తే.గీ. హృద్యమౌ వాణికృపఁ బద్యవిద్యనొంది
బుధులు మెచ్చగ నవధానములను జేసి
యుక్తి మెలగు కంచెర్ల గోత్రోద్భవుండ
'కోట రాజశేఖరుడ', నిన్ గొలుతు రామ! 24

అంకిత పద్యము

చం. సతతము నీదు నామమె ప్రశస్త మటంచు జపించుచుంటి, నా
తత శుభదాయక మ్మనుచుఁ దావక గాథ రచించుచుంటి, నీ
కతమున మోక్షసంపద సుఖమ్మున నందగ నుంటి, నీకు నం
కితమిడుచుంటి దీనిఁ బరికించి గ్రహింపుము జానకీపతీ! 25

శ్రీ సీతారామ కల్యాణము (బాలకాండము)

1. వాల్మీకి మహర్షికి నారద మహర్షి చెప్పిన రామకథ

మ. **త**పమున్ జేసెడివాడు, సంతతము స్వాధ్యాయమ్మునున్ సల్పగా
దపనన్ బొందెడి వాగ్విదుండు, ఘనవిద్వాంసుండు, దేవర్షియున్
గృప వాల్మీకి మునీంద్రుఁ జేర, నతనిన్ గీర్తించి వాల్మీకి "నా
కిపు డీ ప్రశ్నకు నుత్తర మ్మిడుము స్వామీ! నారదా! యంచనెన్. 1

సీ. ఎవ్వడు గుణవంతు డిల వీర్యవంతుండు
ధర్మజ్ఞు డెవడు కృతజ్ఞు డెవడు
సత్యవంతుడెవండు సర్వభూతహితుండు
నెవడు దృఢవ్రతుం డెవ్వ డరయ
సచ్చరిత్రయుతుండు సౌందర్యమునఁ బ్రియ
దర్శనుండును నాత్మతత్త్వవేత్త
ఘనతరవిద్వాంసుడును జితక్రోధుండు
ద్యుతిమంతుడును సమర్థుండెవండు
తే.గీ. జనుల కృత్యముల నసూయఁ గననివాడు
వేడ్క రణమునఁ దాను గోపించినపుడు
సురలనైనను భయపెట్టు శూరవరుడు
నెవ్వడాతనిఁ గూర్చి నాకిపుడు చెపుమ. 2

తే.గీ. ఇట్టి గుణముల రాజిల్లు నట్టి నరుని
నరయ నెంతో కుతూహలం బయ్యె నాకు
నతనిఁ దెలుపఁగలట్టి మహర్షి వీవె
యనుచు వేడెను వాల్మీకిమునివరుండు. 3

మ. అని వాల్మీకి మహర్షి వేడ, వినుమయ్యా! యంచు నా నారదుం
డనియెన్ మోదము పల్లవింప మదిలో, నాశ్చర్యమున్ గూర్చుచున్
"వినగా దుర్లభమౌ గుణమ్ము లవి భావింపంగ, నే విన్న త
ద్గుణరాశిన్ వెలుగొందఁజేయు జననాథున్ రాము వర్ణించెదన్" 4

మ. కల డిక్ష్వాకు కులమ్మునందు జనవిఖ్యాతుండు రాముండు ని
స్తులతేజస్వి జితేంద్రియుండు నియతాత్ముండున్ ధృతిన్ వెల్గు వా
డిల ధర్మజ్ఞుడు ధాత నీతిగలవా డెన్నన్ మహాబాహుడై
చెలగున్ శత్రునిబర్హణుండు శుచియున్ శ్రీమంతుడున్వాగ్మియున్. 5

కం. అలఘుడు కంబుగ్రీవుడు
సులలాటుడు రామవిభుడు సుశిరస్కుండున్
దలపగ విచక్షణుండును
బలసంపన్నుండు పీనవక్షస్కుండున్. 6

కం. రాముడు జగదభిరాముడు
రాముడు శుభలక్షణుండు రఘుకులవరుడున్
రాముడు దనుజవిరాముడు
రాముడు కోదండధరుడు రాజాగ్రణియున్. 7

కం. రాముడు ధర్మాత్ముండును
రాముడు సుందరతముండు ప్రతిభాయుతుడున్
రాముడు సుజనుడు మునినుతు
డామని వలె లోకహితుడు నాప్తసఖుండున్. 8

మ. నుడువంగాఁ బ్రియదర్శనుండు గుణవంతుండున్ మహావీర్యవం
తుడు శ్రీరాముడు సత్యసంధుడు సమర్థుండున్ గృతజ్ఞుండు నా
తడు శూరుండు దృఢవ్రతుండు ఘనవిద్వాంసుండు నార్యుండు పా
త్రుడు నాత్మజ్ఞుడు సర్వభూతరతి శశ్వద్వ్యక్త చారిత్రుడున్. 9

సీ. భద్రప్రదుడు మహేష్వాసుండు సులభుండు
సర్వశాస్త్రవిదుండు సర్వసముడు
ధైర్యవంతుండు ప్రతాపవంతుడు ధను
ర్వేదనిష్ఠుండు సంతృప్తిపరుడు
సాధనాపరుడు సమాధిమగ్నుండును
గారణజన్ముండు ధీరవరుడు
దుష్టశిక్షణఁ జేయ శిష్టరక్షణఁ జేయ
నవతరించిన యట్టి హరి యతండు
తే.గీ. జగతి దశరథసుతుడుగా జనన మొంది
లక్ష్మియౌ సీతతోడ కల్యాణ మొంది
రావణుని వధించి విజయలక్ష్మి నొంది
ధర్మమును నిల్పె రాముడు ధర్మమూర్తి. 10

మ. అభయ మ్మిచ్చెడు నాశ్రితావళికిఁ, దా నాజానుబాహుండు, స
ద్విభవౌన్నత్యు, డరిందముండు, సముడున్, విజ్ఞానసంపన్నుడున్,
శుభదుండున్,శుభలక్షణుండు,విపులాంసుండున్,మహోరస్కుడున్,
విభుడున్, శ్రీపతి, ధర్మమూర్తిగనుఁ బృథ్విన్ బ్రోచు నీ రాముడే. 11

మ. హతశత్రుండును వేదవేత్తయు నదీనాత్ముండు రాజన్యులం
దతిసౌజన్యుడు ధీరుడున్ సమవిభక్తాంగుండు సాధుండు సం
తతలోకప్రియకారకుండు హితుడున్ ధన్యాత్ముడున్ మాన్యుడున్
బ్రతిభావంతుడు స్నిగ్ధవర్ణుడు సదారాధ్యుండు నీ రాముడే. 12

సీ. గంభీరగతుల సాగరుడు, ధైర్యమ్మునఁ
దుహినాద్రిశృంగోన్నతుం డతండు
వీర్యసంపదలందు విష్ణుసముండగుఁ
బ్రియదర్శనమున రేవెలు గతండు
ఘనకోప మందునఁ గాలాగ్నిసదృశుండు
దివ్యమౌ క్షమనుఁ బృథ్వీసముండు
త్యాగగుణమ్మున ధనదుండు, సత్యవా
క్పాలన సమవర్తి వలె ఘనుండు,
తే.గీ. విక్రముండును సత్యపరాక్రముండు
రామచంద్రుండు సుగుణాభిరక్తబుధుడు
నబ్ధి యెల్లనదుల గమ్యమైన రీతి
నాతడే గతి సజ్జన వ్రాతమునకు. 13

ఉ. శ్రీ రఘురాము డుత్తముడు శిష్టజనావనతాయశస్వితా
ధారుడు లోకమోహనుడు, "తావక దాసుడ" నన్న చాలు సం
సార పయోధి దాటుటకు సాయముఁ జేయును, రామనామమే
తారక మంత్రమై తనరి ధన్యతఁ గూర్చు జపించువారికిన్. 14

సీ. పౌత్రులు పితరులు పుత్రుల మరణమున్
గనెడి దుర్గతి లేదు, వినుట లేదు,
మంగళకరముగా మహిళలు రాజిల్ల
విధవయన్ బదమెందు వినగ రాదు
వహ్నిభయము లేదు, వనగండములు లేవు
మాట తప్పుట యన్న మాట లేదు
వాయుభయమ్మును జ్వరభయమ్మును లేదు
క్షుద్బాధ యనియెడి క్షోభ లేదు

తే.గీ. వ్యాధి తస్కర దుర్భిక్ష భయము లేదు
హర్షజీవనులై ప్రజ లలరుచుండ
భద్రములనిడి నిత్యసౌభాగ్య మిడుచు
రాముడేలును ధరఁ బ్రజారంజకముగ. 15

కం. షోడశసద్గుణములు గల
వా డెవడని యడుగుచున్న వాల్మీకిమునీ!
ఛేడు శతాధిక గుణముల
వా డా రాముండు సూర్యవంశోద్భవుడున్. 16

తే.గీ. నగరములు రాష్ట్రములును ధనమ్ముతోడ
ధాన్యరాసులతోడను ధన్యతఁ గన
లీల వెలుగుచుఁ బదకొండు వేల యేండ్లు
పాలనము సేయు రాముడు భద్రములిడు. 17

తే.గీ. అట్టి శ్రీరాము పాలన మద్భుతమ్ము
బాధలను వీడి నిత్యసంపదలఁ గూడి
యభయ సిద్ధుల సంతృప్త లచటి ప్రజలు
తలపఁ ద్రేతలోఁ గృతయుగధర్మ మమర. 18

ఉ. రాముడు స్వర్ణదానముల రాజిలుఁ, జేసెడి నశ్వమేధముల్
రాముడు నాల్గు వర్ణముల రక్షకుడౌను, స్వధర్మరక్షణన్
రాముడు రాజ్యరాజిని విరాజిలఁ జేయును, దైవభావనన్
రాముడు రాజ్యమున్ గొలిచి, ప్రస్తుతిఁ జేరును బ్రహ్మలోకమున్. 19

మ. రమణీయమ్మిది వేదసమ్మితము శ్రీరామాయణం బర్థ్వమున్
విమలంబున్ ఘనపుణ్యదాయకము భావింపంగ౹ బాపఘ్నమున్
సుమతిన్ దీని౹ బఠించువాడు వసియించున్ బుత్రపౌత్రాది వ
ర్గముతో, ధాత్రి సుఖించు౹, దా నమరలోకమ్మందు నంత్యమ్మునన్. 20

2. బ్రహ్మ రామాయణమును వ్రాయవలసినదిగా వాల్మీకిని ఆదేశించుట

మ. అని యా నారదమౌని రామచరితం బాద్యంతమున్ జెప్పి, మౌ
నిని దీవించి, తదర్పితమ్ము గొని, విన్వీథిన్ జనెన్ బ్రీతుడై;
మునియున్ గ్రుంకులిడంగ నేగి, తమసామూలమ్మునన్ గ్రౌంచప
క్షిని వ్యాధుండు వధింప, దాని, మరి క్రౌంచిన్ గాంచె శోకమ్మునన్. 21

ఉ. నా కెది దారి యన్నటుల నాథునిఁ జూచుచుఁ గ్రుంగిపోవుచున్
శోకిలుచున్న పక్షిఁ గని, శోకము నందిన మౌని, తత్క్షణ
వ్యాకుల చిత్తుడై నిశితవాక్కుల దూఱె నిషాదు, నప్పు డా
శోకమె శ్లోకమై తనరె, సూక్తిగ నాదికవిత్వరూపమై. 22

మ. తలపుల్ పండగ నానృశంస్యము నిషాదా! చూపగా లేవొకో?
యలఘు ప్రేమ మెలంగు క్రౌంచమిథున మ్మందొక్క పక్షిన్ మహా
బలవంతుండ నటంచుఁ గూల్చితివి, పాపమ్మంచు యోచింపవా?
యల వౌనా? యిక నప్రతిష్ఠ యగు, దీర్ఘాయుష్షు లేకుండెడిన్. 23

మ. అని వాక్రుచ్చి స్వవాక్యమున్ దలచి, యాహా పాదబద్ధమ్ముగాఁ
విన నయ్యెన్ లయతో, సమాక్షరముగా విద్యాఫలమ్మోచుఁ జే
రినదై రాజిలె, శ్లోక మౌచు వరతంత్రీబద్ధతన్ వింతగాఁ
దనరెన్ వత్స! యటంచుఁబల్కెను భరద్వాజున్ సమీక్షించుచున్. 24

మ. తమసాస్నానముఁ జేసెఁ దాపసి, భరద్వాజుండు "కంఠస్థమ
య్యె మహాత్మా! భవదీయ వాణి" యన, మౌనీంద్రుండు సంతుష్టి నా
శ్రమమున్ జేరఁ, జతుర్ముఖుం డతని జేరన్ వచ్చి, యాతిథ్య మం
ది, "మునీ! పల్కితి వీవు శ్లోక" మనుచున్ దీవించి తా నిట్లనెన్. 25

శా. నా సంకల్పమె నీదు శ్లోకము, జగన్నాథుండె శ్రీరాముడన్
ధీసంపన్నుడు ధర్మమూర్తి గుణియున్ ధీరుండు వాచంయమా!
వాసిన్ రామచరిత్ర నెంచుము లిఖింపన్ నారదోక్తమ్ముగా,
భాసించున్ భవదీయ చిత్తమున సుస్పష్టమ్ముగా సర్వమున్. 26

ఉ. వేదవిదుండు దాశరథి విశ్వహితుండు నరోత్తముండు, స
మ్మోదముఁ గూర్చు రామకథ పుణ్యము రమ్యము వామలూరుజా!
నీదగు వాక్కు సత్య మగు, నీవు రచింపుము రామగాథనే,
నీదగు కావ్య మీ గిరులు నిర్ఝరు లుండెడిదాక యుండెడిన్. 27

మ. అని దీవించి విరించి యచ్చటనె తా నంతర్హితుం డయ్యె, న
మ్ముని వాల్మీకియు విస్మయమ్ముఁ గని సంపూర్ణమ్ముగా నెంచి పా
వన రామాయణమున్ రచించెను సదా వర్ధిల్లు శ్రీరామ గా
థను శ్లోకమ్ములలోఁ బ్రసిద్ధమగు ఛందమ్మందు రమ్యమ్ముగా. 28

3. సంక్షిప్త రామాయణము

తే.గీ. రామలక్ష్మణ గమనవిక్రాంతి నెఱిగి
జానకీచరిత నిరూఢి సార మెఱిగి
దశరథేశుని, రాణులఁ దత్త్వ మెఱిగి
వ్రాసె మౌని వాల్మీకి శ్రీరామగాథ. 29

తే.గీ. ఎంచుచున్ బ్రహ్మవాక్కుల మించుచుండి
తలపులన్ నారదోక్తులన్ దలచుచుండి
కూర్మి దర్భాసనమ్మునన్ గూరుచుండి
వ్రాసె మౌని వాల్మీకి శ్రీరామగాథ. 30

సీ. రామజన్మమ్మును రామశౌర్యమ్మును
సర్వానుకూలతన్ సాధుమతిని
సాకేతరాముని లోకప్రియత్వమున్
సత్యశీలక్షమాసౌమ్యతలను
గాధిజురాకను ఘనయజ్ఞరక్షణన్
శివధనుర్భంగమున్ శ్రీగ్రహణము
జానకీకల్యాణసంరంభశోభను
రామరామవివాదధామకథను

తే.గీ. ఘనత రామాభిషేకసంకల్ప ఘటనఁ
గైక తలపున విఘ్నమున్ గలుగు విధము
రామవనవాసగమనమున్ గ్రమముగాను
వ్రాసె వాల్మీకి నారదవాక్యసరణి. 31

సీ. పుత్రుడు కానకుఁ బోవగా శోకించి
యాజి తా స్వర్గస్థుడైన గతినిఁ
బ్రజల విషాదమున్ రాముని గమనమున్
గొండలరాయని గుహుని సేవ
గంగను దాటుటన్ ఘన భరద్వాజునిఁ
గూడుటయును జిత్రకూట వసతి
భరతాగమనమును వరపితృకార్యమున్
ఘనతరమౌ పాదుకాగ్రహణము
తే.గీ. భరతవిభుని నందిగ్రామ వాససరణి
రామచంద్రుని దండకారణ్యవసతి
వర విరాధునివధ, శరభంగుఁ గనుట,
వ్రాసె వాల్మీకి నారదవాక్యసరణి. 32

సీ. సాధువైన సుతీక్ష్ణు సందర్శనాదుల
నత్ర్యనసూయల యతిథిసేవ
నంత నగస్త్యుని చెంతకుఁ జేరుటన్
ధన్య జటాయు సందర్శనమును
బంచవటీప్రాంత వాసమున్ శూర్పణ
ఖాదర్శనమ్మును ఖరముఖ వధ,
నంత మారీచుని నంతమ్ము చేయుటన్
సీతాపహరణమున్ శ్రీ రఘువరు
తే.గీ. శోకమును, జటాయువు మృతిన్, వీక నడవి
ఘన కబంధుని దర్శనమును, జలకళ
నలరు పంపను గాంచుట నతులరీతి
వ్రాసె వాల్మీకి నారదవాక్యసరణి. 33

ఆ.వె. శబరిదర్శనమును సామీరిఁ గనుటను
ఋశ్యమూక గమన మెన్నగాను
శుభముఁ గూర్చు రామ సుగ్రీవ మైత్రిని
వ్రాసె నాదికవి వికాసభణితి. 34

సీ. వాలివధన్, ఘనవానరసేన సీ
తాన్వేషణముఁ జేయ నరుగు విధిని,
నంగులీయకదాన మనెడి యంశమ్మును,
సాగరలంఘన వేగగతిని,
మైనాకసేవను, మహిత సింహికవధన్,
లంకాప్రవేశమున్, లంకలోన
భవ్యమైన యశోకవనదర్శనమును, సీ
తాదర్శనమ్మును, మోద మిడెడు
తే.గీ. నుంగరమ్మును సీతకు నొసగురీతిఁ,
ద్రిజట కాంచిన స్వప్నమున్, బ్రీతి సీత
తన శిరోమణి నిడుటను, వనవిభంగ
మును లిఖించెను వరుసగా మునివరుండు. 35

సీ. రాక్షసజన సంహరణమును, హనుమను
గట్టివేయుట, లంకఁ గాల్చుటయును,
దిరిగి సాగరమును దరియించుటన్, రాము
నోదార్చుటను, మణి నొసగు రీతి,
వార్ధినిఁ జేరుటన్, వానరుండు నలుండు
సేతుబంధనమునుఁ జేయు విధిని,

సాగరతరణమున్, సజ్జనుడగు విభీ
షణుని సంసర్గమున్, సంగరమున
తే.గీ. మేటి కుంభకర్ణుని వధన్, మేఘనాదు
వధను, రావణాసురు వధన్, బరమసాధ్వి
సీత రామునిఁ జేరుటన్ శ్రేయము నిడు
గాథగా వ్రాసె వాల్మీకి కావ్యముగను. 36

తే.గీ. శ్రితు విభీషణు పట్టాభిషేక విధినిఁ
బుష్పకమున నయోధ్యకుఁ బోవు విధము,
హర్షమును గూర్చు భరతసమాగమమును,
రామపట్టాభిషేకమున్ వ్రాసె సుకవి. 37

4. కుశలవులు రామాయణమును గానము చేయుట

తే.గీ. వెల్గ శ్లోకము లిరువదినాల్గు వేలు
సాగగా, నైదువందల సర్గ లమర,
కాండములు నారు, నుత్తరకాండ మమర,
లీల రామాయణమును వాల్మీకి వ్రాసె. 38

తే.గీ. వేడ్క రామాయణమ్మను పేరు కలుగ
ధరణి దివ్య సీతాచరితముగఁ జెలగఁ
బథముఁ జూపెడి పౌలస్త్యవధ యనంగ
వ్రాసె మౌని వాల్మీకి శ్రీరామగాథ. 39

తే.గీ. చదువుచుండగ నెద నిండ ముదము గలుగ,
పాడుచుండగ వినుటయె భాగ్య మనగ,
నన్ని రసములు పండ రామాయణమును
గుశలవులు నేర్చి పాడిరి కూర్మి తోడ. 40

తే.గీ. అఖిలరాగాల కోవిదు లనగఁ బరగి
కనగ వర గాన గంధర్వు లనగ నొప్పు
లక్షణముల నుండెడి కుశ లవులు ప్రీతి
గాన మొనరించి రందఱు లీనమవగ. 41

మ. భువనమ్ముల్ గొనియాడగా, నవరసమ్ముల్ పండగా, మానసో
ద్భవ రామాయణమున్ గుశీలవులకున్ వాల్మీకి నేర్పింప, వా
రవనిన్ వాడల, యజ్ఞవాటికల, రథ్యారాజమార్గమ్ములన్
గవలై పాడుచు, దాటి రామసభలోనన్ బాడినా రీవిధిన్. 42

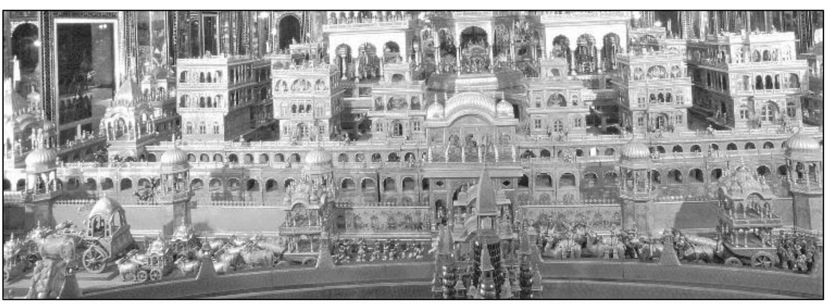
5. శ్రీ రామాయణ కథాప్రారంభము
అయోధ్యానగర వర్ణనము

శా. శ్రీరమ్యక్షితి నేలెగా మనువు వాసిన్ దొల్తఁ, బాలించెగా
సారోదార సుకీర్తులన్ సగరు, డిక్ష్వాకుండు నేలెన్, మహా
వీరుం డేలెడి రాము డిప్పుడు జనాభీష్టుండు తద్వంశ్యుడై,
శ్రీరామాయణ మౌచుఁ దచ్చరిత భాసించున్ మహాకావ్యమై. 43

సీ. నిర్మలచిత్తులై నిత్యసంతృప్తులై
నిజధర్మవర్తులౌ ప్రజలతోడఁ
బూర్ణపరీపాకపుష్టిసంతుష్టిఁ బ్ర
కాశించు ధనధాన్యరాశితోడఁ
గూరుముల్ నడయాడుఁ గోసలదేశ మా
ర్య జనహితమ్మౌచు నలరుచుండ
జలకళ నుప్పొంగు సరయూనదీతట
ప్రాంతమ్మునందు స్వప్రతిభతోడ
తే.గీ. మనువు నిర్మింప జనగణ మాన్యమగుచు
సకల సంపదలన్ సువిశాలమగుచు
శోభ నుండెడి, ధర్మవిస్ఫూర్తి నిలుచుఁ
గాపురమ్ముల సిరి నయోధ్యాపురమ్ము. 44

సీ. రాజమార్గమ్ములఁ బ్రాసాదములఁ గళా
కోవిదుల్ శిల్పులుఁ గొలువుదీర
సామంతరాజుల సందడిఁ బురి నిండ,
వంది మాగధ ఘటాస్పంద మమర

హృద్యవీణలు కలవాద్య విశేషముల్
సంగీత నాట్యప్రసక్తి నలర
గంభీరపరిఘలు ఘన శతఘ్నులు మహా
వారణాజానేయ పంక్తు లెసగఁ
తే.గీ. బాత్రమగు శీతలోద్యాన వనములమర
నలరు నమరావతీ పురమన నయోధ్య
దాని నేలెడు విభవతేజోనిరూఢి
శక్రుడో యన దశరథచక్రవర్తి. 45

6. దశరథుని రాజ్యపాలనము, పురజన వర్ణనము

మ. యతిరాజున్ వరయజ్వయున్ బ్రియకరుం డాశాన్తవిష్వక్ప్రజా
హితుడున్ ధీమతియున్ కుబేరసముడున్ పృథ్వీశులం దెన్నగా
నతులుండున్ స్తుతిపాత్రుడున్ నిజమనోయన్నృప్రియుండున్ హితా
హితులం గూడి యయోధ్యలో దశరథుం డేలెన్ విలక్షక్రియన్. 46

సీ. లే రధర్మపరులు లేరు దీనాత్ములు
దుర్భిక్షభయపీడితులును లేరు
లే రసత్యప్రియుల్ లే రసూయాకరుల్
లే రవిద్వాంసులు లేరు బరులు
లేరు నాస్తికజనుల్ లేరు పాక్షికధనుల్
పుత్రశోకయుతులు మొదలె లేరు,
పంచభూతవికృతి బాధితులును లేరు
వ్యర్థవాదప్రీతిపరులు నుండ

తే.గీ. రచటి పౌరులు వేదవేదాంగరతులు
కర్మజిజ్ఞాస ధర్మానుకరణ చణులు
నార్షభావానుకూల సౌహార్ద్రమతులు
జన్యసౌజన్యసమదృష్టిఁ జనెదువారు. 47

(బరులు = చోరులు)

తే.గీ. పుత్రపౌత్రాదిలక్ష్ములఁ బూర్ణులగుచు
మాన్యులు కృతజ్ఞులు బహువదాన్యు లగుచు
వీరులును దేశభక్తులు శూరు లగుచు
నచటి పౌరులు ధన్యత నందినారు. 48

7. దశరథుని మంత్రుల గుణవర్ణనము

చం. సిరులయి రష్టమంత్రులు, వసిష్ఠమహాముని వామదేవుడున్
గురులు పురోహితుల్ మును లకుంఠిత దీక్షఁ గ్రియమ్ము గూర్చువా
రరుదగు ఋత్విజుల్ దశరథాధిపు సన్నిధి నిత్యధర్మ త
త్పరత యథార్థవాక్కుల శుభమ్ములఁ గూర్చుచు నుందురెప్పుడున్. 49

తే.గీ. మంత్రు లచట సుమంత్రుడు మంత్రపాలు
డనెడివాడును సిద్ధార్థు డనెడివాడు
నర్థసాధకుడు జయంతు డనెడివాడు
విజయుడు నశోకుడును ధృష్టి వేడ్కఁ గలరు. 50

తే.గీ. నియతచిత్తులు విద్యావినీతులు దృఢ
విక్రమోపేతులు స్వధర్మవేత్తలు ఘన
కీర్తిమంతులు ధర్మప్రవర్తకులును
మాటతప్పని మాన్యు లా మంత్రివరులు. 51

తే.గీ. వరు లమాత్యులు స్మితపూర్వభాషణులును
శాస్త్ర విజ్ఞానవారిధుల్ సాధుమతులు
దోషయుతుడైన సుతునైన దూఱువారు
శిష్టుడైన శత్రువును రక్షించువారు. 52

8. దశరథుడు అశ్వమేధయాగమును చేయుటకు సంకల్పించుట

తే.గీ. ఆ దశరథుడు వైభవ మ్మందుచుండె
నతుల పాలనమ్మునఁ గీర్తి నందుచుండె
నమల గురువుల దీవెన లందుచుండె
నైననున్ బుత్రసంతాన మందకుండె. 53

తే.గీ. భద్రములఁ గంటి, సకల సంపదలఁ గంటి
నతులమౌ పుత్రసంపత్తి నందకుంటి
నిహపరము లిడు సుతుడు నాకెపుడు గలుగు
దైవమా! యని తపియించు దశరథుండు. 54

మ. "అమితశ్రీలను బొందినన్ హృదయమం దానందమే లేదు, వం
శము నిల్పంగను నౌరసుండు వలయున్, సాధింపగా నశ్వమే
ధముఁ జేయన్ వలె, నో సుమంత్రుడ! తదర్థ మ్మెల్లరన్ బిల్వ బం
పుమ యాచార్యపురోహితాదుల" ననెన్ భూమీశు డాలోచనన్. 55

ఉ. అంతట రాజు కోర్కె విని యాగము నెంచి వసిష్ఠుడున్ హితుల్
చెంతకు వచ్చి "రాజవర! చేయుము నీ వనుకొన్న యిష్టి, నీ
చింతల నశ్వమేధము నశింపగఁ జేయును, పుత్రసంతతిన్
గాంతువు గాక" యంచు పలుకన్, గనెఁ బంక్తిరథుండు మోదమున్. 56

9. సుమంత్రుడు దశరథునికి సనత్కుమారుని మాటలను వివరించుట

తే.గీ. అశ్వమేధముఁ జేయగా నవనివిభుడు
తలప దశరథసూతుడు తత్త్వవేత్త
యైన మంత్రి సుమంత్రుడు హర్ష మొదవఁ
బ్రభువు నేకాంతమునఁ జేరి పలికె నిటుల. 57

తే.గీ. పూర్వము సనత్కుమార సన్మునివరుండు
ఋషుల సన్నిధిన్ దెలిపిన ఋశ్యశృంగు
చరితమును దెల్పుచుంటి దశరథనృపతి!
వినుము శుభకర మియ్యది విభువరేణ్య! 58

తే.గీ. వరుడు కశ్యపసుతుడు విభండకముని
తనయుడగు ఋశ్యశృంగు డా యనఘుడు తన
తండ్రి ననుసరించు పథము తప్ప యతడు
మహిని నితర మెఱుగని యమాయకుండు. 59

మ. కనఁ బృథ్విన్ మహిమాన్వితుం డతడు నిక్కం బో యయోధ్యాధిపా!
యనఘా! పిల్వుము ఋశ్యశృంగ ముని నీ యాగార్థమై నిత్య మా
ఘను సాంగత్యమె మంగళప్రదము, సంకల్పించు నీ యిష్టి పా
వనమౌ, వింటి సనత్కుమారువలనన్ బ్రస్తావ మేతద్గతిన్. 60

10. సుమంత్రుడు దశరథునికి ఋశ్యశృంగుని వృత్తాంతమును వివరించుట

చం. గతమున నంగదేశమున క్షామపరిస్థితి రేగుచుండగా,
స్తుతమతి రోమపాద నృపసోముడు మౌని విభండకాత్మజున్
నుతగతిఁ బిల్వనంపగను, నూతనశోభల రాజ్యమెల్ల నా
తత సుఖవార్ధిఁ దేలినది తన్ముని పాదము సోకినంతనే. 61

తే.గీ. రోమపాద పురోహిత సామవాక్కు
ననుసరించుచు వారకన్యకలు పిలువ
వచ్చె నంగదేశమునకు వరమునిసుతు
డపుడె వరుణుడు వర్షించె నతిశయమున. 62

చం. ముదమున రోమపాదు డెదఁ బొంగుచు శాంతను దత్తపుత్రికన్
సదమలమౌనికిచ్చి బుధసన్నుతిఁ బెండ్లి యొనర్చె, సర్వసం
పదలను గాంచెఁ, గావున శుభమ్మని నీవును ఋశ్యశృంగు స
త్పదము లయోధ్య రాజిలగ భావన చేయుము కోసలాధిపా! 63

11. దశరథుడు ఋశ్యశృంగుని అయోధ్యకు తీసికొని వచ్చుట

శా. "శాంతన్ త్వత్సుత, నాత్మజాత వలె వాత్సల్యమ్మునన్ బెంచి, ని
శ్చింతన్ బత్నిగ ఋశ్యశృంగునికి నిచ్చెన్ రోమపాదుండు, త
త్కాంతారత్నము నల్లునిన్ బిలిచి యాగప్రక్రియన్ సల్పుమా!
వంతల్ దీర్చు మహాత్ము డాత" డనగన్ బాటించె ధాత్రీశుడున్. 64

ఉ. నెమ్మదిఁ గోసలేశుడు గణించుచు మేటి సుమంత్రు వాక్యముల్,
నమ్మి సనత్కుమారు వచనమ్ముల, నేగెను మంత్రియుక్తుడై,
సమ్మతి నంగదేశమున సన్నిహితున్ గనె, యజ్ఞదీక్షకై
రమ్మనె ఋశ్యశృంగు మది రంజిల శాంతను గూడి ప్రీతిమై. 65

తే.గీ. కోసలేశునిఁ గనుగొని కోరిక విని
పంపె నా రోమపాదుడు పత్నియుతుని
ఋష్యశృంగుని శాంతతోఁ, బ్రీతి వారు
చేరినార లయోధ్యకు శ్రీకరముగ. 66

12. అశ్వమేధయాగ సన్నాహం

మ. "గురువుల్ వల్కినరీతి యజ్ఞవిధులన్ గూర్పంగ యత్నింపుడీ,
సరయూతీరమె యజ్ఞవేదిక యగున్ శాంతిక్రియల్ సేయుడీ,
నెరసుల్ లేనటు శాస్త్రసమ్మతి సమానీతమ్ముగా సర్వమున్
సరిగా సల్పుడు మంత్రులార!" యనె రాజన్యుండు కార్యోద్ధతిన్. 67

తే.గీ. మహిత నరపాలు డంత సుమంత్రుఁ జూచి
"ఓ సుమంత్రుడా! పిలువుమా వాసిగన్న
బ్రహ్మపరుల ఋత్విక్కులఁ బరమగురుల"
ననగ నటనున్న విప్రు లౌ ననిరి ప్రీతి. 68

మ. "గురువుల్ వల్కినరీతి యజ్ఞవిధులన్ గూర్పంగ యత్నింపుడీ,
సరయూతీరమె యజ్ఞవేదిక యగున్ శాంతిక్రియల్ సేయుడీ,
నెరసుల్ లేనటు శాస్త్రసమ్మతి సమానీతమ్ముగా సర్వమున్
సరిగా సల్పుడు మంత్రులార!" యనె రాజన్యుండు కార్యోద్ధతిన్. 69

13. యజ్ఞశాలాప్రవేశము

మ. శుభమై రాగ వసంత, మాదట వసిష్ఠున్ భూసురశ్రేష్ఠు దీ
ప్రభవున్ మేటి పురోహితున్ గని యనెన్ రాజర్షి "బ్రహ్మర్షి! నా
కభయ మ్మిచ్చుచు నశ్వమేధ మికఁ జేయన్ దీక్షఁ గైకొమ్ము నీ
వుభయ శ్రేయము లీయ నేర్తు" వనెఁ బ్రత్యుత్పన్నధీధర్ముఁడై. 70

(దీప్రభవున్ = వెలుగే పుట్టుకగా గలవాడు)

తే.గీ. ప్రీతి ద్విజులకై యిండ్లు నిర్మింపవలయు
నన్నదానములన్ దృప్తి యమరవలయు
ఉత్సవమ్మున లోటు లేకుండవలయు
ననియె దశరథభూపతి వినయమొప్ప. 71

మ. అటులే యంచును బంచె నందఱను రాజాజ్ఞన్ వసిష్ఠర్షి, యం
తట విచ్చేయుచు ఋశ్యశృంగముని చేతఃప్రీతి నారంభ మ
చ్చటఁ గావించెను, వేదఘోష యమరెన్, శాస్త్రోక్తసత్రక్రియా
పటుధర్మచ్ఛట తాండవించె విపులస్వాద్వన్నదానమ్ములన్. 72

14. అశ్వమేధయాగము

తే.గీ. భవ్యరీతులఁ బ్రాతస్సవమ్ము జరిగె
సవ్యముగను మాధ్యాహ్నిక సవము జరిగె
సాధువాక్యమ్ములఁ దృతీయ సవము జరిగె
శాస్త్రవిధి నశ్వమేధమ్ము జరిగె నిటుల. 73

మ. అరుదౌ రీతులఁ జుట్టి వచ్చినది యాగాశ్వమ్ము భూగోళమున్,
జరిగెన్ జక్కగ నశ్వమేధ, మిక రాజా! పుత్రకామేష్టియే
వరమౌ నంచును ఋశ్యశృంగుడు క్రతుప్రారంభమున్ జేయఁ ద
త్పరులై దేవత లెల్ల చేరిరి హవిర్భాగమ్ములన్ గైకొనన్. 74

తే.గీ. "షడ్రసోపేత భోజనాస్వాద మమరె
కోసలేశ! కోర్కులు సమకూరె మాకు
భూరమణ యిష్ట మిక సమకూరు మీకు"
ననుచు రాజును దీవించి రందఱపుడు. 75

15. దేవతలు రావణవధ గురించి ఆలోచించుట

ఉ. దేవత లెల్ల బ్రహ్మను నుతించి "చతుర్ముఖ! రావణుండు నీ
దీవెన కారణమ్ముగను దీంద్రముగా మము గాసి వెట్టెడిన్
గావున వానిఁ గూల్చి మముఁ గావ నుపాయము నెంచు" మంచు భీ
త్యావృతులౌచు వేడఁ గమలాసను డిట్లనె భీతి మాన్పుచున్. 76

మ. "దనుజానీకముచేత దేవతతిచేతన్ నే నవధ్యుండనై
మనగా మేటి వరమ్ము నిమ్మనగ నే మన్నించితిన్ దానవే
శుని, వానిన్ నరుడే వధించు" ననె; విష్ణుండంతఁ బ్రత్యక్షమై
తన వాగ్ధారల నిర్జరప్రకర సంతాపంబుఁ జల్లార్చుచున్. 77

చం. "భయముఁ దొలంగఁ జేసెదను, భద్రముఁ గూర్తు, దశాస్య రాక్షసున్
నయముగఁ జంపగా నరుడనై జనియించెద భూమియందు, ని
శ్చయముగ మేటి కోసలను చక్కగ నేలెద వేలయేం, డ్లికన్
జయమగు" నంచుఁ బల్కుచును శార్ఙ్గి వికుంఠముఁ జేరె నిశ్చితిన్. 78

16. పుత్రకామేష్టి – పాయసప్రదానము

ఉ. ఇష్టము తోడ నా దశరథేశుడు విప్రులు మెచ్చ పుత్రకా
మేష్టిని జేసినాడు, గణియించి ప్రజాపతి పంప నొక్కనిన్
హృష్టమనస్కుడై యతడు నేగి యజార్పిత పాయసమ్ముతో
నిష్టిముఖాగ్నికుండమున నిట్లనె రాజునుఁ జూచి ప్రీతితో. 79

చం. వరుసగ యాగముల్ సలుప, వచ్చిన తత్ఫలితమ్ము దివ్యమౌ
వర మిది దేవనిర్మితము, పాయస మెన్నఁ బ్రజాకరమ్ము, సం
బరమున దీని గైకొనుము, పత్నుల కిమ్ము, భుజించినంత శ్రీ
కరమగుఁ బుత్రసంతతి సుఖమ్మున గల్గుఁ బుమర్థపావనా!" 80

కం. అని పలుకఁ బాయసమ్మును
గొని యానందమున నతనిఁ గొనియాడి ప్రద
క్షిణ మాచరించి, భూపతి
తన పత్నుల కిడగ నేగెఁ దత్పాయసమున్. 81

మ. సగభాగమ్ము నొసంగెఁ బాయసమునన్ సమ్రాజ్ఞి కౌసల్యకున్,
సగమం దర్ధమునే సుమిత్రకు నిడెన్ సంప్రీతి, కైకేయి మె
చ్చగ నందష్టమభాగ మిచ్చె, నవశిష్టమ్మున్ సుమిత్రార్ధ మి
చ్చెఁ గడన్ రెండవమాఱుగా నరపతిశ్రేష్ఠుండు హర్షమ్మునన్. 82

చం. అమృత సమాన పాయసము నంది భుజించి హుతాశనార్క తే
జమున వెలుంగుచుండిరి ప్రసన్నమనమ్ముల వారు, కొంత కా
లమునకు వారి కోర్కి సఫలమ్మగునట్లు నిజేశుడున్ బ్రమో
దము గనునట్లు గర్భమును దాల్చిరి రాణులు మువ్వు రంతటన్. 83

17. దేవాదులు వానరవీరులను సృజించుట

చం. దశరథరాజపుత్రునిగఁ దాను జనించగ విష్ణు వెంచఁ; “ద
ద్వశమున నుండి సాయపడఁ దత్పరతన్ సురలార! వైళమే
భృశబలవానరాదులుగ వేడ్క భవత్సుతులన్ సృజింపుడీ
యశమున నప్సరోగణము నం” దని పల్కెఁ బితామహుం డొగిన్. 84

సీ. పరమేష్టికిన్ జాంబవంతుడు పుట్టెను,
బాకశాసనునికి వాలి పుట్టె,
సూర్యునకున్ బుట్టె సుగ్రీవుడున్, బృహ
స్పతికి తారుడు కపివరుడు పుట్టె,
ఘనకుబేరునికిని గంధమాదనుడును,
విశ్వకర్మకుఁ బుట్టె వేడ్క నలుడు,
నగ్నికి నీలుండు, నశ్వినులకు మైందు
డును ద్వివిదుండును జననమంద,
తే.గీ. వరుణునకు సుషేణుడు పుట్టె వైద్యచణుడు,
పుట్టెఁ బర్జన్యునకు శరభుండు, నంత
పుట్టె మారుతి వాయుదేవుని సుతుడుగ
నిట్లు పుట్టిరి వానరుల్ కోట్లకొలది. 85

ఉ. వారలు కామరూప పరివర్తులు, సింహసమప్రతాపులున్,
వీరులు, నస్త్రశస్త్రగుణవేత్తలు, ముంపు జనింప నొంపుగా
వారిధి నైన దాటి చనువారు, మహీధ్రవిదారకుల్, నభ
శ్చారులు, శూరులున్, త్రిదశజాతులు, జ్ఞాతులు, వానరోత్తముల్. 86

18. శ్రీరామాదుల జననము, శైశవము, గుణ వర్ణనము, విశ్వామిత్ర ఆగమనము

చం. తమ తమ యజ్ఞభాగముల దైవగణమ్ము గ్రహించి యేగ, స
త్రము ముగియంగ, నా యితర రాజులు నేగ నభీష్టసిద్ధితో,
నమలుడు ఋశ్యశృంగముని యందఱి వీడ్కొని యేగ శాంతతో,
సుమతి నృపాలకుం డెదురు చూచుచు నిల్చె ఫలోదయార్థమై. 87

తే.గీ. క్రతువు పూర్తియైనంత షడృతువు లేగ
జగతి పులకింపఁ జైత్రమాసమ్ము నందుఁ
జంద్రు డలరారు శుక్లపక్షమ్ము నందు
జగములకు నాథు రాముఁ గౌసల్య గనియె. 88

తే.గీ. భువనములు పొంగిపోవగా నవమి యందు
గన పునర్వసు నామ నక్షత్ర మందు
ప్రజలు మురియఁ గర్కాటక లగ్న మందు
సాధుమూర్తిని రాముఁ గౌసల్య గనియె. 89

తే.గీ. ఘనత నుచ్చస్థితిన్ జేర గ్రహము లైదు
సూర్య కుజ గురువులు శని శుక్రు లుండఁ
జంద్రగురుయోగ మమరిన సమయమందు
సకలవందితు రాముఁ గౌసల్య గనియె. 90

తే.గీ. విష్ణుతేజోఽర్ధరూపుని విమలమతిని
సర్వశుభలక్షణాన్వితు శాంతగుణునిఁ
దలప నిక్ష్వాకువంశ వర్ధనుని సుతుని
సన్ముహూర్తము నందుఁ గౌసల్య గనియె. 91

తే.గీ. ధరణి వర్ధిల్లఁ బుష్యమి తళతళమన
మీనలగ్నమ్ము నమర నమేయగుణుని,
ఘనుని, హర్యష్టమాంశమో యన వెలిగెడి
కీర్తిమంతుని భరతుఁ గైకేయి గనియె. 92

తే.గీ. అటులె విష్ణుచతుర్థాంశ మనగ వెలుగు
లక్ష్మణుని, నష్టమాంశచే లక్షితుడగు
వీరు శత్రుఘ్ను నాశ్లేష తార దశమి
మెఱయఁ గర్కాటకమున సుమిత్ర గనియె. 93

చం. "విలసితరూప కాంతి పరివృద్ధులఁ బ్రోష్ఠపదోపమానులన్
నలుగురు పుత్రులన్ బడసినా" నని, "చింతలు వంతలన్నియున్
దొలగె" నటంచు నా దశరథుండు ప్రమోదమునంద, రాణులున్
మెలగిరి నిత్యతుష్టిమెయి, మేదిని పొంగె సుపర్వభావనన్. 94

కం. పాడిరి గంధర్వులు, సమ
కూడుచు నప్సరస లపుడు గొప్పగ నాట్య
మ్మాడిరి, సురదుందుభులున్
వాడకయే మ్రోసె, విరులవానయుఁ గురిసెన్. 95

కం. సొంతము పుత్రోత్సాహం
బంతఃపురముననె గాక యన్ని నెలవులం;
దెంతటి బుధుడైన నెరుగ
డింతకు నేయింట నిసుగు నెపుడు కలిగెనో? 96

మ. ముద మొప్పారగ నన్ని యిండ్లను మహా పుత్రోత్సవమ్మైన, శ్రీ
ప్రదమౌ బిడ్డడి రోదనమ్ము వినగారాదయ్యె! నా రోదన
మ్మదిగో రాజగృహమ్మునుండి యభయమ్మన్నట్లుగాఁ దోపగా
"నుదయించెన్ నృపునింట సూను" డని యోహో పల్కినారెల్లరున్. 97

కం. అట సూతుల మాగధులన్
నట గాయక వంది జనుల నర్తక మణులన్
పటుతర వాద్య గణ సము
ద్భటతను నా రాజగృహము దనరెన్ శోభన్. 98

ఆ.వె. "ఆస లన్ని పండఁ గౌసల్య కైకమ్మ
యును సుమిత్ర సుతుల గనిరి ఘనుల
వారి మొదటఁ జూచు వారిదే భాగ్యమ్మ"
టంచుఁ జూడ వచ్చి రతివలెల్ల. 99

కం. గోవులఁ దావుల ధనములఁ
బావనమతి దశరథుండు బ్రాహ్మణులకు సం
భావనగా నిడి, వారల
దీవెనలను గాంచె నూత్న తేజమ్మమరన్. 100

తే.గీ. సమ్మతిన్ మేధ పెరుగ ఘృతమ్ము నిడుచు,
నాయువునుఁ బెంచు మంత్రాల నాలపించి
విప్రవర్యుల దీవెనల్ ప్రీతిఁ గూర్ప,
రాజు జరిపించె జాతకర్మల సుతులకు. 101

సీ. మహితులౌ దశరథాత్మజుల నామకరణ
మున వసిష్ఠుడు ధ్యానమున మెలంగి
యష్టాక్షరీ మంత్ర మందున్న 'రా' యను
నక్షరమున్ దొలి యక్షరముగఁ
బంచాక్షరీ మంత్ర వర్ణమ్ముల 'మ' యను
నక్షరమును మలి యక్షరముగ
మలచుచు దివ్యనామమ్మును సృజియించి
గుణధాము డితడని కూర్మిఁ గనుచుఁ
తే.గీ. జ్యేష్ఠసుతు డార్షధర్మానుశీలి యనుచు
రామ నామమ్మునిడ ననురాగ మొప్పఁ,
బలికినంతనె దోషాలఁ దొలగఁ జేయు
నామమనుచును కౌసల్య రాముఁ బిలిచె. 102

తే.గీ. అతుల పితృవాక్య సమమగు నన్నమాట
యనుచు జవదాటకుండు పావనుడు రాజ్య
భారమును మోయగలవాడు భరతుడనుచు
నామ మిడినాడు కైకేయి నందనునకు. 103

ఆ.వె. ఆ సుమిత్రకొడుకులందు జ్యేష్ఠుని పేరు
లక్ష్మణుండు విశదలక్షణుండు;

చిన్నవాని పేరు చెలువుగ శత్రుఘ్ను
దన వసిష్ఠమౌని యలరి రెల్ల. 104

సీ. "ఘన రామ లాలి మేఘశ్యామ లాలి తా
మరసనయన లాలి మహిత లాలి
జో యచ్యుతానంద జో ముకుందా లాలి
యాగమానందవిహార లాలి
కస్తూరిరంగ యో కావేటిరంగ శ్రీ
రంగ నాయన్నరో రామలాలి
జాబిల్లి యేతెంచి జార్చె వెన్నెలవాన
చేతబట్టుము రామ చినుకు లాలి
తే.గీ. స్వర్ణడోలిక లూపెడి వారి వైపు
చిఱుతనవ్వులఁజిందించు చిఱుత లాలి
లాలి దీర్ఘాయువగు రామ లాలి" యనుచు
భామ లల లాలిపాటలఁ బాడి రపుడు. 105

మ. "అదిగో చూలులు, చందమామ యది, నా కందించులీ దాని, నా
కదియే గావలె" నంచు రాముడనఁ దా నందించె నద్దమ్ము నె
మ్మది సన్మంత్రి సుమంత్రు, డద్భుతముగా మారాము మానెన్ వెసన్
ముదితుండందున జందమామ గని యుప్పొంగెన్ మదిన్ రాముడున్.

కం. అన్నప్రాశన చౌలముఁ
గ్రన్నన నుపనయనకర్మఁ గావించె నృపుం
డన్నలువురు గొమరులకున్
మన్నన హితబంధుజనసమక్షమునందున్. 107

ఉ. రాముడు జ్యేష్ఠపుత్రుడని, రమ్యగుణుండని, వంశకేతనం
బై మహి వెల్గువాడని, యనాదృతినైనను నాదరించుచున్
బ్రేమగఁ జూచువాడని, యరిందము డౌనని మెచ్చుచున్ సుతున్
రామునిఁ బ్రీతిపాత్రునిగ రాజు తలంచెను సూను లందునన్. 108

కం. "లీలగ విష్ణువునకు గల
నాలుగు భుజములన వెలసినారలు వీరల్,
మేలన భువి ధర్మమ్మున
బాలించెద" రనిరి చూడ వచ్చిన వారల్. 109

కం. నెమ్మది పుత్రులు నలువురు
నమ్మా నాన్నా యని ముదమారగ బిలువన్
సమ్మతి రాణులు రాజును
సమ్మోదము గనిరి జన్మ సఫల మ్మనుచున్. 110

తే.గీ. రామలక్ష్మణు లెపు డనురక్తులగుచు
జంటగాను కలసి యుండసాగినారు
భరతశత్రుఘ్ను లనురాగభావ మలర
మెలగసాగిరి యటువలెఁ గలసిమెలసి. 111

తే.గీ. అందమున నశ్వినీసుతు లనగ నలరి
తేజమున భాస్కరాగ్నుల దీప్తి నలరి
కోమలత్వమున మదన కుముదములన
వారలుండిరి వరగుణభాసురులన. 112

సీ. "బాలవాక్కైనను బ్రహ్మవాక్కనునట్లు
పలుకును రాముడు భవ్యరీతి,
నాటలయందైన నన్నృతమ్ము లేకుండ
నాడును రాముడు వేడుక నిల,
నన్యుల బాధించనటువంటి పనులను
జేయును రాముడు శిష్టు డనగ
నూహలలోఁ గపటోపాయ మెంచక
మెలగును రాముడు మిన్నయగు" న
తే.గీ. టంచు సుగుణాభిరాము నుతించునట్టి
ప్రజల వాక్కుల దశరథరాజు వినును
జతురుపాయములన్ దొలి సామగుణము
శ్రేష్ఠ మనురీతి రామునిఁ బ్రీతిఁ గనును. 113

చం. గురుకులమందు నున్న సమకూరు చతుర్దశ విద్యలంచు నా
నరపతి పుత్రులన్ బనిచినాడు, వసిష్ఠుని యాశ్రమమ్ములో
స్థిరముగ నుండి నల్వురును సిద్ధినిఁ బొందిరి, శ్రద్ధతో మహా
త్తరమగు సారమున్ గనుచు ధన్యత నొందిరి సూక్ష్మబుద్ధులై. 114

చం. నలువురు వేదవేత్త లయినారు విశుద్ధులు, జ్ఞానసంపదన్
వెలుగుచు నుండువారు, విలువిద్యలఁ గోవిదులున్, గుణాఢ్యులై
యలరెడు సత్యవిక్రములు, నశ్వగజాదులపై విహారముల్
సలిపెడివారు, శూరులును, సర్వహితుల్ పితృసేవనాపరుల్. 115

తే.గీ. నాల్గు ముఖములతో బ్రహ్మ వెల్గునట్లు,
నాల్గు వార్ధుల వరుణుడు వెల్గునట్లు,

నాల్గు భుజముల విష్ణువు వెల్గునట్లు,
వెల్గె నల్వురు పుత్రులు గల్గ విభుడు. 116

ఉ. పుత్రులు నల్వురున్ సుగుణపూర్ణులు యౌవనవంతులున్ సదా
పాత్రులు వైదికాధ్యయన వర్తులు మాన్యులు వీరులౌట మ
ద్గాత్రము పుల్కరించెనని తాననె రాజు పురోహితాళితో
మిత్రులతోడ "బాలురకు మేలనఁ బెండ్లి యొనర్పగాఁదగున్" 117

తే.గీ. అనుచు నారీతి పుత్ర కళ్యాణమెంచి,
యధిపుఁ డార్యులతోడ మాటాడు చుండఁ
బూజనీయ విశ్వామిత్ర మునివరుండు
వచ్చెఁ గల్యాణకామనాబద్ధదృష్టి. 118

చం. కుశికకులోద్భవుం, డలవుకూర్పరి, కీరితి కన్నబిడ్డ, దు
ర్దశలఁ దొలంగజేయు ననురాగి, మహాముని, గాధిజుండు నా
యశమును బెంపుఁజేయుటకు నాదృతి నన్ దయజూచుచున్ మహా
దశ నిడ నేగుదెంచిన విధాతయె యంచుఁ దలంచె భూపుడున్. 119

[అలవుకూర్పరి = (బల అతిబల ఇచ్చి) అలవు సామర్థ్యమును కూర్చువాడు; కీరితి కన్న బిడ్డ = కీర్తిమంతుడు]

చం. గతమున క్షత్రియాగ్రణి, యఖండుడు, తాపసి, విశ్వమిత్రుడున్,
నుతిగొన బ్రహ్మతేజమున నూతనవర్ణము నంది నట్టి స
ద్వ్రతపరిపాలకుం" డనుచుఁ బంక్తిరథుం డెదురేగి, మౌని కం
చిత గురుభక్తితో నతిథిసేవ లొనర్చుచు స్వాగత మ్మిడెన్. 120

చం. అతిథికి దైవభావమున నర్ఘ్యముఁ బాద్యముఁ దా నొసంగి పా
త్రత నిడి యాసనమ్ము "మునిరాజ! సదా కుశలమ్మె?" యంచుఁ బ్ర
స్తుతి నొనరించుచున్ దశరథుం డట ప్రశ్నలఁ బల్కరింపగా,
నతులిత దివ్యవాక్కుల మహర్షి శుభమ్మని తెల్పె క్షేమమున్. 121

చం. పురమున గ్రామసీమలను పూజ్యులయందును బంధులందు శ్రీ
కరమగు కోశమందున నఖండ శుభమ్మె కదా! నృపాళియం
దరయగ మిత్రులందున ననామయమే గద" యంచు వాక్కులన్
గరమనురక్తితోఁ బలికె గాధిసుతుండు నృపాలుఁ జూచుచున్. 122

ఉ. "శ్రీయుతమూర్తి! మా కిచట క్షేమమె యెల్లరకున్, మహర్షివ
ర్యా! యిటు మీరు రాగ, మది రంజిలె, రాజ్యము శిష్టకృత్స్నమై
పోయె, మదీయ జీవితము పూర్ణఫలమ్మును బొందె, స్వామి! మా
కాయత భాగ్య మబ్బె శుభమన్న దయాళుభవద్వచస్వితన్" 123

ఉ. మా కిడె నీదు దర్శనము మంగళమున్, యతిరాజవర్య! మీ
రాకకు కారణమ్ము ననురక్తి వచించి యనుగ్రహింపుడీ,
మీ కృపగా దలంచెదను, మీ పనిఁ బూర్ణముగా నొనర్చెదన్,
మీకు ముదమ్ము గూర్చెదను, మీకడ భృత్యుడ"నంచు రాజనెన్.124

19. యాగరక్షణకై రాముని పంపుమని విశ్వామిత్రుడు కోరుట

చం. వినయముతోడ రాజటుల వేడగ, కౌశికు డిట్లు పల్కె "నో
జనవర! గొప్పవంశమున జన్మము నంది వసిష్ఠమౌనిచేఁ
బనిగొను మేటివేడ! సభవారలు మెచ్చఁగఁ బల్కినావు, నా
మనము దలంచినట్టి పని మానక నీవ యొనర్పఁగావలెన్" 125

శా. "శ్రీరమ్యమ్ము తపోవనమ్ము నగు నా సిద్ధాశ్రమమ్మందు నే
నారంభించితి నొక్క యజ్ఞమును రాజా! తత్సవాంతమ్మునన్
బారంబోసిరి రక్తమాంసముల భాస్వద్యజ్ఞకుండమ్మునన్
మారీచుండు సుబాహుడున్ దనుజు లస్మద్యాగ విధ్వంసకుల్" 126

చం. అటుల మదీయ యజ్ఞముఁ బ్రయత్నము భగ్నము జేయు వారికై,
పటువగు శాపవాక్కు నిడ వచ్చియు, సన్నియమానువర్తినై,
పటుతర శాంతవర్తనమె భావ్యమటంచుఁ దలంచి, వైళమే
యిట కరుదెంచినాడ గుణియించుచు నీ రఘురాము శౌర్యమున్. 127

ఉ. రాముడు శిష్టరక్షకుడు, రాముడు సత్యపరాక్రముండునౌ,
రాముడు దుష్టశిక్షకుడు, రాముడు నీ కులదీపకుండునౌ
రాముడు ధర్మవర్తనుడు, రాముడు మన్నికటానువృత్తి ను
ద్దామబలప్రమాణుడయి తాఁ బరిపూర్ణముఁజేయు నిష్టినిన్. 128

ఉ. రాముడె నైజతేజమున రాక్షసులన్ బరిమార్చు, సద్యశః
కాముడు క్షాత్రధర్మమునఁ గాంచు జయమ్మును, రామమూర్తికిన్
క్షేమము శ్రేయమున్ గలుగఁ జేసెదఁ, బంక్తిరథా! శుభమ్మగున్,
రాముడు దక్క వేఱొకడు రాక్షసులన్ వధియింపఁ జాలునే? 129

ఉ. రాముని నేనెఱుంగుదును, బ్రహ్మవిదుం డెఱుగున్ వసిష్ఠు, డు
ద్దామగుణైకరామపరతత్త్వ మెఱుంగుదు రీ మునీశ్వరుల్,
రాముడు నీదు పుత్రుడని రాగము నొందకు, మేలుఁ జూడు మీ
రాముని నా కొసంగుచు విరాజిలు, మిచ్చిన మాటనెంచుచున్. 130

ఉ. "కోరెదవేని కీర్తుల నకుంఠితమైన స్వధర్మలాభమున్,
గూరిమితో వసిష్ఠుడునుఁ, గూడి మెలంగెడి మంత్రు లందరున్
జేరి యనుజ్ఞ నీయగను, జ్యేష్ఠసుతున్ రఘురాముఁ బంపుమా!
'కోరిన దీని రాజు' వని కొందల మందగఁ జేయఁ బోకుమా!" 131

చం. "మదిని విచార మొందక కుమారుని సిద్ధము చేయుమా, వనిన్
బదిదినముల్ వసించునటు పంపుము, కాల మతిక్రమించె, నీ
యదనున యజ్ఞమున్ సలుప నయ్యెడి" నంచును గౌశికుం డనన్,
హృదయము ముక్కలైన గతినెంచి నృపాలుడు క్రుంగె బ్రుంగుడై. 132
[బ్రుంగుడై = బాధపడినవాడై]

20. దశరథుడు రాముని పంపజాలననుట, విశ్వామిత్రుడు కోపించుట

శా. "వమ్మున్ జేయకు నీదు మాటలనె భూపా! సూర్యవంశాగ్రణీ!
సమ్మోదమ్మున రాముఁ బంపు" మను విశ్వామిత్ర మౌనీంద్రు వా
క్యమ్ముల్ కర్ణకఠోరమౌచు సలుపంగా మూర్ఛలో మున్గుచున్
నెమ్మిన్ పంక్తిరథుండు తేరుకొని మౌనిన్ జూచి తా నిట్లనెన్. 133

[సలుపంగా = బాధపెట్టగా]

శా. "రాముం డెన్నగ చిన్నిబిడ్డడు సుమీ! రాజీవనేత్రుండు, కా
డా? మౌనీ! పదునాఱు వర్షములు నిండన్ లేదు, సంగ్రామమన్
నామంబున్ వినలేదు, బాలకుడు కానన్ జూడనే లేదు, త
ద్భీమోద్దామ నిశాచరావళి నెటుల్ వేధించి భేదించెడిన్?" 134

మ. అధికమ్మౌ బలరాశి యున్నదిట నా కక్షౌహిణీ పూర్ణమై,
సధనుర్బాణులు శూరులున్ గలరు భాస్వద్వీర్యులున్ దైత్యులన్
వధియింపన్ గలవారు; వచ్చెదను దత్ప్రాణమ్ములన్ దీయ, నా
యుధమున్ బట్టెద; రాము దోడ్కొని చనన్ యుక్తంబొకో కౌశికా! 135

ఉ. పేరిడి నా కుమారకుడు వింటిని నిన్ననొ మొన్నొ పట్టెఁ, గాం
తారమెఱుంగ డెన్నడును, నమ్ము, మెఱుంగడు దైత్యకోటి సం
చారము, వానికిన్ బదులు చక్కగ యజ్ఞముఁ బూర్తిఁ జేయగా,
వీరుడ నేనె వత్తు, నిక వీడుము రాముని మాట గాధిజా!" 136

[పేరిడి = అంకితభావంతో పనిచేయువాడు]

ఉ. "రాము డమాయకుండు, ఘన రాక్షసమాయ నెఱుంగలేడు, గా
రాముల పట్టి, తాను చనఁ బ్రాణము లన్నియుఁ బోవు నాకు, నే
రామునితోడ వత్తు ననురక్త బలంబులతోడ, వేగ నీ
నేమము సత్ఫలమ్ము నిడు, నిక్కము రామునిఁ బంప నొక్కనిన్" 137

చం. "అరువదివేల వర్షము లహర్నిశమున్ దపియించినా ననం
తర మిటు పుత్రులన్ బడసి ధన్యుడ నైతిని, వారిలోన సం
బరమునుఁ బ్రీతిఁ గూర్చు గుణవంతుడు రాముడు నాకుఁ బ్రాణమౌ,
కరుణను వీడి రాము నడుగన్ జనునే దనుజాళిఁ దున్మగన్?" 138

మ. "క్రతువున్ భగ్నము సేయు రాక్షసుల వీర్య మ్మెట్టి? దెవ్వారికిన్
సుతులో వారు? ప్రమాణ మెట్టిదియొ? రక్షోనాథు డెవ్వండొ? యే
గతి వారిన్ దునుమాడ వీలగునొ? వేగన్ దెల్పు బ్రహ్మర్షి!" యం
చతి దీనమ్ముగ వేడుచుండ మునిరా జా రాజుతో నిట్లనెన్. 139

సీ. "పౌలస్త్య వంశ సంభవుడు విశ్రవసుడన్
మునికిని పుత్రుం డమోఘబలుడు
నా కుబేరుని భ్రాతయౌ రావణాసురు
డవని విఖ్యాతుండు నసమబలుడు
బ్రహ్మదత్తవరాల బహుగర్వియై మూడు
లోకాల పీడించి శోక మొసగు
బలశాలులును వీర్యవంతులౌ రాక్షస
బృందాలతో సదా పేర్మి నుండు
తే.గీ. నతని ప్రేరణ మారీచు డనెడి దనుజు
డతని సయిదోడట సుబాహువనెడివాడు

వరుస మద్యజ్ఞభంగమున్ జరుపువారు
ప్రథిత దైత్యులు దశరథరాజవర్య!" 140

మ. అని యా కౌశికు డట్లనంగ విని ఖేదాందోళనన్ బల్కె భీ
తిని("దద్రావణ నామమున్ వినగనే తేజమ్ము(గోల్పోదు, నే
ననిలో(బోరగ శక్తిహీనుడ, మహాత్మా! నన్ను నా రామునిన్
గనుమా సత్కృప, దైవ మీవె, ప్రణతుల్ కల్యాణసంధాయకా! 141

మ. కలలో నైనను రావణాసురునితో(గయ్యమ్ము సేయన్ మదిన్
దలపన్ నేరరు దేవదానవులు గంధర్వాదులున్, సంయమీ!
యిలలో నున్నటువంటి మానవుడు దా నే తీఱునన్ బోరెడిన్?
బలమున్ గైకొనియైన రావణుని గెల్వంజాల మన్నింపుమా! 142

మ. లలితుం డాజి నెఱుంగ డా రఘుకులశ్లాఘ్యుండు, తద్దైత్యులో
సులభుల్ గా రని గెల్వగా, మొఱకులున్ సుందోపసుందాత్మజుల్
విలసద్వీర్యులు, శిక్షితుల్ కలన, భావింపంగ మాయాచణుల్,
బలసంపన్నులు గాన మౌనివర! పంపంజాల నా పుత్రకున్" 143

మ. తన వాగ్దానము భంగమౌనటుల(బుత్రప్రేమతో మాట త
ప్పిన రాజున్ గని మౌని యిట్లనియె "నీవే వాంఛిత మ్మిత్తు నీ
కని నా విప్పుడు పల్కుచుంటి విటు లీయంజాల నం చిట్లు వా
కొనగా(జెల్లునె? సూర్యవంశకుపతీ! గూఢప్రియంభావుకా!" 144

21. వసిష్ఠుడు దశరథునికి నచ్చజెప్పుట

మ. “ఇదియే యుక్త మటంచుఁ బల్కితివి పో హ్రీహేతువాక్యమ్ము, నే
నిదె నా వచ్చిన త్రోవఁ బోయెదను నీ విట్లే సుఖమ్ముండు సం
పదలన్ బంధులఁ గూడి” యంచు ముని కోపమ్మంద, భూమండలం
బదరెన్, నిర్జరవర్గ మెల్ల బెదరెన్ హా యంచు శోకిల్లుచున్. 145

మ. “ఇలలో ధర్మమె నీ స్వరూప మనగా నిక్ష్వాకువంశాధిరా
ట్తిలకమ్మో యన జన్మ మంది, ఘనకీర్తిన్ గాంచి, సత్యవ్రత
మ్ముల రాజిల్లెడి భూపతీ! దశరథా! మోహమ్ముతో నీ గతిన్
బలుకం బోలునె? యాడి తప్పఁ దగునే ప్రాపంచిక ప్రీతిమై. 146

శా. ఇష్ట మ్మీ పనిఁ జేయువాడనని సంతృప్తిన్ గృపన్ బల్కియున్
నష్ట మ్మౌనని చేయకుండు నరు డెన్నన్ నీచుడౌ, వానిదౌ
యిష్టాపూర్తి ఫలమ్ము వమ్మగును; రాజేంద్రా! సుఖమ్మబ్బు నే
కష్టంబుండదు రాము నిమ్ము యతికిన్ గల్యాణసంపత్తికై. 147

ఉ. ఈతడు విశ్వమిత్రుడు మునీశుడు సర్వవిధాస్త్రకోవిదుం
డీతని రక్షణన్ గనిన నేరికి కష్టము లుండబో, వికన్
నీ తనయుండు నస్త్రముల నేర్చిన నేర్వకయున్న రాక్షస
వ్రాతము భీతిహేతువని పల్కగఁ జెల్లదు రాముఁ బంపుమా. 148

శా. “చేరెన్ శస్త్రము లస్త్రముల్ గములుగా సిద్ధార్థుడౌ యీతనిన్,
మారీచాదుల నిగ్రహింప గలడీ మౌనీంద్రు, డైనన్ గృపన్
నీ రామున్ దనతోడఁ బంపుమనియెన్ నీ శ్రేయమున్ గోరువా
డై, రాజా! మది సంశయమ్ము నిను వీడన్ రాము నర్పించుమా!” 149

మ. అని బ్రహ్మర్షి వసిష్ఠు డా విభుని చింతాక్రాంతు నోదార్చి రా
మునిఁ బంపించుట మేలనంగ, నృపు డామోదించుచున్ వైళమే
తన యాత్మీయుల రామలక్ష్మణులఁ జేతఃప్రీతిఁ బిల్పించె, వా
రిని దీవించిరి తండ్రి తల్లులు గురుల్ శ్రేయమ్ము సంధిల్లగన్. 150

22. దశరథుడు రామలక్ష్మణులను విశ్వామిత్రునితో పంపుట – బల అతిబల విద్యల ఉపదేశము

ఉ. ప్రేమ చెలంగ భావమునఁ బ్రీతిమెయిన్ స్థిరచిత్తవృత్తియై
రాము శిరమ్ము మూర్కొనుచు రాజొసగెన్ సుతు మౌని, కంతటన్
శ్రీమహితమ్ముగాఁ బ్రకృతి సేవలఁ జేయగ సిద్ధమై శుభా
గామితఁ దెల్ప నాశుగతి గాలియు వెన్గనె మందగామియై. 151

చం. కురిసెఁ బ్రసూనవృష్టి మునిఁ గూడిన రామునిఁ జూచి, దుందుభుల్
వరుసగ మ్రోసె, శంఖములు భాంకృతులన్ నినదించె, ముందుగా
వరముని, వెన్క రాఘవుడు, వారల వెన్బడి లక్ష్మణుండు సా
గిరి గిరికాననవ్రతతికిన్ మరియాదల గౌరవించుచున్. 152

మ. తనువుల్ వెల్గగఁ గాకపక్షముల నార్తత్రాణ పారీణులున్
ఘనతూణీర ధను ర్విరాజితులు సౌందర్యమ్మునన్ మారులో
యన, లోకేశుని వెంట నేగు సురలం దా యశ్వినీపుత్ర భా
వనఁ గల్గించుచు రామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రుతో నేగెడిన్. 153

కం. బాలు రలంకరణమ్ములు
గ్రాలన్ మేలైన హస్తకవచము లమరన్
హేలన్ ఖడ్గము లొలయన్
లీలన్ గుశికాత్ము ననుసరించిరి భక్తిన్. 154

తే.గీ. ఓర్మిఁ జని రొకటిన్నర యోజనమును
జేరి రదె సరయూ నదీ తీరమునకు
నంత మౌని విశ్వామిత్రు డనియె నిట్లు
రాముఁ గనుగొని నోరారఁ బ్రేమ మీఱ. 155

మ. తలపన్ శ్రేష్ఠము లీ బలాతిబల విద్యల్, వీని గొన్నన్ శ్రమా
దులు లేకుండు, జ్వరమ్ము రాదెపుడు, సంతోషమ్ము సంధిల్లు, దై
త్యులు భీతిన్ గలిగింపఁ జాల, రిక క్షుత్తున్ దప్పియున్ గల్గ, వీ
యిల నీ సాటి యొకండు గల్గునె రమాహేలా సమారాధ్యుఁడై. 156

మ. "కొనుమా నీవు జలమ్ము, భక్తిమెయిఁ గైకొమ్మా మహావిద్యలన్,
వినుమా యియ్యవి బ్రహ్మ కాత్మజలు సేవింపన్ మహాయోగమౌ
ఘన కల్యాణము బుద్ధిసంపదయు సౌఖ్యమ్మబ్బు, సత్కీర్తులన్
గనుమా నిత్యము మూడులోకములలోఁ గాకుత్స్థవంశప్రభూ!" 157

చం. అని కుశికాత్మజుం డనగ నాచమన మ్మొనరించి, సంతస
మ్మున రఘురామమూర్తి పరిపూర్ణత వానిఁ బరిగ్రహించి, పా
వనుడయి, దివ్య సూర్యభగవానుని తేజమునంది వెల్గుచున్,
మునిపదసీమ మస్తకము మోడ్చి నమస్కృతిఁ జేసె మన్ననన్. 158

మ. సరయూ దక్షిణతీరభూమి మునిరాజన్యుండు నిద్రింప, నా
ధరణిన్ రాముడు లక్ష్మణుండు యువనేతల్ గూడ నిద్రించి రం
తరమే లేక తృణమ్ముపై సుఖముగాఁ దల్పమ్ముపై నున్న మా
దిరి, రాజుల్ మునిరాజులున్ సమగతుల్ దీర్పన్ జగద్రక్షణన్. 159

మ. గడిచెన్ రాతిరి, తెల్లవాఱినది, వేగన్ మేల్కొనెన్ సంయమీ
శుడు, పర్ణమ్ములపైఁ దృణమ్ముల పయిన్ శుద్ధాత్ములై కూర్కు రా
ముడు నా లక్ష్మణుడున్ గనంబడగ రామున్ బ్రేమతోఁ జూచుచున్
వడి లేపందగుఁ గాదె యంచు ముని సంభావించి తా నిట్లనెన్. 160

23. రామలక్ష్మణులతో విశ్వామిత్రుడు కామాశ్రమమున విశ్రమించుట

కం. కౌసల్యాసుప్రజ! రా
మా! సుందర! పూర్వ సంధ్య యమరె, నృశార్దూ
లా! సుమతీ! దైవికమున్
భాసుర మాహ్నికముఁ జేయ వలె నిక లెమ్మా! 161

మ. పరమోదారముగా మునీశ్వరు డటుల్ వల్కంగనే లేచి, యా
నరపాలాత్మజు లిద్ద, ఱేగి తటినీస్నానమ్ములన్ బూర్తి సే
సిరి, యర్ఘ్యమ్మిడినారు, సూర్యుఁ గని యర్చింపంగ భక్తిన్ జపిం
చిరి మంత్రమ్మును, జేసి రాహ్నికములన్, సేవించి రా కౌశికున్.162

మ. ధరణీశాత్మజగాధిజుల్ ముదమునన్ దామేగి గంగానదీ
సరయూ సంగమ సీమ రాజిలు తపస్సంపన్నమౌ నాశ్రమం
పు రహిన్గాంచిరి, రామలక్ష్మణులు సంపూతోక్తి "మౌనీంద్ర! మా
కరయం గౌతుకమయ్యె దీని విషయమ్మంతన్ వచింపందగున్. 163

శా. ఈ తీరస్థ వరాశ్రమం బెవరిదో? యెవ్వార లిందుందురో?
పూతమ్మై చెలువొందు దీని చరితమ్మున్ దెల్పుమా" యంచు సం
శీతిన్ వేడగ నవ్వుమోమున వచించెన్ వారికిన్ మౌని "వి
ఖ్యాతిన్ గాంచిన యాశ్రమమ్మిది ధరన్ గామాఖ్యమై వెల్గెడిన్. 164
[సంశీతిన్=సంశయంతో]

ఉ. పూర్వము శంకరుం డిట నపూర్వతపఃపరతన్ దపింప, నా
శర్వునికిన్ వివాహమును సల్ప దలంచు సురాళి పంపుమై

గర్వితుడైన మన్మథు డఖండ సుమాస్త్రము లేసె నీశుపై,
సర్వ మెఱింగి త్ర్యంబకుడు శంబరవైరినిఁ జూచెఁ గ్రుద్ధుడై. 165

ఉ. మూడవ కంటి మంట పరిపూర్ణముగా దహియింప, బూదియై
నా డిట మారు, డంగములు నాశనమౌట ననంగు డయ్యె, నా
వాడుక నంగదేశమని వర్ధిలు నేటికి నీ ప్రదేశ, మీ
నాడు ప్రసిద్ధి కెక్కె మరునామముతో నిదె యాశ్రమమ్మిటన్. 166

చం. భవుని తపఃప్రదేశ మిది, పావనతన్ గనె మెప్పు, మౌనిరాట్
సవనవిశిష్టనిష్ఠ బుధ సన్నుతి నందె, మునీంద్రశిష్యు లీ
భువిఁ గనకుంద్రు పాపమతిఁ, బూర్ణులు ధర్మపథానువృత్తి, నా
శివుని పదమ్ముసోకి శివసేవధి పావనధీ ప్రదమ్మిదే. 167

ఉ. ఇచ్చుట నేటి రాత్రి వసియింతము రామ! నదీద్వయాంతర
మ్మిచ్చును మోదమున్, పిదప నేగుద" మన్నపు డాశ్రమస్థులౌ
సచ్చరితుల్ మునీశ్వరులు సర్వ మెఱుంగుచుఁ, గౌశికున్ గనన్
వచ్చి, యథావిధిన్ విబుధవంద్యున కిచ్చిరి యర్ఘ్యపాద్యముల్. 168

శా. ఆతిథ్యమ్మును దొల్త సంయమికిఁ దా నర్పించి యా తాపస
వ్రాతం బంతట రామలక్ష్మణుల సంభావించి, తత్సేవలన్
బ్రీతిన్ బొందుచు, సత్కథాదుల నటన్ విన్పించుచున్ బ్రేమతోఁ
బూతమ్మౌ మదనాశ్రమమ్మునకుఁ గొంపోయెన్ బ్రమోదమ్మునన్.

ఉ. గాధిసుతుండు రాత్రి పలు గాథలఁ దెల్పగ, రామలక్ష్మణుల్
సాధుకథార్థసారమునుఁ జక్కగఁ గైకొని, నిద్ర నంది, యా
రాధనఁ జేయ భాస్కరుని రాతిరి క్రుంకక మున్నె లేచి, ధీ
సాధనఁ బూర్తి చేసి గురుసత్తముతోఁ జనినారు గంగకున్. 170

24. సరయూ, మలదకరూశ వృత్తాంతములు – తాటకావన ప్రవేశము

చం. మును లొక నావ నేర్పరచి, పూజ్యుని౯ గౌశికు రాజపుత్రులన్
గని, యట నుండి వీడ్కొలుపగా మది నెంచుచు, మౌనితోడ "ఓ
మునివర! నావనెక్కుడు ప్రమోదముతోడుత గంగ దాటుడీ"
యన౯ గుశికాత్మజుండు నను వైన గతిం గన౯ జేసె మన్ననన్. 171

ఉ. అంతట నావ నెక్కిరి మహర్షియు రాముడు లక్ష్మణుండు మే
నంతయు౯ బుల్కరింప, మది హర్షము నొందగ నేగుచుండ వి
భ్రాంతిని గొల్పు మ్రోత వినవచ్చెను మధ్యనదీ జలమ్ము నం,
దింతటి శబ్ద మేర్పడగ నేమి కతం? బనె రాముడా మునిన్. 172

కం. లీలన్ ముని రాముని౯ గని
తాలిమి నిట్లనె "మనసున ధాత సృజింపన్
గైలాస పర్వతమ్మున౯
గ్రాలున్ మానస సరోవరమ్ము శుభదమై. 173

కం. ఆ సరసు నుండి పుట్టిన
దై సరయూనామ మొప్ప౯ దనరెడి నదియే
భాసిల్లెడి గంగానది
తో సంగమ మొంది యిచట౯ దుష్టిన్ గూర్చున్. 174

ఉ. పాపము౯ బాపు నా సరయు వచ్చెను బ్రహ్మసరస్సు నుండి, సం
తాప మడంచి యెల్లరకు ధన్యత౯ గూర్చును, పుణ్యద మ్మయో

ధ్యాపుర సీమ నంటి నడయాడుచు సంగమ మందు రామ! గం
గాపగ యందుఁ, దజ్జల మనంతముగా ధ్వనియించు నుగ్రతన్.175

మ. "సరయూగంగల సంగమ మ్మిది ప్రశస్తమ్మైన తీర్థమ్ము, నీ
కరముల్మోడ్చి ప్రణామముల్ సలుపుమో కాకుత్స్థ!" యంచున్ మునీ
శ్వరు డన్నంతనె రామలక్ష్మణులు విశ్వాసమ్మునన్ మ్రొక్కి, చే
రిరి తద్దక్షిణతీరమున్ సుగతి సంప్రీతాత్ములై మౌనితో. 176

తే.గీ. అటుల భాగీరథిన్ దాటి యవలఁ జనుచు
వృక్షవితతులు బహువిధ పక్షిగతులు
క్రూరమృగములు పెనుపొంది దారుణ మగు
వనము గన్పడ రాముడు పలికె నిటుల. 177

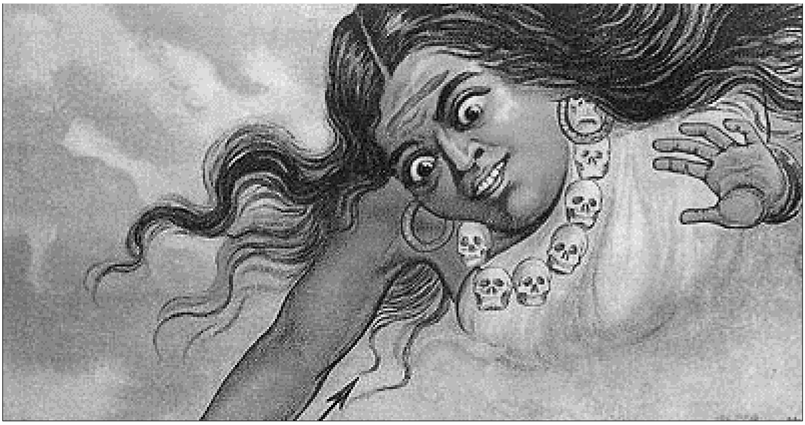
చం. "అలఘువనమ్ము దీని కథనంతయుఁ జెప్పు" మనంగ భవ్యధీ
విలసితుడైన కౌశికుడు వేడుక నిట్లనె "దేవనిర్మితిన్
మలద కరూశ నామముల మాన్యములై యలరారు దేశముల్
లలి నిట రెండు, శక్రుని మలమ్మున రాజిలుచుండె స్ఫీతిమై. 178

చం. చెలగుచు వజ్రి వృత్రవధఁ జేసెను పూర్వము, బ్రహ్మహత్యచే
మలిన కరూశ యుక్తుడుగ మారె, మునీశ్వర మంత్ర పూతమౌ
జలముల స్నానమాడె నిట, సంస్కృతి నిర్మల నిష్కరూశుడై
మలద కరూశ దేశముల మార్చె వరమ్మునఁ బావనమ్ముగా. 179

మ. ధనధాన్యమ్ముల వృద్ధి నొందినవి యేతద్దేశముల్, కాలమున్
జనియెన్, సుందుని భార్య తాటక క్రుధాసంయుక్త, విద్వేషకృ
ద్ఘన దుష్టాత్మ, సహస్రనాగబల, యక్షస్త్రీ సుతున్ గూడి స
జ్జన నాశమ్మును జేయుచుండగ వినష్టంబైన వేతద్గతిన్. 180

మ. “మన మిట్లేగిన సార్ధయోజనమునన్ మారీచునిన్ గన్న త
ల్లిని నా తాటకనుం గనుంగొనగనౌ, లీలన్ ధనుర్బాణముల్
గొని యా నారిని సంహరింపఁదగు సంకోచమ్ము లేకుండ, దా
నను నేతద్విపినమ్ము వెల్గు నికపై నష్టాసురద్వేషమై” 181

ఉ. కానన మట్లు దారుణముగా నట మాఱగఁ గారణమ్ము నా
మౌని వచింపగా గుణసమంచితుడౌ రఘురాము డిట్లనెన్
బూనిక “యక్షు లల్పబలమున్ గలవారలె, తాటకాఖ్య యీ
కాన సహస్ర నాగ బలగా నెటు లయ్యె నెఱుంగఁ జెప్పుడీ” 182

25. తాటకావృత్తాంతము – ఆమెను వధింపుమని విశ్వామిత్రుడు మరల ఆదేశించుట

చం. అనవుడు గాధినందనుడు నాదరమొప్ప వచించె "రాఘవా!
వినుము 'సుకేతు' యక్షపతి ప్రీతిఁ దపమ్మొనరింప సంతుకై
కనుగొని బ్రహ్మదేవు డిడెఁ గన్యక నొక్కతెఁ దాటకాఖ్య నా
తనికి సహస్ర నాగబలధామ, నొసంగడు పుత్రసంతతిన్. 183

ఉ. ఆ చినదానిఁ బెంచె నత డర్మిలి, యౌవనరేఖ దోచగా
జూచెను, ఝర్ఝపుత్రునకు సుందున కిచ్చి యొనర్చెఁ బెండ్లి, మా
రీచుడు పుట్టె వారలకుఁ బ్రేమఫలమ్మనఁ, గుంభసంభవుం
డేచి వధించె సుందు గుణహీనుని దుష్టుని నష్టభాగ్యునిన్. 184

మ. తన భర్తన్ వధియించుటన్ గినిసి, సద్యఃపుత్రసాహ్యమ్ముతో
మునిఁ జంపంగఁ దలంచి, తాటక వెసన్ బోవంగ, మారీచు దై
త్యునిగా మార్చెను శాపవాక్కుల నగస్త్యుం, డుగ్రుడై తాటకన్
ఘనయక్షిన్ బురుషాదగా వికృతగాఁ గావించె శిక్షింపగా. 185

చం. ఘనత వసించె నిచ్చట నగస్త్య మహర్షి యటంచు, నుగ్ర కా
ననముగ మార్చెఁ దాటక జనమ్ములఁ జంపుచు నీ ప్రదేశమున్,
మనమున శంక లేక పరిమార్చుమ శీఘ్రమ, నీవు తప్ప దా
నిని వధియింప వేఱొకరు నేరరు రాఘవ! ముజ్జగమ్ములన్. 186

ఉ. స్త్రీవధఁ జేయు టెట్లనుచుఁ జింతిలబోకుమ, చంపు తాటకన్,
గావగ నాల్గువర్ణములఁ గార్యమకార్యముఁ జూడరాదు రా
మా! విను వజ్రి మానినిని మంథరఁ జంపెను, గావ్యమాత నే
భావన లేక చంపెఁ గద వాసవసోదరుడైన చక్రియున్. 187

చం. అరయగ నిట్టు లెందఱొ మహాత్ములు ధర్మముఁ దప్పు స్త్రీల నెం
దరినొ వధించినా" రనుచు ధర్మముఁ దెల్పగ, ధర్మశిక్షణా
పరుడు దృఢవ్రతుండు నగు భానుకులాగ్రణి పల్కె నిట్టులన్
"వరముని! నీదు నాజ్ఞ నిదె భాగ్యముగా శిరసావహించెదన్. 188

26. శ్రీరాముడు తాటకను వధించుట

మ. 'తనయా! రామ! మునీంద్రు వాక్య మికఁ గర్తవ్యమ్మగున్ నీకు' నం
చనియెన్ మజ్జనకుండు కూరిమి నయోధ్యన్, దండ్రివాక్యమ్ముపై
ఘనమౌ గౌరవముంచువాడ నయి వేగన్ దాటకాభామినీ
హననంబున్ బొనరింతుఁ బాంధజన సౌఖ్యప్రాప్తి లక్ష్యమ్ముగాన్"

మ. అనుచున్ రాముడు వింటి నంటుచు మహాజ్యాశబ్దమున్ జేసె, నా
వనమం దంతట భీషణస్వనము వ్యాప్తంబయ్యె, భీతిల్లి రా
వనవాసుల్, చనుదెంచెఁ దాటకయు విభ్రాంతాత్మయై క్రుద్ధయై
ధ్వని యేతెంచిన రామలక్ష్మణమునిప్రాంతమ్ము గుర్తించుచున్. 190

ఉ. అప్పుడు రాఘవుండు వికృతాననగా వికటస్వరూపగా
గొప్ప శరీరమొప్ప నతికోపముతోఁ జనుదెంచు తాటకన్
ముప్పొనగూర్చు యక్షిణినిఁ బూర్తిగఁ జూచుచుఁ జాలి జూపుచున్
జప్పున ప్రాణముల్ గొనక నాతి గతిన్ దొలగింప నెంచుచున్. 191

ఉ. తమ్మునిఁ జూచి పల్కె "నదె తాటక చూడుము భీరుజీవముల్
వమ్మయిపోవు దానిఁ గనఁ, బ్రాణముఁ దీయక, ముందు దాని క
ర్ణమ్ముల నాసికన్ దఱిగినన్, దగు దండనమౌను లక్ష్మణా!
నెమ్మది నుండుమా" యనగ నిర్భయ తాటక చేసె గర్జనన్. 192

శా. జంకున్ వీడుచు వచ్చు తాటకను విశ్వామిత్రు డీక్షించుచున్
హుంకారమ్మున నిల్పె, దాని మది నత్యుత్సాహమున్ ద్రుంచె, "నా
టంకంబన్నది రామలక్ష్మణుల కుండన్ బోదు సర్వత్ర యే
వంకల్ లేని జయంబు గల్గునని సంభావించె దీవించుచున్. 193

మ. ఘనధూళిన్ వెదజల్లి వారలపయిన్ గ్రమ్మంగ, మోహింపఁ జే
సిన దా తాటక రామలక్ష్మణులు మూర్ఛిల్లన్ వెసన్ మాయ మ
య్యెను, రాళ్లన్ గుఱిపించె, రాము డపు డెంతేఁ గ్రోధతామ్రాక్షుడై
ఘనబాణమ్ములఁ దాటకాకరములన్ ఖండించె బుద్ధాత్ముడై. 194

చం. భుజములు గూల రోషగతి ముందుకు దూకుచు భీతిఁ గొల్పుచున్
నిజబలమొప్ప గర్జనల నిల్చిన తాటకఁ జేరి లక్ష్మణుం
డు జవము తోడ కర్ణముల దుల్చుచు నాసికఁ గోసివేయ, నా
గజబల మాయమై శిలలఁ గల్పనఁ జేసె మహోగ్రవర్షమున్. 195

ఉ. రాల మునుంగు శిష్యులను రాఘవులన్ గని మౌని యిట్లనెన్
"జాలి యెటుల్పొసంగు, దనుజన్ దునుమాడుము, మాపునన్ బలా
వేలత గల్గు దైత్యులకు, వేగమె దాని వధింపు రాఘవా!
చాలును యజ్ఞభంగములు చాలును దౌష్ట్యము దాని చేష్టలున్. 196

ఉ. రామ! వధింపు మంచు మునిరాజు వచింపగ, శబ్దవేధియౌ
రాముడు దాని నిల్పె శరరాసులఁ, దాటక పైకి రాగ సం
గ్రామ విశారదుం డగుచు రక్కసి మాయల నుక్కడంచి, యా
భామను గూల్చె, వక్షమున బాణము నేయుచుఁ జీల్చివేయుచున్.

చం. ధరణినిఁ గూలి దుష్టయగు తాటక ప్రాణముఁ గోలుపోవగా,
సురపతి సాధువాక్యముల సూర్యకులోద్భవుఁ బ్రస్తుతింపగా,
సురలును రాము మెచ్చుకొని స్తోత్ర మొనర్చిరి, చిత్తమెల్ల సం
బరమున నిండ వారు మునివర్యునిఁ జూచి వచించి రిట్టులన్. 198

ఉ. "గాధితనూజ! భద్ర మగు గాక! విశిష్టము నీదు కర్మ, నీ
బోధనఁ జేసి మేటి రఘుపుంగవు డిప్పుడు చంపెఁ దాటకన్,

సాధన నీవు పొందిన ప్రశస్తభృశాశ్వసుతాస్త్రరాసులన్
సాధులఁ బ్రోచు రామునికిఁ జక్కగ నిచ్చి యనుగ్రహింపుమా! 199

ఉ. మేలొనరించు నిన్ననుగమించెడి రాముడు దేవతాళికిన్
మేలొనరించువాడు ధృతి మించు మహాత్ము" డటంచుఁ బల్కి భూ
పాలకుమారు మెచ్చి మునివర్యుని వీడ్కొని వార లేగ, స
చ్ఛీలు శిరమ్ము మూర్కొనుచు శిష్యవరున్ గని మౌని యిట్లనెన్.200

ఉ. "రామ! త్వదీయ బాణములు రక్కసి తాటక సంహరించుటన్
నా మది తుష్టి నందె, రఘునాయక! యిప్పుడు సంధ్య యయ్యె, నీ
యామిని నిచ్చటన్ గడపి యావల రేపు ప్రభాతవేళ మ
త్సీమనుఁ జేర నేగుదము సిద్ధిని గాంచి జయమ్ము నొందగన్" 201

చం. ముని యటు పల్క దాశరథి మోదము నందుచు నాటి రాత్రి ని
ర్జనవన మందు నుండె, ఘనశాప విమోచన మంది నట్టు లా
వన మది నాటినుండి కడు పావనమై రమణీయమై కుబే
రుని వనమైన చైత్రరథరూపము నందినదై విరాజిలెన్. 202

27. దివ్యాస్త్రోపదేశము

మ. ముని మేల్కాంచుచు వేకువన్, విమలు రాముస్ జూచి మేల్కొల్పి దీ
వెనలన్ గూర్చుచు మందహాసమున సంప్రీతిన్ వచించెన్ జనా
వనదక్షా! రఘురామ! యిచ్చెదను సర్వాస్త్రమ్ములన్ నీకిదే
కొనుమా యంచు, జపింపఁ, జేరె నవి యా కోదండరామున్ వెసన్.

సీ. కాలచక్రమ్మును ఘన విష్ణుచక్రమున్
ధర్మచక్రమ్మును దయ నొసంగెఁ
బావనైంద్రాస్త్రమున్ వజ్రాస్త్రము నొసంగె
నసమానమైన బ్రహ్మాస్త్ర మొసగెఁ
గీర్తింపఁదగిన యాగ్నేయాస్త్ర మొసగె వా
యవ్యాస్త్రమును భద్ర మనుచు నొసగె
స్థిరశక్తియుతమునై శీతేషు వన వెల్గు
మానవాస్త్రమును సమ్మతి నొసంగె
తే.గీ. శిఖరి మోదకి గదలను సిద్ధి నొసగె
ఘనత నందక మనెడి ఖడ్గమ్ము నొసగెఁ
గలనఁ బోరు దేవాసుర గణముఁ ద్రుంచి
జయము నొసగెడి దివ్యాస్త్రచయము నొసగె. 204

ఉ. రామునిఁ జేరి యస్త్రములు రక్తి నమస్కృతు లాచరించి "యు
ద్దామ పరాక్రమాఢ్య! యిక తావక సేవక భావ మొప్పగా
నేమముతోఁ జరింతు" మని నిర్ణయమున్ బ్రకటింప సర్వదా
నా మది నుండు డంచు రఘునాథుడు పల్కుచు వాని గైకొనెన్. 205

28. విశ్వామిత్రుడు ఉపసంహార అస్త్రములను ఉపదేశించుట

శా. ఆ రీతిన్ గొని యస్త్రసంపదల తా నా యస్త్రసంహారమున్
గోరెన్ రాఘవు, డంతఁ గౌశికుడు సంకోచమ్ము లేకుండ సం
హారాస్త్రాల భృశాశ్వసంతతిని స్నేహమ్మొప్పగా నీయగా,
ధీరుండై గొనె వానిఁ, జిత్తమున వర్తింపంగ వాంఛించుచున్. 206

మ. వరుసన్ రాముడు నేర్చి యస్త్రతతి సర్వంబున్ బ్రయోగోపసం
హరణోపేతముగా, మునీశుకృప శ్రేయమ్మందె; మార్గమ్మునన్
దరులన్ బక్షుల సాధుజంతువుల సందర్శించుచున్, మౌనిరా
ద్వర! యీ యాశ్రమసీమ యెవ్వరిదొ తెల్పన్ మిమ్ము నర్థించెదన్.

శా. "మాయన్ గూడి చరించు రాక్షసు లసామాన్యుల్ దురాత్ముల్ ఖలుల్
మీ యజ్ఞమ్మునుఁ బాడుచేసిరని స్వామీ! తెల్పినారల్, మహా
కాయుల్ వారరుదెంచు తావును, సమిత్కార్యార్హధామమ్ముఁ, ద
త్కాయాళిన్ బడవేయనౌ క్షితిని వేడ్కన్ దెల్పగా వేడెదన్". 208

మ. అని యా రాముడు కౌశికున్ బలుకగా నాత్మీయతన్ గాధిజుం
డనె "రామా! యిది వామనాశ్రమము దేవాధీశుడౌ విష్ణు వీ
వనసీమన్ దప మాచరించె, మదిఁ దద్భావమ్ము సిద్ధించుటన్
ఘన సిద్ధాశ్రమ నామధేయమున వేడ్కన్ రాజిలున్ దివ్యమై. 209

29. సిద్ధాశ్రమ వృత్తాంతము

ఉ. శ్రీపతి దీర్ఘమౌ తపముఁ జేయు తఱిన్ బలిచక్రవర్తి యీ
భూపతులన్ దివౌకసుల పూర్ణముగాగ జయించి, దేవసం
తాపముఁ గూర్చువాడగుచు దర్పము నందగఁ, "గష్టరాసులన్
బాపు మటంచు దేవతలు ప్రార్థనఁ జేసి రిటుల్ జనార్దనున్" 210

మ. "ఇల వైరోచని యజ్ఞమం దడుగుచో నేమైన నిచ్చున్, భవ
త్కళలన్ లోగొని వామనుండ వయి మా ధామమ్ము నర్థింపుమా!
కలుగున్ దేవహిత" మ్మటంచుఁ బలుకంగా నత్తఱిన్ గాశ్యపుం
డలఘుస్ఫూర్తి వ్రతమ్మొనర్చె వరపుత్రాకాంక్షతో దీక్షతో. 211

చం. ముదమునఁ దద్వ్రతమ్ము పరిపూర్ణము గాగ, జనార్దనుండు సం
పదల నొసంగు శ్రీపతి శుభస్థితిఁ గన్పడఁ, జూచి "మాధవా!
అదితికి నాకుఁ బుత్రుడుగ, నా పురుహూతుని సోదరుండుగా,
నిదె జనియింపుమా" యనుచు స్వేచ్ఛ నుతించెను గాశ్యపుం డటన్.

ఉ. ప్రీతిగ నంతఁ దా నవతరించెను విష్ణువు వామనుండుగా,
భూతిని గోరె నా బలిని మూడడుగుల్, ఘన విశ్వరూపుడై
ఖ్యాతిఁ ద్రివిక్రముండుగ నఖండముగాఁ గొనె మూడులోకముల్,
దాతగ నిచ్చె నింద్రునికి దానముగాగ నుపేంద్రుడై వెసన్. 213

శా. సిద్ధిన్ బొందెను వామనుండు తపముల్ సిద్ధింపగా నిచ్చటన్,
సిద్ధిన్ బొందెను గాశ్యపుండు హరియే సిద్ధింపగాఁ బుత్రుడై,
సిద్ధిన్ బొందిరి దేవతల్ మధురిపున్ సేవించుచున్, రాఘవా!
సిద్ధిన్ గూర్చు మదాశ్రమమ్ము వినుమా! సిద్ధాశ్రమ మ్మియ్యదే. 214

శా. శ్రీమంతం బిట వామనుండు మెలగెన్, సిద్ధాశ్రమం బన్న నో
రామా! నాదియె కాదు మీదియు సుమా! రమ్యాశ్రమం బిద్ది, సం
క్షేమంబున్ గన లోనికేగెద, మిటన్ సేవింపనౌ యజ్ఞమున్,
సామర్థ్యమ్మున రాక్షసావళి వధన్ సల్పంగ నౌ నాననెన్. 215

మ. వని సిద్ధాశ్రమమందు కాలిడిన విశ్వామిత్రు దర్శించి యా
ర్తిని శిష్యుల్ గురుపూజఁ జేసి, మధురాతిథ్యమ్ము నందించి రా
ముని సౌమిత్రిని గారవింప, ముని సమ్మోదమ్ముతో దీక్ష గై
కొని యజ్ఞమ్మును జేయఁ బూనె మది సంకోచమ్ము లేకింతయున్.

ఉ. రాత్రి గతింప మేల్కొనిన రాజకుమారులు భానువంశ స
త్పుత్రులు సాంధ్యకృత్యములఁ బూర్తిగఁ దీర్చుచు, యజ్ఞవేదికన్
బాత్రత నగ్ని వ్రేల్చు మునివంద్యునిఁ జూచి నమస్కరించుచున్
గాత్రము పుల్కరింప సహకారముఁ గూర్ప వచించి రిట్టులన్. 217

30. శ్రీరాముడు దుష్టశిక్షణ చేసి యజ్ఞమును సంరక్షించుట

ఉ. ముప్పొనగూర్చు రాక్షసులు ముందుగ నే దిశనుండి వత్తురో?
యెప్పుడు వచ్చువారొ? గణియించి వచింపుడు మౌనివర్య! మే
మిప్పుడు మీదు యజ్ఞము నహీన శరమ్ములఁ గాచువార" మం
చొప్పుచుఁ బల్కు, మెచ్చుచు మృదూక్తుల మౌనులు వల్కి రిట్టులన్. 218

శా. మా మాటల్ వినుడీ, మహర్షి దనరున్ మౌనవ్రతమ్మందె, య
య్యా! మీరల్ చరియింపుడీ ప్రతిన నిద్రాహారముల్ మాని, యో
రామా! లక్ష్మణ! యజ్ఞవేదికను సంరక్షించుడీ లోక సం
క్షేమార్థంబుగ నారురోజులు, మునిన్ సేవింపుడీ రేఁబవల్" 219

మ. మునిసంఘం బటు పల్కు, వల్లె యని సమ్మోదమ్ముతో రామ ల
క్ష్మణు లాహారము నిద్ర మాని శరముల్ సంధించి రాత్రింబవ
ళ్లను భేదమ్మును మాని యాఱుదినముల్ లక్ష్యోన్ముఖుల్ గా మహ
ర్షిని యజ్ఞమ్మును గాచినా రచట వారిన్ మెచ్చుగాఁ దన్మునుల్. 220

ఉ. ఆదర మొప్ప రామవిభు డాఱవనాడు ధనుస్సుఁ బట్టుచున్
సోదర! లక్ష్మణా! సవముఁ జూడగ సిద్ధము కమ్మనంగ నా
వేదికలోని యగ్నిశిఖ వేడుక గొప్పగఁ బ్రజ్వరిల్లి స
మ్మోదముఁ గూర్చె నెల్లరకుఁ బూర్ణఫలమ్ము నొసంగు సూచనన్.221

మ. విధిగా మంత్రయుతమ్ముగాఁ గ్రతువు నిర్భీతిన్ జెలంగన్, మనో
వ్యథఁ గల్గించెడి ఘోరశబ్దములు మ్రోయం జొచ్చె నింగిన్, మహా
రథులౌ రాముడు లక్ష్మణుండు గనఁ జేరన్ వచ్చి రా రాక్షసుల్
వధకున్ యోగ్యతతో సుబాహుడు ధృతిన్వర్తించు మారీచుడున్.222

చం. అనుచరవర్గ మొప్పగ భయంకర దైత్యులు మేఘమండల
మ్మున ఘనగర్జనాదుల సమూహముగా చరియించుచుండి త
న్మునికృతయజ్ఞవేదిఁ బరిపూర్ణముగా రుధిరమ్ముఁ గ్రుమ్మరిం
చినఁ, గని రాముడుగ్రుడయి శీఘ్రమె వారలఁ ద్రోలనెంచుచున్.223

ఉ. "తమ్ముడ! లక్ష్మణా! చదల దైత్యులఁ జూడుము, వారి నూతనా
స్త్రమ్ములఁ బాఱఁదోలెదను, రాక్షసమాయల నుక్కడంచెదన్,
వమ్మొనరింతు వారల ప్రభావము నెల్ల" యటంచుఁ బల్కి చే
తమ్మున మానవాస్త్రమును దా స్మరియించె రఘూద్వహుం డటన్. 224

శా. కేలన్ దాలిచి మానవాస్త్రముఁ బ్రయోగింపంగ మారీచుపై,
లీలన్ వానిని బాఱఁద్రోలి యది వార్ధిం గూలగాఁ జేసె, దు
శ్శీలుం డాతడు మూర్ఛ నంది యురమున్ ఛేదింప బాణమ్ము దా
వ్రాలెంగా శతయోజనాల కవలన్ బ్రాణావశిష్టుండుగా. 225

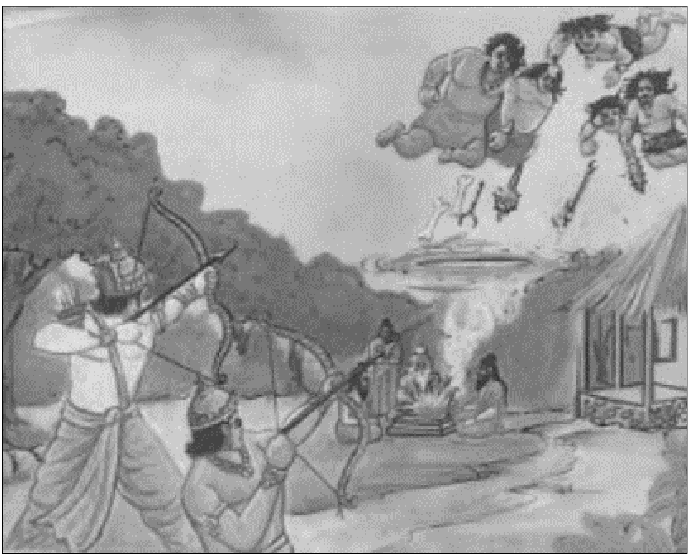
మ. కనుమా లక్ష్మణ! రాక్షసాధముల మూకన్, వారు దూరాని కే
గిన నే వీడ, సుబాహు గూల్తు" నని యాగ్నేయాస్త్రమున్ వేసి యా
తని వక్షమ్మును జీల్చి చంపఁ, బడె తద్దుష్టాత్మదేహమ్ము నే
లను, వాయవ్యము నేసె సేనలను గూల్పన్ రామభద్రుం డటన్.226

మ. బుధులౌ మౌనులు మోదమంది రఘురామున్ జూచి మాయాబలా
యుధు మారీచునిఁ బాఱఁద్రోలుచు సుబాహున్ వారి సైన్యమ్ములన్
వధియింపన్, "క్రతురక్షణమ్ము జరిగెన్ భవ్యమ్ముగా రాఘవా!
విధివత్పూజలఁ గొ" మ్మనంగఁ, గొనె నా వీరాగ్రగణ్యుం డటన్.227

కం. **స**వము సమాప్తం బగుటకు
భువి దైత్యుల గూల్చె రామభూవిభు డతనిన్

గవులై పొగడిరి మౌనులు
దివి నింద్రు నుతించునట్టి దివిజుల మాడ్కిన్. 228

శా. రామున్ బల్కె మునీంద్రు డిట్లు "క్రతువున్ రక్షించినావయ్య! సం
క్షేమం బబ్బగఁ దండ్రిమాట వినుచున్ జెల్వొందినావయ్య! శ్రీ
ధామంబయ్యె మదాశ్రమంబును కృతార్థత్వంబుతో, నింక సు
శ్రీమంతంబుగ నామసార్థకత నీ సిద్ధాశ్రమం బొప్పెడిన్" 229

31. మిథిలా ప్రయాణము

ఉ. అంతట రామలక్ష్మణులు హాయిగ రాత్రి పరుండినారు, ని
శ్చింతగ లేచి వేకువన శ్రీకర సంధ్యల వార్చినార లా
వంతయు గర్వమందక మహర్షినిఁ జూడగఁ నేగినారు త
చ్చింత దొలంగినన్ వినయశీలతఁ గింకరులై చరింపగన్. 230

ఉ. రాముడు లక్ష్మణుండు మునిరాజునుఁజేరి నమస్కరింపగా
రామునిఁ జూచి కౌశికుడు రంజిల మౌనులు వల్కి రిట్టులన్
"రామ! చనంగనౌ మిథిల, రాజిలు నచ్చట దివ్య యజ్ఞ, మా
సీమ మహేశదత్తమగు శ్రేష్ఠధనుస్సునుఁ జూడగా నగున్. 231

ఉ. ఆరయ నా ధనుస్సు మహిమాఢ్య మపూర్వము నప్రమేయమున్
భారయుతమ్మునున్ బరమభాస్వరరూపముఁ గాన, దాని నే
వీరులు శూరులున్ ఘనులు వేల్పులు రాక్షసు లెక్కుపెట్టగా
నేరరు మూడు లోకముల, నేర్తురె మానవు లెంతవారలేన్? 232

ఉ. ఆ ధనువీర్యమున్ గనెద మంచు మహీపతు లెందఱెందఱో
సాధన దాని నెక్కిడగఁ జాలక దీనత నేగినారు, త
ద్గాథ మహాద్భుతమ్ము గనుకన్ మిథిలాపురి కేగుచుంటి మీ
గాధితనూజు వెంటఁ జని కాంచెద మా ధనువున్ సుయజ్ఞమున్. 233

మ. సుమతిన్ యజ్ఞ మొనర్ప మున్ను మిథిలేశుం డొక్క, డా దేవతల్
గములై కన్పడ వేడె యజ్ఞఫలమున్ గాంక్షించి తచ్చాపమున్,
సమతన్ వార లొసంగఁ, దద్ధనువు భాస్వద్రీతి నర్చాదులన్
విమలంబై చెలువొందు నా మిథిలలో విఖ్యాతమై నేటికిన్. 234

చం. మునివరులట్లు వల్క, మునిముఖ్యుడు గాధితనూజు డంతటన్
మునులను రామలక్ష్మణులఁ బొందికఁ దోడ్కొని యేగనెంచి, పా
వన వనదేవతాళిఁ గని "భద్రము మీకు హిమాద్రి కేగ వీ
డ్కొని చనుచున్నవాడ" నని కూరిమిఁ బల్కెను దివ్యభావనన్. 235

చం. చనుటకు ముందు కౌశికుడు చక్కగఁ జేసెఁ బ్రదక్షిణమ్ము పా
వనమగు నాశ్రమమ్మునకుఁ, బాత్రత నుత్తరమందునున్న జీ
వనదిని గంగ నెంచి పరివారముతోఁ జనుచుండ బ్రహ్మభా
వన గల మౌనివర్యులును వచ్చిరి వెంబడి వందబండ్లపై. 236

చం. ప్రియమున నాశ్రమమ్మునఁ జరించు మృగమ్ములు పక్షిసంతతుల్
రయమున మౌని వెందవిలి రాగ వెసన్ మఱలించె మౌని దా
నయమునఁ, నట్టు లేగి మునినాథుడు భాస్కరు దస్తమింప ని
ర్భయమున నుండె శోణఁ గని రాత్రి వసింప నదీతటమ్మునన్. 237

చం. ఇను డదె పశ్చిమాద్రి పయి కేగగ, రాముడు లక్ష్మణుండు త
న్మునులును గౌశికుండు రవిపూజ లొనర్చిరి, రాము డంతఁ ద
న్మునివరు ముందుఁ గూర్చొనెఁ బ్రమోదముతో సహజన్ముతోడఁ, ద
ద్వన మహిమమ్ము దెల్పుడని ప్రార్థనఁ జేసె మహర్షిఁ జూచుచున్. 238

ఉ. రాముని కోర్కి మేర ననురక్తి వచించె నిటుల్ మహర్షి "యో
రామ! వచించెదన్ వినుము రమ్యము దివ్యము పావనమ్ము నీ
ధామము, మున్ను సంయమి సుధార్మికుడొఁ గుశు డుండె నిత్యస
త్కాముడు బ్రహ్మపుత్రుడు సతమ్ము వ్రతమ్ములఁ జేయువాడిటన్" 239

32. కౌశికుని వంశ వర్ణనము

తే.గీ. ఆ కుశునకు వైదర్భి యర్ధాంగి యయ్యె
నాత్మజులుగను వసువు కుశాంబుడు కుశ
నాభు డాధూర్తరజసు డనంగ బుధులు
కలిగినారలు వారికి క్షాత్రమతులు. 240

తే.గీ. ఋషివరుండగు కుశుడు సంతృప్తి నంది
సుతుల రావించి "ప్రజల సంతతి సమముగ
నరసి చక్కగాఁ బాలింపు డనుచుఁ" బలుక
నాల్గు పురముల నిర్మించినారు వారు. 241

సీ. అధికతేజస్వి కుశాంబుడు నిర్మించెఁ
గౌశాంబి యను బురిన్ ఘనముగాను
నయశాలి యగు కుశనాభుండు నిర్మించె
ను మహోదయమ్మును నూతనముగ
నాధూర్తరజసుడు నరయ ధర్మారణ్య
పురమును నిర్మించె భూతితోడ
వసువను నరపతి భద్రాత్ము డగుచు గి
రివ్రజం బనగ నిర్మించెఁ బురము

తే.గీ. రామ! యీభూమి యావసురాజధనము
పంచశైలమ్ము లిచ్చట వరలుఁ గనుము
పర్వతమ్ములఁ జుట్టుచున్ బారుచుండు
మాగధి యన శోణానది మాలవోలె. 242

తే.గీ. తలచి కుశనాభరాజు ఘృతాచి యందుఁ
గనియెఁ గన్యాశతమ్ము, నా తనయ లెల్ల

తరుణులై తిరుగుచుండ నుద్యానభూమి
వాయుదేవుడు వారితోఁ బలికె నిటుల. 243

ఉ. "నేను వరించినాడ మిము, నిర్ణయమున్ గొని నన్ వరించుడీ,
మానవనాథుఁ గోరుటలు మానుడు, దీర్ఘసుమంగళీత్వమున్
గానుకగా నొసంగెదను, కల్గును నిశ్చల యౌవనమ్ము, స
మ్మానముఁ గల్గు, దేవతల మాడ్కిఁ జరింపగవచ్చు నంతటన్" 244

మ. చనవున్ గైకొని వాయువట్లన తిరస్కారమ్ముతో వార లి
ట్లని "రో యాశుగ! మేమెఱుంగుదుము సత్యంబైన నీ తత్త్వమున్
వినుమయ్యా! కుశనాభు పుత్రికలమై వెల్గొందు మమ్మెంచకి
ట్లనగా, మేము నినున్ బదచ్యుతునిఁ జేయన్ బూన నేమౌదువో?" 245

ఉ. "మారుత! ధూర్తవాక్యముల మానుము, మా జనకుండు కాలుడై
తీరును నిన్నుఁ జంపుటకు, దివ్యతపోబల రక్షణార్థ మీ
తీరుగ నిన్ క్షమించితిమి, దీవెన లిచ్చెడి తండ్రి కీర్తివి
స్తారుడు మమ్ము నెవ్వరి కొసంగునొ యాతడె మాకు నాథుడౌ" 246

మ. అని యా కన్యక లట్లు వల్క, శ్వసనుం డత్యంత కోపమ్మునన్
గనుచున్, వారలలోనఁ జేరి విఱిచెన్ దద్దేహభాగమ్ములన్;
గనగా వారలు కుబ్జలై జనకు చెంతన్ జేరి రోదించి, వే
దనకున్ వాయువె కారణమ్మనిరి చింతాక్రాంతలై దీనలై. 247

33. బ్రహ్మదత్తుడు కుశనాభుని పుత్రికలను వివాహమాడుట

ఉ. మారుతు డిట్లు కుబ్జలుగ మార్చిన, నాదు సుతాశతమ్ము సం
స్కారముతో క్షమాగుణముఁ గల్గి మెలంగె నటంచు నుబ్బుచున్
వారల మెచ్చి మెచ్చి కుశనాభుడు నోరిమితోఁ జరించుటం
గూరిచి తన్మహత్వమును గూరిచి వారికిఁ దెల్పె నిట్టులన్. 248

కం. క్షమయే ధర్మము దానము
క్షమయే యజ్ఞమ్ము యశము సత్యమ్ము నగున్
క్షమయే జగదాధారము
క్షమయే భూషణము సతతశాంతిప్రదమున్. 249

తే.గీ. అనుచుఁ గన్యాక్షమాగుణమునుఁ బొగడుచు
వారి కల్యాణమునుఁ జేయు భావ మొప్ప
సదృశజామాతఁ గనుగొన సంతసమున
మంత్రులనుఁ బిల్చి చర్చించె మనసు విప్పి. 250

ఉ. ఆ సమయమ్ము నందొక మహాత్ముడు చూళి తపమ్ము సేయగన్,
దాసిగ నూర్మిళాసుత స్వనామము సోమద, సేవఁ జేయ, నా
భాసురమూర్తి మెచ్చుకొని భామ! వరమ్మును గోరుకొమ్మనన్,
“వాసిగ నీదు తేజమున వర్ధిలు పుత్రు నొసంగుమా” యనెన్. 251

ఉ. సోమద కోరగా నటులఁ, జూళి మహర్షి తపోనిమగ్నుడై
ధీమణి బ్రహ్మదత్తుఁ దన తేజమునన్ గని యిచ్చె వాని నా
భామకు, నా సుతుండు జనవంద్యుడునై భువి సౌమదేయుడన్
నామముతో వెలింగి కనినాడు యశఃపరితుష్టిఁ బాలనన్. 252

చం. ఘనుడని బ్రహ్మదత్తుఁ గని, గౌరవమొప్పగఁ బిల్వబంచి, "నా
తనయల నూర్గురన్ గొనుము తావకపత్నులుగా" నటంచు వా
కొనెఁ గుశనాభరాజు, సమకూరె వివాహము, చూళిపుత్రు తా
కున నటఁ గుబ్జలెల్ల సుమకోమలులైరి స్వరూప మందుచున్. 253

తే.గీ. దుహితలకు వాయుదోషమ్ము తొలగిపోవఁ
దండ్రి కుశనాభరాజు చేతమ్ము పొంగె,
వరుడు సతులతోఁ గాంపిల్యపురముఁ జేరఁ
జూచి మురిసిరి సోమదాచూళు లపుడు. 254

చం. తనయల బ్రహ్మదత్తునికి దానముగా నిడి పంపి, యంతటన్
దనయునిఁ బొందఁ గోరి కుశనాభుడు యజ్ఞముఁ జేయగాఁ, గుశుం
డనునయ మొప్పఁ బల్కెను "మదాత్మజ! కల్గు భవత్సమానుడౌ
తనయుడు నీకు గాధి యను ధర్మపరుం" డని యేగె నింగికిన్. 255

34. విశ్వామిత్రుని తండ్రి యగు గాధి వృత్తాంతము

తే.గీ. అటులె కుశనాభునికిఁ గల్గె నాత్మజుండు
గాధి యాయన మజ్జన్మకారకుండు
కుశుని కులమునఁ బుట్టుటన్ గౌశికు డను
నామమును నాకుఁ గల్గె నో రామచంద్ర! 256

చం. ఇనకులనాథ! నేను జనియించుట కంటెను ముందు గాధికిన్
దనయగఁ బుట్టె సత్యవతి, ధాత్రిని వెల్గె ఋచీకుపత్నిగన్
జనియెను భర్తతోఁ గలసి స్వర్గతలమ్ము, నదీస్వరూపమున్
గొని భువిలో హిమాద్రి పయిఁ గూరిమితోఁ బ్రవహింపసాగెగా. 257

తే.గీ. మంచుకొండఁ గౌశికి ప్రవహించుచుండ
నేను నచ్చోటఁ దపమున నిలిచి యుంటి,
యజ్ఞమును జేయఁ వచ్చితి, నదియు ముగిసె
నీవు సిద్ధాశ్రమక్షోణిఁ గావ దాని. 258

చం. "అడిగితివీ వనస్థమహిమాదుల నెల్లఁ గుతూహలమ్మునన్,
నుడివితి మీ రెఱుంగుటకు నోచిన యర్థములెల్ల, నాదు వం
గడమును గూర్చి రామ! బహుగాథల నయ్యెడి నర్ధరాత్రి, గాం
చుడు కనిపించెఁ జంద్రుడును శోభ, నికన్ శయనింపు డెల్లరున్" 259

మ. అని చెప్పంగ మునీంద్రునిన్ బొగడి వా రా రాత్రి నిద్రించి రా
ఘన శోణాతటమందు, వేకువన వీకన్ మౌని మేల్కొల్ప, సూ
ర్యుని పూజాదులఁ గొల్చి, వేగఁ జనగా నుద్యుక్తులై రందఱున్
జని మధ్యాహ్నపు వేళఁ జూచిరి ప్రశస్తంబైన గంగానదిన్. 260

35. గంగావతరణ కథ

ఉ. పావనదివ్యగంగ కనుపట్టెను పుణ్యజలాన్వితమ్ముగా
జీవనదాత్రి యౌచు విలసిల్లెను, హంసలు సారసమ్ములున్
రావ మొనర్చుచున్ మిగుల రాజిలుచుండగ, నంద ఊనదిన్
భావమునందు మెచ్చుకొని భావనఁ జేసిరి విశ్రమింపగన్. 261

శా. గంగాతీరమునందుఁ గోర్కి విడిదిన్ గల్పించినా రందఱున్,
గంగాస్నానముఁ జేసి పైతృక విధుల్ గావించి, యజ్ఞమ్ముఁ జే
యంగా బూనిరి యజ్ఞశేషమును దివ్యంబంచుఁ గైకొంచు, ను
ప్పొంగన్ సాగి రపూర్వ రీతుల మహామోదమ్ము చేకూరగన్. 262

శా. అంతన్ మౌనులు రామలక్ష్మణులు బ్రహ్మజ్ఞానియౌ మౌనికిన్
జెంతన్ గూర్చొనినారు; గాధిసుతునిన్ సేవించుచున్ నిత్యమున్
సంతోషించెడి రాము డిట్లనె "మునీంద్రా! తెల్పుమా సందియం
బింతన్ లేనటు గంగ జన్మమును మా కీ వేళ పూర్ణమ్ముగా" 263

కం. "మునినాథ! గంగ యేవిధి
ఘనకీర్తుల తోడఁ ద్రిపథగా నామంబున్
గనె? మూడులోకముల వ్యా
ప్తిని నెటు గనె? నెట్టు లంబుధినిఁ జేరఁ గనెన్" 264

తే.గీ. రాము డడిగిన ప్రశ్నల రక్తి వినుచు
ముదము నంది విశ్వామిత్ర ముని త్రిపథగ
మూడులోకాలఁ బావనమ్ముగను జేయు
గాథ వివరింప నెంచె సాకల్యముగను. 265

మ. హిమవంతుండను పర్వతేంద్రు డతులుం డెన్నంగఁ, బెండ్లాడె ను
త్తమయౌ మేరుసుతన్ మనోరమను, జేతఃప్రీతిఁ బుత్రీద్వయం
బమరెన్, గంగయె జ్యేష్ఠపుత్రికగ శోభన్ గూర్చుచున్ వెల్గగా,
నుమ భాసిల్లెఁ గనిష్ఠపుత్రికగ భాగ్యోత్సాహముల్ గూర్చుచున్. 266

ఉ. పావన గంగ నిమ్ము హిమవంతుడ! మాకని చేరవచ్చి యా
దేవతలెల్ల వేడగ, నదీనత గంగ నొసంగి వారికిన్
జీవనదాతగా మెలగెఁ, జిత్తము లోకహితమ్మె కోర, స
ద్భావన తోడ నుండె హిమవంతుడు నిర్జరు లుల్లసిల్లగన్. 267

తే.గీ. నిష్ఠతో పర్వతేంద్రు కనిష్ఠపుత్రి
యుగ్రు నాథునిగాఁ గోరి యుగ్ర తపముఁ
జేయగా హిమవంతుడు శివుని కిచ్చె
నాత్మజ నుమను లోకకల్యాణ మనుచు. 268

చం. పరిణయమాడి నట్టి శివపార్వతు లిర్వురుఁ గ్రీడ నుండగా
సురలు పితామహుండు చని శూలికి మ్రొక్కి "భవత్ప్రజాతి నె
వ్వరు సహియింపజాలుదురు? పావకనేత్ర! కృపాంతరంగ! శం
కర! దయతోడ మా వినతిఁ గైకొను" మంచు వచించి రిట్టులన్.269

ఉ. "దేవ! మహేశ! నీదయిన తేజముఁ దాల్పగలేవు లోకముల్,
కావున మాదు విన్నపము గైకొని లోకహితమ్మె కూర్చుచున్
నీవిక నీదు తేజమును నిల్పుము దేహమునందె, శంకరా!
నీవును నీదు పత్నియును నిశ్చలదివ్య తప మ్మొనర్చుడీ!" 270

36. పార్వతీదేవి దేవతలకు, భూమికి శాపము నిచ్చుట

చం. అని సుర లెల్ల పల్క విని, "యట్లె యొనర్చెద" నంచు శంకరుం
డని, యొకవేళ మత్తనువు నందలి తేజము నిల్వకుండ జా
రిన, మరి దాని నెవ్వరు ధరింపగ నేర్తురొ తెల్పు డన్న, శూ
లినిఁ గని వార లిట్లనిరి "లీలగ ధారుణియే ధరించెడిన్" 271

చం. నుడువగ నట్లు నిర్జరులు నూతనమైన స్వకీయతేజమున్
విడిచెను భూమిపై శివుడు, వేగమె యగ్నినిఁ జూచి దేవతల్
"వడిగ సదాగతిన్ గలసి భర్గుని తేజములోనఁ జేరు మి
ప్పుడె" యన, నగ్ని చేర, శివభూతి వెలింగెను శ్వేతశైలమై. 272

తే.గీ. పావకాదిత్య సన్నిభ భవ్యదీప్తి
వరుస నచ్చట వెలసెను వరశరవణ
మందు కార్తికేయుడు శూలి కాత్మజుండు
జనన మొందెను ధర నగ్నిసంభవుండు. 273

కం. దేవాదులు శివతేజము
తో వఱలు కుమారుఁ గనుచుఁ దుష్టి నలరుచున్,
గావించుచుఁ బూజాదులు,
సేవించిరి భక్తితోడ శివపార్వతులన్. 274

ఉ. అప్పుడు కోప మొప్ప నచలాత్మజ పల్కె నిటుల్ సురాళితో
"నొప్పుగ నేఁ గుమారు గన నోరిమి నుండగఁ, జిత్తమందు మీ
కొప్పక, నన్ను నా విభుని నూరక దూరమొనర్చినారు, మీ
తప్పునకున్ ఫలమ్మిదియె, తథ్య మపత్యము లేదు మీకికన్" 275

ఉ. మీరును సంతతిన్ గనరు మీ సతులందు” నటంచు శాపమున్
వారల కిచ్చి, ధాత్రిఁ గని పార్వతి యిట్లనె “నో వసుంధరా!
మారును నీదు రూపము లమాన్యములై, భవదీయనాథులున్
మారుచునుందు, రెన్నడుఁ గుమారసుఖమ్ము లభించకుండెడిన్” 276

మ. అని శాపమ్ము నొసంగఁ జండిక సహస్రాక్షుండు తద్దేవతల్
ప్రణతుల్ సేయుచు దీనులై, కృపను సంరక్షింపగా వేడ, వా
రిని వీక్షించుచుఁ, బశ్చిమంబు చని గౌరీదేవితో శూలియున్
ఘనమౌ రీతి తపమ్ము సేయఁ దొడగెన్ గణ్యక్రియాకారణా! 277

మ. శితికంఠుండు హిమాద్రిపైనఁ దపమున్ జేయన్, గృశానాది దే
వత లా బ్రహ్మను జేరి పల్కి రిటు “దేవా! మున్ను శూలిన్ భవ
త్పతి సేనాపతి యంచుఁ దెల్పితివి మా భాగ్యమ్మనన్, నాగభూ
షితు డెన్నన్ దప మాచరించు, నితరున్ సేనాపతిన్ జేయుమా! 278

37. కుమారస్వామి జననము

మ. అని దీనమ్ముగ విన్నవించుకొను దేవాళిన్ గృపన్ జూచి, యి
ట్లనె లోకేశుడు "పార్వతీసతి నుడుల్ వ్యర్థమ్ము కాబోవు, కా
వున మీకున్ సతులందుఁ గల్గడు సుమీ బుత్రుండు, ప్రీతిన్ హుతా
శను డీ గంగనుఁ గూడి పొందును సుతున్ శత్రుఘ్ను సేనాపతిన్" 279

మ. సురగంగానది యగ్నిపుత్రుఁ గని తా శోభిల్లు, రుద్రాణి సం
బరమున్ బొందుచుఁ దత్కుమారుఁ గని సంభావించు మత్పుత్రు డం
చు, రహిన్ శంభుడు మోదమందు" ననుచున్ సొంపారగాఁ బల్క, నా
సుర లెల్లన్ బరమేష్ఠిఁ గొల్చిరి మనశ్శుభ్రప్రమోదమ్మునన్. 280

తే.గీ. దివిషదుల్ వేగ దివి నుండి భువికి వచ్చి
ధాతుమండిత కైలాస ధామమందు
వహ్నిఁ గని పల్కినార లిబ్భంగి "ననల!
నీదు తేజమున్ గంగలో నిలుపు మయ్య!" 281

ఉ. పావకు డంత వల్లె యని పల్కి, ప్రియమ్మున గంగ డాయుచున్
దేవి! శుభమ్ము, నాదయిన తేజముఁ దాల్చుచు గర్భ మందుమా!
దేవగణమ్ము సంతసిలు దీన ననంగను, దివ్యరూపమున్
భావన నంది గంగ కనుపట్టె ధరింపగ నగ్నితేజమున్. 282

చం. అనలుడు గంగఁ జూచి తనయందలి తేజముఁ దచ్ఛరీరమం
దునఁ బ్రసరింపఁ జేయఁ, గడు దుఃఖము నందె భరించలేక వే
దనఁ దన గర్భమున్ విడిచెఁ దన్వి హిమాచలపాదసీమ, వె
ల్గిన దది కాంచన మ్మనగ లీలగ, వెండి యనంగ నచ్చుటన్. 283

తే.గీ. గంగ విడిచిన దాని తీక్ష్ణత వలనను
రాగి సీస మినుము తగరమ్ము ననగ
ధరణి జనియించె నిటు పలు ధాతువులును
స్వర్ణమయ మయ్యె నా హిమాచల తలమ్ము. 284

తే.గీ. భద్రముగ ధాత్రి గంగగర్భమ్ము వెలుగ
స్వర్ణము వెలింగెఁ బావకప్రభలతోడ,
నవ్యనామమ్ముఁ గాంచె నానాటినుండి
జాతరూప మటంచును స్వర్ణ మరయ. 285

తే.గీ. గంగగర్భమ్ము నుండి శ్రీకంఠు కళల
నగ్నిరూప కుమారకు డవతరింప
సురలు విచ్చేసి శిశువునుఁ జూచి వేగఁ
గృత్తికలఁ బిల్చినారలు క్షీర మొసగ. 286

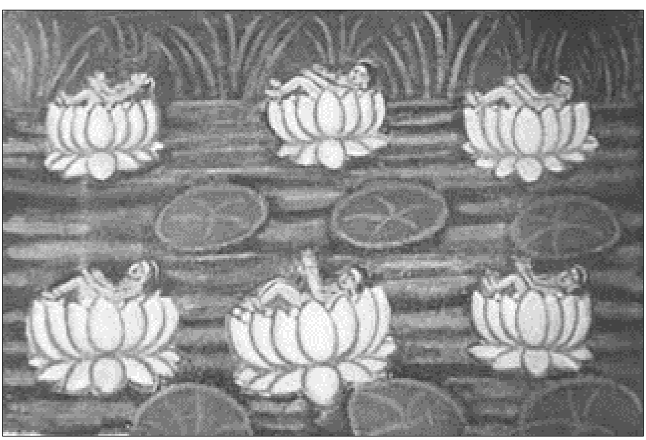
తే.గీ. ఆఱుగురు కృత్తికలు తల్లు లగుచుఁ బ్రేమ
క్షీర మిడఁ గోరి దరిఁ జేరఁ జిత్ర మనగ
నాఱు మోములతోడఁ దా నలరుచుండి
పాలు ద్రావెను గడుపార బాలు డపుడు. 287

ఉ. ఈతడు మా కుమారుడని యెంచుచుఁ బ్రేమ దలిర్పఁ గృత్తికల్
చేతము పొంగ స్తన్య మిడఁ, జెల్వుగ నాతడు గార్తికేయుడై
ఖ్యాతి గడించె, స్కందు డని రందఱు గర్భపరిస్రవమ్మునన్,
బ్రీతిని షణ్ముఖుం డనెడి పేరును రాజిలె నారుమోములన్. 288

తే.గీ. ఆ కుమారుడు సుకుమారు డగ్నిసముడు
కృత్తికల పాలు ద్రావి సంతృప్తు డగుచు
నొక్కదినమునన్ బలమొంది యుత్సహించి
దైత్యులను గూల్చి నిర్జరత్రాత యయ్యె. 289

మ. ప్రభవించెన్ శివతేజమై, ధరణిపై రాజిల్లె, వైశ్వానర
ప్రభలన్ గంగను జేరె, రెల్లుపొదలన్ రాణించె, వీర్యోన్నతిన్
శుభమున్ గూర్చె నితం, డటంచు దివిజుల్ సొంపార సేనాపతి
ప్రభ వర్ధిల్లుననన్, గుమారు డమరెన్ బట్టాభిషేకమ్మునన్. 290

చం. ఇనకులనాథ! తెల్పితిని యీశ్వరలీలఁ, గుమారసంభవ
మ్మును, వరగంగ గాథ మది పొంగగ నీ కథ విన్నవారు జీ
వనమున గాంతు రాయువును, భాగ్యములన్, వరపుత్రపౌత్రులన్,
ఘనమగు స్కందలోకమునుఁ గాంచెద రంత్యమునందుఁ బాత్రులై. 291

38. సగర చక్రవర్తి వృత్తాంతము

కం. కూరిమిఁ గుమారజననముఁ
గూరిచి వివరించి కౌశికుడు రాముని కిం
పారగ నిటులనెఁ బరహిత
కారుడు గంగావతరణ గాథనుఁ దెలుపన్. 292

తే.గీ. సగరుడేలె నయోధ్య మున్ సద్యశస్సు
చేరి తరియించి తరియింపఁజేయఁ దనను,
బ్రీతి వైదర్భిదుహితనుఁ బెండ్లియాడెఁ
గేశినీ నామధేయ సత్కీర్తిగేయ. 293

తే.గీ. మేలు నంద నరిష్టనేమికి దుహితను
నద్భుతం బగు రూపమం దప్రతిమను
సుమతి నామమ్ముతో వెల్గు సుదతి నంత
జాయగా గొనెను సగరచక్రవర్తి. 294

తే.గీ. భక్తి సేవించు నిద్దఱు భార్యలున్న
సంతతిన్ గాంచకుండె నా సగరు డంత
సతులఁ దోడ్కొని హిమగిరిన్ సలుపఁ దపము
నెమ్మదిన్ భృగుప్రస్రవణమ్ముఁ జేరె. 295

తే.గీ. తపము సేయగ వర్షశతమ్ము నిండ
వచ్చె భృగుముని; వరదుడై పలికె నిటుల
"కలుగు నొక భార్యకున్ వంశకరుడు, కలుగు
వేరొకసతికి నరువదివేల సుతులు" 296

తే.గీ. భృగువు వరముల నొసగ సంప్రీతిఁ తోడ
వరముగాఁ గోరెఁ గేశిని వంశకరుని,
నంత సుమతియు షష్టిసహస్ర సుతులఁ
గోరె, సగరుండు సతులతోఁ జేరెఁ బురము. 297

తే.గీ. కొంతకాలమ్మున సగరు చింత తొలగఁ
గనియె నసమంజుఁ గేశిని మనసు పొంగ,
ఘనత నొక గర్భతుంబమున్ గనియె సుమతి
వరము కారణమున నాసుపర్ణుభగిని. 298

తే.గీ. వరఫలమ్మగు గర్భతుంబమ్ము నుండి
పుట్టి రరువదివేల సుపుత్రు లంతఁ
గూర్మి వారల ఘృతపూర్ణ కుంభతతుల
నుంచి దాదులు ప్రీతితోఁ బెంచినారు. 299

కం. సంతతి గని సగరాధిపు
డెంతయు ముద మందఁ, బుత్రు లెల్లరు మది ని
శ్చింతన్ గనిరి సువిద్యల
యంతము గని, రూపయౌవనాఢ్యులు నగుచున్. 300

చం. కన నసమంజు డెల్లఁ బసికందులఁ దా సరయూ జలమ్ములం
దునఁ బడవైచి ముంచుచునుఁ దుష్టిని నవ్వుచునుండ, వానినిన్
గని సగరుండు జ్యేష్ఠసుతు కార్యము సైపగ రాని దౌట, నా
తనిని బహిష్కరించెఁ బరితప్తుడుగాక పురమ్ము వెల్వడన్. 301

తే.గీ. అనఘ! యసమంజుని కుమారు డంశుమంతు
డధికవీర్యుండు ప్రియవాదియై మెలంగ
నంత సగరు డమోఘు మైనట్టి మేటి
యశ్వమేధ యాగముఁ జేయ నభిలషించె. 302

39. సగరుని అశ్వమేధ యజ్ఞాశ్వమును ఇంద్రుడపహరించుట, సగరపుత్రులు అశ్వము కొఱకు భూమిని త్రవ్వుట

కం. అని విశ్వామిత్రుడు దెలి
పిన నా హయమేధరీతి వివరింపు డటం
చును రాముడు కోరగ నా
మునిపుంగవు డిట్లు పలికె మోదముతోడన్. 303

తే.గీ. అవని విలసిల్లు వింధ్యహిమాచలములు
మించుచుఁ బరస్పరము విలోకించుచుండ,
నట్టి యద్రులకు నడుమ నమరె సగరు
నశ్వమేధ మపూర్వమ్ము నద్భుతమన. 304

ఉ. ధ్యేయము నెంచుచున్ సగరు డెంతయు నిష్ఠ వహింపగా, నుపా
ధ్యాయులు యజ్ఞకార్యమునఁ దద్గత మంత్రములన్ బఠింపగాఁ,
బాయక నంశుమంతుడు శుభంకరు డశ్వముఁ గాచు భారమున్
మోయుచు నుండె సంతతము పూర్ణబలుండు ధనుర్ధరుండునై. 305

తే.గీ. సగరు యజ్ఞమ్ము చక్కగా సాగుచుండఁ
బర్వదినమున రాక్షసభామ యగుచు
నమరపతి వచ్చి యజ్ఞాశ్వ మపహరించె
నప్పు డిటు పల్కి రట నుపాధ్యాయులెల్ల. 306

మ. "అవనీశా! కొనిపోవుచుండె నెవడో యజ్ఞాశ్వమున్ నేడు నీ
సవమున్ భగ్నము సేయఁ, జేయవలెఁ దత్సంహారమున్, లేనిచో
నవలోకింతు వమంగళ" మ్మని యుపాధ్యాయుల్ ప్రబోధింప, భూ
ధవుడున్ షష్టిసహస్రపుత్రులకుఁ గర్తవ్యమ్ముఁ దెల్పెన్ వెసన్. 307

చం. "హయమును దొంగిలించి చను నట్టి ఖలున్ గనఁ జాల, వాని ని
శ్చయముగ నంతటన్ వెదకి చంపుడు, కన్పడకున్న వానికై
రయమున నందఱున్ ధరనుఁ ద్రవ్వుడు, గుల్మముఁ బట్టి తెండు, ని
ర్భయముగ నేను ఋత్విజులు పౌత్రుడు నుందుము యజ్ఞరక్షణన్" 308

చం. అరువదివేలమంది సగరాత్మజు లాదటఁ దండ్రిమాటతో
నురుగతి నొక్క యోజనము నొక్కరు చూడఁ దలంచువారలై
త్వరపడి మేదినీతలముఁ ద్రవ్వుచు భూమినిఁ జుట్టివచ్చి ర
త్తరి వధియించినారు పలు దైత్యుల నాగుల సాధుమూర్తులన్. 309

తే.గీ. అంత నాగులు గంధర్వు లసురులు సుర
లజుని దరిఁ జేరి "సగరపుత్రాళి ధరను
ద్రవ్వి యజ్ఞాశ్వచోరులన్ దలపుతోడ
నందఱినిఁ జంపుచున్నది యనిరి భీతి. 310

40. కపిల వాసుదేవుని కోపాగ్నికి సగరపుత్రులు భస్మమగుట

చం. అపుడు పితామహుండు సుర లందఱి బాధల నాలకించి "యీ
విపుల ధరించు మాధవుడు విశ్వముఁ గాచుఁ, దపోనిమగ్నుడై
కపిలమహర్షి రూపమునుఁ గాంచి రసాతల మందు నుండెఁ దా
నిపుడు, దహించివేయు సగరేశ్వరపుత్రులఁ గోపవహ్నిచే. 311

తే.గీ. భీతినందకుడీ మీరు విబుధులార!
వసుధ నిత్యమ్ము నిటు త్రవ్వబడుచు నుండు
నల్పజీవు లయిన సగరాత్మజు లిక
మరణ మందెద" రనియె నమరులఁ గనుచు. 312

కం. అవనిన్ ద్రవ్వుచుఁ దిరుగుచు
సవనాశ్వముఁ గాంచలేని సగరాత్మజు లె
ల్ల వడిన్ దండ్రినిఁ జేరుచు
వివరించిరి యత్న మెల్ల విఫల మ్మనుచున్. 313

తే.గీ. పృథ్వి సవనాశ్వమును గాంచ వెదకినార
మిలను ద్రవ్వి రసాతల మేగినాము
సాధుజీవుల నుగ్రతన్ జంపినార
మశ్వహర్త కనంబడ డయ్యెఁ దండ్రి!" 314

కం. అని తండ్రికి వివరింపగ
ననె సగరుడు "మీరు మరల హయచోరుఁ గనన్
జనుడీ భూమినిఁ ద్రవ్వుడు
మన యశ్వము దొరకు వఱకు మరలకు" డనుచున్. 315

తే.గీ. "పొందు మీరు కృతార్థులై రం" డటంచు
దండ్రి కోపమ్మునన్ బల్కఁ దనయులెల్ల
మరల నా యశ్వముం జూడఁ దరలి కెరలి
క్షమను ద్రవ్వుచు గనిరి రసాతలమ్ము. 316

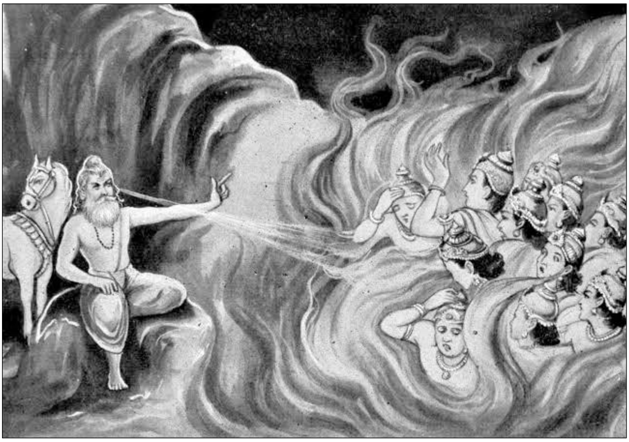
సీ. తరలి తూరుపుదిక్కుఁ ద్రవ్వి వారలు విరూ
పాక్షమన్ దిగ్గజ మచటఁ గనిరి
దక్షిణ దిక్కునఁ ద్రవ్వి మహాపద్మ
మను దిగ్గజమ్మును ఘనత గనిరి
పడమటన్ ద్రవ్వుచు వడి సౌమనస మను
నాశామదేభము నచటఁ గనిరి
ఉత్తరమునఁ ద్రవ్వి యుత్సాహమున భద్ర
మను దిగ్గజము గని రంత వరుస
తే.గీ. క్ష్మాతలము మోయు తద్దిగ్గజముల కెల్ల
విధిఁ బ్రదక్షిణ మొనరించి విధివశమునఁ
దెలివి మీరంగ నీశాన్య దిక్కు కేగి
కపిల వాసుదేవమహర్షిఁ గాంచినారు. 317

తే.గీ. పర్వతాదులతో నున్న వసుధ మోయు
నట్టి దిక్కరీంద్రము విరూపాక్ష మద్ది
మించి శ్రాంతికై తలఁ గదలించు వేళ
వచ్చు భూకంపములు రాఘవా! నిజమ్ము. 318

చం. మునివరుఁ జేరినారు, ముని ముందర నశ్వముఁ గాంచినారు, నె
మ్మనమునఁ బొంగినార, లనుమానముతో మునిఁ జూచినారు, త

న్ముని హయహర్త యంచును విమోహితులై క్రుధ నందినారు, పా
పిని నినుఁ జంపివేతుమని ప్రేలుచు దూకిరి శస్త్రపాణులై. 319

తే.గీ. దుడుకుతనమూను సగరపుత్రులను గాంచి
కనులఁ గెంపులు నిండంగఁ గపిలమౌని
యుగ్రరూపుడై యొకమాఱు హుంకరింప
భస్మరాసులై కూలిరి వారలెల్ల. 320

41. సగరుడు యజ్ఞమును పూర్తిచేయుట

కం. ఎంతకుఁ దన పుత్రులు తన
చెంతకు రారని సగరుడు చింతిలి, సవమున్
సాంతము సేయగఁ దలచుచు,
మంతనములు సలుప నంశుమంతునిఁ బిలిచెన్. 321

ఉ. శూరుడ వీవు పౌత్రుడవు, శూరత నేగుము నీదు తండ్రులన్
వారువమున్ గనంగఁ, గరవాలముఁ గార్ముకమున్ గ్రహింపుమా!
చేరి నమస్కరింపుము విశిష్టులఁ, జంపుము విఘ్నశీలురన్,
ధీరుడవై తురంగమును దెమ్ము శుభమ్ముగుఁ బొమ్ము శీఘ్రమే" 322

తే.గీ. అనుచు సగరుడు పల్కగా నంశుమంతు
డట్లె యని, తాత దీవెన లందుకొనుచుఁ,
బుడమిఁ బితరులన్ యజ్ఞాశ్వమున్ వెదుకగ,
ఖడ్గకార్ముకధారియై కదలినాడు. 323

చం. పితరులు త్రవ్వినట్టి పృథివిన్ గని, తత్పథ మంద యేగి, సం
తతమును దేవదానవులు నమ్మి భజించు గజేంద్రుఁ జూచి, తా
నతులిత భక్తిఁ గొల్చి సవనాశ్వము జాడను దెల్పుమన్న, నీ
ప్సిత విషయమ్ము నాతనికిఁ బ్రీతి వచించెను దిగ్గజ మ్మిటుల్. 324

మ. అరయన్ ధన్యుడ వంశుమంతుడ! భవద్యజ్ఞాశ్వమున్ గూడుచున్
ద్వరలో నేగెద వా యయోధ్య కిది సిద్ధమ్మంచు దిగ్వారణ
మ్ము రహిన్ దెల్పగ, నట్లె పల్క నితరమ్ముల్ దిగ్గజమ్ముల్, చనెన్
వరుసన్, దండ్రులు భస్మమై పడిన తత్ప్రాంతమ్ముఁ జేరెన్ వెసన్.325

చం. పితరులఁ జూడలేక పరివేదనఁ జెందుచు, భస్మరాసులన్
బితరులుగా నెఱింగి దురపిల్లుచు, యజ్ఞహయమ్ముఁ గాంచె; బా
ధ్యత యని వారికెల్ల జలతర్పణ మీయగ నెంచి, నీటికై
వెతకి జలమ్ముఁ గానకఁ దపించుచుఁ జూచె సుపర్ణు బంధువున్. 326

తే.గీ. పితరులకు మేనమామయౌ విహగపతినిఁ
జూచి, యంశుమంతుం డేడ్చె శోక మొదవ,
నంత గరుడుడు వచియించె నతని కిట్లు
"లోకసమ్మత మిది నీకు శోక మేల?" 327

తే.గీ. "కపిలముని కోపమున వీరిఁ గాల్చివేసె,
నిచటి జలములఁ దర్పణ మెన్నఁ దగదు,
గాంగజలములె వీరల కలుషమడచి
పావనులఁ జేసి పంపించు స్వర్గమునకు" 328

తే.గీ. "అంశుమంతుడ! నీవు యజ్ఞాశ్వముఁ గొని
శీఘ్రముగను బితామహుఁ జేరుకొనుము
బుధులతో నశ్వమేధమున్ బూర్తిఁ జేయు
నత" డనుచుఁ బలికె నప్పు డా గరుడుడు. 329

ఉ. అప్పుడ యంశుమంతుడు హయమ్మును గొంచు నయోధ్యఁ జేరి తా
జెప్పె సుపర్ణువాక్యములఁ, జేసెను బార్థివు డశ్వమేధమున్
గొప్పగ, గంగ రాక మదిఁ గోరుచు, రాజ్యము నేలుచుండగన్
ముప్పదివేల యేండ్లు చన, భూపతి యంత దివంగతుండయెన్. 330

తే.గీ. అటుల సగరుండు దివికేగ నంశుమంతు
డపుడు రాజుగ భువినేలి, యాత్మజు నిక
నేలుమనుచు దిలీపుని, నేగె వనికి,
నేగె ముప్పదిరెండు వేలేండ్లకు దివి. 331

42. భగీరథుడు గంగను భూమికి తెచ్చుటకు తపస్సును ప్రారంభించుట

తే.గీ. రాజ్య మేలు దిలీపుడు రాగ మొదవఁ
దన పితామహు లెల్లరు దగ్ధ మగుట
నెంచి గంగావతరణ మదెట్లు జరుగు
ననెడి చింతతో నుండెఁ దా ననవరతము. 332

తే.గీ. ఆ దిలీపుడు యజ్ఞాదు లమరఁ జేసి
ప్రణుతిఁ గాంచెడి సుతు భగీరథునిఁ బొంది
రక్తి ముప్పదివేలేండ్లు రాజ్య మేలి
కోర్కి సుతునిఁ బట్టాభిషిక్తునిగఁ జేసె. 333

తే.గీ. త్వరగ గంగావతరణమ్ము జరుగు టెట్టు
లనెడి చింతఁ, బితామహులనుఁ దలచుచు
మరణ మొంది, దిలీపుడు మహితమైన
పుణ్యకర్మల ఫలమునఁ బోయె దివికి. 334

తే.గీ. అంతట భగీరథుడు కీర్తి నవని నేలె
సత్యధర్మమ్ము లెఱిగి రాజర్షి యగుచుఁ
బ్రీతిఁ బ్రజలను తన కన్నబిడ్డ లనుచుఁ
దలచి సాధింతు గంగావతరణ మనుచు. 335

మ. ఘన గంగానది నందఁ గోరుచును గోకర్ణమ్ముఁ జేరెన్, వర
మ్మని యేకాగ్రత నూర్ధ్వబాహుడుగ మాసాహారిగాఁ దప్తు డ
య్యెను, బంచాగ్నుల మధ్య నుండి మది నెంతే నిగ్రహమ్మొప్ప దీ
క్షనుఁ జేసెం దప మా భగీరథుడు సాక్షాద్బ్రహ్మదేవున్ గనన్. 336

చం. ఘనుడు భగీరథుం డటు లఖండ తప మ్మొనరింప, బ్రహ్మ యా
తని గని "కోరుమా వరముఁ దప్పక నిత్తు" నటంచుఁ బల్క, న
మ్మనుజ వరుండు కోరె నిటు "మత్ప్రపితామహు లెల్ల స్వర్గమున్
గన సురగంగ కావలయు గాంగజలమ్ములఁ దర్పణమ్మిడన్" 337

తే.గీ. భవ్యమైనట్టి యిక్ష్వాకు వంశజుడను
హర్షము నొసంగు సంతాన మందనైతి
నన్నుఁ గరుణించి దయను సంతతి నొసంగి
వంశమును నిల్పు మని వేడె వనజభవుని. 338

చం. అన విని బ్రహ్మదేవుడు తథాస్తని, "గంగ మహోద్ధృతిం బిఱుం
దన నరుదెంచు, దాని ధర తాల్చి భరింపగఁ జాల, దో
యనఘ! ధరింపనోపెడి మహాత్ముడు శంభుడు గాన, వేగ శూ
లినిఁ బరితుష్టుఁ జేయు"మని లీల వచించి యదృశ్యుడై చనెన్. 339

మ. గురుదీక్షన్ సమ మా భగీరథుడు స్వాంగుష్ఠాగ్ర మాత్రమ్మునన్
ధరపై నిల్చి తప మ్మొనర్పఁ గని, చేతఃప్రీతిఁ బ్రత్యక్షమై
వర మిచ్చెన్ సురగంగఁ దాల్తు ననుచున్ భర్గుండు, తా నంత భా
సుర వేగమ్మున దూకె శంభుని శిరస్సున్ జేరగా గంగయున్. 340

43. గంగావతరణము

మ. వినుతుల్ సేయుచు దేవతల్ నతులిడన్ విచ్చేయుచున్ బొంగుచున్
ఘన రూపమ్మును దాల్చి గంగ దిగె నా కాశమ్ము నందుండి పా
వనమౌ శంభు శిరమ్ముఁ జేరి, మది సంభావించె నీ రీతి "నీ
శునిఁ గొంపోదు రసాతలమ్మునకు నాశుప్రౌఢి నే నిప్పుడే" 341

మ. మదిలో గర్వము నందె గంగ యనుచున్ భావించి సర్వజ్ఞు, డా
మదమున్ ద్రుంచగ నెంచి యుగ్రుడుగఁ దా మారెన్, జటామండలం
బది విస్తారతరంబు గాగఁ, గ్రుధతో నద్దాని బంధించె, నం
త దిశల్ గాంచగలేక గంగ కడుఁ జింతన్ బొందె విభ్రాంతయై.

ఉ. ఆ విధి గంగ యీశు జట లందె చరింపగసాగెఁ, దా నెటుల్
పోవగ దారిలేక, తన పొంగు నశింపగ, మేటి గర్వమున్
బోవగ, వర్షముల్ గడచిపోవగఁ; జేసె భగీరథుండు స
ద్భావన నీశు నెంచుచుఁ దపమ్మును రెండవ మాఱు దీక్షతో. 343

చం. వదలక యా భగీరథుడు భవ్యతపమ్మును జేయ మెచ్చుచున్,
వదలెను గంగ నా శివుడు భక్తుని కోరికఁ దీర్చ, నంతటన్
గదలెను దివ్యగంగ నిజగర్వము సర్వము ఖర్వ మౌటచే,
మెదలుచు నమ్రభావమున, మేదినిఁ జేరిన దేడుపాయలై. 344

తే.గీ. త్రోవఁ గనె గంగ బిందుసరోవర దిశ
నేడు పాయల గంగలో మూడు పాయ
లరిగెను నళిని పావని హ్లాదిని యను
నామములఁ దూర్పు దెసకు విన్నాణముగను. 345

తే.గీ. శ్రేయ మిదు మఱియొక మూడు పాయలు కొన
సాగె సింధువు సీత సుచక్షు వనెడి
దివ్య నామాల పడమటి దెసకు, తాను
ధన్యతను గాంచినట్లుగా తలచె ధరణి. 346

ఉ. ఆగక శంభు మస్తకము నందు, సురాపగ సంతసమ్ముతో
నా గతి దూకి యేగెఁ బరమాద్భుత లీలల నాఱు పాయలై,
వేగముతో భగీరథుని వెంబడి యేడవ పాయ సాగె, స
ద్యోగము గూర్చి సాగరుల కూర్ధ్వగతుల్ గలిగింప నెంచుచున్. 347

శా. ఆ రాజర్షి భగీరథుండు రథమం దాసీనుడై ముందు పో
గా, రాశీకృత తోయజాలములతో గంభీర నాదమ్ముతో
నా రాజన్యుని వెంబడించి చనెఁ దా నా గంగ, చూడంగ నా
వారిన్ కచ్ఛప శింశుమార ఝషముల్ వర్తించె నర్తించుచున్. 348

మ. దివిలో నుండిన గంగ యా విధముగా దివ్యాంబుజాలమ్ముతో
నవనిన్ జేరగ, దేవతల్ మునులు యక్షాదుల్ సమూహమ్ముగా
స్తవనీయంబగు వాహనమ్ముల పయిన్ సంతుష్టిమై వచ్చి, తా
మవలోకించిరి నింగి నుండియె ప్రవాహమ్మున్ మహోత్సాహులై. 349

తే.గీ. తేజమున నొప్పుచుండిన దేవవరులు
మెఱయుచుండంగ నింగి నాభరణ కాంతి,
మేఘములు లేని గగనమ్ము మించె నప్పు
డతులితంబుగ శతసూర్యయుతము వోలె. 350

తే.గీ. దివిని వీడ్కొని సరగున భువికి వచ్చు
గంగలో మత్స్య కచ్ఛప గణము లురగ

ములును శింశుమారములు సంచలితములయి
మెఱపులో యన నింగిలో మెఱయసాగె. 351

తే.గీ. గంగ వేగమ్ముతో రాగ నింగి నుండి
వేయివిధముల ఫేనమ్ము విస్తరింప
నెగడె హంసలతో వలె నింగి యెల్ల
వఱలి నట్లుండె శారదాభ్రములతోడ. 352

మ. ఒకచో నేగును గంగ వేగముగఁ, దా నొక్కొక్కచో మెల్లగా,
నొకచో నాయతతం జనున్, గుటిలగా నొక్కొక్కచో, దూకుగా
నొకచో, నూర్ధ్వముగాఁ జరించు నొకచో నుద్భూతగా, నమ్రగా
నొకచోటన్ బ్రవహించుఁ, బావనముగా నొప్పారుచున్ ధాత్రిపై.353

చం. భవుని శిరస్సు నుండి దిగివచ్చిన దివ్య పవిత్ర గంగ తా
నవనిఁ జరింపఁ, గాంచుచు సురావళి మానవకోటి మ్రొక్కుచున్
"శివుని శిరస్సు నుండి భువిఁ జేరిన గంగ పవిత్ర" మంచు "వా
స్తవ మిది" యంచుఁ దజ్జలముఁ దాకి ధరించిరి మస్తకమ్ములన్.354

ఉ. శాపము నంది చింతిలుచు స్వర్గము వీడుచు భూమిపై మన
స్తాపముతో వసించు బహు దైవతముఖ్యులు శాపమోక్షమే
తోపగ, గంగలో మునిగి తుష్టినిఁ బొంది పవిత్రవారిచేఁ
బాపము వీడగా మరల స్వర్గముఁ జేరి రకల్మషాత్ములై. 355

తే.గీ. హరునిఁ దాకుటఁ బావనమైన గంగ
హేల నీ వసుంధరఁ బ్రవహించుచుండ
శ్రద్ధతో నరుల్ గంగలో స్నానమాడి
శ్రమ తొలంగ ముదమ్ము విశ్రాంతిఁ గనిరి. 356

ఉ. ముందు భగీరథుండు చన, మోదముతో సురగంగ యేగెఁ ద
త్స్యందన మార్గ మందున, సురావళి నాగులు యక్షు లప్సరో
బృందము దైత్య దానవుల బృందము కిన్నర మౌని బృందముల్
చిందులు వేయు మత్స్యములు చిత్రము గంగను వెంబడించెగా.357

ఉ. ఎక్కడి కేగునో నృపుడు స్వేచ్ఛగఁ, బావన దివ్య గంగ తా
నక్కడి కేగుఁ బాపముల నంతము చేయును స్పర్శచేతనే,
చక్కగ నేగు మార్గమున జహ్నుమునీంద్రుని యజ్ఞవాటికన్
జిక్కరిఁ జేసె ముంచి, ముని చేకొని గంగనుఁ ద్రాగెఁ గ్రుద్ధుడై. 358

తే.గీ. అంత సుర లెల్ల జహ్నుమహర్షిఁ గొల్చి
"గంగ నీ సుత యగు నింకఁ గరుణ హితము
సేయు" మన, ముని తన రెండు చెవుల నుండి
విడువ వెల్వడి జాహ్నవి పేర నలరె. 359

చం. మరలఁ జనెన్ భగీరథుని మార్గము వెంబడి గంగ, సింధువున్
సరగునఁ జేరెఁ, జేరెను రసాతలమున్, సలిలక్రియార్థియై
త్వరపడెఁ బార్థివుండు ప్రపితామహులన్ సితభస్మరూపులన్
మరి మరి కాంచి చింతిలుచు ప్రమ్మగ సాగెను దీన చిత్తుడై. 360

ఉ. అంతట దేవగంగ సగరాత్మజ భస్మచయమ్ము లున్న త
త్ప్రాంతముఁ జేరి, స్వీయజలరాసుల ముంచెను భస్మరాసులన్
జింత తొలంగఁ, బాపము నశింపగ షష్టిసహస్ర సాగరుల్
వింతగఁ దత్క్షణమ్మె కడు వేడుకఁ జేరిరి స్వర్గలోకమున్. 361

44. సగరపుత్రులకు స్వర్గప్రాప్తి

చం. వరదుడు బ్రహ్మ యంత కనుపట్టుచుఁ బల్కె నిటుల్ "భగీరథా!
సురనది తాకినంతఁ బరిశుద్ధులుగా భవదీయులైన యీ
యరువది వేలమంది చని రా త్రిదివమ్మునుఁజేర, నుందు రం
దరు నట నెంతదన్క వసుధన్ జలముండునొ సాగరమ్ములన్. 362

ఉ. కూరిమి జ్యేష్ఠపుత్రిక యగున్ నృప! నీదగు నామ మొప్ప భా
గీరథి పేర లోకములఁ గీర్తినిఁ గాంచును; స్వర్గమందు వి
స్తారత నుండెఁ, జేరినది ధాత్రికిఁ, జేరె రసాతలమ్ము, స
త్కారము నందెడిన్ ద్రిపథగా నిక గంగ త్రిలోకపూజ్యగా" 363

చం. సగరుడు, నంశుమంతుడుఁ, బ్రశస్తగుణుండు దిలీపుడున్ సురా
పగ కయి యత్నమున్ సలుప వారలదౌ కృషి వ్యర్థ మయ్యె, నీ
వగణితమౌ తపమ్మున సురాపగఁ దెచ్చి, పితామహాళికిన్
వగ తొలగంగ స్వర్గమును బాత్రత గూర్చితి వో భగీరథా! 364

ఉ. ప్రీతిగ నీ ప్రతిజ్ఞ నెఱవేఱె భగీరథ! కీర్తి గల్గు, నీ
కాతత పుణ్యలోకతతు లబ్బును, దర్పణ మిమ్ము వీరికిన్
జేతము పొంగగా, జయము సిద్ధియుఁ గల్గు" నటంచుఁ బల్కుచున్
ధాత ముదమ్ముతోడఁ దనధామముఁ జేరగ నేగె నంతటన్. 365

శా. ఆ రాజన్యుడు తర్పణమ్ము లిడగా, నా సాగరుల్ సద్గతిన్
జేరంగా, స్వపురమ్ముఁ జేరె నృపుడున్ సిద్ధార్థుడై, సద్గుణో
దారుండౌచు నయోధ్య నేలె; రఘునాథా! మీకు నేతత్కథా
సారమ్మున్ వివరించినాడ మదిలో సంతోష ముప్పొంగగా. 356

కం. గంగావతరణ గాథను
రంగుగ వినిపించు నరుడు రంజిలు భువి ను
ప్పొంగెడి కీర్తుల, స్వర్గము
ముంగిటి సిరియౌఁ బితరులు పులకింపంగా. 367

కం. ఈ గంగావతరణ మను
రాగముతో వినినఁ బాపరాశి నశించున్
భోగము కీర్తియు నాయువు
నాగక వర్ధిల్లు నని మహర్షి వచించెన్. 368

45. క్షీరసాగర మథనము, హాలాహలభక్షణము, అమృతావిర్భావము

మ. స్థిరలోకమ్ములఁ గూర్పగా నవతరించెన్ గంగ గౌరీమహే
శ్వర సంసర్గ పవిత్ర నాఁ బలుక విశ్వామిత్రు, డా గాథ సం
బరమున్ గూర్పగ రామలక్ష్మణులు సౌభాగ్యమ్ముగా నాలకిం
చిరి, యత్యద్భుతమైన గాథ యనుచున్ సేవించి రా సంయమిన్. 369

తే.గీ. ధన్యతను గూర్చు గంగావతరణ గాథఁ
దన్మయత్వమ్ముతో విన దాశరథులు
కాలము తెలియరాకుండఁ గడచిపోయె;
నుదయ మయ్యె రాముడు భాను మదినిఁ గొలిచె. 370

మ. గురువున్ జూచుచు భక్తి నిట్లనియె నా కోదండరాముండు "మా
కరయన్ దివ్య సురాపగావతరణ మ్మాశ్చర్యమున్ గూర్చెగా,
తరియింపంగను నావ యున్న దిచటన్, దాటంగ వాంఛించి రం
దరు గంగానది దాట నేగెదము చేతఃప్రీతి మౌనీశ్వరా!" 371

ఉ. మౌనియు రాము పల్కులకు మానస మందుఁ బ్రమోద మందుచున్,
దానును రామలక్ష్మణు లుదారులు శిష్యులు నావ నెక్కి గం
గానది దాటి, మోదమునఁ గాంచిరి యుత్తరతీరమున్, విశా
లా నగరమ్ముఁ జూచిరి విలాసముగా నట స్వర్గతుల్యమున్. 372

తే.గీ. లక్షణముగనున్నది విశాలాపురమ్ము
దివ్యముగ నున్న దీనిని భవ్యముగను
నేలు రాజవంశముల నా కెఱుగఁ జెప్పు
మనుచు రాముడు ప్రార్థించె మునివరేణ్యు. 373

తే.గీ. రాము పల్కులు విని మునిరాజవరుడు
పలికె నిట్టుల నో రామ! తెలిసికొనుము
సరిగ నీ ప్రదేశమ్మున జరిగినట్టి
శక్రగాథను వివరింతు శ్రద్ధ వినుము. 374

తే.గీ. పూర్వము కృతయుగమునందుఁ బూజ్యుడైన
కాశ్యపుండు మారీచుండు ఘనత నుండె,
దితి యదితి యన నుండిరి సతు లతనికి
నిత్య సహధర్మచారిణుల్ నిర్మల లిల. 375

మ. తుల లేనట్టి బలాఢ్యు లెన్న దితిపుత్రుల్ యుద్ధరంగమ్ములన్,
దొలగం ద్రోతురు దక్షులై యదితిపుత్రుల్ శత్రువర్గమ్ములన్
బల మొప్పంగ సుధర్మమార్గరతులై, భద్రమ్ము వాంఛించి వా
రలు యోచించి రిటుల్ జరామరణముల్ రాకుండు మార్గమ్ములన్. 376

తే.గీ. క్షీరవార్ధినిఁ జిలికినఁ జిక్కు నమృత
మనుచుఁ గవ్వముగను మందరాద్రి నిలిపి
ద్రాడుగా వాసుకిన్ జేసి త్రచ్చినారు
సఖ్యతన్ వారు వేయి వత్సరము లపుడు. 377

సీ. దండ కమండలు ధారి ధన్వంతరి
వెలువడె క్షీరాబ్ధితలము నుండి
అరువదికోట్లుగా నప్సరసల్ రమ్య
పరిచారికలఁ గూడి వచ్చినారు

వరుణకన్యక యగు వారుణి వెల్వడె
వారువ ముచ్చైశ్శ్రవమ్ము వచ్చె
శుభకరమణిగఁ గౌస్తుభము వెల్వడె నంత
నెమ్మదిగా నమృతమ్ము రాగ

తే.గీ. నాదితేయులు దైత్యులు నమృతవాంఛఁ
బోరఁ గొందఱు మరణించినా రసురులు
మోహినీరూపమున విష్ణుమూర్తి వచ్చి
యమృతభాండంబు నేర్పుగా నపహరించె. 378

మ. అవలీలన్ వధియించినాడు హరి దైత్యానీకమున్, దేవదా
నవ సంగ్రామమునన్ జయమ్ము కలుగంగా వాసవుం డంతటన్
స్తవనీయంబుగఁ నెల్లలోకములఁ జేతఃప్రీతిఁ బాలించెఁ బ్రా
భవ మొప్పారగ హర్షమున్ గనుచు శుంభద్వీర్య సంపన్నతన్. 379

46. ఇంద్రుని చంపగల పుత్రుని కొఱకు దితి తపస్సు చేయుట

మ. కలనన్ బుత్రులు కూలగా, పరమదుఃఖంబందుచున్ దీనతన్
విలపించెన్ దితి, భర్త కాశ్యపునికిన్ విన్పించె వృత్తాంతమున్,
బలవైరిన్ వధియింపఁ జాలెడి సుతున్ వాంఛింతు, మచ్ఛోకమున్
దొలగంజేయు మనంగ, నాతడు సుపుత్రున్ గూర్పగా నిట్లనెన్. 380

మ. తపమున్ జేయుము వేయివర్షములు శుద్ధప్రీతచిత్తమ్ముతో
నెపుడున్, బుద్ధశుచిప్రవర్తనముతో నిష్టమ్ము సిద్ధించు, నీ
కపుడే శక్రునిఁ జంపఁ జాలు సుతు డూహాతీత వీర్యుండు నా
తపనుం బోలెడివాడు పుట్టును దితీ! త్వచ్ఛోకవిచ్ఛిత్తికై. 381

మ. సతితో నట్లని కాశ్యపుండు తన హస్తస్పర్శ నోదార్చి, యా
తత మోదమ్మును గూర్చి యా యమకుఁ, జింతన్ దీర్చి యేగంగ మౌ
ని తపశ్చర్యకు, సాధ్వియైన దితియున్ నిశ్చింతతోఁ జేరె సం
తత దీక్షాన్వితయై కుశప్లవనమన్ ధాత్రిం దపశ్చర్యకై. 382

మ. అమలాత్మన్ దితి దీక్ష నుండగ, సహస్రాక్షుండు విచ్చేసి, యా
యమకున్ సేవలు చేయ సాగెఁ గపటవ్యాపార పారీణుడై
శ్రమతో నగ్ని కుశాది వస్తు తతులన్ సామగ్రిగాఁ దెచ్చి యి
చ్చు, మహత్ప్రీతిని పాదసంవహనమున్ స్తుత్యమ్ముగాఁ జేసెడిన్. 383

తే.గీ. వనిత తపియించు తఱి వేయి వత్సరములు
పూర్తి యగుటకు దశవర్షములకు ముందు
పలికె నీరీతి "ఇక దశాబ్దమ్ము గడువ
నీవు సోదరుఁ గాంతువు నిజము శక్ర!" 384

ఉ. కూరిమి నీ పితన్ సుతునిఁ గోరి భజించితిఁ బాకశాసనా!
“తీరును నీదు కోరిక, నుతింగను రీతుల వేయి వర్షముల్
ఘోర తపమ్ము సేయగను గొప్ప కుమారుడు కల్గు” నంచు నో
రార వచించె నాత, డిక హర్షము గల్గు సుతోదయమ్ముగున్. 385

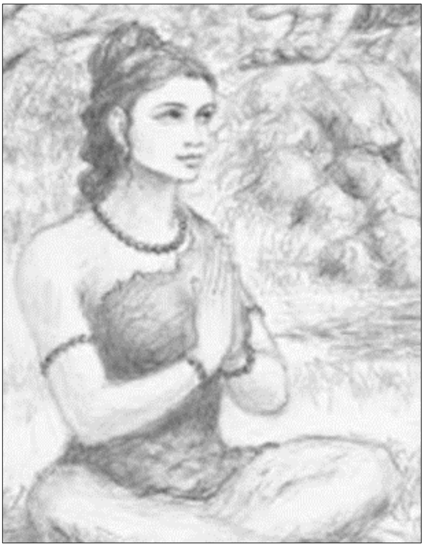
తే.గీ. మూడులోకాలను జయించు పుత్రుఁ గాంతు
వాని నొప్పింతు నీతోడ వరలునట్లు,
నీవు నాతడు సఖ్యతన్ నిఖిలలోక
ములను బాలింపనగుఁ బరిపూర్ణముగను. 386

మ. అనుచున్ నిద్రను బొందె నా ముదిత మధ్యాహ్నమ్మునన్, నిల్పెగా
దన పాదమ్ముల మస్తకమ్ము నట వ్యత్యస్తమ్ముగాఁ, బాకశా
సను డంతన్ దితి జూచినా డశుచిగా శయ్యాతలమ్మందు, మా
నిని దేహమ్మునఁ దూఱి గర్భమును ఖండించెన్ వెసన్ సప్తధా. 387

ఉ. వాడిగ నున్న వజ్రమున వాసవు డా దితి గర్భమున్ మదిన్
గీడుగ నెంచి చీల్చు తఱిఁ, గేకలు వేయుచు బాధతోడఁ దా
నేడువసాగె గర్భ, మపు డింద్రుడు “మా రుద” యంచు పల్కగా,
వీడుము చంపవద్దనుచు వేడిన దా దితి పాకశాసనున్. 388

మ. తెలివిన్ బొందిన దైత్యమాత యటు ప్రార్థింపంగ శక్రుం డిటుల్
బలికెన్ “నీ వశుచిత్వమున్ గనుటచేఁ ద్వద్గర్భపిండమ్ము నా
కులతన్ ముక్కలు సేసినాడ, జననీ! కూర్మిన్ ననున్ గాంచి ని
శ్చలబుద్ధిన్ క్షమియింపుమమ్మ! కరుణాస్వాంతా! నమస్కారముల్”389

మ. అని శక్రుండన దైత్యమాత యనె నా యాఖండలున్ గాంచి వే
దనతో "వాసవ! తప్పు నాది, యశుచిత్వప్రాప్తి సుప్తిప్రియన్,
దనయుల్ వీరలు నాకు, నేడుగురు వాతస్కంధులై నాక మం
దున వర్తింతురు గాక! మారుతు లనన్ దుష్టిన్ సురోత్తంసులై" 390

47. సప్త మరుత్తుల వృత్తాంతము

ఉ. ఒక్కడు బ్రహ్మలోకమున నుండు, మరొక్కడు నింద్రలోక మం,
దొక్కడు వాయునామమున నుండును స్వర్గమునన్ బ్రసిద్ధుడై,
తక్కిన నల్వురున్ దిశలఁ దావక శాసనబద్ధ బుద్ధులై
చక్కగ నీదు పిల్పుననె సప్తమరుత్తులుగా వసింపరే" 391

మ. అని వాక్రుచ్చు దితిన్ గణించి మఘవుం డా తల్లికిన్ మ్రొక్కి "నీ
వనినట్లే యగుగాక! నీ సుతులు దేవాంశన్ విరాజిల్లుచున్
ఘనతన్ గాంతు" రటంచుఁ బల్కి, చనె నాకమ్మున్ గనన్, దల్లియున్
జనె స్వర్గమ్మునుఁ జేర, వాసవదితుల్ సంతుష్టులై రవ్విధిన్. 392

తే.గీ. దితి తపముఁ జేసినట్టి ప్రదేశ మిదియె
మించి యా దితి నిచట సేవించె వజ్రి
నీవు కోరిన విషయమున్ నిశ్చయముగ
తెలుపుచుంటిని రాఘవా! తెలిసికొనుము. 393

తే.గీ. రామ! యిక్ష్వాకువునకు నలంబుసకును
పుత్రవరుడు విశాలుడు పుట్టినాడు
ప్రీతి నా విశాలు డిట నిర్మించినాడు
లక్షణమ్ముగ నీ విశాలాపురమ్ము. 394

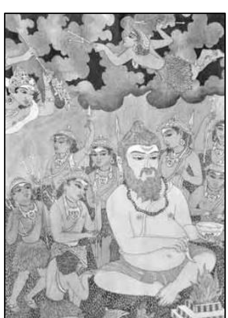
తే.గీ. రామ! యా విశాలు సుతుండు హేమచంద్రు
డతనికిన్ సుచంద్రుడు సుతు డతని పుత్రు
డనగ గల్గె ధూమ్రాశ్వు డతనికి సృంజ
యుండు నతనికిన్ సహదేవు డుద్భవించె. 395

తే.గీ. ధీరుడగు కుశాశ్వుడు సహదేవునకును
గలిగె, సోమదత్తుండు నాఁ గలిగె నతని,
కతని కెన్న కాకుత్స్థుడు సుతు, డతనికి
సుమతి యనువాడు జనియించె సురనిభుండు. 396

తే.గీ. జగతి నిక్ష్వాకురాజ ప్రసాద మహిమ
నీతియుతులు వైశాలికా నృపతు లెల్ల
ధీయుతులు వీర్యయుతులు దీర్ఘాయువులుగ
ధర్మపరులుగ నేలి రీ ధరణి రామ! 397

తే.గీ. రాత్రి గడపెద మిచ్చట రామచంద్ర!
రేపు చూడ నొప్పు జనక భూపతినని
పలుకుచుండ గాధిజుడు, తత్ప్రాంత నృపతి
సుమతి మునిరాక నెఱుగుచుఁ జూడవచ్చె. 398

ఉ. సచ్చరితుండునౌ సుమతి సద్గురుబంధుసుహృత్సమేతుడై
వచ్చి, మునీంద్రు గాధిజుని వందన పూజల గారవించుచున్,
మెచ్చుచు "నందఱున్ గుశలమే గద" యంచును బల్కరించి, తా
నచ్చట రామలక్ష్మణుల నద్భుతగాత్రులఁ గాంచి యిట్లనెన్. 399

48. అహల్యాశాప వృత్తాంతము

సీ. ఈ కుమారులు ధీరు లెన్నగా దేవతు
 ల్యపరాక్రములును సింహగతు లరయ
వీరలు శార్దూలవృషభసములు పద్మ
 పత్ర విశాలాక్షిభాసితులును
ఖడ్గతూణీరాల ఘన ధనూరత్నాల
 ధరియించియున్నారు ధైర్యగుణులు
నశ్వినీ దేవతలన రూపవంతులు
 యౌవనప్రాయులు దేవవరులు

తే.గీ. చంద్రసూర్యులవలె వెల్గు సాధుమతులు
నెంచి దివినుండి భువి కేగుదెంచినట్లు
మెలగుచున్నారు, పాదచారులుగ వనము
లందు నిటు లుండ(గతమేమి? ముందు చెపుమ. 400

తే.గీ. ఉత్తమ గుణాల నొప్పుచు నొకరికొకరు
సాటి యన నున్న వీరలు సంయమీంద్ర!
ఎవరి పుత్రులో తెలియంగ నెఱుకపరచు
మనుచు వేడె సుమతి కుతూహలముతోడ. 401

చం. అని యడుగంగ నా సుమతి కా మునివంద్యుడు మోద మొప్ప ని
ట్లనె "సుమతిప్రభూ! దశరథాధిపు పుత్రులు వీరు, యజ్ఞ ర
క్షణ మొనరించినారు, శుభకాములు, నా వెనువెంట వచ్చినా"
రనుచు(దదీయ కార్యముల నద్భుతరీతి వచించె(బ్రీతిమై. 402

మ. పరమాశ్చర్యము నందుచున్ సుమతి విశ్వామిత్రు వాక్యాల నా
దర భావమ్మున నాలకించి, నృపులన్ దద్రాఘవశ్రేష్ఠులన్
సరసీజాక్షుల రామలక్ష్మణుల భాస్వన్మూర్తులన్ గొల్చి స
త్వర మేగన్, నిదురించినా రచటనే వారందఱున్ హాయిగా. 403

తే.గీ. సుప్రభాతమ్మునన్ లేచి, శుచిగ వార్చి,
యినకులజులు విశ్వామిత్రుడును మునులును
జనకు మిథిలాపురినిఁ గూర్చి సాగినారు
పురముఁ దిలకించి పులకించి పొంగినారు. 404

తే.గీ. కనియె రాముడు మిథిలోపవనము నందు
రమ్యము పురాతనమ్ము నిర్జనము నైన
యాశ్రమ మ్మొక్క డద్దాని యాటపట్టుఁ
గూర్చి యడిగె విశ్వామిత్ర గురువరేణ్యు 405

చం. అని యడుగంగఁ బ్రీతి వినుమంచును గాధిజు డిట్లు వల్కె "నో
యినకులనాథ! గౌతమ మునీంద్రుని యాశ్రమ మిద్ది, హోతృపా
వనుడగు గౌతముండు తన పత్ని నహల్యను గూడి యిచ్చటన్
మనియె, ననేక వర్షములు మాన్యతపఃప్రియవర్తనమ్మునన్. 406

తే.గీ. గౌతముడు గేహమున లేని కాలముఁ గని
యా సహస్రాక్షు డేతెంచె నా ముని వలె,
"నాలసింపకు మో సుమధ్యమ! యహల్య!
యభిలషింతు నీ సంగమ" మ్మనుచుఁ బలికె. 407

శా. ఆ మాటల్ విని యా యహల్యయె "సహస్రాక్షుండు విచ్చేసినా
డీ మౌనీంద్రుని వేష మొంది" యని, "నే నీ దేవరాజోత్తమ
ప్రేమన్ బొందెద" నంచు నెంచి మది, దుర్మేధన్ సుఖమ్మంది, సు
త్రామా! సత్వర మేగు మంచనె కృతార్థత్వమ్ముఁ దా నొందుచున్. 408

ఉ. "ఎన్నగ నాకు రక్షకుడ వీవె పురందర! యట్లె నీకునున్
సన్నుతమూర్తి! నీవె" యని నాతి వచింప నహల్యఁ జూచి "యో
యన్నులమిన్న! తుష్టి నిట నందితి" నంచు బిడౌజు డేగుచున్
దిన్నన గౌతముం డరుగుదెంచునొ యేమొ యటంచు భీతిలెన్.409

ఉ. అత్తరి దేవదానవుల కైన నజయ్యుడు గౌతముండు ధీ
సత్తముడున్, దపోబలుడు, స్నానజపాదులఁ బావనుండు, లో
కోత్తరుడున్ సమిత్కుశల నొప్పుచు నింటికి నేగుదెంచగాఁ
జిత్తము సంభ్రమింప నటఁ జిక్కెను శక్రుడు వక్రమార్గుడై. 410

ఉ. వేదవిదుండు మౌని తన వేషముఁ దాల్చినవాని, ధర్మవి
చ్ఛేదకుఁ గాంచి, వాని ఖలశీలము నెంచుచు, "శక్ర! దేవనే
తా! దురితాత్ముడా! విఫలతన్ గను" మంచు శపింప, వీడ స
మ్మోదము, గోత్రభిద్వృషణముల్ వెస రాలి పడెన్ ధరిత్రిపై. 411

చం. సురపతి కట్లు శాపమిడుచున్ ఘనరోషకషాయితాక్షుడై
వరముని గౌతముం డిటులు వల్కె నహల్యనుఁ జూచి "నీవు సు
స్థిరముగ వేలయేండ్లు కడు దీనగ బూదిఁ బరుండి యిచ్చటన్
వరలు మదృశ్యరూపమున వాయువునే భుజియించుదానవై". 412

తే.గీ. దాశరథి రాము డిచటకు తరలివచ్చుఁ,
దలచి యాశ్రమమున నిన్ను దయను జూచు,
నపుడు నీ మోహపాపమ్ము లంతరించు,
నతని సేవఁ బవిత్రత నందవచ్చు. 413

తే.గీ. అంతటన్ నీవు నిజరూప మందగలవు
పూత చిత్తమ్ముతో నన్నుఁ బొందఁగలవు
పాయ నా శాప మిద్ది యుపాయ మనుచు
నతడు తపమును జేయ హిమాద్రి కేగె. 414

49. అహల్యాశాప విమోచనము

చం. అఫలుడు వాసవుండు కడునార్తిని గుందుచు దైవసత్కృపన్
సఫలత నందఁగోరి, సురసంఘముతో ననె నిట్లు "గౌతమున్
విఫలతపస్వి జేయఁ జని వింతగ నాతని శాపమంది నే
విఫలుడనైతి మిమ్ములను వేడెద నన్ సఫలున్ బొనర్పుడీ" 415

మ. అని శక్రుండన దేవతాళి పితృదేవాళిన్ సమీపించి "యి
మ్మున మీ కిచ్చిన మేక పోతు వృషణమ్ముల్ మా శచీజాని కిం"
డని ప్రార్థింపగఁ బ్రీతి నట్లె యని వారంగీకరింపంగ నిం
ద్రుని కబ్బెన్ వృషణమ్ము లా విధముగా దుష్టిన్ సురల్ మెచ్చగా. 416

తే.గీ. అది మొదలుగాగ నా యింద్రు డమరవిభుడు
మేషవృషణమ్ములన్ దాల్చి మెసలినాడు;
గౌతమాశ్రమ మిది రామ! కనుము దీని
నా యహల్యను దరియింపఁ జేయఁ బూని. 417

మ. ముని యారీతి వచింప రాముడు ప్రభాపూర్ణుండు సౌమిత్రితోఁ
జని, తా నాశ్రమసీమ లోనఁ గనె భ్రాజద్రూపిణిన్, దుర్నిరీ
క్ష్యను, దివ్యాభరణన్, దుషారయుతి మేఘచ్ఛన్న చంద్రప్రభన్,
ఘనవారిస్థితసూర్యబింబమొ యనంగాఁ దోచు భామామణిన్. 418

ఉ. గౌతమ మౌని వాక్యమునఁ గన్పడ కుండెడు నా యహల్య, సం
భూతము రామదర్శనము పుణ్యతమంబని రాముఁ జూచుచున్
బాతకముల్ నశింపఁ, నిజ పావన రూపము నంది నిల్చె, నా
మాతకు రామలక్ష్మణులు మాన్యతఁ మ్రొక్కిరి భక్తియుక్తులై. 419

ఉ. వారలు భక్తితోడ తన పాదము లంటి నమస్కరింపగా,
వారికి నర్ఘ్య పాద్యముల భక్తి నొసంగె నహల్య; యంతటన్
బేరిమిఁ బుష్పవృష్టిఁ గురిపించిరి దేవత, లప్సరోంగనల్
చేరుచు నాట్య మాడి, రటఁ జెల్వుగ మ్రోగెను దేవదుందుభుల్.420

ఉ. దేవత లెల్ల నేల కరుదెంచిరి పూజ నహల్యఁ గొల్వ, స
ద్భావనతోడ గౌతముడు పత్నినిఁ జేరగ వచ్చి రామునిన్
బావనరీతిఁ గొల్చె, రఘువర్యుడు సంతస మొప్ప మౌనిచే
సేవలనంది, యా మిథిలఁ జేరగ నేగెను గౌశికోక్తులన్. 421

50. శ్రీరామలక్ష్మణులు విశ్వామిత్రునితో మిథిల చేరుట

మ. చని యీశాన్యమునందుఁ గౌశికునితో సౌమిత్రితో యజ్ఞవా
టినిఁ జేరెన్ రఘురాము డా జనకువీటిన్, యజ్ఞ సామగ్రి చే
తను బూర్ణమ్ముగ వెల్గు సీమను, ద్రయీతత్త్వజ్ఞులన్ గన్గొనెన్
ఘనతన్ రాజిలు ఋష్యవాటికల నానాదేశ విప్రావళిన్. 422

ఉ. "ఠీవిగ నీ ధరిత్రి శకటీశతసంకులమై కనంబడెన్
గావున మీరు మేమును సుఖమ్ముగ నుండగలట్టి ప్రాంతమున్
బావనమూర్తి! తెల్పు" మని పల్కగ రాముడు, తోయయుక్తమౌ
పావనసీమఁ జూపెను నివాసము సేయగ గాధిజుం డటన్. 423

మ. జనకల్యాణకరుండు సద్గురుడు విశ్వామిత్రు డేతెంచినా
డని విన్నంతనె యేగుదెంచి జనకుం డాతిథ్య మందించె భ
క్తిని నర్ఘ్యాదులఁ, దత్పురోహితుడు నేతెంచెన్ శతానందు, డా
ఘనుడున్ గౌశికుఁ బూజ సేసి ముదమున్ గాంచెన్ ప్రశాంతాత్ముడై.

చం. జనకనృపాలు పూజలను జక్కగ గైకొని గాధిసూను డి
ట్లనె "కుశలమ్మె? భూపవర! యజ్ఞము విఘ్నము లేక యున్నదే?
మునివరు లెల్ల క్షేమమె? ప్రమోదముఁ గూర్చెను మీదు సేవ, పా
వనమగు యజ్ఞవాటి యిట వర్ధిలుచున్నది పూర్ణసంపదన్." 425

చం. అని కుశలమ్ము తా నడిగి యాసనమందునఁ గూరుచుండగన్,
జనకుడు కౌశికున్ గని ప్రణామ మొనర్చుచుఁ బల్కె నిట్టు "లో
యనఘ! మదీయ యజ్ఞము మహత్వము నందెను మీదు రాకచే
తను, ఫలియించె నిప్పు డిదె తావక దర్శన భాగ్యసిద్ధిచే" 426

చం. మునులను గూడి వచ్చితివి పూజల నందితి, వీవు సత్కృపన్
గనగను నేను ధన్యతను గాంచితి నుండుడు ద్వాదశాహముల్,
కొనగను యజ్ఞభాగములఁ గూరిమి దేవతలెల్ల వచ్చుటన్
గనుగొన నౌను, నా వినతిఁ గైకొనుమా ముని మాన్యభావనా! 427

మ. అని గాధేయునితో వచించి జనకుం డానంద మొప్పారగాఁ
గనుచున్ రాముని లక్ష్మణున్ మరల వక్కాణించె నీరీతి "నో
యనఘా! యీ సుకుమారు లిద్దఱు విశాలాక్షుల్ ధనుర్ధారులున్
ఘన సింహమ్ముల బోలు విక్రమవరుల్ గంధేభశుంభద్గతుల్. 428

ఉ. దేవసమాను, లశ్వినుల తీరుగ రూపముఁ గన్న వార, లీ
యౌవనవంతు, లా త్రిదశు లాదట నేలకుఁ జేరిరంచు సం
భావనఁ జేతు వీరిగని, పాత్రులు తేజముతోడ నిద్ధరన్
గావగ నున్న సూర్యశశికల్పులు వీరలఁ గూర్చి దెల్పుడీ. 429

ఆ.వె. దోర్బలులును ఖడ్గతూణీరధారులు
కాకపక్షధరులు ఘనులు వీర
లే మహాత్మ సుతులొ యెఱుగంగఁ జెప్పుడీ"
యనగ, గాధిసూను డనియె నిటుల. 430

చం. దశరథరాజనందనులు ధర్మవిదుల్ పితృభక్తితోడ నా
వశమున నుండి యాశ్రమ నివాసులునై క్రతురక్ష సల్పుచున్
నిశి చరియించు రాక్షసుల నిర్గతజీవులఁ జేసినారు స
ద్యశులు విశాలఁ జేరుచు నహల్యను గౌతము గాంచి రంతటన్. 431

ఉ. “అచ్చటినుండి వీరలు మహత్తర యజ్ఞముఁ జూడఁ గోరుచున్
మెచ్చుచు వచ్చిరీ మిథిల మేటి పురం” బని సన్నుతింప నా
సచ్చరితుండు గాధిజుడు, సంతసమందెను రాజు, తోడుగా
వచ్చిన గౌతమాత్మజుడు పల్కెను కౌశికుఁ జూచి యిట్టులన్. 432

51. శ్రీరామునికి శతానందుడు విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి యైన విధమును విశదీకరించుట

మ. “యతిరాజా! ననుఁ గన్నతల్లి నెదలో నాప్యాయభావంబునం
గనెనా రాముడు? నైజరూపమును వీకం బొందెనా మాత? స
న్నుతి మాత్రర్చన నందెనా మిగుల సంతోషించి రాముండు? తా
జతగాఁ దండ్రిని జేరెనా జనని? నా సందేహముల్ దీర్చుమా!” 433

ఉ. “నా జనకుండు మేటి మునినాథుడు ప్రీతిగ రాముఁ జూచెనా?
నా జననీయుతుండయి ప్రణామములన్ సమకూర్చెనా? వెసన్
బూజలఁ జేసెనా? మదినిఁ బూర్ణముగా బరితోషమందెనా?
పూజల నందెనా మరల ముక్తివిధాయకుడైన రాముచే”? 434

తే.గీ. అని శతానందు డడుగగ ముని యిటులనె
“నాదు కర్తవ్యమును జేసినాడ నేను
నుతుల జమదగ్నిఁ గూడు రేణుక విధమున
నీదు తండ్రిని గూడెను నీదు తల్లి” 435

మ. పరమానందముఁ గూర్చు వాక్కులను విశ్వామిత్రు డట్లాడగా,
నరులం దుత్తము రాముఁ గాంచుచు శతానందుండు తా నిట్లనెన్
“నిరపాయమ్ముగ గాచు నీ ముని నినున్, నీకంటె ధన్యాత్ము డీ
ధరలో లేడు మరొక్కరుండు విను మేతన్మౌని మాహాత్మ్యమున్” 436

తే.గీ. “గతమునన్ రాజితడు, ప్రజాపతిసుతుడగు
కుశుని కితడు ప్రపౌత్రుడు, గుణయుతుండు,
మేటి కుశనాభు పౌత్రుడై మించువాడు,
గాధిసుతుడు ధర్మజ్ఞుడు కౌశికుండు” 437

శా. పాలించెన్ పలు వేల యేండ్లిలను విశ్వామిత్ర రాజేంద్రు డా
కాలమ్మందున సైన్యమున్ గొని వెసన్ గాంచంగ నేగెన్ ధరన్
లీలన్ గ్రామములున్ బురమ్ము లనుచున్ లేకుండ సంపూర్ణ దే
శాలన్ జూచుచుఁ, జేరెఁ నంతట వసిష్ఠబ్రహ్మసంవాసమున్. 438

సీ. బహువిధతరువులు బహువిధమృగములు
బహుపక్షి గణములు వరలు పదము
ఘనదేవదానవ గంధర్వకిన్నర
బ్రహ్మర్షి దేవర్షి వాసపదము
వారిభక్షకులకు వాయుభక్షకులకు
పర్ణాదులకు సదావాస పదము
వాలఖిల్యాదులు వైఖానసాదులు
జపహోమపరులుండు శాంతిపదము
తే.గీ. వైరభావసువిస్మృతప్రాణియుతము
వర మునీశ్వర యుక్తమ్ము పావనమ్ము
బ్రహ్మలోక సమానమౌ పరమపదము
నచటఁ గనుపట్టె ఘనవసిష్ఠాశ్రమమ్ము. 439

52. విశ్వామిత్రునకు వసిష్ఠుని ఆతిథ్యము

మ. పరమంబైన వసిష్ఠు నాశ్రమము విశ్వామిత్రు డీక్షించుచున్,
బరమానందముతో వసిష్ఠుఁ గనుచున్, భాగ్యమ్ముగా నెంచుచున్,
గరముల్ మోడ్చి నమస్కరింప; ముని యుక్తంబైన సత్కార మా
దర భావమ్మునఁ గూర్చె రాజునకుఁ జేతఃప్రీతి సంధిల్లగన్. 440

మ. ఫలమూలాదుల నీయఁ గైకొనుచు విశ్వామిత్రుడున్ క్షేమ వా
క్కులఁ బల్కంగ, వసిష్ఠు డిట్లనె "సదా కూర్మిన్ భవత్పాలనం
బలరారున్ గద కీర్తిసంపదలతో, నాదర్శభావమ్ములన్
విలసిల్లున్ గద, పుత్రపౌత్రతతి సంవిత్పూర్ణమై గాధిజా!" 441

శా. "నీ రాజ్యమ్మున భృత్యు లెల్లరు సదా నీ యాజ్ఞఁ బాటింతురా?
నీ రాజ్యమ్మున కోశమిత్రతతి రాణించున్ గదా గొప్పగా,
నీ రాజ్యమ్ము గ్రసింప నెంచు రిపులన్ నిర్జించితే లీలగా?
నీ రాజ్యమ్మున సత్యధర్మవిధులున్ నిత్యమ్ము వర్ధిల్లుగా!". 442

మ. అని ప్రశ్నింప ననామయంబె సకల మ్మార్యా! వసిష్ఠా! యటం
చనె రాజేంద్రుడు, వారలిర్వురును నత్యాసక్తితో పుణ్యభా
వనతో మాటల నాడి, రంత ముని భూపాలా! మదాతిథ్యమున్
గొనుడీ నీవును నీదు సైన్యమన సంకోచించి రాజిట్లనెన్. 443

మ. "ఫలమూలాదుల నర్ఘ్యపాద్యముల సంపత్తిన్ యథాశక్తి మ
మ్మలరింపన్, దగు సేవఁ జేసితిరి, పూజ్యార్యుల్ భవద్దివ్య వా
క్కులు చాలున్, బలు సేవ లందినటు, మాకున్ జెందె సర్వమ్ము, సే
నలతో నేగెద" మన్న నుండుడనెఁ దన్మౌనీంద్రు డా కౌశికున్. 444

ఉ. ఆతడు వల్లె యంచనగ నంత వసిష్ఠుడు కామధేనువున్
జేతము పొంగఁ బిల్చి, "యిదె సిద్ధము సేయుము నీవు షడ్రసో
పేత విశిష్ట భోజనము వీరలు మెచ్చగ" నంచుఁ బల్కు, గో
మాత సృజించె స్వాదుతర మాన్య పదార్థములన్ సమృద్ధిగన్. 445

53, కామధేనువును తనకిమ్మని విశ్వామిత్రుడు కోరుట, వసిష్ఠుడు నిరాకరించుట

మ. సరి యంచున్ భుజియించినా రచట విశ్వామిత్రుడున్ మేటి భూ
సురులున్ మంత్రిపురోహితాళి భటులున్, శోభిల్లు గోవున్ గొనన్
వరమౌ నంచు నృపాలు డిట్లనెను "దేవా! యిమ్ము దీనిన్, మునీ
శ్వర! నీకిత్తు ననేక గోవుల బృహత్స్వర్ణ మ్మమేయమ్ముగా" 446

మ. అని గర్వోద్ధతి గాధిజుం డనగ బ్రహ్మజ్ఞాని తా నిట్లనెన్
"గనుమా యియ్యది కామధేనువు సుమా! కవ్యమ్ము హవ్యమ్ము ని
చ్చును నా కెన్నగఁ బ్రాణతుల్య మగుచున్ శోభిల్లు, సర్వస్వమై
తనరున్ నా కిట, నెట్లొసంగఁగల నేతద్ధేనువున్ గౌశికా!" 447

మ. "కొనఁ గోరన్ నృప! కోట్ల గోవులను నేఁ గోరన్ సువర్ణాదులన్
ధనరాశిన్ గజవాజులన్ రథములన్ ద్రవ్యాదులన్ గైకొనన్,
గన మా గోవుకు సాటి లేదిలను బల్కంజాల వేమాటలన్
జనుమా" యంచు వచింపఁ, బట్టె గవి విశ్వామిత్రు డత్యుగ్రుడై. 448

54. విశ్వామిత్రుడు కామధేనువును అపహరింపబోవుట, ఆ శబల వసిష్ఠుని అనుమతితో బలములను సృష్టించుట

ఉ. రత్నము వోలె శ్రేష్ఠముగ రాజిలుచున్నది కామధేను వీ
రత్నము రాజె పొందఁదగు రాజధన" మ్మని, గాధిజుండు గో
రత్నముఁ బట్టి యీడ్చె సమరమ్మునకైనను సిద్ధమంచుఁ, ద
ద్యత్నము చేత నా శబల హా యని దుఃఖితయయ్యె నార్తిమై. 449

ఉ. "శక్తుడ క్షత్రియుండనని సర్వము నాదని రాజు, సేవకుల్
భక్తివిహీనులై యిటులఁ బట్ట, వసిష్ఠునిచేత నేఁ బరి
త్యక్తనె? కీడు నేఁ దలపఁ దన్మని కెన్నడు, ధర్మవర్తికిన్
యుక్తమె యిట్లు నన్విడిచి యూరక యుం" టని యేడ్చెఁ బెన్వగన్.

మ. అదలించెన్ వెస హుంకృతిన్ శబల, యూహాతీతమౌ శక్తిచే
విదిలించెన్ దన నీడ్చు భృత్యశతమున్, వేగమ్ముగా నాశ్రమ
మ్ము దరిన్ జేరి తపస్వితో నిటులనెన్ "పోద్రోచితే నన్ మునీ
శ! దయన్ గావుమ, గాధినందనుని దుశ్చర్యన్ నివారింపుమా! 451

ఉ. ఉల్లము తల్లడిల్ల శబలోక్తులఁ శ్రద్ధగ నాలకించుచున్
జెల్లెలు వోలె నెంచుచు వసిష్ఠుడు ధేనువుఁ జూచి యిట్లనెన్
"జెల్లునె నిన్ను వీడ్కొనుట? సేవనదోషము లేమి లేవు, రా
జెల్లెడ శక్తిపూర్ణుడని యెంచుచు మిన్నకయుంటి నమ్ముమా!" 452

మ. అని యా మౌని వచింప ధేను వనె ని "ట్లార్యా! భవత్తేజమా
తని శక్తిన్ నశియింపఁ జేయఁ గలుగున్ దథ్యమ్ము, నే వింటి బ్రా
హ్మణ తేజమ్మె వరిష్ఠమౌ, నృపబల మ్మత్యల్పమౌ దాని ముం
దని, త్వత్తేజముఁ గన్న నన్ననుపు మయ్యా! వారి శిక్షింపగన్" 453

చం. కర మనురక్తి గోవటు లకంపితయై పలుకన్, వసిష్ఠు డా
దరమున ధేనువున్ గని "ప్రధాన బలమ్ముల సృష్టిఁ జేయుమా!
పరబలమున్ జయింపు" మని పల్క, సృజించెను, గోవు హుంకృతిన్
వరలిన పప్లవుల్ భటుల నాశమొనర్చిరి రాజు చూడగన్. 454

చం. తన బలముల్ నశింపఁ గని తత్క్షణ మస్త్రధరుండు కౌశికుం
డనిమొన మేటి పప్లవుల నంతము చేయ; సృజించె గోవు లీ
ల నరుల గెల్వగా యవనులన్ శకులన్ భటులన్ కిరాతులన్
ఘనులగు మ్లేచ్ఛులం, గలనఁ గౌశికు సైన్యము నాశ మందగన్. 455

55. శివానుగ్రహమున విశ్వామిత్రుడు దివ్యాస్త్రములను ప్రయోగించుట

చం. రణమునఁ గూలిపోవఁ జతురంగ బలమ్ములు, గాధిజాత్మజుల్
చనిరి వసిష్ఠుఁ జంపుటకు, సన్ముని హుంకృతి వారినెల్లఁ దా
ననలగతిన్ దహింపఁ, గని హా యని కౌశికు డంత దీనతన్
వనరి, హిమాలయమ్మునఁ దపంబొనరింపగ నేగెఁ గ్రుద్ధుడై. 456

మ. స్థిరదీక్షన్ దపమాచరింపగ, మహాదేవుండు ప్రత్యక్షమై
"వరమున్ గోరుము గాధిజా!" యనగ విశ్వామిత్రు డా శూలికిన్
గరముల్ మోడిచి, "యస్త్రసంపదల వేడ్కన్ గూర్చు మో దేవ! యే
వెఱపున్ లేనటు శక్తినందగ ధనుర్వేదమ్ము నాకి" మ్మనెన్. 457

ఉ. కోరినరీతి నస్త్రములఁ గూర్చె మహేశుడు; "నన్జయింపగా
నేరునె యెవ్వడేని? మరణించు వసిష్ఠు డ" టంచు గర్వియై
చేరెను గౌశికుం డదె వసిష్ఠుని యాశ్రమవాటిఁ, గ్రుద్ధుడై
పోరగ నేసె నస్త్రముల, బూడిద గాగఁ దపోవన మ్మటన్. 458

మ. కినుకన్ గౌశికు డస్త్రరాశినిఁ బ్రయోగింపంగ, భీతాత్ములై
మునులెల్లన్ బరువెత్తినారలు, మృగమ్ముల్ పక్షులున్ బ్రాణ భీ
తినిఁ బారంగ, వసిష్ఠు డందఱకు నార్తిన్ బాప యత్నించుచున్,
ఘన దండమ్మును జేతఁ బట్టి నిలిచెన్ గాలాగ్నితేజమ్మునన్. 459

మ. చిరకాలమ్ముగ వృద్ధిఁ జెందిన తపస్సీమన్ దహింపంగ దు
స్తర శస్త్రాస్త్రము లేసినాడవు దురాచారా! ఖలా! కౌశికా!
వరలన్ జాలుదువే చిరమ్మనుచుఁ దాఁ బల్కన్ వసిష్ఠుండు, పా
మరబుద్ధిన్ వడినేసె గాధిజుడు భీమప్రోత్థితాస్త్రమ్ములన్. 460

56. విశ్వామిత్రుని దివ్యాస్త్రములను వసిష్ఠుడు తన బ్రహ్మదండముతో శమింపజేయుట

మ. కినుకన్ గౌశికు డంత నేసె వడి నాగ్నేయాస్త్రమున్, వారుణ
మ్మును, రౌద్రాస్త్రము, దివ్యపాశుపతమున్, మోహాస్త్రమున్, వజ్రమున్,
ఘనమైంద్రమ్మును, మానవాస్త్రము, నమోఘమ్మైన గాంధర్వమున్,
జనవిధ్వంసక కాలపాశముఁ బ్రశస్తంబైన బ్రహ్మాస్త్రమున్. 461

ఉ. రేగెడి కౌశికాస్త్రముల శ్రేణిఁ దదీయ మజాస్త్రమున్ వెసన్
సాగక నీక మ్రింగె ఋతశాలి వసిష్ఠుడు బ్రహ్మదండియై,
తోగగ నెల్ల లోకములు ధూమ హుతాశన కీలలన్, "మునీ!
వేగమె శాంతి నందు" మని వేడిరి మౌనులు తాపమందుచున్. 462

చం. ముని లటు వేడ, శాంతిలెను బూజ్య వసిష్ఠుడు, బ్రహ్మతేజమే
గన బలవత్తరమ్ము గద క్షత్రియ తేజము కంటె యన్న భా
వన కలుగంగ, గౌశికుడు బ్రాహ్మము తేజము నొందగోరుచున్
దన సతితోఁ జనెన్ దపము దక్షిణదిక్కునఁ జేయఁ బూనుచున్. 463

57. విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి యగుటకై తపస్సు చేయుట, త్రిశంకుని వృత్తాంతము

తే.గీ. కాంతఁ గూడి తపముఁ జేయు కౌశికునకు
నట హవిష్యందుడును, మధుష్యందుడు, దృఢ
నేత్రుడును, మహారథు డను పుత్రవరులు
కలిగినారలు సుగుణవంతులు నలుగురు. 464

మ. అమలుండై తపమాచరింపగ సహస్రాబ్దంబు లా కౌశికో
త్తముఁ జూడన్ జనుదెంచి బ్రహ్మ పలికెన్ "ధాత్రీశ! రాజర్షిలో
కములన్ గెల్చితి వీవు, దీక్ష ఫలయుక్తం బయ్యె, రాజర్షి యన్
విమలంబౌ పద మందినా" వని చనెన్ వేదోక్తమార్గంబునన్. 465

శా. ఎంతోకాలము నుండి చేసితిఁ దప మీ్మనాడు బ్రహ్మోక్తి యే
సంతోషమ్మును గూర్చలేదనుచు విశ్వామిత్ర రాజర్షి తాఁ
జింతన్ బొందుచు సిగ్గు నందుచు నజున్ జిత్తమ్ములో నెంచుచున్,
బంతం బొప్పఁ దపం బొనర్చె మరలన్, బ్రహ్మర్షియై నిల్వగన్. 466

తే.గీ. సరిగ నా సమయమునఁ ద్రిశంకు డనగ
నుండె నిక్ష్వాకుకులవర్ధనుండు నృపుడు
వీక దేహమ్ముతో స్వర్గలోక మేగఁ
దలచి వేడె వసిష్ఠునిఁ దత్త్వవిదుని. 467

మ. సశరీరమ్ముగ స్వర్గలోకముఁ జనన్ శక్యమ్ము గాదంచు, బా
లిశు వోలెంబలుకంగ రాదనుచు, సంతృప్తిన్ మనన్ జెల్లు, నీ
దశతో నుండు మటంచు మౌని పలుకన్, ధాత్రీశు డా మౌనిపు
త్రశతమ్మున్ గననెంచి తన్నిలయమున్ దర్శించి తానిట్లనెన్. 468

మ. తపమున్ జేయు వసిష్ఠపుత్రులకుఁ జేతఃప్రీతిగా మ్రొక్కుచున్
త్రప సంధిల్లగ రాజు పల్కెనిటు "మీ తండ్రిన్ సమీపించి 'న
న్నిపుడే పంపుడు మేనితో దివికి స్వామీ!' యంచు వేడన్ గురుం
డపు డట్లేగ నశక్యమౌ ననియె మద్యత్నమ్ము వారించుచున్. 469

మ. గురువర్యుండు తిరస్కరింప మది సంకోచమ్ము లేకుండ నే
శరణమ్మంచిదె మిమ్ముఁ జేరితిని యజ్ఞశ్రేష్ఠమున్ జేసి నన్
గరుణన్ బంపుడు బొందితోడ దివికిన్ గైమోడ్తు" నంచా నృపుం
డరుదౌ కోరికఁ దెల్పఁ గ్రోధయుతులై రా మౌనిపుత్రుల్ వెసన్. 470

58. వసిష్ఠపుత్రులు శపించగా చండాలత్వమును పొందిన త్రిశంకుడు విశ్వామిత్రుని ఆశ్రయించుట

చం. "జనకు డశక్యమన్న పని చల్పుట యుక్తమె? రాజవర్య! నీ
వనదగునా యిటుల్, గురుని కట్లవమానముఁ గూర్చు యజ్ఞమున్
జనవునఁ జేయనెంతుమె? యసాధ్యము దేహముతోఁ ద్రివిష్టపం"
బని మునిపుత్రు లాడ, నృపు డన్యుల వేడగ నిశ్చయించెఁ దాన్.471

మ. జనకున్ జుల్కన చేసి పార్థివుడు యజ్ఞ మ్మన్యవిప్రాప్తిచే
ఘనతన్ జేసెద నంచుఁ బల్క విని "మూర్ఖా! నీవు చండాలతన్
గనుమా" యంచు శపించి రా మునిసుతుల్ కారుణ్యమే లేని వా
క్కునఁ, జండాల శరీర మందెను త్రిశంకుం డంత నా ప్రొద్దుటన్. 472

ఉ. నల్లని దేహకాంతిఁ గని, నల్లని వస్త్రములన్ ధరించి, భీ
తిల్లగఁ జేయు రూపుఁ గొని, తేజముఁ గోల్పడి యుండె రాజు, కం
పిల్లుచు మంత్రులున్ హితులు విప్రులు రాజును వీడి దవ్వులం
జల్లగఁ బాఱిపోవగఁ, ద్రిశంకుడు చింతిలసాగె దీనతన్. 473

మ. శరణ మ్మిప్పుడు నా కొకండె యని విశ్వామిత్రునింజేరి తొం
దరతోడన్ బ్రణమిల్లఁ, గౌశికు "డయోధ్యాభూపతీ! నీవిటుల్
శరణమ్మంచు వచింప నేమి కతమో? చండాలరూపమ్ము నె
వ్వరు కల్పించిరి తెల్పుమా" యనెఁ గృపన్ భద్రమ్ము చేకూర్పగా. 474

మ. "దశ నే మార్చెద" నంచుఁ గౌశికుడు వాగ్దానమ్ముఁ జేయంగ, దు
ర్దశలో నున్న త్రిశంకు డిట్లనె "మునీ! ప్రార్థించినాడన్ గురున్
సశరీరమ్ముగ స్వర్గమున్ జనెడు నాసన్ దీర్పగా, నేరికిన్
వశమే గాదనియెన్ వసిష్ఠుడు దివిన్ వర్తింప నీబొందితోన్". 475

మ. "సురలోక మ్మటు చేరరాదని వసిష్ఠుం డట్లు పల్కంగ, నే
గురుపుత్రావళి నాశ్రయించితిని, నన్ గోపించి వారెల్లరున్
గరుణన్ వీడి శపించినారు వికృతిన్ గల్పించి రీ రూపమున్,
జిరకాలమ్ముగ నూరు యజ్ఞములు నేఁ జేయన్ ఫలంబిద్దియా"? 476

ఉ. "ఎన్న డసత్యమున్ బలుక నెంతటి కష్టము వచ్చినన్, మునీ!
యెన్నెద రాజధర్మముల, నెప్పుడు యజ్ఞము లాచరింతు, నా
పన్నులఁ గాచెదన్, బ్రజకు భద్రముఁ గూర్తు, గురూత్తమాళికిన్
మిన్నగ సేవఁ జేసెదను మేలొనగూర్పడు దైవ మేలనో"? 477

ఉ. "ఈ పగిదిన్ స్వధర్మమున నెప్డు మెలంగెడివాడ నైన, నే
శాపము నందితిన్, దమరె స్వర్గముఁ జేర్పఁ గలట్టివారు, దై
వోపహతుండ నేను మహిమోన్నత! నన్ గృపఁ జూడ వేడెదన్
నీ పదమే శరణ్య మని నీ దరిఁ జేరితిఁ గౌశికోత్తమా!" 478

59. విశ్వామిత్రుడు వసిష్ఠపుత్రులను, మహోదయుని శపించుట

మ. పలుకన్ సూర్యకులోద్భవుం డటుల, విశ్వామిత్రు డాత్మీయతన్
బలికెన్ "వత్స! త్రిశంకు! ధార్మికుడవై వర్తించుటన్, భద్రమున్
గలుగన్ జేసెద, దేహయుక్తముగ స్వర్గప్రాప్తి యౌనట్లు ని
ర్మల ఋత్విక్కుల బిల్చి యజ్ఞమును బ్రారంభింతు నే నిప్పుడే. 479

మ. శ్రమ యెంతైనను బంపెదన్ దివికి, నీ చండాలరూపమ్ముతో
నమరుల్ వర్ధిలు స్వర్గలోకమున కాహా యంచు నీ వేగుమా!
సుమతీ! నీ యరచేత నాక మమరెన్, శోకమ్ము నీకేల" యం
చు మునీంద్రుం డభయమ్ము నిచ్చె నృపు సంక్షోభమ్ముఁ బోకార్చుచున్.480

ఉ. కూరిమిఁ బుత్రులన్ బిలిచి "గొప్పగ మీరలు దివ్య యజ్ఞ సం
భారములన్ సమగ్రముగఁ బాత్రతఁ దెం" డని పల్కి, చెంతకున్
జేరిన శిష్యులన్ గనుచు "శిష్యసమేతుల ఋత్విగాదులన్
సూరుల వెంటబెట్టుకొనుచున్ వెస రం" డని కౌశికుండనెన్. 481

తే.గీ. నేను చేసెడి యజ్ఞమ్ము నియమహీన
మనుచు నెవరేని నుడివిన నట్టి వార్త
నాకు నెఱిగింప వలె సుమీ నమ్మకముగ
శిష్యులార!" యటంచుఁ గౌశికుడు పలికె. 482

మ. ముని యాజ్ఞన్ గొని, శిష్యు లెల్ల దిశలన్ బొల్పారు ఋత్విక్కులన్
గని, యాహ్వానముఁ బల్క, యజ్ఞవిధులన్ గావింప విచ్చేయగా,
మునినాథున్ గని శిష్యు లిట్లనిరి "సత్పూజ్యా! వసిష్ఠాత్మజుల్
మునివర్యుండు మహోదయుండు మది నామోదించ రయ్యా! మిమున్"

మ. “క్షితినాథుండు విశిష్ట యజ్ఞ విధులన్ జేయింపఁ, జండాలు డా
క్రతుకర్తృత్వముఁ బూన, వింతగ సురల్ కాంక్షించి యేతెంతురే?
క్రతుభాగమ్ముల కోరుకొందురె మదిన్? గైకొంచు భక్షింతురే?
మతిహీనుల్ క్రతుకర్త” లంచుఁ గినుకన్ మాటాడినా రందఱున్. 484

తే.గీ. అని వసిష్ఠమహామునితనయశతము
నా మహోదయుండును బల్కిరనుచు శిష్యు
లనగ నపుడు విశ్వామిత్రముని వచించె
రక్తలోచనుండై నిష్ఠురముగ నిటుల. 485

మ. “ఘనధీమంతుడ నే తపోధనుడ దీక్షన్ వర్తిలన్! దుష్ట భా
వన నన్ దుష్టు డనంగ వారి నిపుడే భస్మమ్ము గావింతు, నా
మునిపుత్రాళి మహోదయుండు నరకమ్మున్ జేరగాఁ బంప నే
ర్తును చూడుం” డని శాపమిచ్చె మిగులన్ రోషాత్ముడై వైళమే. 486

మ. ముని కోపింప, వసిష్ఠపుత్రశతమున్ బూర్ణమ్ముగా నాశ మం
ద, నయోదారుడు నా మహోదయుడు చింతన్ఁ గ్రుంగుచున్ నాశ మ
య్యెను, రాజర్షి వచించె ఋత్విజులతో “నిక్ష్వాకుదాయాదుడౌ
ఘను డీతండు త్రిశంకు నామకుడు దీక్షామూర్తి ధర్మిష్ఠుడున్” 487

తే.గీ. కోరి దివి కేగగా సశరీరముగను
శరణుఁ జొచ్చెను, గావున స్వర్గలోక
వాస మితనికిం గూర్పగా వలయు నిపుడె
మీరు యజ్ఞమ్ము సల్పుడీ మేలుఁ గూర్ప” 488

60. విశ్వామిత్రుడు త్రిశంకుని స్వర్గమునకు పంపుట

మ. అని యా గాధిజు డానతీయ మును లూహాతీత వాగ్ధోరణిన్
గని, "యీ కోపను డాడినట్లె సవమున్ గావింపగాఁ జెల్లుఁ, గా
దనినన్ శాపమొసంగు" నంచు విధిగా నా యజ్ఞమున్ జేయుచోఁ
"గొనుడీ హవ్యము నంచుఁ బిల్చె" సురలన్ గూర్మిన్ మునీంద్రుం డటన్.

మ. "క్రతు వీ రీతిగఁ జేయ రా" దనుచుఁ జేరన్ రారు తద్దేవతల్,
క్రతు భాగమ్ముల గైకొనంగ దివిజుల్ రారంచుఁ గ్రోధించి ధి
క్కృతి సైరింపని కౌశికుండు "నృప! నిన్నిట్లే తపశ్శక్తి స
న్నుతరీతిన్ దివిఁ జేర్చు వాడ" ననియెన్ నూత్నక్రియోత్సాహియై. 490

మ. "చనుమా నాకము దేహ మొప్ప" నని విశ్వామిత్రు డన్నంతనే,
చనియెన్ వేగఁ ద్రిశంకు డా దివికిఁ దచ్చండాలరూపమ్ముతోఁ,
గని సంక్రందను "డో త్రిశంకునృప! స్వర్గమ్మందు నుండంగఁ జె
ల్లునె నీ, విచ్చట నుండ నర్హుడవె? చాలున్ జాలుఁ బో పొమ్మనెన్" 491

మ. "గురుశాపోపహతుండ వీవు తగునా కోరంగ దేహమ్ముతో
వర నాకమ్ము, నధోముఖుండ వగుచున్ వైళంబె పొమ్మింక నీ
ధరణిన్ జేరగ" నంచు శక్రు డనినంతన్ గూలుచున్, గౌశికున్
గురువున్ వేడెఁ ద్రిశంకు డంత మది నాక్రోశించుచున్ దీనతన్.492

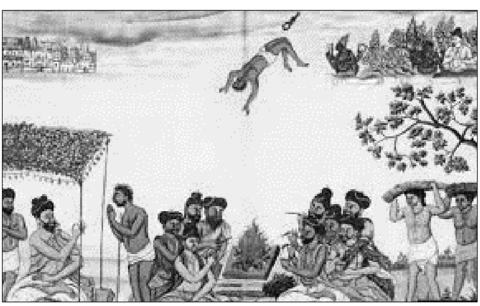
ఉ. "కావుము నేఁ ద్రిశంకుడను గౌశిక! కూలుచునుంటి, నన్ గృపన్
బ్రోవు" మటంచు నేడ్చు నృపపుంగవుఁ జూచి మహర్షి "యాగుమా
నీ వట" నంచు నిల్పె నతనిన్, ఋషిమండలమున్ సృజించి, సం
భావనఁ జేసె నొక్క శతమన్యుని సృష్టి యొనర్ప నచ్చటన్. 493

ఉ. తారకలన్ సృజించి, నృపధామమునన్ నవశక్రసృష్టి నిం
పారగఁ జేసెదన్, సురల నందటి లీల సృజింతు, లేనిచోఁ
గ్రూరునిఁ దన్బిడౌజు నిదె రూపఱఁ జేసెద నంచుఁ గ్రోధ మొ
ప్పారగఁ బల్కు కౌశికుని పల్కులు భీతినిఁ గొల్పె నంతటన్. 494

చం. సురలసురుల్ మునుల్ భయము చొప్పడ సంయమిఁ జేరి "గాధిజా!
శరణు, త్రిశంకు డుగ్ర గురుశాపహతుం డిటు స్వర్గవాసియై
వరలుట కర్హుడే?" యనుచుఁ బల్కగఁ గౌశికు డిట్లు పల్కె "నా
చరణముఁ బట్టగా నతని స్వర్గముఁ జేర్పఁ బ్రతిజ్ఞ జేసితిన్" 495

ఉ. "నాదు ప్రతిజ్ఞ వమ్మగుట నా కపకీర్తికరమ్ము గాన, సం
వాదము చా లసత్యమును బల్కగఁ జాలఁ, ద్రిశంకు డా దివిన్
మోదముతోడఁ దారల సమూహముతో నివసించునట్టు లా
మోదము తెల్పగాఁదగు నపూర్వముగా నిక మీర లెల్లరున్" 496

మ. తన వాదమ్మును మౌని తెల్ప, విని మోదమ్మంచు నిక్ష్వాకు రా
జును తారాపథమం దధోముఖునిగాఁ జూపట్టగా నుంచుచున్
ఘననాకమ్మున నున్న భావన వెలుంగన్ నిల్వుమా యంచుఁ; ద
న్మునివంద్యున్ నుతియించుచున్ జనిరి సమ్మోదించి దేవాదులున్. 497

61. శునశ్శేపుని వృత్తాంతము

మ. అమరాదుల్ చన గాధిజుండు "మునులారా! దక్షిణమ్మందు నా
కమరెన్ విఘ్నము గానఁ, బశ్చిమదిశన్ యత్నింతు నా దీక్ష ను
త్తమమౌ పుష్కరతీర్థసీమలఁ, దపోధామంబు నత్యుత్తమం
బమరున్, జేసెదఁ దీవ్రమౌ తపము నే నచ్చోటనే నిష్ఠతో" 498

తే.గీ. అనుచు నేగుచుఁ బుష్కరవనముఁ జేరి
ఘనతప మ్మొనరింపంగ గాధిజు డట
ధార్మికుండయోధ్యావసుధాతలేశు
డంబరీషుం డచటఁ దోచె యజ్ఞనియతి. 499

తే.గీ. అంబరీషుడు యజ్ఞమ్ము నాచరింప
యజ్ఞపశువును వాసవుం డపహరించెఁ,
బశువు దొరకనిచో నరపశువునైన
వెదకి కొనితెమ్మనెన్ నృపు విప్రవరుడు. 500

ఉ. శ్రీయుతు డంబరీషు డటు బుత్విజు వాక్కుల నాలకించుచున్
ధీయుతుడౌచు నొక్క నరుఁ దెచ్చుటకై చనె, నన్ని దేశముల్
రోయుచు నొక్కచో గనియె రూఢి బుచీకునిఁ బుత్రవంతునిన్,
"సాయముఁ జేయ గోవుల నొసంగెద" నంచును గోరె తత్సుతున్.

చం. "క్రతువును జేయ మాయమయి కానగరాదు పశూత్తమంబు, నీ
వతులితరీతి యజ్ఞపశువంచుఁ గుమారకు నీయ నొక్కనిన్
హితమని లక్షధేనువుల నిచ్చెదఁ గైకొనుమయ్య! శిష్యపూ
జిత!" యని యంబరీషుడు బుచీకుని వేడెను దీనభావనన్. 502

తే.గీ. తనయు జ్యేష్ఠుని విడజాల ననియెఁ దండ్రి
యాత్మజుఁ గనిష్ఠు విడజాల ననియెఁ దల్లి
మది కలగ శునశ్శేపుడు మధ్యముండు
"నన్ను గొనిపొ" మ్మనెన్ వేగ నరపశువుగ. 503

తే.గీ. కొనెను ముని లక్షగోవులన్ దనయు నొసగి
కొనె శునశ్శేపు మధ్యమున్ గోరి నృపతి
యంబరీషుడు రథమునం దతని నిలిపి
చనుచుఁ బుష్కరసీమ విశ్రాంతిఁ గొనియె. 504

తే.గీ. ఆ శునశ్శేపు డపుడు మధ్యాహ్నవేళఁ
బుష్కరక్షేత్రదీక్షను బూనియున్న
మేనమామ విశ్వామిత్ర మౌనివరునిఁ
జేరి యంకముఁ జేరి "రక్షింపు" మనియె. 505

62. అంబరీషుని యజ్ఞపరిసమాప్తి

ఉ. లేదిల నాకు తల్లి, మరి లేడిలఁ దండ్రియు నెంచిచూడగా,
లేదిల జ్ఞాతిసంతతియు, లేదిల బంధు సమూహ మెచ్చటన్,
నీదు పదమ్ముఁ జేరితిని, నీవె సమస్తము మౌనిసత్తమా!
కాదనకుండ తండ్రి వలెఁ గావుమ! సత్కృప, నీకు నల్లుడన్. 506

తే.గీ. "రాజు యజ్ఞమ్ము సఫలమై రాజిలునటు,
లల్లుడన్ నేను దీర్ఘాయువందునట్లు,
నమల తపమున నే స్వర్గ మందునట్లు,
చేయుమా మీ తపశ్శక్తిచే మునీంద్ర!" 507

తే.గీ. ఆర్తితో నా శునశ్శేపు డటులఁ బలుక,
వినెను మామ విశ్వామిత్ర మునివరుండు
తండ్రి వలె వాని నోదార్చి దయ వెలార్చి
యాత్మజులఁ బిల్చి మనసార ననియె నిటుల. 508

మ. "పరలోకమ్మున మేలు నొందవలెనన్ భావమ్ముతోఁ దండ్రు లె
ల్లరుఁ బుత్రావళి నొందుచుందు రిలఁ దల్లక్ష్యమ్ము సిద్ధింప, మీ
రరుదౌ రీతుల నాదు మాట వినుడీ! హర్షమ్ముఁ జేకూర్చుడీ!
గురుభక్త్యున్నతి పుత్రులార!" యనె సంకోచమ్ముఁ బోనాడుచున్. 509

శా. "చేరెన్ నన్ శరణమ్మటంచిదె శునశ్శేపుండు దీనాత్ముడై,
కోరెన్ బ్రాణము నిల్పుమా యనుచు, మీకున్ దెల్పుచుంటిన్, గృపన్
మీరల్ వీనికిఁ బ్రాణముల్ నిలుపనౌ, మీలో నొకం డీ నృపున్
జేరన్ బొండు సవమ్మునన్ బశువుగా, జీవించు నీ బాలుడున్. 510

శా. మీలో నొక్కడు రాజు వెంటఁ జనినన్ మేలౌ, సవమ్మచ్చుటన్
లీలన్ బూర్ణఫలమ్ము నిచ్చుఁ గొఱతల్ లేకుండ పోవున్ గదా
బాలుం డీతడు నాథవంతుడగుచున్ భద్రమ్ము నందున్, సురల్
మేలున్ గూర్తురు, నాదు వాక్కు ఋతమై మించున్ జగచ్ఛ్రేయమై"

మ. జనకుం డట్లు వచింపగా విని మధుష్యందాది తత్పుత్రకుల్
"జనకా! అన్యసుతార్థమై నిజసుతున్ జంపంగ భావించుటల్
వినలే దెక్కడ, నిట్లకార్యమును గావింపంగ న్యాయమ్మొకో?
యనుచున్ వారు తిరస్కృతిన్ బలుకగా నా కౌశికుం డుగ్రుడై" 512

మ. "వ్యతిరేకించుచుఁ బుత్రు లట్లనగ, దీప్తక్రోధతామ్రాక్షుడై
సుతులారా! యిదె ధర్మహీనులగుచున్, శోకమ్ముఁ జేకూర్చు పా
పతతిన్ బొందుడు వేయివర్షములు తద్వాసిష్ఠులన్ బోలి, యా
శ్రితు రక్షించెద" నంచు గాచెను శునశ్శేఫున్ స్వవాక్యార్థమై. 513

మ. "స్థిరమౌ జీవిత మిత్తు నీ కిదె శునశ్శేఫా! సుగాథాద్వయిన్
గరుణన్ జెప్పెద, రాజుతోడఁ జన నీ కామ్యమ్ము సిద్ధించెడిన్,
వరపాశమ్ముల రక్తమాల్యముల యూపస్తంభమున్ జేరి నీ
కరముల్ మోడ్చుచు నగ్ని గొల్వుము మహద్గాథాద్వయిన్ బాడుచున్"

మ. అనుచున్ గాథలఁ దెల్పఁ గౌశికుడు, దివ్యంబంచు నా మధ్యముం
డనుచున్ బార్థివు నంబరీషుఁ గని "రాజా! యజ్ఞకార్యార్థమై
చనగా నొప్పు" ననన్, నృపాలకుడు హర్షమ్మందుచున్ యజ్ఞసీ
మను జేరెన్, మొదలయ్యెఁ దత్క్రతు వసామాన్యంబుగా వైళమే. 515

చం. వరమని రక్తమాల్యముల వర్తిలె సత్యవతీకుమారకుం
డిరవుగ పాశబంధములు నేర్పడ యజ్ఞపశుత్వభావనన్,
సురపతి నా యుపేంద్రుని విశుద్ధిగ స్తోత్ర మొనర్ప గాథలన్,
హరిహయు డిచ్చె నంతటఁ జిరాయువు నా మునిపుత్రు మెచ్చుచున్.

తే.గీ. దేవపతి యింద్రు డట్లు సంతృప్తి నొందఁ,
బ్రాణములతో శునశ్శేపు డమరుడయ్యె,
నంబరీషుని యజ్ఞకార్యము ఫలించెఁ,
గౌశికుండు తపముఁ జేయఁ గడగె మరల. 517

63. మేనక కారణంగా విశ్వామిత్రునికి తపోభంగము, విశ్వామిత్రుడు మహర్షి యగుట

తే.గీ. వేయి సమములు తపముఁ గావింప, నంత
బ్రహ్మదేవుడు విచ్చేసె వరము నొసగ,
"ననఘ! కౌశిక! ఋషివైతి" వనుచుఁ బలికి
దీవెనలఁ గూర్చి తా నేగెఁ ద్రిదివమునకు. 518

చం. మరల మహత్తపమ్ము నసమానుడు కౌశికు డాచరింపగాఁ
బరమ మనోజ్ఞ రూపమున వచ్చెను మేనక, పుష్కరమ్మునన్
గర మనురక్తి నుండి జలకమ్ముల నాడుచునుండఁ జూచి, "సుం
దరి! మదనాగ్ని వేగు నను దన్పు" మటంచును గౌశికుండనెన్.519

ఉ. మేనక వల్లె యంచట రమించెను దన్మునితో దశాబ్ద, మా
చానను గూడుటన్ దపము సర్వము నాశము నొంద, సిగ్గుతో
మౌనివరుండు చింతిలగ, మానిని మ్రొక్కెను భీతి, నంత నా
మేనక వీడి గాధిజుడు మేలు దలంచి చనెన్ హిమాద్రికిన్. 520

తే.గీ. ఉత్తరాద్రికిఁ జని కని యుత్సుకతను
కౌశికీ నదీతీర ప్రదేశమందు
నియతి తోడ జితేంద్రియ నిష్ఠ తోడ
ఘోరతప మాచరించెను గుశికసుతుడు. 521

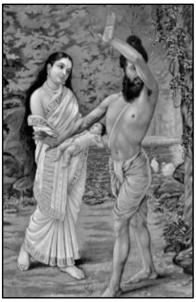
మ. భయదంబైన తపమ్ముఁ గాంచిన సురల్ బ్రహ్మన్ మదిన్ గొల్చుచున్
"దయతో నీతనికిన్ మహర్షి పదమున్ ధాతా! యొసంగుం" డనన్,
"జయమో గాధిసుతా! మహర్షి పదమున్ సాధించినా" వంచు ని
ర్ణయమున్ దెల్పగ బ్రహ్మ, కౌశికు డిటుల్ ప్రశ్నించె లోకేశునిన్.522

మ. “పరమేష్ఠీ! ప్రణతుల్ మహర్షి పదమున్ బాత్రమ్ముగా నందితిన్
స్థిరబుద్ధిన్ విజితేంద్రియుండనె గదా తెల్పుం” డనన్, ధాత “భా
సుర మౌనీంద్ర! జితేంద్రియత్వమునకై శుద్ధాంతరంగమ్మునన్
సరిగా యత్నము చేయుమయ్య!” యని స్వస్థానమ్ము జేరన్ జనెన్.

తే.గీ. శిశిరమందున జలమునఁ జేరియుండి,
మండుటెండలఁ బంచాగ్నిమధ్యముడయి,
వర్షములు బడఁ దడిసి, తపమ్మొనర్చె
వాయుభక్షకుడై వేయివత్సరములు. 524

చం. అరుదగురీతి ఘోరతప మట్లొనరింపగ గాధిసూను, డా
సురపతి దేవతల్ మునులు చూచి భయంపడినారు, దేవసుం
దరి యగు రంభఁ బిల్చి “వసుధన్ ఘన కౌశికదీక్ష భగ్నమై
సురలకు మేలు గల్గునటు చూడు” మనెన్ బురుహూతు డయ్యెడన్.

మ. కమనీయంబగు రూపసంపదల నీ కర్తవ్యమున్ సల్పుమా
యమరుల్ మెచ్చ ననంగ, రంభ యనె నిట్లా వాసవున్ జూచి “యో
యమరాధీశ్వర! కౌశికుండు ఘనకోపావేశబద్ధుండు శా
పము నీయన్ వెనుకాడడయ్య! ననుఁ బంపన్ జెల్లునే నిర్దయన్.526

64. విశ్వామిత్రుడు రంభను శపించుట

మ. అని దీనమ్ముగ రంభ తెల్ప మఘవుం డా రంభతోఁ బల్కె “నీ
వనుమానింపకు, మన్మథుం డచట నెయ్యంబూని వర్తించెడిన్
గనుమా, నే నినదింతుఁ గోకిలగ సంకల్పింతు వాసంతమున్,
మునికిన్ మోదముఁ గూర్చు మందములతో మోహాబ్ధిలో ముంచుచున్”

తే.గీ. వాసవుని మాట విని రంభ వల్లె యనియెఁ
బ్రజ్ఞఁ జూపఁ గౌశికు తపోవనికిఁ జనియెఁ
బుష్పబాణుండు కనుడు నైపుణ్య మనియె
రేప శక్రుండు కోకిలరూపుఁ గొనియె. 528

తే.గీ. ఘనుడు సంయమి కోకిలస్వనము వినియె
అప్సరసయైన రంభ నాట్యమును గనియె
దేవకార్య మిది యని సందేహపడియె
వంచకీ! రంభ! యనుచు శాపమ్ము నిడియె. 529

తే.గీ. పూర్ణముగను గామక్రోధముల జయింప
బూను నన్ జేరినావు విమోహపరుప,
నిచట పదివేలయేండ్లు రాయిగ వసింపు”
మనుచు రంభను శపియించె మునివరుండు. 530

మ. శుభమున్ గూర్చు తపోధనాగ్రణి వసిష్ఠుం డాదరమ్మొప్ప నీ
కభయ మ్మిచ్చుచు శాపమున్ దొలగఁ జేయన్ వచ్చు, నో రంభ! సు
ప్రభతో నీదగు రూపమున్ గొని దివిన్ రాజిల్లు సద్వేళలో
విభవమ్మున్ వరియించు ని”న్ననుచు దీవించెన్ మునీంద్రుం డటన్.

తే.గీ. రంభ మునిశాపమున నట రాయి కాగ,
దేవపతి మన్మథుండును దివికిఁ జనగ,
ఋషి తపఃఫల మటుల హరింపఁ బడగ,
సుగతిఁ గనలేమి సంయమి దిగులు పడియె. 532

శా. కోపమ్మున్ గెలువంగ పట్టుదల చేకూరన్, నిరాహారుడై
చేపట్టెన్ ఘనదీక్షఁ గౌశికమునిశ్రేష్ఠుం, "డికేమైన సం
తాపమ్మున్ గన, మాటలాడ" నని చింతన్ వీడి లక్ష్యార్థియై
రేపున్ మాపుఁ దపమ్మొనర్పఁ దలచెన్ బ్రీతిన్ బ్రశాంతమ్ముగా. 533

తే.గీ. ఉత్తరము వీడి తూర్పున నుండి ఘోర
తపము సేయుచు వెయ్యేండ్ల తదుపరి ముని
భోజనముఁ దినఁ బోవగ భూసురుడుగ
వచ్చి వజ్రి యడుగ నన్న మిచ్చెఁ బ్రీతి. 534

65. బ్రహ్మదేవుడు విశ్వామిత్ర మహర్షికి బ్రహ్మర్షిత్వమును ప్రసాదించుట

మ. తన యన్నమ్ము నొసంగె భూసురునికిన్ దానమ్ముగా తాను భో
జనమున్ మానుచు, మౌనమున్గొని మనెన్ శాంతిన్ సహస్రాబ్దముల్,
ఘనుడై గాలియుఁ బీల్చ కుండెఁ గడు దీక్షన్; మౌని మూర్ధమ్మునన్
గనిపించెన్ ఘన ధూమరాశి, పెలుచన్ గంపించె ముల్లోకముల్.

తే.గీ. కౌశికుని మూర్ధమున వహ్ని గడలుకొనగ,
గనిన మేటి దేవాదులు కళలు తొలగ,
వహ్ని వ్యాపించు ననియెడి భయము కలుగ,
వేధ చెంతకు వెడలిరి వేడుకొనగ. 536

ఉ. "శాప మొసంగ డిప్పు, డనిశమ్ము జితేంద్రియుడై మెలంగెడిన్,
గోపము నందబోడు, తన కోర్కి ఫలింపగ దీక్షఁ బూనె, నే
పాపపుఁ జింత లేక కడుఁ బావనుడై తపమాచరింప, సం
తాపము నొందె లోకములు, తన్మని వాంఛిత మిచ్చి ప్రోవుమా" 537

శా. కాంతిన్ వీడుచు వ్యాకులత్వ మమరన్ గన్పించెఁ దిగ్భాగముల్,
శాంతిన్ వీడుచు క్షోభనొందె నుదధుల్, శైలమ్ములున్ గూలె, వి
భ్రాంతిన్ భూమియుఁ గంపమొందె, జెలగెన్ వాతంబు కల్లోలమై,
చింతన్ గ్రుగ్గిరి దేవతాదులు, కృపన్ సేవింపనౌ గౌశికున్" 538

శా. మానెన్ లోకము కర్మకాండలను, బ్రహ్మా! చూడగా నాస్తిక
స్థానంబౌ నను సంశయమ్ము కలిగెన్, దధ్యమ్ముగా భస్మమౌ
నానాస్థావర జంగమావళియుఁ, గానన్ గౌశికున్ జేరి మా
కానంద మ్మగు రీతి నాతనికి బ్రహ్మర్షిత్వమున్ గూర్చుమా". 539

మ. అని దీనమ్ముగ దేవజాతు లజునిన్ బ్రార్థించి లోకేశుఁ దో
డ్కొని యా కౌశికుఁ జేర, బ్రహ్మ యనె "నీకున్ సిద్ధి చేకూరెఁ బా
వన! బ్రహ్మర్షి పదమ్ము నందితివి సౌభాగ్యమ్ము దీర్ఘాయువౌ,
కనుమా కౌశిక! నీ తపఃఫల మికం గల్పాంతసంస్థాయియౌ" 540

మ. అరుదౌ బ్రహ్మపదమ్ము నొందియును నీహన్ గౌశికుం డిట్లనెన్
"గరుణాళూ! నను వేదరాశియు వషట్కారమ్ము నోంకారమున్
వరియింపన్ ముద మొందువాడ నజుడా! బ్రహ్మర్షి యంచున్ ననున్
వరబ్రహ్మర్షి వసిష్ఠుడున్ బిలువగా వాంఛింతు మన్నింపుమా!"541

మ. పలుకంగా నటు కౌశికుండు, సురలున్ బ్రార్థింపగా, నిట్టులన్
బలుకం బూనె వసిష్ఠుడున్ ముదముతో "బ్రహ్మర్షి వైనావు నీ
కలయున్ బండెను సంశయమ్ము వలదింకన్ గౌశికా!" యంచుఁ, దా
నలరెన్ గాధిజు డంత బ్రహ్మ యరిగెన్ హర్షించు దేవాళితో. 542

తే.గీ. సిద్ధు డితడు రాఘవ! మునిశ్రేష్ఠతముడు
విశ్వమునకు మిత్రుడు తపోవిగ్రహుండు
తలపగా వీర్యవంతుండు ధర్మపరుడు"
నని శతానందు డా గాధిజుని నుతించె. 543

తే.గీ. అటుల నా కౌశికుండు బ్రహ్మర్షియైన
విధముఁ దెలుప శతానంద విప్రవరుడు;
వేడ్కజనకభూపతి దాని వినుచునుండె
రామలక్ష్మణ సన్నిధిన్ రక్తితోడ. 544

చం. జనకుడు కౌశికున్ గని ప్రశంస యొనర్చి నమస్కరించుచున్,
“మునివర! నేను ధన్యుడను, పూజ్యులు మీరు శుభ మ్మొనర్పగా
నినకుల రాజనందనుల నీవిధిఁ దోడ్కొని వచ్చినారు, మ
న్ననమెయి నాదు జన్మము జనప్రగుణమ్ము నుతింప నౌనికన్. 545

ఉ. కంటి శుభమ్ము, ధన్యతను గంటిని, మీ వరదర్శనమ్ముచేఁ
గంటిని సద్గుణమ్ములను, గంటిఁ బవిత్రత, మీ చరిత్రమున్
వింటిని, బ్రహ్మతేజమున వెల్గుచునున్న భవత్స్వరూపమున్
గంటిని, మేటి భద్రముల గంటిని, శాంతిని గంటి గాధిజా!” 546

తే.గీ. కరము మీ గాథ ఆశ్చర్యకరము గానఁ
దృప్తి కలుగదు మనసున కెంత విన్న
సంయమీశ! సాయంకాల సమయమయ్యెఁ
బ్రొద్దుటఁ గలసికొందము పూజ్యపాద!” 547

తే.గీ. అనుచు భక్తిఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి
సాధువుల బంధువులఁ గూడి జనకు డేగ
ముదముతోడ విశ్వామిత్ర మునివరుండు
చనియె విడిదికి రామలక్ష్మణులతోడ. 548

మ. జనకుం డంతఁ బ్రభాతవేళ ముని విశ్వామిత్రు నా రామల
క్ష్మణయుక్తున్ బిలిపించి పూజ సలిపెన్, సత్కారముం జేసె రా
మునికిన్ లక్ష్మణమూర్తికిన్ దగువిధిన్, “బూజ్యా! యిదే స్వాగతం”
బని పల్కెన్, “భవదాజ్ఞ సేయుదును బ్రహ్మర్షీ!” యనెన్ బ్రీతితో. 549

66. శివధనుస్సు వృత్తాంతము

తే.గీ. ప్రథిత రాజర్షి జనకభూపతి యడకువ
నట్లు పలుకగా వినిన బ్రహ్మర్షివరుడు
జనవినుతుడు విశ్వామిత్రమునివరుండు
పలికె నీ రీతి మిథిలాధిపతిని గనుచు. 550

తే.గీ. రాజ! వీరలు దశరథరాజసుతులు
క్షత్రియులు సుప్రసిద్ధులు కాంక్షతోడ
శివధనుస్సును జూడ విచ్చేసినారు
వేడ్కఁ జూపించుడీ చూచి వెళ్లగలరు. 551

మ. అని బ్రహ్మర్షి వచించుచుండ, వినుచున్ హర్షాతిరేకమ్మునన్
జనకుండిట్లనె "మౌనినాథ! నిమివంశశ్రేష్ఠుడౌ దేవరా
తునికిన్ న్యాసముగా నొసంగబడె సంతోషమ్మునన్ దివ్య మీ
ధనురత్నమ్ము సురాళిచే, వెలుగు నేతత్సీమఁ బూజాదులన్. 552

ఉ. పూర్వము దక్షయజ్ఞమునఁ బూజల నందని కృత్తివాసు డా
శర్వుడు వింటితో సురలఁ జంపగఁ బూనగఁ, నా దివౌకసుల్
సర్వులు వేడగా, ధనువొసంగెను వారికిఁ బ్రీతి, వార లీ
యుర్విని దేవరాతునికి నుత్తముడం చిడి రా ధనుస్సునే. 553

తే.గీ. హరుని ధను వావిధమ్మున సురలఁ జేరె,
నంత మా నిమివంశమ్ము నందుఁ బూజ్యు
దేవరాతునిఁ జేరె, నా దివ్యధనువ
యిప్పు డర్చింపఁ బడుచు మా యింట నుండె. 554

ఉ. నే నొక యజ్ఞమున్ సలుప నిర్ణయమున్ గొని భూమి దున్నగాఁ
బూని హలమ్ముఁ బట్టగ, విభూతిగ నాగటిచాలు నందునన్
గానగనయ్యె బాలిక యఖండకళానిధి వోలెఁ బ్రీతిమై
దానిని సీతపేరున యథావిధిఁ బుత్రికగా గ్రహించితిన్. 555

ఉ. భూతలమందు బుట్టినది పూత యయోనిజ యంచు, యజ్ఞభూ
మాత యనుగ్రహమ్మనుచు, మానినిఁ బెంచుచు, సర్వలోక వి
ఖ్యాతిని గూర్చునంచు, ముదమందుచు నుంటిని, వీర్యశుల్క మా
సీతను బెండ్లియాడ నిటఁ జేరిరి రాజకుమారు లెందఱో. 556

ఉ. చేరిన రాకుమారులకు సీత నొసంగక, వీర్యశుల్క యన్
గారణమున్ వచించి శివకార్ముక మెక్కిడుమంటి, వారిలో
నేరును దాని నెక్కిడగనేరక, యెత్తగలేక యుండగా
వారికి సీత నీయనని బల్కితిఁ, గోపము గల్గె వారికిన్. 557

ఉ. "మాన్యులమైన మాకు నవమానముఁ జేసితి వీ" వటంచు రా
జన్యులు నన్ జయింప వరశస్త్రసమేతులునౌచుఁ గ్రుద్ధులై
సైన్యముతోడ నీ మిథిల సాంతము ముట్టడి చేసినా, రసా
మాన్య రణమ్మొనర్చి రొక మాసము గాదొక యేడు కౌశికా! 558

చం. పురమును జుట్టుముట్టిరటు భూపతు లెందఱొ, సాధనమ్ములా
వరుస క్షయమ్మునంద, మది బాధ చెలంగఁ దపస్సు చేసితిన్,
సురల యనుగ్రహమ్మున విశుద్ధబలమ్ముల నంది పోరగా
నరపతులెల్లఁ బాఱిరి వినష్టబలమ్ములతోడ నల్దిశల్. 559

ఉ. "పూతము దివ్యశక్తిపరిపూర్ణమునౌ శివకార్ముకమ్ము వి
ఖ్యాతము, తెచ్చి చూపెద, మహాత్ముడు రాముడు దాని నెక్కిడన్,
జేతము పొంగ దివ్యవరసిద్ధినిఁ బొంది, మదీయపుత్రికన్
సీత నొసంగెదన్ గుణవిశిష్టతమోర్మికి రామమూర్తికిన్." 560

మ. జనకుం డట్లు వచింప మోదమున, విశ్వామిత్ర మౌనీంద్రు డో
జనకా! చూపుము రామచంద్రునికిఁ దచ్చాప" మ్మనెన్ రాజు తె
మ్మనె సామంతులఁ జూచి యీశుధనువున్, హర్షమ్మునన్ మంత్రులున్
జనినారల్ వరగంధమాల్యవిలసచ్చాపంబునున్ దేరగన్. 561

67. శివధనుర్భంగము, జనకుడు దశరథుని తీసికొని వచ్చుటకై మంత్రులను పంపుట

ఆ.వె. అష్టచక్రయుక్త మైనట్టి పేటికన్
వేడ్కఁ దెచ్చిరైదువేలమంది
యలరు శివునిచాప మా యయఃపేటికన్
నుతుల బూజల గొనుఁ బ్రతిదినమ్ము. 562

ఆ.వె. ప్రతిదినమ్ము నిచట పార్థివవరులచే
నర్చ లందుకొను శరాసనమిది
యిదియె చూపఁదగిన యీశ్వరుకార్ముక
మనిరి వారు భక్తి వినతు లగుచు. 563

తే.గీ. సచివు లట్లు వచింపగా జనకవిభుడు
మ్రొక్కు లిడుచు విశ్వామిత్రమునివరునకు
రామలక్ష్మణులనుఁ జూచి ప్రేమఁ బొదివి
శివధనుర్మహిమమ్మును జెప్పె నిటుల. 564

మ. ఇది శ్రీకంఠశరాసనమ్ము నతులం బెన్నంగ మా వంశ సం
పద బ్రహ్మర్షివరేణ్య! దివ్యమని సంభావించి మా పూర్వు లిం
పొదవన్ దీనికిఁ బూజఁ జేసి, రిల వీర్యోత్తంసులౌ భూపతుల్
కదలింపంగను జాలరైరి ధనువున్ గర్వమ్ము ఖర్వమ్ముగాన్. 565

మ. ఘనులౌ దేవత లెన్న రాక్షసవరుల్ గంధర్వయక్షాదులున్
మును పీ చాపము నెత్తలేక విజయమ్మున్ బొందలే కేగినా
రనఁ బూరింపగఁ జాలునే నరుడు? తా నారోపణన్ జేయ నే
ర్చునె? సంధించునె బాణమున్? బలము నారూఢిన్ ప్రదర్శించునే?

తే.గీ. దీనిఁ బైకెత్తఁగలిగిన మానవవరుఁ
గడగి కదిలింపఁ జాలిన ఘనచరిత్రు
గాంచనైతి నే నైనను గౌశికముని!
చూపు మీ చాప మీ రాజసుతుల కిపుడు. 567

తే.గీ. **వి**నయమున నటు జనకుడు విన్నవింప
మునివరుండు విశ్వామిత్రు డనియె నిట్లు
“భవధనుస్సును చూడుమా వత్స! రామ!
సుగుణవర! నీకు కల్యాణమగును గాక!”. 568

మ. పలుకంగా నటు గాధినందనుడు, తద్బ్రహ్మర్షివాక్యమ్మునన్
దిలకించెన్ ధను వున్న పేటిఁ, దెఱచెన్, దేజమ్ము వర్ధిల్లగాఁ
బులకించెన్, స్పృశియింపనెంచె ధనువున్, “పూజ్యా! మునీంద్రా! యిదే
విలసచ్చాపము నెత్తఁ బూనితి” ననెన్ బ్రీతాత్ముడై రాముడున్. 569

మ. “హరచాపమ్మును వంచి పూరణకునై యత్నింతు” నంచున్ మహే
శ్వరు చాపమ్మును జేరు రాముఁ గని, విశ్వామిత్రుడున్ భూపుడున్
బరమార్థమ్ము గ్రహించి “వల్లె” యని సంభావింప, రాముండు తా
మరసాక్షుం డవలీల నెత్తె ధనువున్ మధ్యమ్మునన్ బట్టుచున్. 570

ఉ. వేల కొలందిగా నరులు వింతగఁ జూడగ, మౌనివాక్యమున్
బాలన చేయుచున్ ధనువుఁ బట్టుచుఁ దా నవలీల నెత్తఁ, ద
ల్లీలను జూచువారపుడు లేచిరి విస్మయమంది, రామునిన్
బాలకరీంద్రసన్నిభుని భాసురమూర్తిని మెచ్చి రీ విధిన్. 571

చం. ఇనకులజుండు రాముడు మహేశుని చాపముఁ జేరినాడు, దా
నిని బరికించినాడు, కరనీరజ మెత్తుచుఁ బట్టినాడు, వీ
రుని వలె నెత్తినాడు; గుణరోచులఁ గోటిని వంచి, మేటి నా
రిని వెసఁ జుట్టి, దాని సవరించు గుణాత్ము డితండె చూడుడీ. 572

మ. అనుచున్ సభ్యులు మెచ్చ, రాఘవుడు శౌర్యమ్మున్ బ్రదర్శించుచున్
ఘన కోదండము నెక్కుపెట్టుచుఁ బరీక్షాదృష్టిఁ దాకన్ గుణ
మ్మును; చాప మ్మది రెండుగా విఱిగె, సంపూర్ణమ్ముగా నిండె భీ
షణ నిర్ఘాత రవమ్ముతో దశదిశల్, జన్మించె భూకంపముల్. 573

ఉ. శైలవిదారకృచ్చటులశబ్దము ఘోరముగా వినంబడన్,
లీలగ నిల్చియుండిరటఁ బ్రీతిగ రాముడు, లక్ష్మణుండు, లో
కాలకు మిత్రుడౌ మునియు, క్ష్మాపతియౌ జనకుండు; భీతులై
వ్రాలిరి నేలపై నితరరాజులు సభ్యులు మూర్ఛనందుచున్. 574

తే.గీ. అంతటన్ మూర్ఛ తొలగె వారందఱికటఁ,
గార్ముకము రాము డెక్కిడ గలడొ లేడొ
యవనిజాతకు భర్తగా నగునొ కాడొ
యనెడి భీతియుఁ దొలగె నా జనకపతికి. 575

చం. జనకవిభుండు రామకృతి సంతస మందుచు, మౌనిఁ జూచుచున్
వినయముతో నమస్కృతులఁ బేర్మి నొనర్చుచు, వాక్యకోవిదుం
డన నిటు వల్కెఁ "గౌశిక! మహాత్మ! మునీశ్వర! చూచినాడ రా
ముని ఘనవీర్యశౌర్యపరిపూర్ణమహాద్భుతకార్యసంగతిన్. 576

తే.గీ. అరయ రాముని వీర్య మత్యద్భుతమ్ము
దశరథాత్మజు శౌర్య మతర్కితమ్ము
శివుని ధనువు నెక్కిడుట యచింత్యఫలము
మునివరేణ్య! యియ్యది జగన్మోహనమ్ము. 577

ఉ. "నాదు ప్రతిజ్ఞ సత్యమయి నాకిడె హర్షము, వీర్యశుల్కయౌ
నాదు కుమార్తెకున్ దగిన నాథుడుగా విలసిల్లు రాముడే,
వాదము లేక మా జనకవంశము కీర్తి గడించు, నింక స
మ్మోదము నందు సీత పరిపూర్ణముగా రఘురాముపత్నిగా. 578

ఉ. సీత నయోనిజన్ గుణవిశిష్టను గన్యను మత్సుతన్ క్షమా
జాతను బ్రాణతుల్యను బ్రశస్తను వీరుడు సూర్యవంశ సం
జాతుడు నైన రాముని కొసంగగ నౌ నిక మీ యనుజ్ఞతో
నీతని తండ్రి చెంత కిదె యిప్పుడె పంపెద మంత్రివర్యులన్" 579

మ. అని యా గాధిజు సమ్మతిన్ జనకు డత్యాసక్తితో మంత్రులన్
గనుచున్ బల్కె "నయోధ్య కేగుడు, మహత్కార్యమ్ము సాధించినా
డని యీ రాముని శౌర్యమున్ దెలిపి, స్నేహమ్మొప్పు వాక్యమ్ములన్
గొని తెం డా యినవంశజున్ దశరథున్ గూర్మిల్ పిసాళింపగన్"

ఉ. "తెల్పు డనామయస్థితిని, దివ్య మహేశ్వర చాప భంగమున్
దెల్పుడు, వీర్యశుల్క యని తెల్పు డయోనిజఁ గూర్చి పూర్తిగాఁ,
దెల్పుడు నా ప్రతిజ్ఞలను, దెల్పుడు రామవివాహయోగమున్,
దెల్పుడు నాదు విన్నపముఁ, దెల్పుచుఁ దోడ్కొనిరండు భూపతిన్" 581

68. దశరథుడు సపరివారంగా మిథిలకు బయలుదేరుటకు నిశ్చయించుకొనుట

చం. జనకుని యాజ్ఞతోఁ ద్రిదివసమ్ముల దూతలు చేరినా రయో
ధ్యను, బురిలోని కేగి జనకాధిపు డంపగ వచ్చినా మటం,
చినకులనాథుడౌ దశరథేశుని సౌధముఁ జేరి, వృద్ధరా
జును సురనాథతేజుని విశుద్ధునిఁ జూచిరి సంతసమ్మునన్. 582

ఉ. ఆ నృపుఁ జూచి దూతలు జయమ్ము శుభమ్మని పల్కి, "భాస్కర
ధ్యానపరాయణా! దశరథాధిప! పావన! కోసలాధిపా!
మానవనాథ! పంపె మము మాన్యుడు మా జనకాధిపుం డిటుల్,
మా నుడు లాలకింపుడు నమస్కృతు" లంచు వచించి రీ క్రియన్. 583

ఉ. ఈ యెడ "మీకు, ఋత్విజుల, కెన్నగ నగ్నుల, కాప్తులౌ నుపా
ధ్యాయులకున్, బురోహితుల కందఱకున్ గుశలమ్మె"? యంచు మీ
శ్రేయముఁ గోరు మా ప్రభువు ప్రీతిగఁ దా నడుగంగఁ బంపినా
డాయత మైత్రితో దశరథాధిప! మమ్ముల నీదు చెంతకున్. 584

తే.గీ. మాన్యవిభుడు విదేహ రాజన్యు డెంచి
పూజనీయ విశ్వామిత్ర మునివరేణ్యు
సమ్మతిన్ గొని పంపించె మమ్ము, మిమ్ముఁ
జేరి తనమాటగా నిట్లు చెప్పు డనియె. 585

ఉ. సీతను మత్సుతన్ గుణవిశిష్ట నయోనిజ వీర్యశుల్క భూ
జాతను వీర్యవంతునికి జాయగ నీయఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసితిన్,
ఖ్యాతి గడించినట్టి నృపు లాశగ వచ్చిరి, శైవచాపమున్
జేతుల నెత్తలేక క్రుధఁ జెందుచు నేగిరి కోసలాధిపా!" 586

మ. జననాథా! భవదాత్మజుల్ ఘనులు విశ్వామిత్రరాజర్షి తో
డ్కొనిరా వచ్చిరి, రామచంద్రు డెద సంకోచమ్ము లేకుండ నీ
శుని చాపమ్మును జూచి యెక్కిడుచుఁ దా శోభిల్లుచున్ వీర్యశు
ల్కను మత్పుత్రిని గెల్చినాడు, వరుడై రాజిల్ల మా సీతకున్. 587

మ. ధనువున్ జూచెను, సంస్పృశించెను మహత్వమ్మొప్పఁ జేపట్టె, నా
ధనువున్ గూర్చెను నారితో, గుణముఁ జేతన్ బట్టి లాగంగఁ బూ
నెను, చాపమ్మది రెండుగా విఱిగెఁ దానే ఘోరశబ్దమ్మునన్,
బ్రణతుల్ గూర్చెద నా ప్రతిజ్ఞ నెఱవేఱన్ వచ్చి దీవింపుడీ” 588

మ. “వరుడౌ రాముని కిత్తు సీతను మహాభాగ్యమ్ముగా నెంచి, భూ
వర! కల్యాణ మొనర్తు, మీరలిక సోపాధ్యాయులై మేటి భూ
సుర మిత్రాన్వితులౌచు రండు, మిథిలన్ జూడంగనౌ రండు, శ్రీ
కరులౌ పుత్రులఁ జూడఁ గల్గుదురు వేగన్ రండు భద్రమ్మగున్. 589

మ. “చనుదేరన్ భవదీయ పుత్రులకు భాస్వద్యోగమౌ” నంచు మా
జనకుం డాడెను, బ్రహ్మవేత్త యగు విశ్వామిత్రు నంగీకృతిన్
గనుచున్, లోకహితమ్మొనర్చెడి శతానందోక్తులన్, ధర్మవ
ర్తను డంపెన్ మము నంచుఁ బల్కి రట దూతల్ మంజువాక్యమ్ములన్.

ఉ. దూత లటుల్ వచింపఁ, బరితుష్టుడు పంక్తిరథుండు వైళమే
చేతము పొంగ మంత్రులను జీర, వసిష్ఠుడు వామదేవుడున్
బ్రీతి హితమ్ముఁ జెప్పదగు పెద్దలు మంత్రులు వచ్చి చేరగా,
భూతలనాథు డిట్లనెఁ బ్రమోదముఁ గూర్చు వివాహవాక్కులన్. 591

మ. జతగా లక్ష్మణుడుండ మత్సుతుడు కౌసల్యాతనూజుండు సం
తతమున్ గౌశికు రక్షణన్ మెలగుచున్ ధన్యాత్ముడై యుండ, నా
తతవీర్యుం డని యెంచి రామునికిఁ జేతఃప్రీతితోఁ బుత్రికన్
సతిగాఁ గూర్ప విదేహరాజు తలచెన్ సందేశమున్ బంపెగా. 592

చం. జనకుని కోర్కి మీకునుఁ బ్రశస్తముగా నగుపించెనేని, కా
దన కిటు సమ్మతింపఁదగు, నా పురిఁ జేరగ వేగ నేగగా
మనమిక సిద్ధమౌదమని మైత్రి వచింపగఁ, గోసలేశు నా
ననమున మోదమున్ గని ఘనమ్ముగ సమ్మతిఁ దెల్పి రందఱున్. 593

ఉ. అందఱు మంత్రివర్యులు మహర్షులు నెమ్మది సమ్మతింప, నా
నందముతో నయోధ్యకధినాథుడు వారలఁ జూచి, "రేపు పో
వందగురీతి సిద్ధముగ వర్తిలు" డంచు వచించి యేగ, వా
రందఱు రాత్రి యచ్చటనె హాయిగఁ గూర్కిరి ప్రీతచిత్తులై. 594

తే.గీ. రాత్రి గడవగా, దశరథ రాజవరుడు
తన కుమారులఁ గనఁ గోరు తపనతోడ
మిథిలకున్ జేరెడి తలంపు మించుచుండ
హర్ష మమర సుమంత్రుతో ననియె నిటుల. 595

69. జనక దశరథ సమాగమము

సీ. ధనముల రత్నాల ఘనముగాఁ గొని ధనా
ధ్యక్షులు ముందుగా నరుగవలయు
రథగజతురగముల్ ప్రథిత పదమ్ములన్
జతురంగ బలములు చనగవలయు
వరుస వసిష్ఠుడు వామదేవుండును
గాత్యాయనుండును గాశ్యపుండు
ఘనుడు మార్కండేయు డనఘుండు జాబాలి
యను ద్విజుల్ ముందు తా మరుగవలయు
తే.గీ. రండు, దూతలు త్వరపెట్టుచుండి రిపుడె,
యాలసింపగఁ దగదు ప్రయాణ మగుడు
వైళమే యంచు దశరథ పార్థివుండు
పలుక రాజాజ్ఞగా నది పరిఢవిల్లె. 596

మ. నరపాలుండు ద్విజాళి తోడుతఁ బ్రయాణమ్మై చనన్, వెన్క స
త్వర మేగెన్ జతురంగ సైన్యబలముల్ భద్రమ్ము చేకూర్పగా,
సరిగా నాల్గు దినమ్ములే గడువఁ బ్రస్థానమ్మునన్, జేరి రం
దఖు సంతృప్తవిదేహదేశము మహోత్సాహమ్ముతోఁ బ్రీతితో. 597

చం. ఇనకులనాథుడౌ దశరథేశుడు వచ్చిన వార్త నంది, యా
జనకుడు వృద్ధభూధవుని సన్నిధిఁ జేరి, వినమ్రుడౌచు ని
ట్లనె "నరనాథ! స్వాగతము హర్షముఁ గూర్చెను మీదురాక, పా
వనులగు మీ కుమారుల వివాహము పుణ్యతమమ్ము భాగ్యమున్" 598

చం. "త్రిదశులఁ గూడి శక్రు దరుదెంచిన రీతి ద్విజోత్తమాళితో
నిదె యరుదెంచెఁ బూజ్యుడు ఋషీశ్వరు డార్యుడునౌ వసిష్ఠు, డిం
పొదవగ, విఘ్నముల్ తొలగె, నున్నతి నందెను మా కులమ్ము, శ్రీ
ప్రదులగు రాఘవాఢ్యుల వివాహములయ్యెడి దివ్యబంధముల్.599

ఉ. "రేపటి సుప్రభాతమున శ్రీకరయజ్ఞసమాప్తి యయ్యెడిన్,
భూపవరేణ్య! మోదమునఁ బూజ్యమునీంద్రులు సమ్మతింప, స
ల్లాపములన్ వివాహమును దండ్రిగ సల్పు" డనంగ నా యయో
ధ్యాపతి పల్కె నిట్లు మిథిలాధిపుఁ జూచి ప్రసన్నచిత్తుడై" 600

ఉ. "దాతృవశమ్మునన్ మెలగు దానముఁ గైకొనువాడు, గాన మీ
చేతము పొంగ మీ నుడి విశిష్ట మటంచు సమాచరించుచున్
బ్రీతినిఁ గూర్చువాడ" నని విజ్ఞతఁ బంక్తిరథుండు పల్కగా,
నాతని సూక్తులన్ జనకు డందెను విస్మయముం బ్రమోదమున్.601

ఉ. మౌనివరుల్ పరస్పర సమాగమ మందిరి, హర్షమంది తా
మా నిశి నచ్చటన్ గడపి, రాదటఁ బంక్తిరథుండు పుత్రులన్
గానగనయ్యె నెంతయు సుఖమ్మున దేహము పుల్కరింప, స
న్మానము నందె నా జనకనాథునిచేతఁ బ్రహృష్టచిత్తుడై. 602

70. వసిష్ఠుడు ఇక్ష్వాకువంశమును వర్ణించుట

చం. జనకుడు యజ్ఞకార్యములఁ జక్కగఁ జేసి, వివాహశోభతోఁ
దనరెడి బిడ్డలం గనుచు, ధన్యుడ నైతి నటంచునెంచి, రా
త్రిని గడపెన్, బ్రభాతమునఁ బ్రీతినిఁ గాల్యము లాచరించి, స
న్మునులఁ బురోహితుం బిలిచి పూర్ణమనమ్మునఁ బల్కె నిట్టులన్. 603

సీ. నా తమ్ము డెన్నగా నయకోవిదుండు కు
శధ్వజుం డనువాడు సౌమ్యగుణుడు
పావనోదీర్ణపుష్పక విమానము వోలెఁ
బుణ్యతేజస్ఫురత్పూజ్యమగుచు
వరలెడి సాంకాశ్య పట్టణ మ్మేలుచు
నిక్షుమతీ జల తృప్తు డగుచు
దోఃప్రభావస్ఫూర్తి దుర్గసంరక్షణన్
గావించు శూరుడై ఘనత నుండు
తే.గీ. నాదు యాగమ్ము రక్షించినాడు బుధుడు
సుగతి నుద్వాహవిధిఁజూడఁ దగిన యాప్తు
డతనిఁ జూడంగ మనమున నాశ కలిగెఁ
బిలుచుకొనిరండు నా తమ్ము వేగముగను." 604

చం. ఘనుడగు శక్రు నాజ్ఞఁ గొని కంజదళాక్షుని చేరినట్లుగా,
జనకుని యాజ్ఞ నా మునులు సాగిరి వైళమ, తత్కుశధ్వజున్
గనుఁగొని ప్రీతితో జనకకాంక్షనుఁ దెల్పిరి, తన్నృపాలకుం
డనఘుడు నేగుదెంచి తనయన్నను జూచెఁ బ్రమోద మందుచున్. 605

ఉ. పొందుగ నా కుశధ్వజుడు ముందు ప్రణామ మొనర్చె నా శతా
నందుని, కంత నా జనకనాథునికిం బ్రణమిల్లి, యాసనం
బందునఁ గూరుచుండెను, ధరాధిపు లిర్వురు క్షేమవార్త లా
నందముఁ గూర్పఁగాఁ, బలికినారు సుదామనుఁ జూచి యిట్టులన్. 606

ఉ. "శ్రీకరుడా! సుదామనుడ! చేరుము పంక్తిరథేశు చెంతకున్,
బ్రాకటధర్మవర్తనుడు పార్థివవంద్యుడు కోసలేశు డి
క్ష్వాకుకులోద్భవుండు శుభకామనతో నరుదెంచె, నాతనిన్
గైకొనిరమ్ము పుత్రహితకారిపురోహితమంత్రియుక్తునిన్" 607

చం. అన విని మంత్రిసత్తముడు హర్షము నందుచు నేగి, కోసలే
శునిఁ గని మ్రొక్కి యిట్లనియె "చూడగగోరుచు నున్నవాడు మా
జనకుడు మిమ్ము, మీ హితుల, స్వాగత మార్య" యనంగ, నాతడున్
జనకునిఁ జేరవచ్చె మదిఁ జాల ప్రసన్నత నంది ప్రీతిమై. 608

ఉ. ధీయుతుడున్ బ్రశస్తుడు సుతేజుడు కోసలభూవిభుం డుపా
ధ్యాయులతోడ బంధుసచివాదులతోడను గూడివచ్చి, తే
జోయుతుడైన తజ్జనకుఁ జూచుచుఁ బల్కె నిటుల్ మహాత్మ! మా
శ్రేయము గోరువాడగు వసిష్ఠుడు ముందుగ మాటలాడెడిన్. 609

తే.గీ. తలప నిక్ష్వాకుకులదైవత మ్మితండు
యుక్తరీతి సంభాషించు వక్త యితడు
మునివరుడగు విశ్వామిత్రు ననుమతిఁగొని
విమలమౌ నాదు వంశక్రమమును దెలుపు. 610

తే.గీ. అనుచు దశరథభూపతి యచట నున్న
రాజవర్యుల వీక్షించి రక్తిఁ బలుక,
నెమ్మి నిక్ష్వాకు వంశక్రమమ్ముఁ గూర్చి
నుడివె బ్రహ్మర్షియౌ వసిష్ఠుడు హితోక్తి. 611

సీ. అజుడు, శాశ్వతుడు, స్వయంభువుగా నవ్య
యుడుగ స్రష్టగ బ్రహ్మ యొప్పుచుండు
నా బ్రహ్మకు మరీచి యవతరించగఁ గాశ్య
పుడు మరీచికిఁ బుట్టెఁ బుత్రుడుగను
గాశ్యపుసుతుడుగాఁ గలిగె వివస్వంతు
డతని సుతుడు ప్రజాపతి మనువనఁ
గలిగె, నాతనికి నిక్ష్వాకు నామకు డయో
ధ్యాధినాథుడు గల్గి యవని నేలె
తే.గీ. నట్టి యిక్ష్వాకు నృపతికిఁ బుట్టెఁ గుక్షి
కుక్షి కాత్మజు డగుచు వికుక్షి పుట్టె
బాణు డా వికుక్షికిఁ బుట్టె వరసుతుడుగ
నతని కనరణ్యుడు జనించె నాత్మజుడుగ. 612

సీ. అనరణ్యునకుఁ బృథు వాత్మజుం డతనికిఁ
గలిగెఁ ద్రిశంకుండు ఘనయశుండు
కలిగె నాతనికి నఖండుడు దుందుమా
రుడు, యువనాశ్వుడున్ రూఢి నతడె
తనయు డాతనికి మాంధాత యాతనికి సు
సంధి జన్మించెను సౌమ్యగుణుడు

సజ్జనులౌ ధ్రువసంధి ప్రసన్నజి
త్తులు సుసంధికి సుతుల్ కలిగినారు

తే.గీ. తుష్టి ధ్రువసంధికిన్ భరతుండు పుట్టె
భరతునికి గల్గె నసితుడు భద్రమూర్తి
అసితు గెలిచిరి శూరులు హైహయులును
దాలజంఘులు శశిబిందుపాలకులును. 613

తే.గీ. అసితు డపజయ మంది హిమాద్రిఁ జేరి
నెమ్మి వర భృగుప్రస్రవణమ్ము నందు
మంత్రియుతుడుగ వసియించి మాన్యుడగుచు
మెలగె పత్నీద్వయమ్ముతో మేలునంద. 614

తే.గీ. రక్తి పత్నీద్వయమ్ము గర్భము ధరింపఁ
దరుణి కాళింది సవతికి గరళ మిడియె
నిర్వ్వరున్ భక్తి చ్యవన మునీశుఁ జేరి
కొలిచినారలు శుభములఁ గోరినారు. 615

తే.గీ. గరళమును గొన్న సతి పుత్రవరునిఁ గోరి
చ్యవను భార్గవుఁ బ్రార్థింప "సాధ్వి! నీకుఁ
గలుగు వీరుండు తేజస్వి గరయుతుండు"
ననగ సగరుండు జనియించె నా తరుణికి. 616

సీ. ఆ సగరాఖ్యున కసమంజసుడు పుట్టె
నంశుమంతుడు పుట్టె నతనికంత
ఘనుడు దిలీపుడు కలిగె నాతనికి భ
గీరథుండు జనించెఁ గీర్తనీయు

డాతనికి కకుత్స్థు డతనికి రఘుమహా
రాజు జన్మించె నా రాజవరున
కును బుట్టెను బ్రవృద్ధు డను నామమున పురు
షాదుడు కల్మాషపాదు డగుచు

తే.గీ. జనన మొందె నాతనికిని శంఖణుండు
తనయుడయ్యె నాతనికి సుదర్శనుండు
నుడువ నతనికి నగ్నివర్ణుడు జనించె
శీఘ్రగుడు పుట్టె నతనికి శిష్టవరుడు. 617

తే.గీ. మరువు గలిగె శీఘ్రగునికి, మహి నతనికిఁ
గలిగెను ప్రశుశ్రుకుడు, హితకరు డతనికి
నంబరీషుడు జనియించె, నతనికి నహు
షుడు జనించె, నతని కొమరుడు యయాతి. 618

తే.గీ. ఆ యయాతికి నాభాగు డవతరించె
నజుడు నాభాగునికిఁ బుట్టె నాత్మజుడుగ
నజుని కీ దశరథనృపు డవతరించె
రాముడును లక్ష్మణుండు నీ రాజుసుతులు. 619

సీ. ఆదివంశవిశుద్ధు లైనట్టివారును
పరమధర్మపరులు భద్రమతులు
నిక్ష్వాకుకులజాతు లీ రఘువీరులు
సత్యవాదులు సాధుజనవినుతులు
నీ రామలక్ష్మణు లెన్నగా యోగ్యులు
నీదు పుత్రికలకు నిశ్చయముగఁ

దగినట్టి వార లీ దాశరథులు వీర
వరులు శూరులు నీతిపరులు బుధులు
తే.గీ. కాన వీరికి నీ పుత్రికల నొసంగి
కూర్మి నుద్వాహ మొనరింపఁ గోరుచుంటిఁ
బూర్ణమనమునఁ గల్యాణములనుఁ జేయ
సమ్మతింపుము జనకరాజర్షి! శుభము. 620

71. జనకుడు తన నిమివంశమును వివరించుట

తే.గీ. ప్రీతి నిటుల వసిష్ఠుడు విశదముగను
రామవంశక్రమ మ్మనురక్తిఁ దెలుపఁ,
దనదు వంశక్రమమ్మును విను డటంచు
జనకభూపతి వివరింపసాగె నపుడు. 621

తే.గీ. కన్యకను దాన మిచ్చెడి కాలమందు
సత్కులోద్భవుడైనట్టి జనకు డెపుడు
వినుతి కెక్కిన పూర్వీకులను గుఱించి
తెలుపఁ దగునని జనకుడు పలికె నిటుల. 622

సీ. తన పుణ్యకర్మల ఘనత ముల్లోకాల
సత్కీర్తిఁ గన్న ప్రశస్తగుణుడు
సత్యధర్మరతుండు సత్వసంపన్నుండు
నిమి చక్రవర్తి ధీనియతి నుండె
నతని పుత్రుడు మిథి యాతడే నిర్మించె
మిథిలాపురమ్మును బ్రథితముగను
బ్రథమ జనకుడుగఁ బ్రథితు డతనికి ను
దావసుడు జనించె ధర్మమూర్తి
తే.గీ. యాతనికి నందివర్ధను డవతరించె
నతని కాత్మజుడు సుకేతు డనెడివాడు
దేవరాతు డాతని సుతుడై వరలగ
నతనికిన్ బృహద్రథనృపు డవతరించె. 623

సీ. ఆబృహద్రథునికి నాత్మజుడుగ మహా
వీరుడు జన్మించె శూరవరుడు
సుధృతి యానృపునకు సుతుడయ్యె దృష్టకే
తువు పుట్టె నతనికిఁ దుష్టిఁగూర్ప
నతనికి హర్యశ్వు డను పుత్రు డుదయించె
నతని కయ్యెను మరు వాత్మజుడుగఁ
గొమరుడయ్యెఁ బ్రతింధకుం డా మరువునకు
రక్తిఁ గలిగెఁ గీర్తిరథు డతనికి
తే.గీ. నతనికిన్ దేవమీఢుడన్ సుతుడు కలిగె
దేవమీఢుని సుతు డెన్నగా విబుధుడు
సుతుడు కలిగె మహీధ్రకు డతని కెన్న
నతనికిన్ కీర్తిరాతుడు సుతవరుండు. 624

తే.గీ. అతని సుతుడు మహారోము డనెడివాడు
స్వర్ణరోము డా నృపునికి జననమందె
హ్రస్వరోముడు జనియించె నతని కేను
నీ కుశధ్వజుడును జనియించినాము. 625

మ. వనవాస మ్మొనరింపఁ దండ్రి చనుచున్, భావించుచున్ యోగ్యతన్,
నను జ్యేష్ఠుండని రాజుగా నిలిపి, యీ నా తమ్ము సంక్షేమమున్
గనుమంచున్ హితవాక్యమున్ బలికె; రాగమ్మొప్ప నీ సోదరున్
గనుచుంటిన్, గడువృద్ధుడౌటఁ బిత స్వర్గమ్మేగెఁ బుణ్యాత్ముడై. 626

మ. జనపాలుండుగ నుండ నే మిథిలలో సాంకాశ్యభూపుండు దు
ష్టుని లీలన్ మిథిలావరోధకుడునై శూరత్వమున్ జూపి పా

వనమౌ శైవధనుస్సుఁ గోరె, సతిగా వాంఛించె మా సీత నా
తని దుష్టాత్ము సుధన్వుఁ జంపితిని యుద్ధమ్మందు వీర్యోద్ధతిన్. 627

మ. స్తవనీయంబుగ నీ కుశధ్వజునిఁ దత్సాంకాశ్యదేశానఁ బ్రా
భవ మొప్పారగ రాజుగా నిలిపితిన్, బట్టాభిషేకమ్ము వై
భవరీతిన్ జరిపించినాడ, నృపుడై వర్ధిల్లి, యీతండు నీ
భువిఁ గీర్తిన్ గనె, మత్సహోదరుడు సమ్మోదమ్ముఁ జేకూర్చుచున్. 628

ఉ. మెచ్చెద రామలక్ష్మణుల మేటి నృపాలకుమారులంచు, నే
నిచ్చెద నాదు కన్యకల నీ రఘువర్యులకున్ మునీశ్వరా!
యిచ్చెద సీతయన్ దుహిత నీ రఘురామునికిన్ ముదమ్ముతో
నిచ్చెద లక్ష్మణాహ్వయున కీ డనుచున్ సుకుమారి నూర్మిళన్. 629

మ. శ్రితులన్ బ్రోచెడి రామలక్ష్మణులచేఁ జేయించి గోదానమున్,
బితృకార్యమ్ముల వారు చేయునటులన్ వీక్షించి, వైవాహిక
వ్రతమున్ జేయుము కోసలేశ్వర! బృహద్భద్రమ్ము సంధిల్లు, సం
తత సౌభాగ్యము మీకు మాకుఁ గలుగున్, దథ్యమ్ము కల్యాణమౌ. 630

ఉ. ఇప్పుడు వెల్గు తార మఖ, యెన్నగ మూడవనాడు నింగిలో
నొప్పు శుభ మ్మొసంగఁగల యుత్తరఫల్గుని తార, కాన మీ
రప్పుడు రామలక్ష్మణుల కద్భుతరీతి వివాహకార్యముల్
తప్పక చేయనౌ, తగిన దానము లీయగఁ జేయుమా నృపా! 631

మ. జనకుం డట్లు వచింప సంతసిలి, విశ్వామిత్ర మౌనీంద్రు డి
ట్లనె బ్రహ్మర్షి వసిష్ఠుతోఁ గలసి, రాజా! రెండు వంశమ్ములున్
గన నిక్ష్వాకు విదేహ నామముల విఖ్యాతిన్ విరాజిల్లెడిన్
ఘనకీర్తిన్ సదృశమ్ములై వరలు మాన్యశ్రేష్ఠధర్మమ్ములన్. 632

72. దశరథుడు నాందీశ్రాద్ధాదులను నిర్వహించుట

మ. తగు నీ రాముడు సీతకున్ బతిగ, నేతద్రీతి నా సీతయున్
దగు నీ రామునికిం బ్రజేశ! సతిగాఁ దాద్రూప్యభావమ్ములన్
దగు నీ లక్ష్మణు డూర్మిళాతరుణికిన్, దథ్యమ్ము సౌమిత్రికిన్
దగు నా యూర్మిళ, వంశవర్ధనము లేతద్రూపకల్యాణముల్. 633

తే.గీ. వినుము మఱియొక్క మాటను విభుడ! నీకు
తమ్ముడైన కుశధ్వజు తనయలైన
మాండవీశ్రుతకీర్తుల మహితరీతి
భరతశత్రుఘ్నులకు నిమ్ము పత్నులుగను. 634

ఉ. వీరలు రూపయౌవనులు, విజ్ఞులు, పంక్తిరథాత్మజుల్, మహా
శూరులు, లోకపాలసమశోభితులున్, సురతుల్యవిక్రముల్,
కోరి వివాహముల్ జరుపఁ గూడును శ్రేయము, కీర్తిసంపదల్
చేరు విదేహభూప! యని చెప్పెను గౌశికు డుత్సహించుచున్. 635

తే.గీ. పరమపావనమెన్న నిక్ష్వాకుకులము
దివ్యగుణభాసురము భవదీయ వంశ
ముభయవంశాల బంధమ్ము శుభముఁ గూర్చు
ననియె గౌశికు డాదట జనకుఁ గనుచు. 636

మ. జనకుం డామిథిలాధిపుండు ముని విశ్వామిత్రు వాక్యమ్ములన్
విని, బ్రహ్మర్షి వశిష్ఠు సమ్మతిని, సంప్రీతిన్ వచించెన్ "శుభ"
మ్మని "బ్రహ్మర్షులు మీరు పల్కగ మదీయంబైన వంశమ్ము పా
వనమయ్యెన్ సదృశమ్ములై తనరు నుద్వాహమ్ము లత్యంతమున్. 637

చం. నలుగురు రాజపుత్రులు గుణమ్ముల రాజిలుచున్ గ్రమమ్ముగా
నలుగురు రాజపుత్రికల నాథులుగాగ, శుభమ్ము నందఱున్
బలుక, నొకేదినమ్మున వివాహము లన్నియుఁ బూర్తికాగ, నిం
పలర మునీశులార! తమ పాత్రను సత్కృప నిర్వహింపుడీ. 638

తే.గీ. సంతతి నొసంగునట్టి ప్రజాపతియగు
భగుడు దేవతగాగల భవ్యమైన
తార యుత్తరఫల్గుని, దానియందుఁ
బెండ్లి యుత్తమ మందురు విజ్ఞులెల్ల. 639

మ. అనఘుల్ మీరలు సన్మునీంద్రు లిదె కన్యాదానసద్ధర్మమున్
ఘనతన్ జేసెడి భాగ్యమిచ్చితిరి నాకై, మీకు శిష్యుండ నా
సనముల్ గైకొనుడీ, యథోచితముగా సత్కర్మముల్ చేయుడీ,
యనుచున్ మన్ననఁ జూపి మ్రొక్కె జనకుం డాశాఫలప్రాయుడై. 640

తే.గీ. మిథిల యను నీ పురము దశరథునికెట్లొ
యట్లె యగు నాకు నా యయోధ్యాపురమ్ము,
నుభయ దేశమ్ములకు మీరె ప్రభువు లనుచు
జనకు డనియె బ్రహ్మర్షులఁ గనుచు నంత. 641

మ. పలికెన్ బంక్తిరథుండు రాజుఁ గని భూపా! నీవు నీ తమ్ముడున్
విలసత్కీర్తిగుణోన్నతుల్ బుధులు సంప్రీతాత్ములున్, సన్మునీం
ద్రుల రాజన్యులఁ భక్తిఁ గొల్చెదరు, సంతోషించితిన్, శ్రాద్ధక
ర్మలఁ నెల్లన్ జరిపింప నింక వడి మీరల్ సమ్మతిన్ దెల్పుడీ” 642

చం. జనకుడు వల్లె యంచనఁ బ్రజాపతి యాజి మహర్షివర్యులన్
గొని నిలయమ్ముఁ జేరె, సమకూర్చెను నాందిని, శ్రద్ధఁ గాల్యమం
దున వెస మేలుకాంచెఁ, బరితుష్టి నొనర్చెను ధేనుదానమున్
వినయవివేకవంతులగు విప్రవరేణ్యుల కాదరమ్మునన్. 643

ఉ. చెంగున దూకు లేగలును జెంగట నుండి తురంగలింపగా,
బంగరు కొమ్ములన్ దనరి, పాలు సమృద్ధిగ నీయగల్గుచున్
రంగుగ నుండు గోవులను రాజవరుండిడె నాల్గులక్షలన్
ముంగిట నున్న విప్రులకుఁ బుత్రుల పేర వివాహవేళలో. 644

తే.గీ. పాలు పిండుకొనం గాంస్యపాత్రల నిడె
ఘనముగా ధనమ్ము నిడె గోధనముతోడ;
భవ్య గోదానమున లోకపాలసహితు
డైన లోకేశువలె వెల్గె నాజి యపుడు. 645

తే.గీ. ఏ దినమ్మున గోదాన మిచ్చె నాజి
యా దినమ్ముననె భరతు నల్లునిఁ గనఁ
జేరె మిథిల యుధాజిత్తు వీరవరుడు
కేకయాధిపపుత్రుండు శ్రీకరముగ. 646

కం. నాందీ శ్రాద్ధాదుల నటఁ
బొందికగాఁ జేసినట్టి భూపతిఁ గనుచున్
వందనము లనుచు హర్షము
నంది యుధాజిత్తు పలికె నాజిఁ బొగడుచున్. 647

73. రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నుల వివాహమహోత్సవ ఘట్టము

ఉ. కేకయరాజు మిమ్మడిగె, క్షేమమె మీకును? మీరు సర్వదా
మాకుశలమ్మె కోరుదురు, మాకును క్షేమమె; మేనయల్లునిన్
రాకొమరున్ గనన్ దలచి రాజవరేణ్య! యయోధ్య కేగితిన్,
జేకొని వాని మీరిటకుఁ జేరితిరంచు విదేహ వచ్చితిన్. 648

కం. అతిథి యుధాజిత్తును గని
కుతుకమ్మున దశరథుండు కుశల మడుగుచున్,
హితుడని పూజార్హుండని
యతిగౌరవమొప్ప నతని కాతిథ్యమిడెన్. 649

మ. వినుతిన్ గాంచిన పుత్రులన్ గనుచు, సంప్రీతిన్ దదీయోక్తులన్
వినుచున్, బంక్తిరథుండు రాత్రి గడిపెన్ వేడ్కన్, బ్రభాతమ్మునం
దున మేల్కాంచి, సుకర్మలన్ దనరి, సంతోషమ్మునన్ యజ్ఞవా
టిని జేరన్ మునివర్యులంగొని చనెన్ ఠీవిన్ మహోత్సాహియై. 650

చం. జయమిడు సన్ముహూర్తమున సర్వవిభూషణరాశిఁ దాల్చి, చి
న్మయులగు తమ్ము లాదరమునన్ దరిఁ జేరి తరించుచుండగా,
రయమున వచ్చె కంకణవిరాజితుడై రఘురామమూర్తి శ్రీ
మయుడు వసిష్ఠముఖ్యమునిమాన్యపురస్కృతుడై విధేయుడై. 651

చం. నలుగురు పుత్రు లంతటఁ బ్రణామముఁ జేయుచుఁ దండ్రిఁ జేరగా,
నలఘుడు తద్వసిష్ఠుడు మహాత్ము విదేహనృపాలుఁ జేరి, యిం
పలర వచించె నిట్లు "మిథిలాధిప! వీర విదేహపార్థివా!
నిలిచెను గోసలాధిపుడు నీకయి, వేచె సుపుత్రయుక్తుడై". 652

ఉ. దాతగనున్న నిన్ దలచి తాను నిరీక్షణ నిల్చె నాజియే,
దాతకుఁ దద్గ్రహీతకును దప్పక చేకుఱు సర్వలాభముల్,
చేతము పొంగఁ గన్యకల శీఘ్రమె దానము చేయుమయ్య! నీ
కాతత కీర్తి కల్గు" నన నా జనకప్రభువంత నిట్లనెన్. 653

చం. అరయగ నడ్డు చెప్పు ప్రతిహారి యెవండిట? మీకు నాజ్ఞలన్
స్థిరముగ నీయగల్గు నృపతిన్ గననౌనె, వసిష్ఠ సంయమీ
శ్వర! నడిపింప మమ్ముల విచార మదేల? గృహమ్ము మీదిగా
వరుస వివాహకార్యముల వర్తిలుడయ్య స్వరాజ్యభావనన్. 654

చం. కలితవిభూషణప్రతతిఁ గౌతుక నామక సూత్రబంధన
మ్ముల నలరారుచుండి పరిపూర్ణకృశానుశిఖాసమానలై
వెలుగుచు వచ్చినారలిదె వేది సమీపముఁ జేరఁ, జూడు మీ
నలుగురు నాదు పుత్రికలనంగ వసిష్ఠుడు చూడ వారలన్. 655

తే.గీ. నేను సిద్ధమ్ము దశరథా! నిర్మలాత్మ!
వేచియున్నాను నీకయి వేదిచెంత
వేడ్కఁ గల్యాణములను నిర్విఘ్నముగను
జరుపు మాలసింపకయని జనకుడనియె. 656

చం. అని జనకుండనన్ దశరథాధిపు డందఱఁ బిల్వఁ బంప, వ
చ్చిన వరకోసలాత్మజులఁ జేరిన యా జనకుండటన్ వసి
ష్ఠునిఁ గని "యింక మీరలు విశుద్ధమనస్కులు రామచంద్రునిన్
గనుచు వివాహమున్ జరుపగాఁ దగు" నంచు వచించె భక్తిమై.657

మ. జనకుం డట్లనగా వసిష్ఠముని విశ్వామిత్రమౌనీశు నా
ననమున్ జూచి యనుజ్ఞఁ గైకొని శతానందుండు ముందుండగా
మనసా వాక్కులచే సుకర్మలఁ బ్రపామధ్యమ్మునన్ దివ్యవే
దిని నిర్మించె, నలంకరించె వరవేదిన్ గంధపుష్పాదులన్. 658

సీ. స్వర్ణపాలికలతో భవ్యాంకురాంచిత
ఛ్ఛిద్రకుంభముల భాసిల్లునట్లు
నంకురాఢ్యములతో నందమ్ముగా కని
పించు మూకుళ్లతో వెలుగునట్లు
ధూపమ్ము వ్యాపించు ధూపపాత్రలతోడ
శుభశంఖపాత్రల స్రుక్స్రువముల
నర్ఘ్యజలమ్ముల నలరారు పాత్రలన్
లాజపాత్రలతో సలక్షణముగ
తే.గీ. దనర, దివ్యాక్షతల సమదర్భల నటఁ
జలువపందిరి మధ్యలో నిలిపినట్టి
యజ్ఞవేదికి నల్దిశలందలంక
రణమొనర్చె వసిష్ఠుండు ప్రజ్ఞ మెఱయ. 659

మ. స్వర సంగీత పవిత్ర మంత్రములతో, శాస్త్రోక్తకార్యమ్ములన్
స్థిరయోగమ్మునఁ జేసి, యగ్నినిఁ బ్రతిష్ఠించెన్ మహావేదియం,
దురుదీక్షన్ గురువౌ వసిష్ఠుడు మహాహోమమ్ముఁ జేసెన్, వధూ
వర కల్యాణమహోత్సవమ్మున ద్విజుల్ భద్రోక్తులన్ బల్కగా. 660

కం. సర్వాభరణ విభూషిత,
నుర్వీసుత, వీర్యశుల్క , నుత్తమకన్యన్,

బర్వేందుముఖిని, సీతను
సర్వులు మెచ్చంగఁ దెచ్చె జనకుండటకున్. 661

తే.గీ. అటుల సీతను గొనివచ్చి యా జనకుడు
మహితమైన తదగ్నిసమక్షమందు
రాఘవాభిముఖమ్ముగ రాగమొప్ప
నిలిపి రామునిఁ గనుగొని పలికె నిటుల. 662

ఉ. "ఈయమ సీత, నాదు సుత, యిప్పుడు నీ సహధర్మచారిణీ
స్థాయి వెలుంగుఁ, గైకొనుము సాధ్వికరమ్మును నీ కరమ్ముచే,
శ్రేయముఁ గూర్ప నిన్ననుసరించును ఛాయ యనంగ" నంచుఁ, దాఁ
దోయము ధారగా విడిచెఁ దుష్టిని దజ్జనకుండు ప్రేముడిన్. 663

తే.గీ. మంత్రజలమును జనకుండు మహిని విడువ,
నమరమునివరుల్ సాధువాక్యములఁ బలుక,
దేవదుందుభుల్ మ్రోగెను దివ్యముగను,
బుష్పవర్షమ్ము కురిసెను బూర్ణముగను. 664

తే.గీ. శ్రీయుతుడు రామమూర్తికి సీత నొసగి
ప్రీతి లక్ష్మణుఁ బిలిచి యూర్మిళ నొసగుచు
"స్వీకరింపుమ వైళమ శ్రీకరమ్ముఁ
గరము" నని పల్కె నా జనకప్రభుండు. 665

తే.గీ. వరుస రఘునందనుండగు భరతుఁ బిలిచి
సుతను మాండవి నొసగంగ హితమటంచు

నామెఁ గైకొనఁ బాణిగ్రహణముఁ జేయు
మనుచు ముదమున వచియించె జనకవిభుడు. 666

తే.గీ. అంత శత్రుఘ్నుఁ బిలుచుచు నా జనకుడు
వత్స! యీమెకుఁ దగినట్టి వరుడవనుచుఁ,
గన్య శ్రుతకీర్తిఁ జూపగాఁ గని యతండు
వల్లె యని శ్రుతకీర్తిఁ జేపట్టనెంచె. 667

చం. తలపగ సౌమ్యులై, సుచరితవ్రతులై, క్రమమొప్పగా సతీ
కలితులునై వసింప శుభకామనలన్ జనకుండు వారికిన్
దెలుప, వసిష్ఠమౌని వినుతించి యనుజ్ఞ నొసంగి దీవెనల్
పలుకగఁ, బాణులన్ సతులపాణులఁ నిల్పిరి రాఘవోత్తముల్. 668

చం. వరులు వధూకరాబ్జములఁ బట్టుచుఁ దాము ప్రదక్షిణమ్ముఁ జే
సిరి జ్వలనున్ దలంచి విలసిల్లుచు, మ్రొక్కిరి వేదికిన్, మునీ
శ్వరులకు, రాజముఖ్యులకు, శాస్త్రవిధిన్ గడు శ్రద్ధతోడ భా
స్వరమతులై వివాహవిధి సత్కృతి సత్కృతిఁ జేసి రయ్యెడన్. 669

మ. కురిసెన్ బూవులవాన, దుందుభుల నిర్ఘోషమ్ము శ్రావ్యమ్ముగా
మొరసెన్ నిండుగ నంతరిక్షమున, నామోదించి నృత్యమ్ముఁ జే
సిరి దివ్యాంగనలెల్ల, గీతములు రాజిల్లంగ గానమ్ముఁ జే
సిరి గంధర్వులు, చూడ నద్భుతముగాఁ జెల్వొందెఁ గల్యాణముల్.

ఉ. శ్రీ రఘుపుంగవుల్ జ్వలనుఁ జేరి ప్రదక్షిణ మాచరించి ము
మ్మా,రటఁ దూర్యనాదములు మంగళరీతుల మ్రోగుచుండగాఁ,

జేరి సుమంత్రముల్ పలుకు శిష్టుల ప్రొక్కి, వివాహవేదికన్
వారిజనేత్రలన్ దమకుఁ బత్నులుగా గ్రహియించి రాదటన్. 671

తే.గీ. తుష్టి నందుచు భార్యలతోడఁ జనిరి
వేడ్క రఘునందనుల్ తమ విడిదిఁ జేరఁ,
బ్రీతి ఋషులును బంధువుల్ వెంట రాగ
నాజిభూపతి వారల ననుసరించె. 672

సీ. ఈ రాముడే కదా క్రూరరాక్షసియగు
తాటకన్ జంపిన ధైర్యమూర్తి
యీ రాముడే కదా ఋషివర్యుయాగమున్
లీల రక్షించిన బాలమూర్తి
యీ రాముడే కదా యిల నహల్యాశాప
మును దొలగించిన పుణ్యమూర్తి
యీ రాముడే కదా యీశుచాపము నెక్కు
పెట్టిన జగదేకవీరమూర్తి
తే.గీ. ధరణిఁ జనియించినట్టి సీతాకుమారి
పాణి గ్రహియించినటువంటి పరమమూర్తి
యనుచు మిథిలాపురప్రజ లా రఘువరుఁ
జూచి తిలకించి పులకించి శుభముఁగనిరి. 673

సీ. తల్లియౌ కౌసల్య తపమేమి చేసెనో
పుత్రుడౌ రాముని ముద్దులంద
ప్రభువు దశరథుండు క్రతువేమి చేసెనో
తనయుడై రాముడు జననమంద

వసుధాసుతగ సీత వ్రతమేమి చేసెనో
రాముని విభునిగా రక్తి నంద
ముని గాధిపుత్రు డే పుణ్యమ్ము చేసెనో
సేవింపదగు రాము సేవలంద
తే.గీ. నెన్ని నోముల నోచిరో యెవరి కెఱుక
ప్రజలయోధ్యలో రామదర్శనము నంద
ననుచు మిథిలాపురప్రజ లా రఘువరుఁ
జూచి తిలకించి పులకించి శుభముఁగనిరి. 674

*ఉ. జానకి చేతిముత్యములు సాంద్రత రాజిలె పద్మరాగముల్
గా, నవి రామశీర్షమునఁ గాంతులతో విలసిల్లి మల్లెలై,
కానగఁ బెండ్లిలో వరుని గాత్రముపై బడి యింద్రనీలముల్
గా నగుపించెగా; నవియె కద్రమ శుభమ్ముల గూర్చి ప్రోచుతన్. 675

★(ఈ పద్యము ఆదిశంకరాచార్యుల "జానక్యాః కమలామలాంజలిపుటే....." అను శ్లోకమునకు స్వేచ్ఛానువాదము)

74. దశరథుడు వధూవర సపరివారంగా అయోధ్యకు బయలుదేఱుట, దారిలో పరశురాముడు ఎదురగుట

తే.గీ. రామకల్యాణకార్యమ్ము రసహితముగ
గడవ మఱునాటి రేపటఁ గౌశికుండు
జనకదశరథులఁ గని వీడ్కొనుచు నంత
నరిగెఁ దప మొనరింప హిమాద్రి కడకు. 676

మ. జనకున్ గోసలభూపు వీడ్కొనుచు విశ్వామిత్రు డట్లేగ, నా
జనకున్ వీడ్కొని కోసలేశుడు చనన్ సంకల్పమున్ జేయఁ దా
నును వారందఱ సాగనంపుచును సంతుష్టిన్ సుకన్యాధన
మ్మును బంపెన్ జనకుండు పుత్రికలతో మోదించు నల్లుంద్రతో. 677

సీ. గోవుల లక్షలకొలదిగా నిచ్చెను
పట్టువస్త్రములఁ గంబళముల నిడెఁ
బ్రఖ్యాతి నలరెడి రథగజతురగప
దాది సేనల నిడె నాదరముగ
దివ్యరూపమ్ముల దివ్యభూషణముల
నలరు దాసీజనముల నొసంగె
స్వర్ణమ్ము రజతమ్ము జాతిరత్నమ్ములఁ
బగడాల ముత్యాల వరుస నొసగె
తే.గీ. నెమ్మి నీరీతిఁ గన్యాధనమ్ము నిడుచు
జనకభూపతి యందఱ సాగనంపి
పుత్రికలు దూరమగుటచేఁ బొగులు మదిని
మరలుచున్ జేరెఁ దన యంతిపురమునకును. 678

తే.గీ. కొమరులన్ గూడి ముదమునఁ గోసలపతి
మునులు బలములుఁ దోడురాన్ ఘనతరముగ
మిథిల వీడుచు నెల్లెడ మేలటంచుఁ
గదలినా డయోధ్యాపురగామి యగుచు. 679

చం. మునుల సుతాదులన్ గలసి ముందున కేగెడి కోసలేశ్వరుం
డనఘుడు తా వినెన్ బహువిహంగరుతమ్ముల, వాని సంజ్ఞలన్
గనెను, వెసన్ బ్రదక్షిణముగాఁ దిరుగాడు మృగమ్ములన్ గనెన్,
మనమున సంశయమ్మొదవ మాన్యునిఁ జీరె వసిష్ఠసంయమిన్.680

ఉ. ధీర! వసిష్ఠమౌనివర! తీర్చుము సందియమున్, ఖగమ్మ లీ
తీరునఁ గూయుచున్ వెఱపు ద్రిప్పె నెడంద, మృగమ్ములన్నియున్
జేరెఁ బ్రదక్షిణమ్ములను జేయుచు భీతిని గూర్చెఁ, గారణ
మ్మారసి తెల్పుమయ్య యని యాజి వినమ్రత వేడె దీనుడై. 681

చం. దశరథు దీనవాక్కు విని ధైర్యముఁ గూర్చుచు మౌని, రాజ! దు
ర్దశలనుఁ దెల్పుఁ నీ ఖగ విరావము, లెన్న మృగప్రదక్షిణల్
కుశలముఁ గూర్చునట్టివని కూరిమితోడ భయమ్ముఁ దీర్చి స
దృశము లభించునంచు నభయమ్మిడె, శాస్త్రరహస్యవేత్తయై. 682

ఉ. వారటు పల్కుచుండఁ గనవచ్చెఁ దమస్సు దినేశుఁ గప్పుచున్
మార రుచుల్ దిగంతములు మ్రాన్పడె, ధూళియు రేగి కన్నులన్
జేరెను, గోసలేశుడు వసిష్ఠుడు మౌనులు రాఘవాద్యులున్
ధీరత నుండఁ, దద్బలము తేజము వీడి మునింగె మూర్ఛలో. 683

సీ. భీమరూపుండు జటామండలయుతుండు
భార్గవుండును నరపాలయముడు
కాలాగ్నితుల్యుండు కైలాసపర్వత
తుల్యదుర్ధర్షుండు ద్యుతియుతుండు
త్రిపురఘ్నుడగు శివు తేజమ్ముతో శర
ముఖ్యమ్ము నందిన పురుషవరుడు
భుజమునఁ బరశువున్ బొలుపార ధరియించి
విద్యుత్సమానమౌ విల్లుఁ దాల్చి
తే.గీ. భీమసంకాశుడై మహాభీతినిడుచు
నగ్నివలెఁ బ్రజ్వరిల్లి ప్రత్యక్షమైన
జామదగ్న్యునిఁ గనుగొని సకలమునులు
కూడి మెల్లగా మాటాడుకొనిరి యిటుల. 684

మ. తన జనకున్ వధింపఁ బరితాపమునందిన భార్గవుండు రా
జును బ్రతుకంగనీయ నని శూరత నాశ మొనర్చె రాజులన్
గనుగొని పూర్వ, మాతనికి క్షత్రియవర్గము పైనఁ గ్రోధ మిం
కనుఁ దొలగంగలేదొ? యిటు కన్పడె నిప్పుడు క్రోధమూర్తియై. 685

చం. అనుచును జామదగ్న్యునికి నర్ఘ్యము నీయగ రామ! రామ! యం
చును ఋషు లెల్లరున్ బలుకఁ, జూచిన భార్గవరాము డర్ఘ్యమున్
గొని మునిపూజలన్ గొనియుఁ, గోపము పొంగగ భీమమూర్తియై
యినకులజాతు దాశరథి నెంచి వచింపగఁ బూనె నీ విధిన్. 686

75. వైష్ణవధనుస్సును ఎక్కుపెట్టుమని పరశురాముడు శ్రీరాముని ప్రేరేపించుట

ఉ. వింటిని రామ! మా హరుని పేర విరాజిలుచుండినట్టి యా
వింటిని లీలగా విఱిచి వీరుడవైతి వటంచుఁ, నేడు నీ
వింటినిఁ జూడు, మచ్యుతుని వింటిని, వైష్ణవచాప మిద్ది, యీ
వింటిని లీల నెక్కిడుమ, వీరతఁ నన్ దరియించి నిల్వుమా! 687

చం. అనితరసాధ్య మద్భుత మనర్ఘము శైవధనుస్సు, దాని ద్రుం
చిన రఘురామ! యెక్కిడుమ చేకొని వైష్ణవచాపమున్, భవ
ద్ఘనతర బాహువిక్రమముఁ గాంచెద, దీనిని నా కొసంగె మ
జ్జనకుడు, దీని నెక్కిడినఁ జాలును జేసెద ద్వంద్వయుద్ధమున్. 688

ఉ. రామునిఁ జేరు నా పరశురామునిఁ జూచుచుఁ, దద్రుషోక్తులన్
క్షేమము సందియ మ్మనుచుఁ జింతిలి, పంక్తిరథేశు డిట్లనెన్
"సామము వీడి క్షత్రియులఁ జంపితి వప్పుడు, శాంతమూర్తివై
నేమము తోడనున్న ధరణీసుర! నే డభయ మ్మొసంగుమా! 689

ఉ. బాలురు నాదు పుత్రకులు భద్రముఁ గూర్పుము భార్గవాగ్రణీ!
కాలుని రూపమున్ విడిచి కాంచుము సత్కృప, మేటి ధర్మమున్
బాలనఁ జేసితీవు, సురపాలకు ముందు ప్రతిజ్ఞఁ జేసితీ
వాలముఁ జేయనంచు భవదాయుధముల్ విడితీవు సంయమీ! 690

చం. నరపతులన్ వధించి, జననాథుల రాజ్యము సంగ్రహించి, నీ
విరవుగ మౌని కాశ్యపుని కిచ్చితివయ్య వసుంధరన్, మహా
త్తరనగమౌ మహేంద్రగిరి ధన్యత నందఁ దపమ్ముఁ జేయగా
నరిగిన నీవు, నా సుతుల నంతముఁ జేయగ వచ్చితే యిటుల్. 691

తే.గీ. రాము డొక్కండు హతుడైన రణమునందు
పాపము శమించుగాక! మా బ్రతుకు బ్రతుకె?
యనుచు దశరథ భూజాని వనరుచుండ
వినక భార్గవు డిట్లనె ద్వేషమొప్ప. 692

మ. శివచాపమ్మును విష్ణుచాపమును వాసిన్ గాంచె, నీ రెండు సం
స్తవనీయంబులు ముఖ్యముల్ దృఢములున్ సత్కీర్తిమంతమ్ములున్
బవితుల్యంబులు, విశ్వకర్మ సృజియింపన్ వానిలోఁ ద్ర్యంబకుం
డవలీలన్ గొనె నొక్కదాని, హరి యన్యంబున్ గొనెన్ రాఘవా! 693

తే.గీ. చాపమును గొని రణమున జయము నందెఁ
ద్రిపురములఁ గూల్చు తఱి మహాదేవమూర్తి
ఘనతరమ్మగు నా శివధనువు నెత్తి
విఱిచినాడవు రఘురామ! వింతగాను. 694

తే.గీ. విష్ణుచాప మ్మిదియె రఘువీర! కనుము,
సతము శివచాపతుల్యమ్ము సత్త్వయుతము
హరిహరుల చాపముల సార మరయ సురలు
పూర్వము విరించిఁ జేరిరి మోదమొప్ప. 695

చం. అమరుల మానస మ్మెఱిగి యబ్జజు డేర్పరుపన్ విరోధమున్,
సమరముఁ జేయనెంచిరి వృషధ్వజుడున్ గరుడధ్వజుండు, వి
భ్రమ సమరమ్ము సల్పిరి పరస్పరమున్ విజిగీషులై, ప్రశ
స్తమగు మహేశుచాపము నిజద్యుతిఁ గోల్పడె శార్ఙ్గిహుంకృతిన్.696

చం. అజగవ మట్లు మ్రాన్పడగఁ ద్ర్యంబకుడున్ జడుడయ్యె, నంతటన్
స్వజనులఁ గూడి నిర్జరులు శాంతులఁ జేసిరి విష్ణురుద్రులన్,
నిజముగ విష్ణుచాపమె గణింప మహత్తరమంచు దేవతల్
భజనల విష్ణు మెచ్చుకొన, వర్ధిలెఁ గోపము రుద్రుమోమునన్. 697

తే.గీ. త్ర్యంబకుడు క్రోధమూర్తియై తన ధనువును
దివ్యబాణయుతమ్ముగ దేవరాతు
డను విదేహరాజున కిచ్చె నంత దానిఁ
గొలువసాగెను మిథిలేశకులజనమ్ము. 698

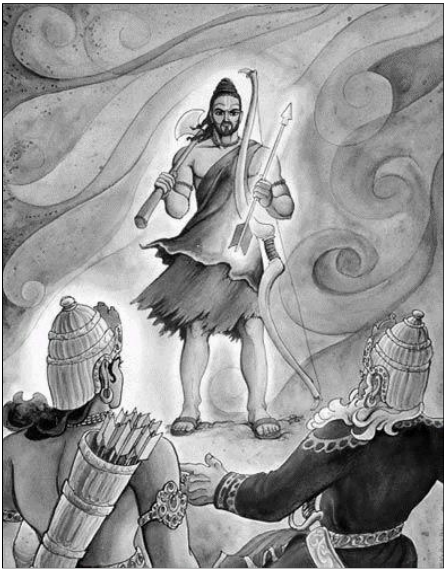
సీ. అరుల జయించెడు నాయుధశ్రేష్ఠమ్ము
విష్ణుచాప మ్మిది వీర! రామ!
వైకుంఠు డొసగె ఋచీకునకున్ భార్గ
వునికి నీ చాపమున్ ఘన మటంచు
నా ఋచీకు డొసంగె నాత్మజుండౌ జమ
దగ్నికి యోగ్యుడన్ దలపుతోడ
నా తండ్రి జమదగ్ని న్యస్తశస్త్రుండుగా
నగుపింపఁ గార్తవీర్యార్జునుండు
తే.గీ. పామరుండయి వధియించి పాపియయ్యెఁ,
జంపె నొక క్షత్రియుండు మజ్జనకు ననుచుఁ
గోపమునఁ జంపితిని రాజకోటి నెల్ల
భూమి నొసగితిన్ గాశ్యపభూసురునకు. 699

మ. స్తవనీయంబగు యజ్ఞమున్ నెరపి, భూదానమ్ములన్ జేసి ప్రా
భవ మొప్పారగ దక్షిణాదులిడి, దివ్యంబౌ మహేంద్రాద్రిలో

నవలీలన్ దపమాచరించితిని; భవ్యంబైన శౌర్యమ్ముచే
శివచాపమ్మును ద్రుంచుటన్ వినుచు, నీ చేతల్గనన్ వచ్చితిన్. 700

తే.గీ. ఇదియె వైష్ణవచాప మో యినకులేశ!
యెన్న వంశపరంపరన్ నన్నుఁ జేరె,
క్షత్రధర్మానుసారమ్ము గైకొను, మిది
యుర్విఁ గల చాపములలోన నుత్తమంబు. 701

తే.గీ. గుణము సవరించుమయ్య! కాకుత్స్థవర్య!
శరము సంధించు మో రామ! శౌర్యధుర్య!
సిద్ధ మయ్యెద నే ద్వంద్వయుద్ధమునకు
ననియె భార్గవరాముండు ఘనబలుండు. 702

76. శ్రీరాముడు వైష్ణవధనుస్సును ఎక్కుపెట్టుట, రామబాణప్రయోగంతో పరశురాముని పుణ్యలోకములు నశించుట

తే.గీ. జామదగ్న్యుని వాక్కుల సాంతము విని
దాశరథి జనకుని సన్నిధాన మగుటఁ
బరిమితమ్ముగ భాషింప భావ్యమనుచుఁ
బరశురామునిఁ గనుగొని పలికె నిటుల. 703

చం. తలచుచుఁ దండ్రియైన జమదగ్ని మహర్షిని, శత్రుశేష మీ
యిల నిక నుండరాదనుచు హెచ్చిన క్రోధముతోడ రాజులన్
నలుదెసఁ జంపితే పితృఋణమ్మును దీర్చుకొనంగఁ, ద్వత్కృతిన్
దెలిసి తలంచి నిన్నభినుతింతును భార్గవరామ! నెమ్మదిన్. 704

చం. విమలుడ! భార్గవాఖ్య! నను వీర్యవిహీనుడ వీవటంచు న
క్రమముగఁ బల్కగాఁ దగునె? రాజిలు నాదగు కీర్తులన్ విశే
షములఁ గ్రహింపకుంటి, విదె చక్కగఁ జూడుము నేడు నా పరా
క్రమమును, దేజమున్ బరశురామ! యనెన్ బరుషోక్తులన్ గ్రుధన్.

మ. అని యా భార్గవ రామహస్తగతదివ్యద్విష్ణుచాపమ్ము వే
గొనియెన్ బాణము తోడ రాఘవుడు సంక్రుద్ధాత్ముడై ధర్మభా
జనుడై యెక్కిడినాడు దివ్యశరమున్ సంధించినా, డా మునీ
శుని గాధేయునకాప్తుడంచు ద్విజుడంచున్ బ్రోవ నెంచెన్మదిన్. 706

చం. అరయగ బ్రాహ్మణోత్తముడ వైతివి, పూజ్యుడ వెన్న, నీవు నా
గురువగు గాధినందనుని కూరిమి బంధుడవైతి, కాన యీ
శరమును నీ పయిన్ విడువఁ జాలఁ, బదమ్ములఁ గూల్పమందువా?
యరుదగు నీ తపోబలసమార్జితసీమలఁ గూల్పమందువా? 707

చం. తెలుపుము నీవు, కేశవుని దివ్యశరమ్మిది శత్రుభంజన
మ్మలఘుతర మ్మమోఘము వరాస్త్రము నిష్ఫలమౌనె? యంచుఁ దా
బలుకుచునుండ, నాయుధముఁ బట్టిన రామునిఁ జూడ వచ్చినా
రలు పరమేష్ఠిముఖ్యసురరాక్షసకిన్నరసిద్ధచారణుల్. 708

ఉ. నూతనతేజ మొప్పగ ధనుర్ధరుడై రఘురాముడుండ, ని
శ్చేతన మయ్యె లోకము, కృశించెను భార్గవతేజ మెల్ల, వి
ఖ్యాతి తొలంగగా జడత నందెను భార్గవరాము, డంత ని
ర్భీతి వచించె రాముఁగని ప్రీతిగ మెల్లగ భార్గవుండిటుల్. 709

ఉ. శ్రీ రఘురామ! గెల్చితి ధరిత్రిని పూర్వము క్షత్రియారినై,
కూరిమితోడఁ గాశ్యపుని గొల్చి యొసంగితి నీ వసుంధరన్,
వారల యాజ్ఞ రాతిరి నివాసము కూడదు ధాత్రిఁ, గాన నిం
పార మహేంద్రపర్వతము నందు వసింపగ నేగ గోరెదన్. 710

ఉ. కావున నాదు పాదగతి ఖండితమౌనటు చేయబోకు, మా
ర్తావన! మత్తపోబలసమార్జితలోకములెల్లఁ గూలగా
భావన సేయుమయ్య! వరబాణముతో రఘురామ! వైళమే,
యీవిధి రామబాణము రహించి యమోఘముగా విరాజిలున్. 711

చం. శుభకర! రామ! నిన్ను మధుసూదను డంచు నెఱింగినాడ, నీ
విభవము చూచినాడ, ఘనవిష్ణుధనుర్వర మెక్కిడంగ, శ్రీ
ప్రభుడగు విష్ణుమూర్తిగ విరాజిలుచుంటివిగా పరంతపా!
శుభమగుగాక! నీ మహిమఁ జూడగ వచ్చిరి దేవతాదులున్. 712

తే.గీ. అప్రతిముడవు రఘురామ! యవనియందు
నప్రతిద్వంద్వవీరుడ వనుచు సురలు
నిన్నుఁ గనుగొని నుతియించుచున్నవార
లట్టి నీచేత నపజయమైన జయమె. 713

మ. కరుణన్ బ్రోచు శుభంకరా! రఘువరా! కాకుత్స్థ వీరాగ్రణీ!
ధరణీనాథకులాగ్రణీ! నరమణీ! త్రైలోక్యనాథా! గుణా
కర! నే నోడిన సిగ్గునొందను సుమా! ఖండింపగా మత్తప
స్సరణిప్రాప్తసుపుణ్యసీమల, వరాస్త్రమ్ముఁన్ బ్రయోగింపుమా! 714

ఉ. "ఇప్పుడె బాణమున్ విడువు మీవు రఘూత్తమ! యేగువాడ నే
నిప్పుడె తన్మహేంద్రగిరి నెంచుచు" నంచు వచింప భార్గవుం,
డప్పుడె బాణమున్ విడిచె నా రఘురాముడు, పుణ్యలోకముల్
గుప్పగఁ గూల నా ద్విజుడు కోరి మహేంద్రగిరిన్ గనన్ జనెన్. 715

ఉ. దక్కెను బాదయుగ్మమని ధన్యత భార్గవు డేగ వైళమే,
దిక్కులు వాటితోడ నుపదిక్కులు వెల్గెఁ దమస్సు వీడగన్,
జక్కగ రామమూర్తికిఁ బ్రశంస లొనర్చిరి దేవతల్ మునుల్,
మ్రొక్కిరి విష్ణుచాపధరమూర్తికి సద్గుణకీర్తి కెల్లరున్. 716

77. దశరథుడు నూతన వధూవరులతో పరివారంతో అయోధ్య చేరుట, శ్రీ సీతారాముల ప్రేమాతిశయ వర్ణన

ఉ. “రామునిఁ జూచి యా పరశురాముడు ధన్యతనందినాడు, శో
భామహితుండు శూరుడని భక్తి ప్రదక్షిణ మాచరించి యు
ద్ధామగతిన్ మహేంద్రగిరిధామదిశన్ చనినా” డటంచు శ్రీ
రామమహత్వమున్ బొగడి రంజిలి రెల్లరు ముక్తభీతులై. 717

చం. పరశువు చేతఁ బట్టుకొని భార్గవరాముడు వేగ నేగగా,
వరుణుని కిచ్చెఁ జాపమును బాణయుతమ్ముగ రాఘవుండు శ్రీ
కరుడు ప్రశాంతచిత్తమున గాంచె వసిష్ఠుని మౌనిరాజి; సిం
ధురగమనుండు తద్దశరథున్ గని సాంత్వనఁ గూర్ప నిట్లనెన్. 718

మ. చనియెన్ భార్గవు డద్రిఁ జేర, జనకా! సంతాపమున్ వీడుమా.
కనుమా నా దెస మోదమొప్పఁ, జతురంగశ్రేణితో నీ వయో
ధ్యను జేరన్ జననౌను నిర్భయమునన్ దండ్రీ! యనన్ రాజు తాఁ
గనుచున్ రామునిఁ గౌగలించుకొని యాఘ్రాణించెఁ దచ్ఛీర్షమున్.

మ. “చనియెన్ భార్గవు డన్నమాట” వినుచున్ సంతోషమున్ బొందుచున్,
జనియింపన్ బులకాంకురమ్ములు, “పునర్జన్మంబు ప్రాప్తించె నా
కును నా రాముని” కంచుఁ, “సంతసము చేకూరెన్ సుపర్వమ్ము నే”
దని యయ్యాజి కడంగెఁ బ్రీతిగ నయోధ్యన్ జేర సైన్యమ్ముతో. 720

సీ. శ్రీకరరమ్యపతాకాధ్వజమ్ముల
నలరెడిపురమయోధ్యాపురంబ
యూహింప శ్రావ్య తూర్యోద్ఘుష్టనాదాల
నలరెడి పురమయోధ్యాపురమ్ము

జలసిక్తపథముల లలితరూపమ్ముల
నలరెడి పురమయోధ్యాపురమ్ము
సత్కారయుక్తపుష్పోత్కర సీమల
నలరెడి పురమయోధ్యాపురమ్ము

తే.గీ. ధన్యజనపద మా యయోధ్యాపురమ్ము
తుష్టి నిడు పౌరమంగళోక్తులకు నిలయ
మట్టి తన నగరమ్ము నా యాజి చేరె
సంతసమ్మున వరవధూసహితు డగుచు. 721

చం. ముదమున వచ్చె రాజనుచు, భూపుడు దూరమునందె యుండగా
నెదురుగ నేగి, పౌరులు మహీసురులున్ హితులెల్ల స్వాగత
మ్మిదె దయసేయుడంచు వచియింపగఁ, బంక్తిరథుండు ప్రీతితో
సదనములోని కేగెను బ్రశంసలఁ బుత్రవధూనిధానుడై. 722

మ. హిమవద్భూధర భాసమాన గృహమున్ హృష్టాత్ముడై చేరి, యా
జి మహోత్సాహముతోడ లోనికిఁ బ్రవేశించెన్ సుపుత్రుల్ వధూ
త్తమలున్ దోడుగ నుండఁ, బూజలను విద్వత్ప్రీతిఁ గైకొంచుఁ, జి
త్తమునన్ వేడుక పల్లవింపగ మహత్వమ్మొప్ప రాజిల్లుచున్. 723

మ. రమణీయాకృతులన్ విరాజిలు వధూరత్నమ్ములన్ గాంచుచున్,
గమనీయోక్తుల రాణులై మెలగు నా కౌసల్య, కైకేయి శ్రీ
రమణీయాంగన, యా సుమిత్ర మనసారన్ స్వాగతింపంగఁ జి
త్రముగా నంతిపురమ్ము నూతనవధూరూపమ్ముగాఁ దోచెడిన్. 724

తే.గీ. వరుస రాణులు సౌభాగ్యవతిని సీత
నూర్మిళను యశస్వినిని గుణోత్తమలగు

మాండవీశ్రుతకీర్తుల మంగళకర
రీతులన్ స్వాగతించిరి ప్రీతిఁ గనుచు. 725

తే.గీ. ధన్యతను గూర్చు పట్టువస్త్రాలఁ గట్టి
పూతమంగళద్రవ్యాలఁ జేతఁ బట్టి
రా వధూమణుల్ దేవతాయతనమందు
మించి గృహదేవతలను బూజించి రపుడు. 726

చం. తలచుచు వందనీయులను, దత్పదమంటుచు భక్తిభావనన్,
బలుకుచు వందనమ్ముల, శుభమ్మను దీవెనలందినారు; స
త్ఫలముల నంద నిత్యము శుభప్రియ కార్యము లాచరించుచున్
నలుగురు రాజపుత్రికలు నాథులఁ గూడిరి ప్రీతచిత్తలై. 727

చం. నలుగురు రాజపుత్రులును నవ్యశుభోక్తుల నంది, పత్నులన్
గలసి సుఖింపసాగిరి, యఖండరమోన్నతులై మహాత్ములై
విలసిత వీర్యవంతులయి విశ్వమునందున సాటిలేనివా
రలయి కృతాస్త్రులై గుణవిరాజితులై హితమిత్రయుక్తులై. 728

చం. సతులను బ్రేమతోఁ గనుచు, సంతస మందుచు, ధర్మకాంక్ష స
న్నుతిఁ గను రీతి వర్తిలుచు, నూత్నవినోదవిహారరూపస
త్కృతులను జేయ నెంచుచు విధేయులునౌచు మెలంగువారలై
పితరులసేవఁ జేయుదురు పృథ్వి శుభమ్ముల నంద నల్వురున్. 729

చం. సరగునఁ గాల మేగగఁ బ్రసన్నమనంబున నాజి పల్కె నా
భరతునిఁ జూచి "పుత్రవర! వచ్చెను బూర్వమె మేనమామ సం
బరమున నిన్నుఁ గైకొని శుభమ్మని కేకయదేశమేగ, స
త్వరము చనందగున్ గద యుధాజిదభీష్టము సిద్ధిఁ బొందగన్. 730

మ. అనుచున్ బంక్తిరథుండు పల్క, భరతుం "డట్లే" యటంచున్, వెసన్
జనగా నెంచెను మేనమామ పిలువన్ సంతుష్టుడై; తండ్రికిన్,
ఘనుడౌ రాముని, కెల్లఁ దల్లులకు వీకన్ మ్రొక్కి వీడ్కోలులన్
జనియెన్ గేకయదేశగామి యగుచున్ శత్రుఘ్నయుక్తుండునై. 731

మ. చనగా వారలు, రామలక్ష్మణులు భాస్వద్దేవసంకాశుఁ దం
డ్రిని సేవించుచు నుండినారు మది సంప్రీతిన్ బుధోత్తంసులై;
ఘనుడౌ రాముడు పౌరకార్యముల వేడ్కన్ జేయుచున్ దండ్రి యా
జ్ఞను బాలించుచు నుండెఁ బౌరహితుడై సౌజన్యశీలుండునై. 732

చం. అనిశము ధర్మ మెంచుచుఁ, బ్రజావళికిన్ బ్రియమాచరించుచున్,
జనకుని యాజ్ఞఁ జేయుచుఁ, బ్రశస్తముగాఁ దన తల్లు లందఱిన్
మనమున నెంచి సేవల సమంచితరీతులఁ గొల్చువాడునై,
ఘన గురువర్యు కార్యములఁ గాంక్ష నొనర్చెడి రాము డాదటన్. 733

తే.గీ. అవనిఁ దల్లులు తండ్రి మహాత్ములైన
గురులు పౌరులు రాముని గుణముల గని
బ్రహ్మ వలెఁ జూచు నెల్లఱ రక్తి ననుచు
నందఱును మెచ్చి రా రాము నాప్తు డనుచు. 734

ఉ. అన్నులమిన్న సాధ్వి మహితాత్మ గుణోన్నత పూత యంచుఁ దా
నెన్నుచు సీతతో ఋతువు లెన్నిటినో గడిపెన్ రఘూద్వహుం,
డన్ని విధమ్ములన్ దగినదంచును, బ్రేమఁ గనంగ యోగ్యయౌ
నన్న తలంపుతో, హృది సమర్పణఁ జేసె మనస్వి సీతకై. 735

ఉ. సమ్మతితోడ తండ్రి విలసద్గుణరాశినిఁ గూర్చెఁ బత్నిగా
నెమ్మదినంచు సీతను గణించుచుఁ బ్రేముడిఁ జూడసాగె రా
గమ్మున రామమూర్తి, వరకమ్రగుణమ్ములు రూపసంపదల్
సొమ్ములుగా వెలుంగు సతిఁ జూడగ రాముని ప్రీతి వర్ధిలెన్. 736

ఉ. నిర్మలచిత్త సీత ద్విగుణీకృత రాగసమర్పణాదులన్
ధర్మపథానువర్తియగు నాథుని నిర్మల చిత్తసీమలో
నర్మిలి నుండె, నాథుహృదయమ్ము స్వచిత్తము నేకమయ్యెనా,
శర్మదయై మెలంగె ననిశమ్ముఁ బతివ్రతయై ప్రశస్తయై. 737

చం. ప్రణయము ప్రీతియున్ భయము భక్తియు సిగ్గుఁ దలిర్ప సీత రా
ముని మదిలోని భావములఁ బూర్ణముగా నెఱుగంగ, రాముడున్
గనుగొనసాగె సీతమదిఁ గల్గెడి భావములన్, బరస్పర
మ్మును గుణరూపశీలములఁ బూర్ణత నందిరి యిర్వురున్ దమిన్. 738

తే.గీ. దేవతలఁ బోలు దివ్యమౌ తేజ మొప్పఁ
గమ్రరూపమ్మునన్ లక్ష్మికళయు నొప్ప
రామపదములఁ బ్రేమానురాగ మొప్ప
నాథుఁ గూడె జానకి సుగుణాల కుప్ప. 739

ఉ. రాముడు సీత నా జనకరాజకుమారిని, శాంతరూప, ను
ద్దామ గుణోన్నతన్, విమలతత్త్వవివేకను, రాణ్మునీశజన్,
భూమిసుతన్, విశుద్ధను, విభూతిని గూడి చరించె, లక్ష్మితో
శ్రీమహితుండు విష్ణువు చరించినరీతి, ననన్యమైత్రిమై. 740

ఫలశ్రుతి

కం. క్షేమము నిడు నీ సీతా
రాములకల్యాణగాథ రక్తిఁ జదివినన్,
బ్రేమగ వినినన్, గనినన్
రాముని కృప కవచమగుచు రక్షించు సదా. 741

ప్రశంసా పద్యములు

'శతావధాని' శ్రీ కొండపి మురళీకృష్ణ గారు, నెల్లూరు

సీ. పద్యమా ధారావిభాసిత సుకుమార
సుందర పదబంధ శోభితమ్ము,
వ్యాఖ్యానమా నవ్య భావనా పరిపూర్ణ
తాత్పర్య బోధా విధాన పథము,
గాత్రమా సుస్వర కమనీయ రాగవత్
శ్రావ్య మంజుల మనోరంజకమ్ము,
గాథయా లోకైక కల్యాణ కారక
జానకీరామ కల్యాణ గాథ,
తే.గీ. యెంత పుణ్యభాగ్యమ్మొ యింకెంత ప్రతిభ
రాజశేఖర! కవివరా! రమ్యఫణితి
నాథగాథ రచించి గానమ్ము చేసి
యందఁ జేయుచుంటివి రసానంద ఫలము.

ఉ. ప్రాకట దివ్యగాథ రఘురాముని పావన సచ్చరిత్ర వా
ల్మీకి వచించె, తత్పదవరేణ్యపథమ్మును వీడకుండ, శో
భాకర పద్యరీతి ననువాద మొనర్చుచునుంటివయ్య! య
స్తోక విశేష పుణ్యఫల శోభను పొందుచు రాజశేఖరా!

'శతావధాని' శ్రీ నారాయణం బాలసుబ్రహ్మణ్యం గారు, అద్దంకి

తే.గీ. కోట వంశాబ్ధి చంద్ర! సద్గుణ విశిష్ట!
రాజశేఖరా! హితవరా! రామ గాథ
వ్రాయ బూనినవారెల్ల వంద్యులయ్యా!
ముక్తి సోపానమది మీకు మోకరింతు.

'అవధాని శేఖర' శ్రీ మైలవరపు మురళీకృష్ణ గారు, వేంకటగిరి

ఉ. సారవచోవిలాసగుణసాంద్రకవిత్వము రంగరించి, వి
స్తారముగా రచించితివి చక్కని కావ్యము బాలకాండమున్!
శ్రీరఘురామమూర్తి విరచించి శుభావళి ధన్యతన్ గొనన్
గూరిమి బ్రోచుగాత మిము కోట కులాగ్రణి! రాజశేఖరా!

'చిత్రకవితాసమ్రాట్' శ్రీ చింతా రామకృష్ణారావు గారు, హైదరాబాదు

కం. శ్రీరాముని కరుణను గని
యారాముని పెండ్లి కథ సమంచితరీతిన్
ధీమతి వ్రాసెడి మిమ్ముల
నా రాముడు కాచు సతము హాయి నొసఁగుచున్.

'సమస్యా పృచ్ఛక చక్రవర్తి' శ్రీ కంది శంకరయ్య గారు, వరంగల్

కం. శ్రీసీతా కల్యాణో
ద్భాస రసాంచిత మనోజ్ఞ భావావిష్కా
రాసమ కావ్యకరణ చి
చ్ఛ్రీసహితా! కోట రాజశేఖర! జయమౌ.

'పద్యభారతి' శ్రీ చదలవాడ లక్ష్మీనరసింహారావు గారు, ఒంగోలు

సీ. ఎవ్వారి కల్యాణ మీజాతి సంస్కృతీ
ప్రతిబింబశోభిత ప్రథితిఁ గాంచె!
ఏజంట పరిణయ మింటింటి వేడుకై
జాతిపర్వమ్ముగా ఖ్యాతికెక్కె!
ఏవధూవర వివాహేందురత్నాక్షతల్
విశ్వసుశ్రేయమై వినుతినొందె!
ఏ దివ్యవేదిక నెసగిన మంత్రముల్
శుభదాయశోద్వాహ సూక్తులయ్యె!
తే.గీ. అదియె జానకీరామ కల్యాణవాణి
పూజ్య వాల్మీకి ఋషివరప్రోక్తవాణి
రాజశేఖర సుకవీంద్రు రమ్యవాణి
పద్యభారతి మెచ్చిన భవ్యవాణి!

'పరమార్థకవి' శ్రీ వెలుదండ సత్యనారాయణ గారు, హైదరాబాద్

తే.గీ. సంప్రదాయంబు ప్రక్కకుఁ జనగనీక
శబ్ద సౌందర్య మిసుమంత జారనీక
కోట రాజశేఖరు పద్యకోటి యుండు
రామకల్యాణ కావ్య నిర్మాణమందు.

'ఆంధ్ర రామాయణ కర్త' శ్రీ బృందావన రావు గారు, నెల్లూరు

ఉ. శ్రీరఘురామమూర్తి విధుశేఖరు చాపము ద్రుంచి, మైథిలీ
నీరజనేత్రి బెండ్లియగు నిర్మలగాథను భవ్యకావ్య సం
భారముగా రచించి యొక పావన గాన సురూపకమ్ముగా
గూరిచి విందొసంగితివి కోటి నమస్సులు రాజశేఖరా!

'ఆంధ్ర రామాయణ కర్త' శ్రీ కంభమెట్టు గోపాలకృష్ణ గారు, *Hyd*.

తే.గీ. కోట రాజశేఖర వర్య! గురువరేణ్య!
రమ్య మధురస భరితమౌ రామకథను
నోట బలుకుచు వీణను మీటినటుల
కరము - గళములు కలిపిన ఘనులు మీరు.

'ఆంధ్ర రామాయణ కర్త' శ్రీ పోచిరాజు కామేశ్వరరావు గారు, రాయపూర్

కం. రామాంకిత పద్యమ్ములు
రామాంకిత కావ్యరచన రమ్యతమములౌ
రామాంకితహృదయా! శ్రీ
రామాయణకర్త! మీకు రక్షగ నమరున్.

'ఆంధ్ర రామాయణ కర్త' శ్రీ గోపాలుని మధుసూదనరావు గారు, *Hyd*.

కం. రామాయణ కావ్యంబున
శ్రీమహితము బాలకాండ శ్రేయమ్ము నిడున్,
రామావతారఘట్టము
రాముని కల్యాణము శుభరాసులఁ గూర్చున్.

శ్రీ రాయప్రోలు సీతారామ శర్మ గారు, భీమవరం

తే.గీ. కోటవారల కోటలో కోట్లజనము
ద్యుమణికులమణి గుణమణిద్యోతితుడగు
రామకల్యాణ వాద్యాల శ్రవణశోభ
లెప్పుడెపుడంచు నాసక్తి నెదురు చూచె.

'భక్తకవి' శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస గారు, బెంగుళూరు

తే.గీ. రామచరితము నెందరో రమ్యసరళి
వ్రాసినారలు సద్భక్తి వాసితముగ
వారి సరసన మీరును జేరినారు
బాలకాండము బంగారు బాట గాగ.

'గురుప్రపూర్ణ' డా. చీమకుర్తి వేంకటేశ్వర రావు గారు, నెల్లూరు

ఆ.వె. కోటవారి మాట నాటి రాముని బాట
పూట పూట చవుల మేటి యయ్యె
పుట్టఁ బుట్టినట్టి పూజ్యుని చిత్తంబు
గట్టుమీదఁ బెట్టి గుట్టు విప్పె.

శ్రీ మాగంటి శ్రీరామమూర్తి గారు, ఒంగోలు

ఉ. రాముని గొల్చినట్టి కవిరాజుల ముప్వర రామదాసువో?
రాముడు కోర భాగవతరాజముఁ జెప్పిన పోతరాజువో?
రాముని కీర్తనావళిని రక్తి రచించిన త్యాగరాజువో?
రామవివాహ కావ్యమును వ్రాసిన సత్కవి! రాజశేఖరా!

శ్రీ తంగిరాల వేంకట నరసింహ కుమార్ గారు, నెల్లూరు

ఉ. విందు పఠింపగా నుత కవీంద్రుడు భక్తుడు రాజశేఖరుం
డందము మీర వ్రాసిన మహత్తర రామ వివాహ సత్కథన్
సుందర గాయకాగ్రణులు స్తుత్యులు పాడగ నేడు కర్ణముల్
పొందె పసందు విందు బహు పుణ్యఫలంబిది పద్యభారతీ!

శ్రీ గంగాపురం యజ్ఞ భగవాన్ గారు, హైదరాబాదు

కం. మూలము నందలి భావ
శ్రీలవి చెడకుండ రాజ శేఖరులు కళన్
మాలలుగానల్లిరి, పది
కాలమ్ములు నిలుచు రామగాథ తెలుఁగునన్.

శ్రీ శివకుమార్ పేరిశెట్ల గారు

సీ. కవి రాజశేఖరు కమనీయ కావ్యమ్ము
ఆరువందల సంఖ్య నధిగమించె!
అవధానవర్యుని యసమాన గ్రంథమ్ము
కల్యాణమంటప గడప జేరె!
ఆచార్య దేవుని యక్షరాక్షతలన్ని
శ్రీరాము గొలువంగ సిద్ధమయ్యె!
పండితాఖ్యుని దివ్య ప్రవచన ధారలు
భూమిజా పదమంటి పుణ్యమాయె!
తే.గీ. తల్లిదండ్రుల నోములు పల్లవించి
పూర్వజన్మల పుణ్యంబు ప్రోగునొంది
భాగస్వామిని భాగ్యంబు భవ్యమగుచు
ఇట్టి ఘనతరంబగు కావ్య మిలకు జొచ్చె!

శ్రీ పేరి సూర్యనారాయణ (అప్పాజీ) గారు, కాకినాడ

శ్లో. రామాయణ కథాకావ్యం రాజశేఖర ధీకృతమ్ ।
బహ్వాస్వాదన సుయోగ్యం పరం భాగ్యం వరం మమ ॥

శ్రీ వడ్లమాను మురళీమోహన్ గారు, పుల్లలచెరువు

ఆ.వె. కలము చేత బట్టి కావ్యంబు రచియించి
పద్యమాలపించి హృద్యముగను
రామకథను దెల్పు రాజశేఖర వర్య!
ప్రణతి ప్రణతి మీకు ప్రణతి ప్రణతి!

శ్రీ శనగల చంద్రశేఖర్ గారు, పేరేచెర్ల, గుంటూరు

కం. శ్రీరామ కథామృతఝరి
కారణ జన్ములగు వారి కంఠమునందే
పారును గంగాజలముగ
చేరుని రాముని గొలిచెడి జీవుల దరికిన్.

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యం గారు, హైదరాబాదు

తే.గీ. తెలుగు వాల్మీకి వచ్చెను తెలుసుకొనుడు
రామకథను తెలుపగను రమ్యముగను
పూర్వజన్మ సుకర్మల పుణ్యమేమొ
రాజశేఖర కవి కృతి రక్తి నమరె.

శ్రీ యనమండ్రం అశ్వత్థ నారాయణ గారు, అనంతపురం

కం. శ్రీసీతారామ పదా
వాస సుఖము నాౙ్రయించి భక్తిన్ వల్మీ
కాసుస్థిత మకరందము
దాసాళికి బంచితీవు ధన్యుడ వయ్యా!

డా. కావలిపాటి నరసరాజు గారు, హైదరాబాదు

తే.గీ. అక్షరాక్షరంబున తేనె లంటి యుండె
కారణంబేమొ తెలియగ కోరుచుంటి!
తపము జేసెనొ? వాగ్దేవి తనయు డితడొ?
తేనెలంటి టంకింపగ పూనునేమొ?

శ్రీ మునిమడుగు నాగరాజ శాస్త్రి గారు, హైదరాబాదు

ఆ.వె. గంగ పొంగె మౌని కరుణాంతరంగమై
రామగాథలోన రక్తి కట్టి,
గంగ పొంగె సుకవి కావ్యతరంగమై
మాదు భాగ్యమనగ మధువులొలికి.

శ్రీ వారణాసి కృష్ణమూర్తి గారు, హైదరాబాదు

ఆ.వె. రాజశేఖర కవిరాజశేఖర! రస
రమ్యవర్ణనలను రామగాథ
పద్య సప్తశతము పంచి మించిన మీకు
శిరము వంచి నుతులు కరమొనర్తు!

శ్రీ పుప్పాల జగన్మోహనరావు (ధరణి) గారు, జయపురం, ఒరిస్సా

కం. కమ్మని కావ్యపు గాథల
సొమ్మగు కలమున గళమున సొంపులమరగా
నిమ్ముల వీనుల నమృతము
జిమ్మగ విరియించు రాజశేఖర! ప్రణతుల్.

శ్రీ వడుగూరు వేంకట విజయ (వీత్రయ) శర్మ గారు, పార్వతీపురం

తే.గీ. రాజశేఖర విరచిత రామచరిత
కలము గళమున తనదైన కామితమిడి
ప్రభుత మెరయంగ ప్రజ్ఞతో పరిఢవిల్ల
మాటిమాటికి వినగ నా మనసు మురిసె.

'అవధాని' శ్రీ ధూపాటి రామాచార్య గారు, విజయవాడ

ఉ. రామకృపావరంబున సరాగము లాడుచు నాటపాటగా
రామకథామృతంబు మధురామృతధారను నింపి వ్రాయుచున్
ఆమని నింపుచుంటిరి విహాయసమంటగ సద్యశంబు, శ్రీ
రాముడు దీవెనంబులిడ రాజిలుమా కవి రాజశేఖరా!

శ్రీ గుండా వేంకట సుబ్బ సహదేవుడు గారు, కడప

కం. శ్రీరాముని దయచేతను
మీ రామాయణ మను కృతి మేదిని వెలయున్
పారాయణఁ జేయు జనుల
ప్రారబ్ధము తొలగి పుణ్యఫలములు గలుగున్.

శ్రీ పింగళి పూర్ణచంద్రరావు, ఒంగోలు

ఆ.వె. రాజశేఖరకవి! రామకల్యాణంబు
రామచంద్రు కృపను వ్రాసినావు.
పలికినావు భక్తిరాగసరాగాల
బాలకాండ నెల్ల, భద్ర మగుత.

శ్రీ అస్కని రాజు గారు, నాగర్ కర్నూలు

కం. అక్కడ మునిరాజు లిరువు
రిక్కడ కవిరాజశేఖరేంద్రవరులు మీ
రొక్కరె, వారి తలంపుల
మిక్కిలి రమ్యముగఁ జెప్పఁ మీకె సులభమౌ.

(మునిరాజులు - వాల్మీకిముని, నారదముని)

శ్రీ ఆచార్య లక్ష్మణ పెద్దింటి, యానాం

తే.గీ. ఏడువందల పద్యాల నింపుగాను
నక్షతారోపణకు నట్లు హర్షమిడగ
జానకి వివాహ ఘడియలు సంతసమిడ
రాజశేఖరకవి వ్రాసె రామగాథ.

శ్రీ వైద్యం ఆంజనేయులు. హైదరాబాద్

కం. నవ్యత సీతారాముల
కావ్యమ్మును వ్రాసి సతము గానముఁ జేయన్
శ్రావ్యము మీ కంఠధ్వని
భావ్యంబగు పాఠకులకు భద్రము కలుగున్.

శ్రీ అయ్యగారి కోదండరావు గారు, రాజమండ్రి

సీ. ప్రాఙ్మునివర్యులౌ వాల్మీకి వ్యాసుల
భక్తిభావముతోడ ప్రస్తుతించి
రామాయణార్థమ్ము రమణీయచాతురి
ప్రకటింపగానెంచి ప్రస్ఫుటముగ
పద్యరత్నములందు బాలకాండమ్మును
రసరమ్య భావాల రంగరించి
తేటతేనియలొల్కు తేటతెన్గు నుడుల
అనువదించితివీవె యద్భుతముగ

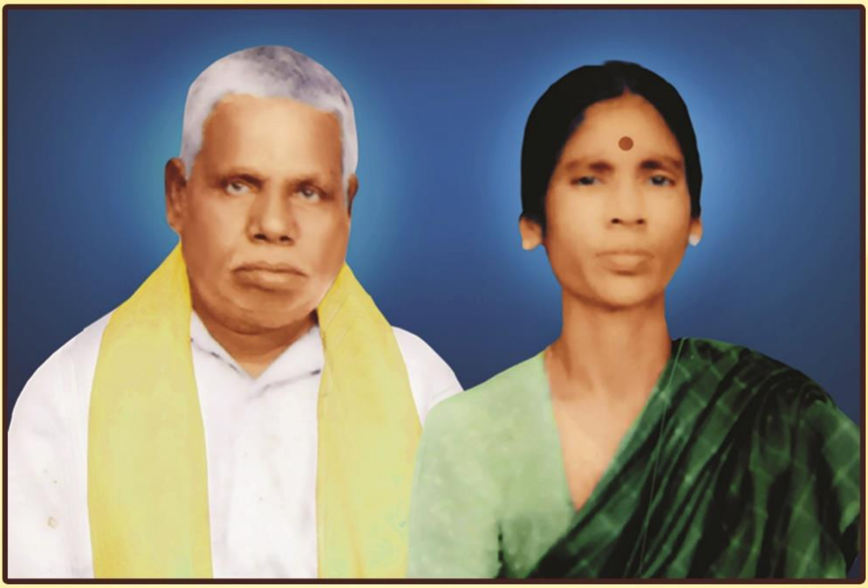
తే.గీ. మహిత కోట వంశాన్వయ మాన్యతిలక!
రాజశేఖరనామాఖ్య ప్రాజ్ఞవినుత!
పద్యభారతీక్షేత్రాన వజ్రమీవు
అందుకొనుమయ్య మేమిడు వందనములు.

కవిపరిచయం

నామధేయము	: కోట రాజశేఖర్
జననం	: 03-11-1956
తల్లి	: శ్రీమతి కోట సక్కుబాయమ్మ
తండ్రి	: శ్రీ కోట సారంగపాణి
జన్మస్థలము	: అల్లూరు గ్రామం, నెల్లూరు జిల్లా
ప్రాథమిక విద్య	: సుబ్బయ్య బడి, అల్లూరు
ఉన్నత విద్య	: రామకృష్ణా హైయర్ సెకండరీ స్కూలు, అల్లూరు
సంస్కృతం ఎంట్రన్స్	: వేదసంస్కృత కళాశాల, నెల్లూరు
2ఏ విద్వాన్	: శ్రీ మలయాళ స్వామి ఓరియంటల్ కళాశాల, ప్రొద్దుటూరు
యం.ఏ (సంస్కృతము)	: ఆంధ్రా యూనివర్శిటీ, విశాఖపట్నం
వృత్తి	: (1979 - 1984) తెలుగు పండిట్, జిల్లాపరిషత్ ఉన్నత పాఠశాలలు, నెల్లూరు : (1984 - 2014) సంస్కృతోపన్యాసకులు, రామకృష్ణా జూనియర్ కళాశాల, అల్లూరు
సహధర్మచారిణి	: విద్వాన్ శ్రీమతి గిరిజాకుమారి
జ్యేష్ఠపుత్రుడు	: చి|| రూపానంద కుమార్, USA కోడలు : శ్రీమతి ప్రియదర్శిని మనుమడు : చి|| శివాంశ్
కనిష్ఠపుత్రుడు	: చి|| సారంగపాణి, USA కోడలు : శ్రీమతి సౌమ్య మనుమరాలు : చి|| దార్విశ్రీ మనుమడు : చి|| రిషిక్

ప్రవృత్తి	: పద్యరచన, అష్టావధానములు చేయుట, తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానముల పక్షాన ధార్మిక ఉపన్యాసములు
నిర్వహించిన బాధ్యతలు	: ఆస్థానపండితులు, మారుతీ ఆశ్రమము, అల్లూరు అధ్యక్షులు, సంస్కృత భారతి, నెల్లూరు జనపదము ఆకాశవాణి, దూరదర్శన్, ‘మా’టీవీలలో ప్రసంగములు
రచనలు	: 1. శ్రీ పోలేరమ్మ స్తుతిమాలిక 2. రోజుకోపద్యం శంకరాభరణం (పద్యకదంబం) 3. రోజుకోపద్యం శంకరాభరణం (పద్యపంచశతి) 4. శాశ్వత దిన దర్శిక (1900 నుండి 2300 వరకు) 5. వివేకానంద వాణి 6. తెలుగు పద్య వైభవము
పురస్కారములు	: ఉత్తమ ఉపాధ్యాయ అవార్డు (ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్ర ప్రభుత్వము వారిచే 2013 లో); తిరుపతిలో జరిగిన ప్రపంచ తెలుగు మహాసభలలో అవధానిగా సన్మానం
బిరుదము	: 'అవధాని శేఖర' బిరుదము - కళాదీప్తి, నెల్లూరు వారిచే (2017 లో)
సత్కారము	: ఆస్థానపండితుడుగా సత్కారము, పుష్పకిరీట సన్మానము శ్రీసత్యానందాశ్రమము, ఇనమడుగు వారిచే(2020 లో)
చరవాణి	: 9966236604
ఇమెయిల్	: rsekhar.kota@gmail.com

శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారి తల్లిదండ్రులు

కీ.శే. కోట సారంగపాణి - కీ.శే. కోట సక్కుబాయమ్మ

సహధర్మచారిణి శ్రీమతి కోట గిరిజాకుమారితో శ్రీ కోట రాజశేఖర్

రామాయణ రచనను ప్రోత్సహించిన పుత్రద్వయం

శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారి పెద్దకుమారుడు - కోడలు

చిరంజీవి కోట రూపానందకుమార్ (USA) - శ్రీమతి ప్రియదర్శిని, మనుమడు చిరంజీవి శివాంశ్

శ్రీ కోట రాజశేఖర్ గారి చిన్నకుమారుడు - కోడలు

చిరంజీవి కోట సారంగపాణి (USA) - శ్రీమతి సౌమ్య,

మనుమరాలు చిరంజీవి దార్విశ్రీ, మనుమడు చిరంజీవి రిషిక్

చిక్కని తేనె పుల్లసరసీజమునుండి స్రవించినట్లు, నీ
చక్కని శైలి పద్యముల సాగగ, పావన రామగాథపై
మక్కువ పొంగిపోవ రసమంజుల కావ్యము వ్రాసినావు-

– ప్రముఖ అవధానకవి

నరాల రామారెడ్డి

శ్రీమద్రామాయణం బాలకాండలోని బుల్లిబుల్లి శ్లోకాలను ఆంధ్రపద్యీకరించడంలో తత్తద్భావానుగుణంగా విభిన్నచ్ఛందస్సులను స్వీకరించి శ్లోకాలను కలుపుకొంటూ (అవసరమైన తావుల) పద్యరచన చేశాడు చిరంజీవి కోట రాజశేఖర్......
సరళ సహజ శైలీమాధుర్యంతో ఈ కావ్యరచనలో తాను ఆశించినంత మేర కృతకృత్యుడయ్యాడు.

- డా|| సూరం శ్రీనివాసులు

సుప్రసన్న కవిత్వ శోభిత ప్రతిభావిభూషిత భావుక బుద్ధిబలుఁడు
శ్రీరామచంద్ర పాదారవింద మరందసేవనానంద సంభావితమతి
నిత్య వాఙ్మయోపాసనా నిష్ఠితుండు కోట రాజశేఖర కవీట్కుంజరుండు.

– పంచసహస్రావధాని

డా|| మేడసాని మోహన్

"చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరమ్"

రామకార్యంలో ఉడతాభక్తి అన్నట్లుగా శ్రీ సీతారామకల్యాణము (శ్రీమద్రామాయణము-బాలకాండము-పద్యసప్తశతి) గ్రంథముద్రణ కొఱకు ధనమును సమర్పించుకొనగలగడం నా భాగ్యవిశేషం.

– భాగవత ఉపన్యాసకులు

అడవికొలను వేంకట్ (వేంకటేశ్వర్లు), USA